

บทวิทยุ อยู่อย่างไทย

พุทธศักราช ๒๕๒๘ - ๒๕๒๙

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
จัดพิมพ์เผยแพร่ พุทธศักราช ๒๕๒๙

บทวิทยุ

อยู่อย่างไทย

พุทธศักราช ๒๕๒๘-๒๕๒๙

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

จัดพิมพ์เผยแพร่พุทธศักราช ๒๕๒๘

บทวิทยุ อยู่อย่างไทย พุทธศักราช ๒๕๒๘-๒๕๒๙

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย

ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

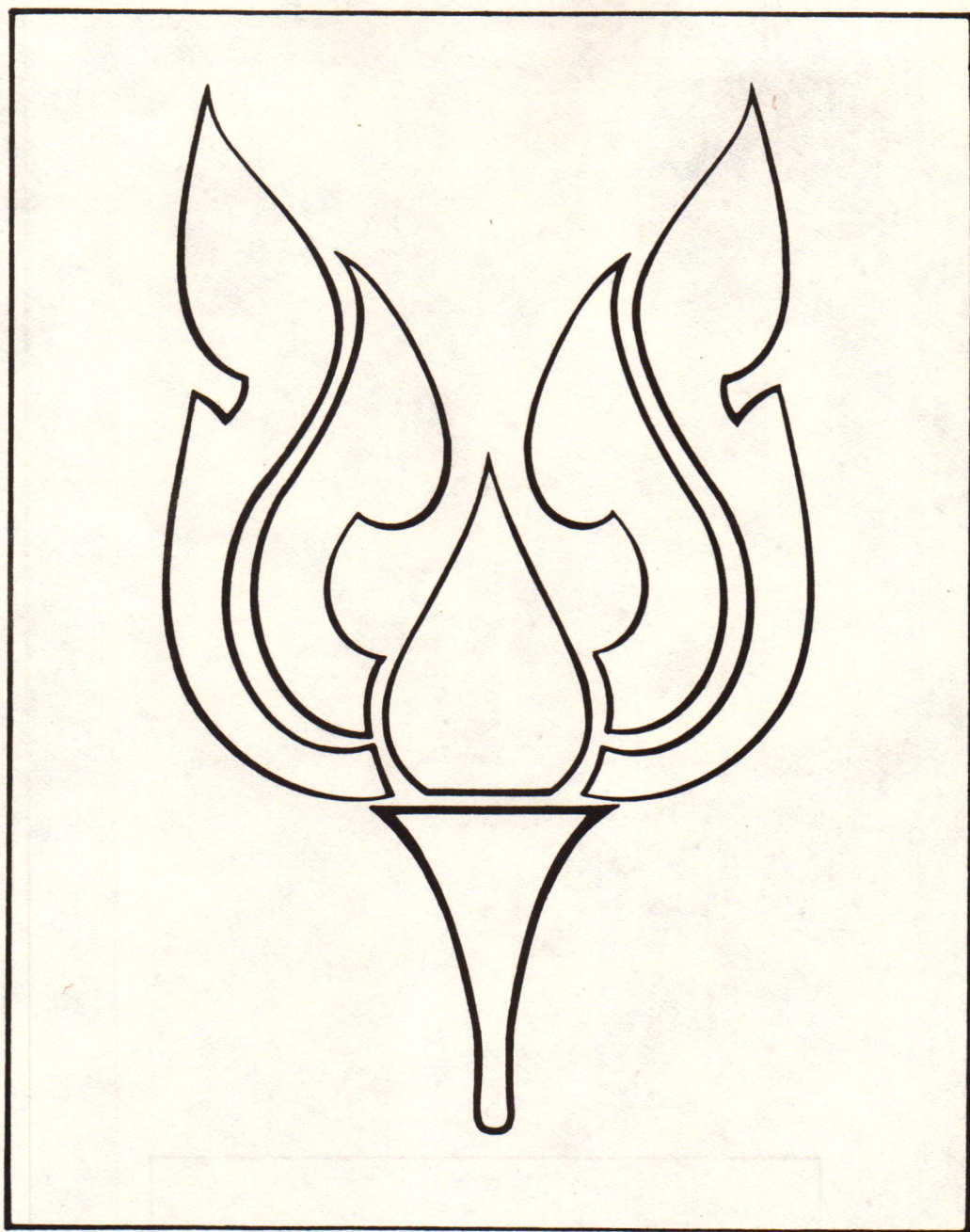
จัดพิมพ์ ครั้งที่ ๑ พุทธศักราช ๒๕๒๙

จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม

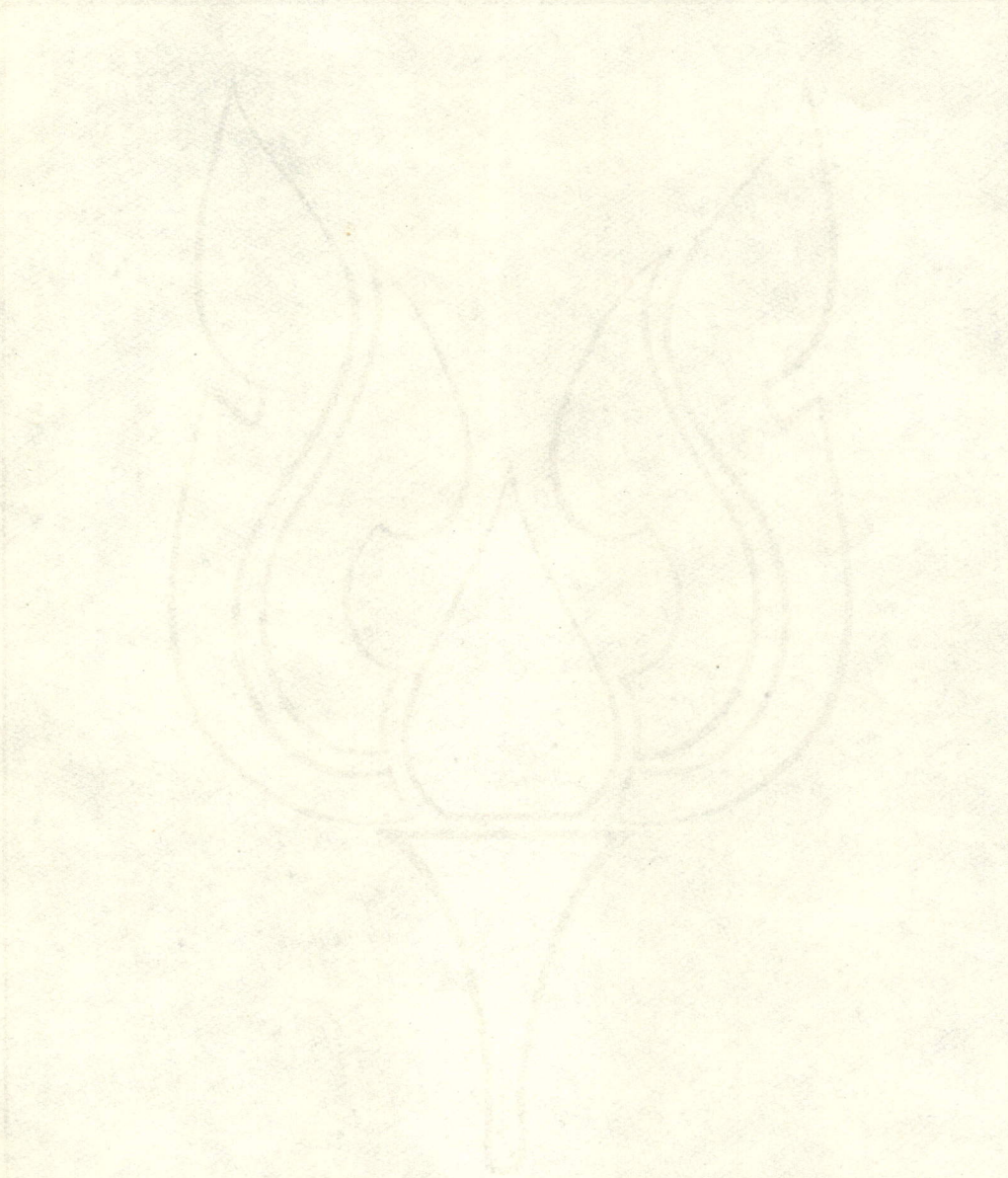
ISBN 974-7773-24-4

ออกแบบปก : ชมภูภา หงษ์สุวรรณ

พิมพ์ที่ ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์ชวนพิมพ์ ๔๖๙ ถนนพระสุเมรุ แขวงบวรนิเวศน์ เขตพระนคร
กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐ โทร. ๒๘๑๐๕๔๑, ๒๘๒๒๑๑๔ นายชวน ศรสงคราม ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ. ๒๕๒๙

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

ด้วยอภินันทนาการ
จาก
คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

คำนำ

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ได้มีโครงการเผยแพร่วัฒนธรรมไทยด้านต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนโดยทั่วไปได้เข้าใจและตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมไทย และให้เกิดความภาคภูมิใจในความเป็นไทย เพื่อช่วยกันอนุรักษ์ ส่งเสริม เผยแพร่เอกลักษณ์ของไทยที่ดีงาม อันเป็นหลักสำคัญแห่งความมั่นคงของชาติ

การจัดรายการวิทยุ ผู้จัดต้องศึกษาค้นคว้าหาความรู้และใช้ศิลปะในทางภาษา ที่จะให้ทั้งความรู้และความบันเทิงแก่ผู้ชม คณะกรรมการฯ พิจารณาเห็นว่า การเผยแพร่โดยใช้สื่อทางเสียงช่วงขณะไม่เพียงพอ ทุกปีจึงได้จัดพิมพ์บทวิทยุรวมเป็นเล่มเพื่อเผยแพร่ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น การจัดพิมพ์ครั้งนี้เป็นปีที่เก้า

คณะกรรมการฯ ขอบขอบคุณวิทยากร ผู้ร่วมรายการ และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่านที่ช่วยให้รายการนี้ลุล่วงไปด้วยดี และหวังว่าหนังสือเล่มนี้คงจะอำนวยประโยชน์แก่ผู้สนใจตามสมควร.

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย

ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

กันยายน ๒๕๒๙

**คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี**

๑. พันตรีหญิง คุณหญิง ฝะอบ โพชะกะฤษณะ	ประธานคณะอนุกรรมการ
๒. ผู้อำนวยการกองกลาง สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
(นางอรสา สนธิไทย)	อนุกรรมการ
๓. ผู้อำนวยการกองคลัง สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
(นายกำพล แก้วทงนงค์)	อนุกรรมการ
๔. อธิบดีกรมการฝึกหัดครู หรือผู้แทน
(นายประชา พระแก้ว) แทน	อนุกรรมการ
๕. นางฐะปะนีย์ นาครทรรพ	อนุกรรมการ
๖. นายปัญญา นิตยสุวรรณ	อนุกรรมการ
๗. นางมาลี จันทரசุข	อนุกรรมการ
๘. เลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ หรือผู้แทน
(นายอำนาจ จันเงิน) แทน	อนุกรรมการ
๙. อธิบดีกรมศิลปากร หรือผู้แทน
(นายประพัฒน์ แสงวณิช) แทน	อนุกรรมการ
๑๐. หัวหน้าศูนย์ผลิตรายการ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
(นายสุรินทร์ แปลงประสพโชค)	อนุกรรมการ
๑๑. ท่านผู้หญิง สมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา	อนุกรรมการ
๑๒. ผู้อำนวยการสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสี ช่อง ๕ หรือผู้แทน
(นางสาวสุรางค์ ดุริยพันธุ์) แทน	อนุกรรมการ
๑๓. นายสมบัติ พลายน้อย	อนุกรรมการ
๑๔. นางสุวรรณณี อุดมผล	อนุกรรมการ
๑๕. นายวิบูลย์ ลี้สุวรรณ	อนุกรรมการ
๑๖. นางจิตราลดา หัษชะวณิช	อนุกรรมการและเลขานุการ
๑๗. นายนิมิต สุทธิขัติพงษ์	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๘. นางสาวชมภูกา หงษ์สุวรรณ	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

สารบัญ

	หน้า
สมเด็จพระปิยมหาราช	๑
วัดใหญ่ชัยมงคล	๙
สนใจสมุดข่อย	๑๗
รอยพิมพ์ใจในละหानทราย	๒๕
สายใจไทยประชา	๓๕
วันศิลปินแห่งชาติ	๔๑
โอกาสตรุษไทย	๔๙
ไพเราะรสเพลง	๕๗
เล่นระเบงพิธิหลวง	๖๓
เกิดเกียรติสุนทรภู่	๗๑
ช่วงชีวิตของสุนทรภู่	๗๙
ชูเกียรติศักดิ์ไทย	๘๗
ไพเราะรสสาร	๙๕
การเปลี่ยนไปในภาษา	๑๐๑
ระเบียบขาวพุทธ	๑๑๑
ขับลำเสภา	๑๑๙
เฮฮาวันลอยกระทง	๑๒๗
ทรงพระมหากรุณานาฏศิลป์	๑๓๕
รามเกียรติ์รัตนโกสินทร์	๑๔๓
พูดถึงภูเกิด	๑๕๑
เมืองเพชรมีตาล	๑๕๙
เกษมศานต์ทั่วไทย	๑๖๙
ผลไม้เลิศรส	๑๗๓
บทละครธนบุรี	๑๘๑
ฝีมือช่างไทย	๑๙๑

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”

เรื่อง “สมเด็จพระปิยมหาราช”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๒๗ เวลา ๑๙.๓๐–๒๐.๐๐ น.

ผู้จัดรายการและเขียนบท

วิทยากร

ผู้ร่วมรายการ

ฝ่ายเทคนิคของรายการ

ท่านผู้ทรงคุณวุฒิ สวัสดิกุล ณ อยุธยา

ท่านผู้ทรงคุณวุฒิ สวัสดิกุล ณ อยุธยา

สุรินทร์ แปลงประสพโชค

นิมิต สุทธิพิทักษ์

วิบูลย์ พันทิพานนท์

—เพลงนำรายการ “ขวัญเมือง”—

- มิตร คุณสมอบกับคุณสินดูละครโทรทัศน์เมื่อบ่ายห้าโมงครึ่ง วันที่ ๑๕ ตุลาคม นี้หรือเปล่าครับ ละครของรายการ “อยู่อย่างไทย” นะครับ
- สิน เอ! ถ้าจะไม่ได้ดูครับ กว่าผมจะกลับบ้านก็ใกล้ค่ำ บางทีก็ค่ำ ใครมีโอกาสดูโทรทัศน์ตอนเย็นกับเขาหรอก ทำไม่ครับ มีอะไรดี ๆ รึ
- สมอบ มีดีซีคะ ก็คุณมิตรเป็นคนมีหน้าที่ติดต่อเรื่องออกวิทยุหรือโทรทัศน์ของรายการ “อยู่อย่างไทย” ทุกครั้ง จำไม่ได้รึคะ
- มิตร ไร้! ไม่ใช่ดีตรงผมทำหน้าที่อย่างว่าหรอกครับ ดีที่ตัวละครคือตัวคนแสดงมากกว่า
- สมอบ จริงซี ผู้แสดงวันนั้นแสดงดีทุกคน แต่ดิฉันว่าผูกโครงเรื่องละครออกจะหลวม ๆ คนดูอาจไม่ได้อะไรไปเท่าใด ถ้าไม่ได้อาศัยคำบรรยายในภาค ๒ ประกอบสไลด์พระบรมฉายาลักษณ์ของพระพุทธเจ้าหลวง ดิฉันว่าอย่างนั้นนะคะ
- สิน เขาแสดงเรื่องอะไรครับ ถึงเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าหลวง
- มิตร แสดงละครเรื่องเกี่ยวกับ “เสด็จประพาสต้น” พระนิพนธ์ของสมเด็จพระยาดำรงฯ ครับ ขยายเรื่องจริงตอนหนึ่งในพระนิพนธ์ออกเป็นทำนองเกร็ดของชีวิตชาวบ้าน ตอนพระพุทธเจ้าหลวงเสด็จประพาสปลอมพระองค์เป็นคนสามัญเยี่ยมเยียนหัวเมืองต่าง ๆ
- สิน อ้อ! เสียตายผมไม่ได้ดู ผมอ่านเรื่อง “เสด็จประพาสต้น” ของรัชกาลที่ ๕ เมื่อราว ๆ ต้นปีนี้เอง ผมตรวจดูหนังสือเรียนชั้นชั้นใหม่ของหลานสาว เห็นหนังสือนี้เข้าก็เอามาอ่าน เขาให้นักเรียนมัธยมต้นเรียนเป็นหนังสืออ่านประกอบนอกเวลาครับ ผมอ่านแล้วติดใจมาก ได้ความรู้หลายอย่างของบ้านเมืองไทยสมัยนั้น พระปิยมหาราช พระพุทธเจ้าหลวงนะครับ ท่านทรงพระปรีชาสามารถ ไม่แต่การบริหารบ้านเมืองเยี่ยมยอดเท่านั้น ยังทรงรอบรู้วิชาการสูง ๆ หลายด้าน ผมไม่เคยทราบในข้อนี้จะเอียดลออ แต่พออ่านแล้วซาบซึ้งเสียจริง ๆ ท่านเป็นพระมหากษัตริย์นักปราชญ์ยิ่งใหญ่มาก เป็นพระพ่อเมืองผู้แผ่พระเมตตาแก่ราษฎรของพระองค์ท่านเปรียบได้ว่ายิ่งกว่าพ่อเลี้ยงลูกเที่ยวครับ
- สมอบ ดิฉันฟังแล้วดีใจที่คุณสินพูดถึงพระองค์ท่านได้น่าฟังมาก แล้วพูดอย่างจริงใจเสียด้วย
- มิตร ผมก็นักเรียน ม.ศ. ต้นรุ่นเดอะเหมือนกัน เพิ่งซื้อหนังสือมาอ่านละเอียดตอนดูละครแล้วในวันที่ ๑๕ นี้เอง พูดเรื่องนี้แล้วผมยังมีอะไรจะถามคุณสมอบกับคุณสินเหมือนกันครับ
- สมอบ จะถามเรื่องอะไรล่ะคะ ดิฉันก็ไม่ใช่ผู้รู้หรอกนะ
- มิตร ที่คุณสมอบว่าโครงเรื่องของละครวันนั้นผูกไว้ไม่กระชับนะ ผมอยากจะคิดว่าเป็นเพราะหาแนวเขียนได้ยากกระมังครับ การนำเรื่องชีวิตและเหตุการณ์จริง ๆ ของ

- บุคคลในอดีตที่คนไทยเคารพเทิดทูนเสียด้วย เพราะเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ ผู้ประเสริฐ และยังมีเจ้านายในพระราชวงศ์จักรีหลายพระองค์ด้วย คนไทยเรานี้ มีวัฒนธรรมอบรมกันให้รู้การควรไม่ควร ถึงจะเป็นเรื่องทรงปลอมแปลงพระองค์ เป็นสามัญชนออกมาปะปนกับชาวบ้านชาวเมืองสามัญก็เถอะ เขียนให้แสดงยาก ใครจะกล้าบังอาจสมมุติตัวแทนพระองค์และเจ้านายต่าง ๆ ได้ ผมว่าอย่างนี้แหละ วัฒนธรรมฝรั่งเขาก็มีเหมือนไทยในข้อนี้ เขาว่ากันว่า ถ้าพระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์ของท่านยังเป็นปัจจุบัน หมายถึงราชวงศ์ที่สืบราชสมบัติอยู่นะครับ เขาไม่ใคร่นำมาเป็นเรื่องละครแสดงกัน นอกจากเป็นเรื่องบรรยายเชิงวิชาการ หรือเชิงสถิติละก็ทำได้ จริงเท็จไม่ทราบนะครับ เขาว่ากันอย่างนี้
- ดิฉันก็เคยได้ทราบมาอย่างนี้เหมือนกัน
- คุณสมเอนิตร์
- คุณละครวันนั้นแล้ว ผมไปซื้อหนังสือ “เสด็จประพาสต้น” จากศึกษาภัณฑ์มาอ่าน เพิ่งจบไปเมื่อวานซืนครับ อ่านแล้วภาคภูมิใจที่ผมเป็นคนไทย ก็แผ่นดินไทยเรามีพระมหากษัตริย์ผู้ทรงพระคุณและทรงพระปรีชาสามารถสืบราชวงศ์มาอย่างนี้ นี่เอง เราถึงรอดเป็นเอกราชอยู่ได้ ทรงสร้างประวัติศาสตร์ไว้ให้แก่ชาติไทยให้คนไทยภูมิใจตลอดมาจนทุกวันนี้ คนไทยจึงไม่มีวันลืมพระคุณ
- ผมอ่านแล้วสนใจพอจะรู้เรื่องก็ตรงตำนาน นิยายท้องถิ่นของสถานที่และของบุคคลที่พระองค์ทรงเล่า ผมดูจะเข้าใจมากกว่าวิชาการสูง ๆ ที่ทรงกล่าวไว้ แต่ตามความเห็นของผมนะครับ คุณสมเอนิตร์ ผมว่าหนังสือประกอบการอ่านเพิ่มเติมเรื่อง “เสด็จประพาสต้น” ตอนพระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร นั้น เด็กมัธยมต้นคงอ่านสนุก เพลิดเพลิน ได้รับความรู้ในเรื่องพระเมตตาคุณและพระปรีชาสามารถในพระราชโบายของพระพุทธเจ้าหลวงที่ทรงปลอมพระองค์เสด็จอันตราย ออกดูแลทุกข์สุขของราษฎร สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร ท่านทรงใช้ถ้อยคำง่าย ๆ เล่าสนุกตามแบบพระนิพนธ์ของท่าน
- พูดอย่างใจผมเถียวครับ ผมก็ชอบภาคนี้ อ่านเข้าใจง่าย สนุก เห็นภาพในใจตามที่ทรงเล่า
- ใช่ครับ แต่ภาคพระราชนิพนธ์บันทึกของพระพุทธเจ้าหลวงน่าจะดีกว่า เด็กนักเรียนจะอ่านเก็บความรู้ได้เพียงใด แม้จะทรงเล่าอย่างง่าย ๆ ถ้าเป็นเหตุการณ์ ตำนาน นิยาย เด็กก็อ่านเข้าใจ สนุกไปตามท้องเรื่อง แต่พอทรงบันทึกเกี่ยวกับเรื่องโบราณคดี ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมของวัดวาอาราม หรือพุทธศิลป์ ซึ่งเป็นเรื่องมีค่า เป็นวิชาการ หากจะอธิบายให้เข้าใจก็เป็นเรื่องต้องพูดกันแรมเดือน ซึ่งเหมาะแก่นักเรียนระดับอุดมศึกษา ผมเป็นครูก็คงแยء มือไม่ถึง
- ดิฉันดูละครแล้วนี่ก็ออกว่าไม่ได้อ่านมานาน เลยฝากเขาซื้อมาอ่านอีกและก็เห็นด้วย

ที่คุณสินพูดถึงภาคพระราชนิพนธ์ของพระพุทธเจ้าหลวง ถ้าสอนกันในระดับมหาวิทยาลัย แผนกอักษรศาสตร์ ก็ต้องสอนกันลึกซึ้ง แต่นี่กระทรวงศึกษาฯ คงหมายเอาแค่ให้นักเรียนระดับนี้อ่านเอาเรื่องมากกว่ากระมัง พอให้รู้พระคุณของท่าน เด็กก็คงเก็บเรื่องได้แต่ตำนาน นิทาน ประวัตินุคคัล ชื่อเมือง และสภาพเมืองครั้งเก่าเท่านั้น

มิตร

ผมเรียนคุณเสมอกับคุณสินไว้แล้วไงครับว่า ผมก็เด็ก ม.ศ. ต้นรุ่นเดอะ ผมอ่านรู้เรื่องแต่ตำนาน ได้อ่าน “ตำนานพระพิมพ์” ก็ดีใจมากกว่าเพิ่งรู้ เป็นความรู้มีประโยชน์ยิ่งนัก แต่พอไปพบคำที่ทรงกล่าวถึง เมฆพัด อุทุมพร มฤตพิศม์ ในตำนานนี้เล่าไว้ถึง ฤๅษีตวัจว ตาไฟ สร้างขึ้น ผมก็รู้แต่ว่า เมฆพัดนั้นเป็นแร่ผสมจำเป็นมัน ทำรูปพระก็ได้ หัวเหวนก็มี ผมเคยเห็น แต่อุทุมพร มฤตพิศม์ นี่จนแถมต้องไ้ถามผู้รู้ดู

เสมอ

จริงสินะ คุณมิตรเป็นคนสนใจเรื่องพระพิมพ์นี้ ห้อยคอไว้ก็องค์ละ ก็น่าจะรู้ดีนี่คะ ว่าเป็นอะไรที่ว่าเมื่อก็....ลองถามนักเลงพระดูซิ

สิน

ท่านทรงรอบรู้ไปทุกด้านละครับ ทรงเป็นนักปราชญ์เต็มพระองค์ทีเดียว พระราชนิพนธ์บันทึกเพียง ๙๐ หน้าของพระองค์ท่านที่มาให้นักเรียนมัธยมต้นเรียนนั้น ก็แสดงให้เห็นแล้วว่าทรงเปรื่องปราดเหลือเกิน ผมถึงว่าเด็กจะเก็บได้แค่ไหน แค่อ่านเอาเรื่องก็ยังย่อไม่ถูกสำหรับผม

—เพลงคั่นรายการ—

เสมอ

ดิฉันอัศจรรย์ใจ ดิดใจ พระปรีชาสามารถในเชิงโบราณคดีและประวัติศาสตร์ของพระองค์ท่าน ในเชิงค้นหาภูมิสถานโบราณของสยามทุกคราวที่เสด็จผ่านเมืองเก่า ๆ แต่ละเมือง ล้วนแต่เกี่ยวโยงทางประวัติศาสตร์ของชาติทั้งนั้น และทรงริเริ่มมาตั้ง ๑๐๐ ปีแล้ว ทั้งยังเป็นข้อคิดค้นข้อสันนิษฐานที่นักปราชญ์ปัจจุบันนับถือและค้นสืบต่อมา เช่น ทรงสงสัยลำน้ำเดิมในเขตสุพรรณภูมิซึ่งมีเมืองอยู่ทองเก่าตั้งอยู่ ลำน้ำต้องขาดเป็นห้วงเป็นตอนเพราะอะไร จนคมนาคมทางน้ำจึงลุ่ม ๆ ดอน ๆ อย่างเมืองกำแพงเพชร อุทัยธานี สุพรรณบุรี เป็นต้น

สิน

ผู้ใหญ่เล่ากันว่า ครั้งก่อนเก่า ไม่อยากให้นายเสด็จเมืองสุพรรณ ก็เพราะทางน้ำลำบาก ดินเขินบ้าง สวะลอยเป็นแพมากมายขวางทางเรือ ที่ลุ่มบ้าง ดอนบ้าง โจรผู้ร้ายก็ชุกชุม

เสมอ

แต่ท่านก็เสด็จสุพรรณจนได้ตั้ง ๒-๓ ครั้ง อย่างที่ทรงเล่าไว้ในพระราชนิพนธ์เสด็จประพาสต้นนั้น ทรงสนพระทัยค้นหาประวัติ ถิ่นฐานของอยู่ทองเก่า ที่ว่าอยู่ในเขตสุพรรณภูมิ ตามจารึกของพ่อขุนรามคำแหง กล่าวถึงอาณาเขตไทยสมัยสุโขทัยว่า “เบ็งหัวนอน รอดคนที่พระบาง แพรก สุพรรณภูมิ ราชบุรี ฯลฯ” ก็คือ

มิตร
เสมอ

ดินแดนแถบที่เสด็จประพาสต้นและทรงบันทึกไว้ในคราวนี้ คือ กำแพงเพชร นครสวรรค์ ชัยนาท สุพรรณบุรีปัจจุบันซึ่งมีอุทกภัยท่วมอยู่ด้วย รอดคนที่ กับพระบาง นะเมืองอะไรครับ เบื้องหัวนอนทิศไหนครับ ทิศใต้ละ คนที่ก็คือนักบวชในกำแพงเพชรเดี๋ยวนี้นะ รอดหมายถึงตลอด พระบาง ก็คือนครสวรรค์ แพรก คือชัยนาท หรือแพรกศรีราชา ตามพงศาวดารเรียก เป็นเมืองสมัยโบราณ อาจก่อนสุโขทัยเป็นอิสระ พระพุทธเจ้าหลวงยังโปรดให้ เจ้านายและข้าหลวงมณฑลต่าง ๆ ที่เชี่ยวชาญการค้นคว้าภูมิสถานเก่า ๆ ลงมือ ค้นเรื่องแม่น้ำตัวน หรือต้นเขินต่าง ๆ ที่ทรงสงสัยว่า ทำไมปัจจุบันติดต่อกันทางน้ำ ไม่สะดวก แถบนี้มีแม่น้ำสั้น ๆ หลายสายมาไหลรวมลงน้ำใหญ่คือเจ้าพระยาได้ อย่างไร เมืองแถบนี้ทรงสันนิษฐานว่า แต่เดิมคงเป็นเมืองสร้างขึ้นบนลำน้ำแต่ละสาย มีเจ้าครองเมืองละองค์ เช่น ชัยนาท สิงห์ สวรรค์ สุพรรณ แบบกลุ่มคนไทยโบราณ นั่นเอง

สิน

เมืองสุพรรณบุรีนี้ผมเคยไปหาญาติเสมอ ดูเป็นเมืองที่มีของเก่า ของดี มีโบราณสถาน โบราณวัตถุ ตำนาน นิยายท้องถิ่น ชื่อตำบลต่าง ๆ มีประวัติเยอะเยอะนะครับ นางพิม ขุนช้าง ขุนแผน ก็ชาวเมืองสุพรรณ

เสมอ

ใช่ซิคะ ก็เป็นเมืองสมัยทวารวดี สมัยมอญ ขอม ทับที่กันสร้างมาเป็นร้อยปีพันปี ชัยนาท อ่างทอง สิงห์บุรี สุพรรณบุรี นี่พอมมาถึงสมัยอยุธยา ก็ไม่พ้นเป็นเมืองรับศึก สมเด็จพระนเรศวรรับศึกก็ต้องประชุมทัพแถวอ่างทอง ที่ป่าโมกซ์นี่หลายครั้ง ชาวเมืองแถบนี้ล้วนเป็นเชื้อสายนักรบคนกล้าโบราณทั้งนั้น

มิตร

เออ! คุณเสมอครับ พระนอนวัดป่าโมกซ์พูดได้จริงรีครับ พระพุทธเจ้าหลวงทรงเล่าไว้ในพระราชนิพนธ์นี้ด้วย มีจดหมายสมภารวัดป่าโมกซ์ยืนยันกราบทูลไว้ด้วย นะครับ ว่าพูดได้จริง ๆ

เสมอ

เอ! ดิฉันก็เกิดไม่ทันคนที่ได้ยินพระพูดได้เสียด้วย ก็เลยตอบไม่ได้ แต่ท่านพระครูวัดป่าโมกซ์ท่านมีลิขิตยืนยันถวายพระพุทธเจ้าหลวงว่า ท่านได้สอบสวนแล้ว คือลองปิดประตูโบสถ์ตรวจค้นก็ไม่มีใครซ่อนอยู่ในองค์พระนอนนั้น เลยนัดคนมาตั้ง ๒๐-๓๐ คน สงฆ์อีก ๑๕ องค์หรือโง่ไหนแหละ เข้าไปคอยฟังกันในโบสถ์ พอถามพระนอน ๆ ก็พูดตอบเสียงก้องออกมาจากอกพระนอน ก็ดูน่าอัศจรรย์ แต่คนสมัยนี้ คงเชื่อยาก ชาวบ้านลืมนับถือกันและเชื่อกันมาก มีงานเทศกาลไหว้พระ แข่งเรือ กันด้วยทุกปี

สิน

อ้อ นี่ก็ออกแล้วครับ ดูเหมือนพระนอนองค์นี้ท่านบอกตำรายาด้วยไข่มุขครับ คนเอาไปกินแล้วหาย ตอนอหิวาต์ระบาด ท่านก็บอกให้เอายาตำรายานี้ให้สงฆ์เอาไปฉัน องค์ไหนเจ็บก็หาย ที่ไม่เจ็บก็ป้องกันโรคได้

- มิตร** ผมอ่านแล้วจดตำรายานี้ไปให้แม่ด้วยครับ แต่พวกใบไม้ต่าง ๆ ในตัวยาดองลง
อักขระพระพุทธรูป ธรรมคุณ สังฆคุณ บทสัพพัญญูด้วยครับ
- สิน** คุณมิตรเจ้าตำรับยาอยู่แล้วนี่นะ ลองทำกินดูซิจะจริงไหม
- มิตร** อ้าว แล้วกัน ! ผมไม่ได้เป็นอหิวาตกโรคนะคะร้าย เออ ! คุณเสมอครับ เมื่อ
พูดถึงเมืองอุทุมพร ผมว่าจะถามตอนที่ทรงกล่าวถึงตำนานพระเจ้าอุทุมพรหนีห่า ย้ายไป
สร้างเมืองใหม่ผมสนใจครับ เป็นตำนานประวัติบุคคลที่ฟังน่าสนใจ สนุกดีด้วย
ซ้ำด้วย ตรงที่บอกว่า ห่ามันเที่ยวไล่ตามคนที่หนี ๆ ไปไหนมันก็ตามไป แม้ออกทะเล
มันก็ตามไปถึงทะเล แต่ห่ามันก็เดินได้ที่ละอย่างนกเขา...
- สิน** อย่างนกเขา หมายถึง นกเขาก้าวแต่ละก้าวนะรี มันก็ก้าวได้แต่ทีละนิ้วฟุตก็ไม่ถึง
ละมั้ง (หัวเราะ)
- มิตร** นั่นแหละ มันยังไล่ตามคนไปจนทันละ ทำไมไม่บินไปเหมือนนกเขานะ มัวเดินชอย
ยิก ๆ ทีละนิ้ว ๆ ไล่ทันคน ๆ ก็ล้มตายกันเป็นเบือเที่ยวละ คนโบราณกลัวโรคห่า
กันนัก ลงทีไหนละตายกันน่าดู เขาถึงเรียกว่า ฝีห่าเป็นฝีประเภทหนึ่งในกระบวนฝี
- เสมอ** พระพุทธเจ้าหลวงท่านทรงบันทึกเล่าตามคำของท่านอธิการวัดตะค่า ดิฉันจำได้
ท่านรับสั่งถามว่า ห่ามันเหมือนอะไร ท่านอธิการวัดก็กราบทูลว่า มันเหมือนคน
(หัวเราะ) คนอะไรกันครับ เดินทีละอย่างนกเขา
- มิตร** แต่ที่ทรงบันทึกไว้ว่า ท่านอธิการวัดก็เข้าใจว่ามันคืออหิวาตกโรค แต่โบราณเราว่า
อย่างนั้น ก็เล่าถวายเป็น

—เพลงคันทรรายการ—

- สิน** พระเจ้าอุทุมพรองค์ที่หนีห่า คือองค์ที่สร้างอยุธยาใช่ไหมครับ
- เสมอ** นี่ละ ดิฉันติดใจข้อนี้ที่ทรงบันทึกไว้ว่า องค์ที่หนีห่าไม่ใช่องค์สร้างกรุงเก่า พระยา
อุทุมพรมีหลายองค์ ใครครองเมืองอุทุมพรก็เป็นพระยาอุทุมพรทั้งนั้น และก็แปลกตรงที่
องค์สร้างกรุงเก่าเรียกว่าพระเจ้าอุทุมพร ไม่ใช่พระยาอุทุมพร และพระเจ้าอุทุมพร
องค์สร้างกรุงเก่าก็มีประวัติหลายทาง อย่างที่นักปราชญ์ยังไม่ลงมติดันในปัจจุบัน
นี้ บ้างก็ว่าเป็นลูกเขยพระยาอุทุมพรก็มี มาจากเชียงแสนก็มี เชียงรายก็มี จากเขมร
ก็มี สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงฯ ท่านว่ามาจากเหนือ เลยทรงเรียกว่าราชวงศ์
เชียงราย คนสมัยใหม่บางคนว่ามีเชื้อเขมร ท่านจึงเอาลัทธิสมมุติเทพของเขมร
มาใช้ปกครองอยุธยา เอาคำศัพท์เขมร เช่น ราชาศัพท์ มาใช้ให้ฐานะเหมือน
กษัตริย์ขอม ไม่เป็นพ่อเมืองอย่างสมัยพ่อขุนรามคำแหง ไม่ใช่ลัทธิพ่อปกครองลูก
แบบไทย เขวากันอย่างนี้ เราก็ฟังนักปราชญ์ประวัติศาสตร์ใหม่ ๆ เขาวินิจฉัยกัน
เป็นความรู้ดีเหมือนกัน
- สิน** ผมก็เหมือนคุณมิตร ติดใจแต่ตำนาน จำได้ว่าทรงเล่าถึงเรื่องพ่อตากับลูกเขยเป็น

ชาวสุพรรณกับชาวเพชรบุรี เกียงกันเรื่องเมืองใครจะมีต้นตาลมากกว่ากัน ต่าง
อวดว่าเมืองตนมีมากกว่า ถึงกับลุกขึ้นด่าทอกันยิ่ง แต่ในที่สุดลูกเขยชาวเมืองเพชร
ต้องยอมพ้อตา ให้เมืองสุพรรณมีต้นตาลมากกว่าเมืองเพชรบุรีหนึ่งต้น เรื่องจึงจบลง
ด้วยความสุข

มิตร

อี ! ขึ้นบอกว่าเพชรบุรีมีมากกว่า ตาลูกเขยก็โดนพ้อตาชดแลกลงไปละซิ ตัวเป็น
ชาวเพชรบุรีหลงเข้าไปเมืองสุพรรณคนเดียว ไปแต่งกับสาวสวนแดงเมืองสุพรรณ
สู้อะไรเขาไหวละครับ พ้อตาแกเชื่อสายนักรบดุเดือดนี่ ก็คุณเสมอบอกว่าเมือง
หน้าด่านรับทัพข้าศึกกับข้าศึกอยู่เรื่อยในสมัยอยุธยา ตอนนั้นคงดูไม่ใช่เล่น

เสมอ

แต่เมื่อเสด็จประพาสต้น ทรงพยายามปลอมพระองค์ ชาวสุพรรณเขาก็รู้จักได้
เขาสืบกันรุ่น ดื่อกดีใจเข้ามาเฝ้าแทนกันแน่นขนัด ร่วมทำบุญกฐินต้นกับพระพุทธ-
เจ้าหลวงได้เงินมากมาย ทรงชมชาวเมืองสุพรรณว่า เขากล้าหาญไม่สะทกสะท้าน
เหมือนบางแห่ง เพ็ดทูลกลัซิด เสด็จไปไหนก็ตามเข็นเรือกันเป็นขบวน สนุกสนาน
ไม่มีเรื่องร้ายใด ๆ ในครั้งนั้น

สิน

ผมว่าพวกโจรก็คงมัวมาเฝ้ารับเสด็จเสียจนลืมปล้นนั่นเองครับ เขาคงอยากมาขอ
พระราชทานเสมาบ้าง เห็นชาวบ้านแขวนเสมาพระราชทานกันก็อยากได้บ้างซี

มิตร

นั่นซิ ผมเข้าใจที่สงสัยว่าที่ทรงทอดกฐินท่านว่าอุปโลกน์ผ้าไม่เป็น พระพุทธเจ้าหลวง
ต้องเขียนให้อ่าน ก็อ่านก็กักคองจะประหม่า ว่าอุปโลกน์แล้วก็สวดไม่ได้ ต้องว่า
ยถาสัพพีไปเลย พระพุทธเจ้าหลวงท่านทรงสนุกสนานเป็นกันเองกับชาวเมือง ๆ
เขาก็ปลื้มกันใหญ่ละซิครับ

สิน

อ่านแล้ว ผมอยากเกิดในสมัยพระพุทธเจ้าหลวงจริง ๆ ทรงพระเมตตา ดูแลทุกข์สุข
ราษฎรด้วยปรีชาสามารถ ไม่ถือพระองค์เลย

เสมอ

ก็เหมือนรัชสมัยของเรานี้แหละ ต่างกันตรงสภาพบ้านเมืองเปลี่ยนไปเท่านั้นเอง
คุณก็เห็นอยู่แล้วทุกวันนี้ไม่ใช่รีคะ

มิตร

จริงครับ เออ ! ยังพูดกันได้อีกเยอะแยะ เรื่องเสด็จประพาสต้นนี้

เสมอ

แค่นี้เพียงเมืองสุพรรณเมืองเดียวก็เพลินไปแล้วก็น่าทีละ

สิน

คุณเสมอจะไปงานแต่งงานไม่ใช่หรือครับ นี่ ๓ โมงเย็นแล้วนะครับ ผมจะลากลับ
เสียที.

จบรายการ

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”
เรื่อง “วัดใหญ่ชัยมงคล”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๒๗ เวลา ๗.๓๐ น.

ผู้จัดรายการ

วิทยากร

ผู้ร่วมรายการ

ฝ่ายเทคนิคของรายการ

มาลี จันทรสข

ปัญญา นิตยสุวรรณ

จิตรลดา หัษชะวณิช

นิมิต สุทธิพิพิพงษ์

วิญญู ปันติตานนท์

—เพลงนำรายการขึ้น ๑๐ วินาที แล้วหรีดเป็นแบ็คกราวนด์—

ประกาศ

สวัสดิ์ครับท่านผู้ฟัง....รายการอยู่อย่างไทยได้กลับมาพบกับท่านผู้ฟังอีกครั้งหนึ่ง
ครั้งนี้ใครขอนำท่านผู้ฟังไปพบกับวัด ๑ หนึ่งในพระนครศรีอยุธยาหรือกรุงเก่า
ซึ่งมีอายุเก่าแก่กว่า ๔๐๐ ปีมาแล้ว ชัยมงคลเจดีย์ที่เห็นได้เด่นชัดแต่ไกลนั้น เป็น
อนุสรณ์แห่งชัยชนะของพระมหากษัตริย์ไทยพระองค์หนึ่งที่ทรงเกรงกล้าสามารถ
เป็นล้นพ้น ครบ วัด ๑ นั้นก็คือ “วัดใหญ่ชัยมงคล” แห่งพระนครศรีอยุธยานั่นเอง

—เพลงดังขึ้นอีก ๑๐ วินาที แล้วจางหายไป—

พนัส

ใจภักดี

หลายปีทีเดียวที่ผมไม่ได้มาอยุธยา วันนี้ได้กลับมาอีกครั้ง รู้สึกดีใจมากทีเดียว
ภักดีก็ไม่ได้มาหลายปีแล้วเหมือนกัน เราทั้งสองคนต่างก็ไม่ค่อยมีเวลาว่าง เข้า
ขึ้นมาก็ดูแลลูกให้ไปโรงเรียน เย็นลงก็รีบกลับบ้านทำกับข้าวกับปลาให้ลูกรับ-
ประทาน จะเอาเวลาไหนกันเล่าคะที่จะออกมาเที่ยวกันอย่างนี้

พนัส

ใจภักดี

คุณพูดถูกใจ ภักดี ผมก็ว่าอย่างนั้นละนะ (หัวเราะ)
พักร้อนคราวนี้ ภักดีขอพักผ่อนให้สบายใจจริง ๆ สักที พนัสก็ทราบดีนี่คะว่างาน
ธนาคารนั้นเป็นงานที่เคร่งเครียดแค่ไหน... เออ ในฐานะที่พนัสเป็นครูสอนประวัติ-
ศาสตร์ เมื่อมาที่วัดใหญ่ชัยมงคลนี้ มีความรู้สึกอย่างไรบ้างคะ

พนัส

(พูดเหมือนรำพึง) วัดใหญ่ชัยมงคล ทำให้ผมทวนนึกถึงเหตุการณ์หลายสิ่งหลาย
อย่างในประวัติศาสตร์ แต่สิ่งหนึ่งที่ทำให้ผมน้อมรำลึกด้วยความนับถือบูชา นั่นก็คือ
ความเกรงกล้าสามารถของพระมหากษัตริย์ไทยที่มีพระนามว่า “สมเด็จพระ
นเรศวรมหาราช”

ใจภักดี

ภักดีเคยอ่านประวัติศาสตร์มาบ้าง พอจะทราบว่าสมเด็จพระนเรศวรมหาราช
ทรงสร้างชัยมงคลเจดีย์ที่เราเห็นเด่นชัดอยู่ข้างหน้านี้ ใช่ไหมคะ

พนัส

ใช่จะ...อ้าว ก้าวระวังหน่อยนะ ตรงนั้นพื้นดินมันลื่น เมื่อคืนฝนตก คุณลอง
มองไปรอบ ๆ ชิวว่า สภาพบรรยากาศสวยงามเพียงใด แมกไม้ดูเขียวขจี พุ่มนาที่มี
กล้าแทงยอดขึ้นมาพริ้วไสว สีเขียวสด แต่เมื่อมองไปที่ชัยมงคลเจดีย์และศาสนวัตถุ
ที่ปรักหักพังแล้ว ก็ทำให้จิตใจหดหู่เศร้าหมอง คุณรู้สึกอย่างไรที่ผมรู้สึกไหม

ใจภักดี

คะ ที่ภักดีหดหู่เศร้าใจก็คือว่า ไม่คิดว่ากรุงศรีอยุธยาที่เคยรุ่งโรจน์ในด้านต่าง ๆ
ไม่ว่าจะเป็นทางด้านศิลปกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม สถาปัตยกรรม วรรณ-
กรรม ได้ถูกทำลายย่อยยับลงด้วยน้ำมือของอริราชศัตรู ทำให้เป็นเช่นนั้น ภักดี
เคยตั้งคำถามให้ตัวเองอยู่เสมอเมื่ออ่านเรื่องราวประวัติศาสตร์ของกรุงศรีอยุธยา
นั่นนะซี... ผมก็คิดอย่างนั้นเหมือนกัน แต่ก็เอาเถิด เหตุการณ์นั้นมันก็ได้ผ่านพ้นไป
นานแล้ว เพียงแต่เราชาวไทยทุกคนพยายามร่วมแรงร่วมใจกันมิให้เหตุการณ์นั้น
อุบัติซ้ำขึ้นมาอีกก็แล้วกัน...แต่จัดอย่างนี้ ร้อนไหมคุณ

พนัส

- ใจภักดี ไม่หอรอกะ มีลมเย็น ๆ พัดมาถูกกายตลอดเวลา
- พนัส จันเรามา นั่งกันได้นาน ไม่น่าดีกว่า ขยับมาที่ตรงนี้หน่อย พ้นไม่แฉะ
- ใจภักดี ขอบคุณค่ะ คุณหิวหรือยังคะ นี่ก็บ่าย ๓ โมงแล้ว ตะลอน ๆ รอบเมืองอยู่ยากันมา ตั้งแต่บ่ายโมง ภักดีเตรียมขนมปังไส้เนื้อมากับกาแฟร้อน ๆ ไว้ให้ พนัสส่งตะกร้ามาให้ ภักดีชี้คะ
- พนัส (หัวเราะ) คุณละก็รอบคอบอย่างนี้เสมอตั้งแต่ครั้งกระโน้นที่รู้จักกันใหม่ ๆ
- ใจภักดี ภักดีก็เป็นอย่างนี้ละคะ
- พนัส ยามที่เรา นั่งอยู่เงียบ ๆ ท่ามกลางบรรยากาศที่แวดล้อมไปด้วยซากปรักหักพัง อย่างนี้ ทำให้อดคิดถึง การรบอันยิ่งใหญ่ของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชครั้งกระโน้น ไม่ได้ ชัยมงคลเจดีย์นี้เป็นสัญลักษณ์ที่มีความหมายต่อการรบครั้งนั้นยิ่งนัก เพราะเป็น สัญลักษณ์แห่งชัยชนะและเกียรติยศอันยิ่งใหญ่ของพระองค์ท่าน
- ใจภักดี แต่พนัสคะ เจดีย์ยุทธหัตถีที่หนองสาหร่าย อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรีนั้น มีความเกี่ยวเนื่องกับชัยมงคลเจดีย์ที่อยุธยาไหมคะ
- พนัส (หัวเราะ) แน่ คุณก็สนใจเรื่องประวัติศาสตร์อยู่มีใช่น้อยนี้ ถึงได้ตั้งคำถามที่น่าคิด อย่างนี้ เจดีย์ยุทธหัตถีกับชัยมงคลเจดีย์นั้นมีความเกี่ยวเนื่องกันอยู่มากทีเดียว ผม ขอเล่าไปถึงประวัติศาสตร์ตอนนั้นสักนิด เจดีย์ยุทธหัตถีที่ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอดอนเจดีย์นั้น คือ สถานที่ ๆ สมเด็จพระนเรศวรมหาราชและสมเด็จพระเอกาทศรถทรงกระทำยุทธหัตถีกับฝ่ายพม่าจนได้รับชัยชนะ ซึ่งเจดีย์องค์นี้ครั้งแรก เข้าใจกันว่าเป็นที่บรรจุพระศพสมเด็จพระมหาอุปราชซึ่งเป็นแม่ทัพฝ่ายพม่าที่ ลื่นพระชนม์จากการสู้รบ แต่ในพงศาวดารของพม่าได้บันทึกไว้ว่า แม่ทัพนายกอง หงสาวดีได้นำพระศพสมเด็จพระมหาอุปราชกลับไปหงสาวดีด้วย ดังนั้น สัญลักษณ์ที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงให้สร้างไว้ นั้น คงเพื่อเป็นที่ระลึกในเหตุการณ์ ครั้งสำคัญนั้นมากกว่า ส่วนชัยมงคลเจดีย์นั้น พระองค์ทรงให้สร้างขึ้นตามคำ กราบบังคมทูลของสมเด็จพระวันรัตแห่งวัดป่าแก้ว ซึ่งครั้งนั้นเมื่อเสร็จการ สงครามแล้ว สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงพิโรธแม่ทัพนายกองเหล่านั้นเป็นยิ่งนัก ทรงดำริที่จะให้ประหารชีวิตเสียให้สิ้นด้วยโทษฐานที่ตามเสด็จไปไม่ทันในการ ยุทธหัตถี และได้สมเด็จพระวันรัตแห่งวัดป่าแก้วนี้แหละที่ขอพระราชทานโทษไว้ พร้อมทั้งได้กราบทูลแนะนำให้ทรงสร้างเจดีย์ไว้เป็นที่ระลึก เพื่อเฉลิมพระเกียรติยศ อันยิ่งใหญ่ของพระองค์ สมเด็จพระนเรศวรมหาราชจึงทรงสร้างเจดีย์ใหญ่ขึ้นที่ วัดแห่งนี้ ซึ่งนั่นก็คือ “ชัยมงคลเจดีย์” นั่นเอง

—เพลง—

ประกาศ ฟังคุณเล่าประวัติเรื่องความเป็นมาของยุทธหัตถีที่หนองสาหร่าย อำเภอดอนเจดีย์

จังหวัดสุพรรณบุรี กับเรื่องชัยมงคลเจดีย์ที่นี้แล้วทำให้หายข้องใจเสียที เมื่อก่อนโน้นภักดีก็งง ๆ หรือสับสนอยู่เหมือนกัน แล้ววัดใหญ่ชัยมงคลนี้มีประวัติเป็นมาอย่างไรละคะ...จะเพิ่มกาแฟอีกสักถ้วยไหมคะนั้น

พนัส

พอแล้วครับ ขอบคุณ.... วัดใหญ่ชัยมงคลนี้เดิมพระเจ้าอู่ทองทรงสร้างไว้เมื่อปีพุทธศักราช ๑๙๐๐ ทั้งนี้เพื่อเป็นสำนักของพระสงฆ์ที่ไปบวชเรียนมาแต่สำนักพระวันรัตมหาเถรในลังกาทวีป คณะสงฆ์ที่ไปศึกษาพระธรรมวินัยมานี้ได้เรียกนามนิกายในภาษาไทยว่า “คณะป่าแก้ว” วัดนี้จึงได้ชื่อว่า “วัดคณะป่าแก้ว” ต่อมาผู้เรียกให้สั้นลงว่า “วัดป่าแก้ว” พระสงฆ์คณะป่าแก้วปฏิบัติตามทางวิปัสสนาธุระ คือ บำเพ็ญภาวนาเป็นสำคัญ ต่อมาคนทั้งหลายเลื่อมใสบวชเรียนในสำนักพระสงฆ์คณะวัดป่าแก้วนี้มากขึ้น พระสงฆ์นิคายนี้อีกเจริญแพร่หลาย พระราชาธิบดีจึงทรงตั้งอธิบดีสงฆ์นิคายนี้นี้เป็น “สมเด็จพระวันรัต” มีตำแหน่งเป็นสมเด็จพระสังฆราชฝ่ายขวา คู่กับสมเด็จพระโฆษาจารย์ซึ่งเป็นอธิบดีฝ่ายคันธุระ คือพระสงฆ์ที่เล่าเรียนพระไตรปิฎก และเนื่องจากวัดนี้ครั้งหนึ่งเคยเป็นที่สถิตของสมเด็จพระสังฆราช จึงได้ชื่อว่า “วัดเจ้าพระยาไทย” ด้วยแต่โบราณนั้นเรียกพระสงฆ์ว่า “เจ้าไทย” ดังนั้น เจ้าพระยาไทย จึงแปลว่า “สังฆราช” เมื่อสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงช้างทำยุทธหัตถีได้รับชัยชนะเข้าศึกแล้ว ก็ทรงสร้างชัยมงคลเจดีย์ขึ้น แล้วเรียกชื่อวัดนี้ว่า “วัดใหญ่ชัยมงคล” ตั้งแต่นั้นมา

ใจภักดี

ขอบคุณค่ะ ภักดีได้รับความรู้จากคุณมากทีเดียว อยู่ที่บ้าน วัน ๆ ก็มุงแต่ทำงานกันไม่ได้คุยกันเลย นี่หากว่าเราไม่ได้มาเที่ยวอยุธยากัน ภักดีก็คงไม่ได้รับความรู้แบบนี้หรอกค่ะ

พนัส

(สัพยอก) ก็คุณมัวแต่สนใจตัวเลขในสมุดบัญชีของธนาคารมากเกินไปนะซี

ใจภักดี

(หัวเราะ) มันเป็นหน้าที่นี่คะ

พนัส

เอาละครับ คุณคงหายร้อนและหายเหนื่อยแล้ว เราเดินดูรอบ ๆ วัดใหญ่ชัยมงคลกันเถิด ประเดี๋ยวจะมีดคำ ขั้บรถกลับกรุงเทพฯ ลำบาก เกือบของเสร็จหมดแล้วใช่ไหม

ใจภักดี

ค่ะ

พนัส

เอาตะกร้านั้นมา ผมจะถือให้...ผมเดินทางมาที่นี่ครั้งหรือสองครั้ง แต่ก็หลายปีแล้ว มาอีกครั้งคราวนี้ วัดได้รับการบูรณะตกแต่งขึ้นมา ทำให้หายหดหู่ได้บ้าง มิเช่นนั้น คุณจะเห็นแต่กองอิฐกองดิน พระพุทธรูป เจดีย์ปรักหักพัง มีคนบางคนเห็นแก่ได้ ลักลอบเข้ามาขุดค้นหาพระพุทธรูป ค้นหาสมบัติ ทำไมเขาไม่คิดว่านั้นคือการทำลายสมบัติอันล้ำค่าของชาติอย่างร้ายแรง

ใจภักดี

นั้นซิคะ ภักดีก็ไม่เข้าใจเลย เขาคงไม่รู้หรอกว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่ทิ้งร่องรอยไว้ใน

แผ่นดินนี้ คือสิ่งเชื่อมโยงระหว่างปัจจุบันกับอดีต ภัคดียังจำแนกถึงกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบันนี้ ที่ว่า “การสร้างอาคารสมัยนี้ คงจะเป็นเกียรติสำหรับผู้สร้างคนเดียว แต่เรื่องโบราณสถานนั้นเป็นเกียรติของชาติ อัฐเก่า ๆ แผ่นเดียวมีค่าควรที่เราจะช่วยกันรักษาไว้ ถ้าเราขาดสุโขทัย อโยธยา และกรุงเทพฯ แล้ว ประเทศไทยก็ไม่มีความหมาย”

พนัส

ทรงพระเจริญเถิด ผมอยากขอให้ทุกคนจดจำกระแสพระราชดำรัสนี้ไว้ให้หนักแน่น

—เพลง—

พนัส

ภัคดี...คุณลองมองไปทางซ้ายมือนั้นสิครับ นั่นคือ “วิหารพระไสยาสน์” มีขนาดกว้างราว ๑๒ เมตร ยาว ๒๔ เมตร ปลูกขวางอยู่ในแนวทิศเหนือกับทิศใต้ หน้ามุขด้านทิศใต้ยื่นออกมาเหลือแต่เสา ตัววิหารก็เหลือแต่ผนัง ก่ออิฐสอปูนทั้ง ๔ ด้าน เสาภายใน บัวหัวเสาเป็นแบบบัวโถ พระพุทธรูปไสยาสน์เป็นแบบปูนปั้น องค์เดิมถูกซุดทำลายเสียยับเยิน ส่วนองค์พระในปัจจุบันที่เห็นอยู่นี้เป็นองค์พระที่บูรณะขึ้นมาใหม่ ทาสีน้ำปูน ขาวทั้งองค์

ใจภัคดี

และนั่นก็คือพระอุโบสถ ไซ้ใหม่คะ

พนัส

ไซ้จะ พระอุโบสถเดิมที่ถูกทำลายลงไปในัน เหลือไว้เพียงฐานเท่านั้นเอง มีขนาดใหญ่มาก กว้างประมาณ ๑๖ เมตร ยาวประมาณ ๔๔ เมตร พระอุโบสถแห่งนี้เองเป็นสถานที่ซึ่งสมเด็จพระมหาจักรพรรดิเสด็จมาเสวยเทียนก่อนที่ทำการกำจัดขุนวรรวงศาธิราชกับท้าวศรีสุดาจันทร์ แต่เมื่อพิจารณาดูใบเสมาแล้ว เป็นใบเสมาแบบอยุธยาตอนต้น ไม่มีลวดลาย แต่มีขนาดเล็กกว่าที่วัดพุทธไสยาสน์และวัดมหาธาตุมาก นักโบราณคดีจึงเข้าใจว่าอาจเป็นระยะปลายของสมัยอยุธยาตอนต้น หรือตอนต้นของสมัยอยุธยาตอนกลาง แต่พระอุโบสถที่เห็นนั้นนะครับ เป็นพระอุโบสถใหม่ มีขนาดเล็กกว่าพระอุโบสถเดิมมาก

ใจภัคดี

พนัส

พนัสคะ เราเดินไปทางด้านหลังพระอุโบสถกันเถิดคะ มีประตูอยู่ทางด้านหลังด้วย จะ ประตูนั้นเป็นทางเข้าสู่เขตพระระเบียงซึ่งล้อมรอบพุทธเจดีย์ประธาน แต่เดิมนั้นรอบพระระเบียงเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปศิลา แต่ได้ชำรุดแตกหัก ต้องนำมาเก็บรวบรวมไว้ทางด้านหน้าพระเจดีย์ อันนี้เป็นเครื่องชี้ให้เราได้ทราบอย่างหนึ่งว่า ในสมัยอยุธยานั้นนิยมการสลักพระพุทธรูปด้วยหินทรายซึ่งมีทั้งขนาดใหญ่ขนาดเล็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายในตัวเกาะเมือง เช่น วัดมหาธาตุ วัดพระราม วัดราชบูรณะ ล้วนแล้วแต่มีพระพุทธรูปหินทรายทั้งสิ้น มีพระเศียรหลงเหลืออยู่บ้าง แต่ไม่มากนัก ที่คุณเห็นอยู่นั้นเป็นพระพุทธรูปปั้นตั้งเรียงรายอยู่แทน

ใจภัคดี

ภัคดีฟังเรื่องราวต่าง ๆ ของวัดใหญ่ชัยมงคลมามากแล้ว แต่พนัสยังไม่ได้เล่าถึงชัยมงคลเจดีย์ให้ภัคดีฟังเลย

พนัส

(หัวเราะ) นั่นนะซิ ผมก็ลืมไป มัวแต่เล่าเรื่องนั้นเรื่องนี้เสียเพลิน... ชัยมงคลเจดีย์ที่คุณเห็นอยู่นี้ได้รับการบูรณะตกแต่งใหม่ แต่ก็ทรงรูปเดิมไว้ นั่นคือมีรูปลักษณะเป็นทรงระฆัง มีฐานบัลลังก์ ๘ เหลี่ยม มีความสูงประมาณ ๖๐ เมตร ประดิษฐานอยู่บนฐานสี่เหลี่ยม สูงประมาณ ๑๕ เมตร กว้างยาวด้านละประมาณ ๓๐ เมตร มีบันไดทางขึ้นสู่ลานทักษิณด้านหน้า มีซุ้มพระพุทธรูปตั้งอยู่ด้านข้างของบันไดด้านละหนึ่งองค์ เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ เรียกว่า “เจ้าแก้ว-เจ้าไทย” ตามมุขของฐานทักษิณมีพระเจดีย์บริวารอยู่ทั้ง ๔ มุม รวมเป็นเจดีย์แบบ ๕ องค์ ซึ่งล้วนเป็นพระเจดีย์ก่ออิฐไม่สอปูน

ใจภักดี

เมื่อครั้งนั้นพนัสบอกว่าชัยมงคลเจดีย์นี้ได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์ขึ้นมาใหม่ ไม่ทราบว่าเป็นองค์เดิมอย่างแท้จริงหรือเปล่านั้น

พนัส

คำถามนี้เป็นเรื่องที่น่าสนใจมากทีเดียว เพราะว่าการบูรณะปฏิสังขรณ์ครั้งหลังนี้ ปรากฏว่าได้พบพระเจดีย์ทรงระฆังถูกสร้างครอบไว้ภายใน นักโบราณคดีจึงได้ตั้งข้อสันนิษฐานกันว่า พระเจดีย์องค์เดิมอาจจะสร้างขึ้นมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาตอนต้น และมีการสร้างครอบขึ้นใหม่ในสมัยอยุธยาตอนกลาง แต่ก็มึ่นักโบราณคดีบางท่านเชื่อว่ามีมาตั้งแต่ครั้งสมัยอยุธยาแล้ว เรื่องนี้จึงเป็นอันไม่ยุติ ต้องค้นหาหลักฐานกันต่อไป

ใจภักดี

ตะวันบ่ายคล้อยลงทุกทีแล้วนะคะ แต่เมื่อมาถึงที่นี่แล้วก็ต้องดูกันให้ทั่วถึง เพราะไม่ทราบว่าเมื่อไหร่จะได้มาอีก

พนัส

งั้นเราไปดูพระวิหารหลวงกันดีกว่า อยู่ทางด้านหลังของพระระเบียงนี้เอง นั่นไงละ คุณสังเกตเห็นไหมว่า พระวิหารหลวงนี้หันหน้าไปสู่ทิศตะวันตก ตัวพระวิหารมีขนาดกว้างประมาณ ๑๕ เมตร ยาว ๓๔ เมตร มีมุขด้านหน้า น่าเสียดายนะครับคุณ พระวิหารหลวงเหลือเพียงแต่ฐานและเสา คุณเดินเข้าไปดูซิ จะเห็นว่าภายในพระวิหารไม่มีร่องรอยของฐานชุกชี ซึ่งแสดงให้เห็นว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงจากคติเดิม นั่นคือ เอาพระอุโบสถไว้เบื้องหน้า แล้วเอาพระวิหารไปไว้ด้านหลัง กล่าวคือเป็นการแสดงให้เห็นว่าคนในยุคนี้เห็นความสำคัญของพระอุโบสถมากขึ้น ซึ่งคติอันนี้อาจจะมีมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนกลางก็เป็นไป เราเดินอ้อมไปทางนี้ไปขึ้นรถดีเหมือนกันค่ะ การเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในวันนี้มีคุณค่าจริง ๆ โดยเฉพาะที่ได้มาเที่ยวกับพนัส เพราะหากมาแต่ลำพังกับลูก ๆ แล้วคงไม่ได้ความรู้อะไรติดตัวกลับไป ขอบคุณมากค่ะ หากว่าปีหน้าวันลาพักร้อนของเราตรงกันอีก เราคงได้กลับมาเที่ยวกันที่นี่อีกครั้ง โดยเฉพาะที่วัดใหญ่ชัยมงคลนี้ ต้องมาให้ได้ เพราะอย่างน้อยทำให้เราได้รำลึกถึงพระเกียรติคุณอันเกร่งกล้าสามารถของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ที่ได้ทรงทำยุทธหัตถีจนได้รับชัยชนะมา อันเป็น

ใจภักดี

ตัวอย่างของความกล้าหาญเด็ดเดี่ยวที่อนุชนรุ่นหลังควรยึดถือไว้ต่อไปชั่วกาลนาน
 —เพลงประจำรายการตั้งขึ้น ๑๐ วินาที แล้วจางหายไป—
 จบรายการ

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย

ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”

เรื่อง “สนใจสมุดข่อย”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

วันอาทิตย์ที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๒๗ เวลา ๐๗.๓๐ น.

ผู้จัดรายการและเขียนบท

ผู้ร่วมรายการ

ฝ่ายเทคนิคของรายการ

สุรินทร์ แปลงประสพโชค

สุนนนาฏ อวยพร

วิญญู ภัณฑิตานนท์

—เพลงประจำรายการ “ขวัญเมือง” แล้วหรือเสียงคลอ—

ประกาศขาย

คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย” เรื่อง “สนใจสมุดข่อย” จัดทำรายการและบทวิทยุโดยสุรินทร์ แปลงประสพโชค สุมณนาฏ อวยพร บรรยาย และวิบูลย์ ทัศนิตานนท์ เป็นฝ่ายเทคนิคของรายการ ท่านที่สนใจบทความชุดนี้โปรดติดต่อไปที่สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ตึกบัญชาการ ทำเนียบรัฐบาล กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐

—เพลงดังขึ้น—

บรรยายหญิง

ท่านผู้ฟังคะ นับจากปีพุทธศักราช ๑๘๒๖ ที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงประดิษฐ์อักษรไทยขึ้น และทรงจารึกเรื่องราวต่าง ๆ ในสมัยสุโขทัยลงในหลักศิลาจารึกให้ลูกหลานไทยได้ศึกษาค้นคว้า คนไทยเราก็ได้อาศัยอักษรไทยนี้จารึกและบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ของชาติทุกสาขา ทั้งด้านประวัติศาสตร์ วรรณคดี ศาสนา การเมือง—การปกครอง สังคมศาสตร์ รวมถึงตำรายาและตำราทางการแพทย์ลงในวัสดุต่าง ๆ ที่หาได้ ถ้าเป็นเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดิน รวมทั้งเหล่าขุนนาง มักจะนิยมจารึกในแผ่นศิลา แผ่นดินเผา แผ่นเงิน แผ่นทอง และแผ่นโลหะต่าง ๆ หากเป็นประชาชนทั่วไปนิยมเขียนลงบนแผ่นหนัง แผ่นไม้ ใบลานและสมุดไทย เอกสารเหล่านี้รวมเรียกว่า “เอกสารโบราณ” เอกสารที่มีคุณค่าอย่างยิ่งของชาติที่นับวันจะถูกทำลายลงไปเพราะลูกหลานไทยไม่เห็นคุณค่า ในขณะที่ต่างชาติกลับสนใจศึกษาค้นคว้าและนำความรู้ที่บรรพบุรุษไทยสืบทอดไว้ไปใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวางขึ้น ในบรรดาเอกสารโบราณทั้งหลายที่มีเหลืออยู่มากที่สุดขณะนี้ ได้แก่ ใบลานและสมุดไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมุดไทยนั้น นับว่าน่าสนใจเป็นพิเศษ เพราะนอกเหนือจากความรู้ที่บันทึกอยู่ภายในแล้ว สมุดไทยยังเป็นสิ่งที่คนไทยผลิตขึ้นเองด้วยกรรมวิธีอันชาญฉลาด โดยผลิตจากเยื่อไม้ที่หาได้บนผืนแผ่นดินไทย นับเป็นความเจริญก้าวหน้าทีลูกหลานไทยควรภาคภูมิใจมิใช่หรือ

—เพลงบรรเลงไทยเดิม—

บรรยาย

สมุดไทยหรือที่นิยมเรียกกันทั่วไปว่า สมุดข่อย เพราะทำจากเปลือกข่อย ส่วนมากบ้านชาวลานนานิยมทำจากเปลือกต้นสา แล้วเรียกชื่อว่าปื้บสาหรือกระดาศสา และชาวใต้นิยมเรียกเอกสารประเภทนี้ว่า บุคดำ—บุคขาว ตามลักษณะสีของสมุด แม้ว่าปัจจุบันความก้าวหน้าในการผลิตกระดาษจะก้าวไกลเพียงใด ในฐานะที่เราเป็นคนไทย หากจะสนใจในสิ่งที่บรรพบุรุษคิดค้นกันบ้าง เพราะเป็นกรรมวิธีที่ทุกคนทำได้โดยไม่ต้องอาศัยเครื่องจักรกลใด ๆ ในอดีต คนไทยสามารถทำกระดาษขึ้นใช้เอง แต่ในปัจจุบันแทบจะนับคนได้ที่รู้จักกรรมวิธีนี้ ลองมาดูการ

ทำสมุดข่อยกันสักชนิดดีไหมคะ คุณยายลูกอินหรือนางลูกอิน แต่งเพียร วัย ๗๔ ปี ท่านยังคงนำความรู้ในการทำสมุดข่อยที่ได้รับถ่ายทอดมาจากปู่ย่าตายาย ยึดเป็นอาชีพในการทำสมุดข่อย อยู่ที่บ้านเลขที่ ๑๓ หมู่ ๘ แขวงบางซื่อ เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

—เสียงทบทวน—

- คุณยายลูกอิน** ในละแวกบางซื่อ ตั้งแต่วัดสร้อยทอง เรื่อยมาถึงปลายคลองวัดเชิงหวาย พอแดดออก พอตะวันตกขึ้นเค้าก็หล่อกัน มาสมัยดิฉันได้เวลาจนเที่ยงจนบ่ายถึงจะค่อยลงมือหล่อกัน สมัยนั้นเค้าหากินกันจริง ๆ
- บรรยาย** คุณยายลูกอินเล่าให้ฟังว่า ตระกูลของนางได้ยึดอาชีพนี้มาโดยตลอด ถึงแม้ว่าแต่เดิมได้ผลิตเป็นจำนวนมากและค่อย ๆ ลดจำนวนลงในปัจจุบัน เพราะคนไทยนิยมน้อยลงก็ตาม แต่ด้วยการเห็นคุณค่าในสิ่งที่บรรพบุรุษไทยคิดขึ้นนี้ จึงได้พยายามที่จะทำต่อไปเพื่อมิให้วิชาการนี้สูญหาย และหาโอกาสที่จะถ่ายทอดให้คนไทยด้วยกันได้รู้และเข้าใจ ถึงแม้ว่าจะมีต่างชาติเสนอที่จะลงทุนให้ก็ตาม ก็ยังคิดเสียดาย ถ้าหากวิชาการนี้จะตกไปถึงมือคนชาติอื่น เพราะกรรมวิธีในการผลิตนั้นต้องใช้ฝีมือที่ฝึกหัดมาเป็นพิเศษ เริ่มจากการเลือกกิ่งข่อยที่ยังอ่อนอยู่นำมาลอกเปลือกออก แล้วนำเปลือกไปหมักในน้ำจนเปื่อย ซึ่งใช้เวลา ๓ ถึง ๔ วัน จากนั้นนำไปนึ่งในรอม แล้วล้างสะอาดด้วยน้ำต่างก่อนที่จะนำมาทาบ ที่เรียกว่า สบข่อย จนได้เยื่อ นำมาปั่นเป็นก้อนโตขนาดผลมะตูม แล้วนำเยื่อที่ได้นี้ไปละลายในน้ำก่อนเทลงแบบพิมพ์ที่เรียกว่า พะแนง ตากจนแห้ง กลายเป็นกระดาษเพล แล้วนำการลบสมุดทำเป็นกระดาษดำหรือขาวตามต้องการ นำกระดาษเพลที่ลบแล้วนี้มาขัดด้วยหินแม่น้ำจนขึ้นเงาก่อนที่จะนำไปพับเป็นสมุดขนาดต่าง ๆ ต่อไป
- คุณยายลูกอิน** ทางกรมอุตสาหกรรม นายสอาด หงษ์ยนต์ ได้นำญี่ปุ่นมา คือ เขาจะให้ยายเข้าหุ้नด้วย แต่ทางดิฉันไม่ยอม
- สุพงษ์** เข้าหุ้नทำอะไรครับ
- คุณยายลูกอิน** ทำกระดาษ
- สุพงษ์** เขามีข้อเสนออะไรบ้างครับ
- คุณยายลูกอิน** คือ เขาให้ไปทำร่วมกัน คนที่ทำเป็นก็ไปสอน สอนให้เป็น แต่ดิฉันคิดว่าเมื่อสอนเขาเป็น เขาก็คงไม่มาอยู่กับเรามาก ดิฉันก็เลยไม่ทำ
- สุพงษ์** เกี่ยวกับที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จะเรียกคุณยายเข้าพบ ไม่ทราบว่าเป็นเรื่องอะไรครับ
- คุณยายลูกอิน** คือท่านทรงมีรับสั่งให้นำสมุดไทย ๕๐ ไปถวายท่าน คือว่าดิฉันอยากจะโอนมรดกนี้ให้ท่านเป็นผู้ดำเนินการเอง และดิฉันจะสอนให้คนที่มาทำเป็นเสียก่อน เพราะท่าน

มีทุนรอนมากและทำได้ เลยอยากให้ท่านดำเนินงาน เพราะเป็นของโบราณ กลัวจะเสียไป ดิฉันจึงอยากถวายเป็นของขวัญให้แก่ท่าน

—เพลงบรรเลงไทยเดิม—

บรรยาย

คะ จากวิธีการผลิตสมุดข่อยที่คุณยายลูกอินเล่าให้ฟังนี้ ท่านก็คงจะเห็นถึงความชาญฉลาดของบรรพบุรุษไทยในการคิดค้นกรรมวิธีในการผลิตกระดาษพอสสมควรที่เตี้ยวนะคะ และมาถึงจุดนี้ ท่านก็คงจะสนใจว่าในเอกสารโบราณต่าง ๆ ที่บรรพบุรุษไทยได้จารึกมอเป็นสมบัติของแผ่นดินนี้มีคุณค่าอย่างไรบ้าง สุนพงษ์นะมาตร์ จะนำท่านไปพูดคุยกับอาจารย์ก่องแก้ว วีระประจักษ์ นักภาษาโบราณ งานบริการภาษาโบราณ หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร

สุนพงษ์

ก่อนอื่น ขอถามถึงประเภทของเอกสารโบราณของไทยที่เรามีอยู่นี้มีอะไรบ้าง และมีลักษณะอย่างไรบ้างครับ

ก่องแก้ว

เอกสารโบราณของไทยนั้น ดิฉันอยากจะกล่าวว่ามียู่ ๓ ลักษณะ มีเอกสารโบราณประเภทจารึก ประเภทใบลาน และประเภทกระดาษ ในส่วนที่เกี่ยวกับจารึกนั้น ได้แก่ เอกสารโบราณที่จารึกรูปลายเส้นอักษรลงบนวัตถุที่มีลักษณะคงทนถาวร เช่น ศิลา และโลหะต่าง ๆ โดยมีจำพวกแผ่นเงิน แผ่นทอง และแผ่นอิฐ หรือแผ่นกระเบื้องก็มี จารึกที่กล่าวถึงนี้เป็นแท่งรูปต่าง ๆ มีทั้ง ๔ เหลี่ยม ๘ เหลี่ยม หรือแผ่นบาง ๆ ก็มี มีลายศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง นั้นเป็นศิลาจารึกแท่ง ๔ เหลี่ยมทรงกระจุย ส่วนเอกสารโบราณอีกประเภทหนึ่งก็เป็นบันทึกลายลักษณ์อักษรไว้บนใบลาน เรียกโดยทั่วไปว่าหนังสือใบลาน แต่เนื่องจากคนไทยโบราณนิยมจารเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาลงในใบลาน เช่น เรื่องคัมภีร์พระไตรปิฎกต่าง ๆ ดังนั้น หนังสือนี้จึงนิยมเรียกกันว่า “คัมภีร์ใบลาน” ส่วนเอกสารโบราณอีกประเภทหนึ่งนั้น เป็นกระดาษแผ่นบางยาว ๆ พับกลับไปกลับมาเป็นเล่มสมุด เรียกกันว่า หนังสือสมุดไทย กระดาษที่กล่าวถึงนี้ คือ กระดาษที่ทำมาจากเปลือกต้นข่อย ฉะนั้นจึงนิยมเรียกกันว่า สมุดข่อย หรือหนังสือสมุดไทย หนังสือสมุดไทยนั้นมี ๒ สี คือ สีขาว เรียกว่า หนังสือสมุดไทยขาว ส่วนสีดำ เรียกว่า หนังสือสมุดไทยดำ

สุนพงษ์

ครับ เอกสารโบราณของไทยเราก็มีหลายลักษณะและหลายชนิดครับ สำหรับเอกสารโบราณนี้มีใจความสำคัญอย่างไร และเนื้อหาอะไรบ้างครับ

ก่องแก้ว

ก่อนอื่นขอพูดถึงเนื้อหาก่อนนะคะ คือ เรื่องที่บันทึกไว้ในเอกสารโบราณนั้น นอกจากเรื่องในทางพุทธศาสนาแล้ว ยังมีเรื่องจดหมายเหตุหรือประวัติต่าง ๆ ของบ้านเมือง กฎหมาย นิทาน ตำนาน โหราศาสตร์ เวชศาสตร์ และอักษรเอกสารโบราณ เหล่านี้นับว่าจะมีความสำคัญต่อการศึกษาของชาติอย่างยิ่ง เป็นหลักฐานที่สะท้อน

ให้เห็นความเจริญของชาติทั้งในอดีตและปัจจุบัน และเป็นข้อมูลที่น่ามาพัฒนาให้
รุ่งเรืองขึ้นในปัจจุบัน

สุพงษ์

ก็นับว่าเอกสารเหล่านี้เป็นสิ่งที่ทำให้เราศึกษาค้นคว้าความเป็นมาจากอดีตได้
สำหรับเอกสารที่มีอยู่ในปัจจุบันไม่ทราบว่ามียุติที่ไหนบ้าง และผู้สนใจจะไปศึกษา
ค้นคว้าได้ที่ไหนครับ

ก่องแก้ว

มีอยู่ตามที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะตามวัดต่าง ๆ ซึ่งมีหอไตรเป็นที่เก็บคัมภีร์ พระไตรปิฎก
และหนังสืออื่น ๆ ในปัจจุบันนี้วัดต่าง ๆ ก็ยังมีอยู่มาก โดยเฉพาะในต่างจังหวัดมี
เกือบทุกจังหวัด นอกจากนั้นก็มีตามบ้านเอกชน ซึ่งบรรพบุรุษของท่านเหล่านั้น
เป็นผู้รักหนังสือและก็เก็บหนังสือไว้ ก็ยังมีอยู่ และบางส่วนก็อยู่ในความรับผิดชอบ
ของศูนย์วัฒนธรรมที่วิทยาลัยครูทั่วพระราชอาณาจักร ซึ่งได้จัดทำขึ้น และจากนั้น
ก็มีอีกแห่งหนึ่งคือที่หอสมุดแห่งชาตินี้ละ

สุพงษ์

ก็รู้สึกว่าจะอยู่กันกระจัดกระจายนะครับ และลักษณะสภาพของเอกสารเหล่านี้
มีการเก็บรักษาหรือมีความสมบูรณ์เป็นเช่นไรครับ ในสภาพปัจจุบัน

ก่องแก้ว

ถ้าพูดถึงสภาพของเอกสารโบราณนี้ อยากจะเรียนให้ทราบว่า เอกสารโบราณ
เหล่านี้มิได้เก่าแต่เพียงชื่อเอกสารเท่านั้นนะละ แต่ตัวเอกสารจริง ๆ ก็เก่าด้วย คือ
เก่าทั้งรูปร่าง เก่าทั้งอักษรและภาษาที่ใช้บันทึกเรื่องราว และที่สำคัญคือ ชำรุด
เปื่อย และก็ปรุพรุน ความเก่าโดยธรรมชาติเหล่านั้น ก็ไม่เท่าไรแต่ยังมีความเก่า
เพราะฝีมือคนอีก ได้ทราบว่ามีบางคนนิยมนำคัมภีร์ใบลานที่เก่าและแตกไปบด
เป็นผงผสมกับดินทำพระพิมพ์และพระเครื่อง โดยถือกันว่าเป็นของขลังที่ศักดิ์สิทธิ์
ส่วนสมุดไทยนั้น ก็มีคนนิยมนำไปฉีกเป็นแผ่นเล็ก ๆ นำมามวนบุหรืสูบ เข้าใจว่า
จะเป็นยาแก้ริดสีดวงจมูกได้ นอกจากนั้น เอกสารโบราณส่วนใหญ่จะเป็นอักษร
และภาษาที่เก่า บางคนอ่านไม่ออกก็เอาไปทิ้งบ้าง เผาไฟบ้าง ตัวอย่างเช่น
จดหมายเหตุหลวงประเสริฐนั้นก็ได้อาจมาจากกองไฟเหมือนกัน คือ เมื่อครั้งที่พระยา
ปริยัติธรรมธาดาดำรงตำแหน่งเป็นหลวงประเสริฐอักษรนิธย์ ท่านไปเห็นชาวบ้าน
เมืองเพชรเผาสมุดไทยอยู่ ท่านก็ขอดู และสมุดไทยเล่มนั้นคือ พระราชพงศาวดาร
ที่พระนารายณ์มหาราชได้โปรดให้คัดขึ้นไว้เป็นหลักฐานขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๒๒๓
เป็นหลักฐานทางสมัยอยุธยาที่สำคัญที่ใช้มาจนถึงปัจจุบัน

สุพงษ์

เอกสารเหล่านี้นับวันจะถูกทำลายลงเพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ที่นำไปใช้กัน
อย่างไม่เห็นคุณค่าของเอกสารโบราณเหล่านั้น ในแง่ของการอนุรักษ์เอกสาร
โบราณเหล่านี้ เราควรจะทำอย่างไรกันต่อไปบ้าง

ก่องแก้ว

ตามความคิดเห็นของดิฉัน เอกสารโบราณไม่เพียงแต่จะเป็นมรดกวัฒนธรรม
อย่างหนึ่งของคนไทยเท่านั้น ยังเป็นทรัพย์สินทางปัญญาของบรรพชนที่ถ่ายทอดไว้

ให้เรา จึงควรที่ทุกคนได้ช่วยกันสงวนรักษา เพื่ออนุชนของไทยจะได้มีโอกาสได้ศึกษาหาความรู้กันไป หากท่านที่มีเอกสารโบราณอยู่ในครอบครอง ไม่ประสงค์จะเก็บรักษาเอาไว้ ขอบได้โปรดอย่าทำลาย อันนี้คือข้อแนะนำในการสงวนรักษาอย่างหนึ่ง ทางที่ดีควรมอบให้กับสถาบันการศึกษาที่เขาสนใจเก็บรักษา เช่น ศูนย์วัฒนธรรมของวิทยาลัยครู หรือที่หอสมุดแห่งชาติ

—เพลงบรรเลงไทยเดิม—

บรรยาย

คะ เอกสารโบราณ สมบัติทางปัญญาที่บรรพบุรุษได้เพียรพยายามจารึกไว้เพื่อลูกหลานไทย กำลังถูกทำลายลงไปอยู่ทุกวันด้วยการไม่เห็นคุณค่าของพวกเรา หากปัญหานี้ยังคงดำเนินการต่อไปเรื่อย ๆ เอกสารโบราณต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมุดไทยหรือสมุดข่อยนับล้าน ๆ ผูกที่ยังคงมีอยู่นี้ จะค่อย ๆ หดไปโดยที่ลูกหลานไทยจะไม่ได้รับคุณค่า ตรงกันข้าม ต่างชาติที่เขาสนใจก็พยายามกว้านซื้อออกไปศึกษาค้นคว้าจนสามารถนำความคิดของบรรพบุรุษเราไปใช้ประโยชน์มากมาย ยังไม่สายเกินไปที่เรามีหอสมุดแห่งชาติและศูนย์วัฒนธรรมต่าง ๆ ที่ให้ความสนใจรวบรวม และมีหลายหน่วยงานที่ได้ปริวรรตอักษรที่จารึกไว้นี้เอาไว้ให้ลูกหลานไทยได้ศึกษา แต่ความสำเร็จทั้งปวงน่าจะอยู่ที่ท่านทั้งหลายจะเห็นคุณค่าและสนใจสมบัติทางปัญญาเหล่านี้ มาสนใจสมุดข่อยกันเถิดค่ะ สวัสดิ์

—เพลงความเป็นไทย—

จบรายการ

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”

เรื่อง “รอยพิมพ์ใจในละหานทราย”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๕๒๗ เวลา ๗.๓๐-๘.๐๐ น.

ผู้จัดรายการและเรียบเรียงบท

วิทยากร

ผู้ร่วมรายการ

ฝ่ายเทคนิคของรายการ

ท่านผู้ทรงคุณวุฒิ สวัสดิกุล ณ อยุธยา

พันเอกสนั่น มะเร็งสิทธิ์

ท่านผู้ทรงคุณวุฒิ สวัสดิกุล ณ อยุธยา

นิมิต สุทธิชัยพงษ์

วิบูลย์ บัณฑิตานนท์

—(ดนตรีทำนองเพลงพระราชนิพนธ์) นำรายการ—

นิมิต

ท่านผู้ฟังที่เคารพ ท่านคงเคยทราบเรื่องราวของอำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์ ชายแดนส่วนหนึ่งของไทยในอีสานใต้ ซึ่งเคยประสบกับภัยคุกคามของฝ่ายสังคมนิยมอย่างรุนแรง โดยเฉพาะในพุทธศักราช ๒๕๒๑ นั้น กองทัพภาคที่ ๒ ของไทย ได้ต่อสู้ป้องกันอย่างเต็มกำลัง ราษฎรในเขตละหานทรายต้องหนีภัย ทั้งถิ่น กระเจ็ด กระเจิง ทำให้เกิดปัญหาความอดอยากทุกข์ยากสาหัส

แต่บัดนี้อำเภอละหานทรายที่เคยถูกรุ่นด้วยคว้นปืนและลูกระเบิดนั้น ได้แปรเปลี่ยนสภาพเป็นพื้นที่เขียวขจี อุดมสมบูรณ์ด้วยพืชผล ราษฎรเจ้าของถิ่นต่างกลับคืนสู่บ้านช่อง ทำมาหากินด้วยความสุขกายสุขใจ ทั้งนี้ก็ด้วยพระบารมีปกเกล้าปกกระหม่อม โครงการพัฒนาความมั่นคงพื้นที่อำเภอละหานทราย ของกองกำลังสุรนารี กองทัพภาคที่ ๒ ตามแนวทางพระราชดำริ ร่วมกับกรมชลประทาน ได้เข้ามาพัฒนาแหล่งน้ำช่วยเหลือราษฎรโดยด่วน ประสานงานร่วมกับเจ้าหน้าที่พลเรือน ตำรวจ ทหาร ในส่วนราชการ ๓๐ หน่วย ตามโครงการพัฒนาสาขาอื่น ๆ ช่วยรองรับและขยายการพัฒนาให้สมบูรณ์แบบทุกสาขารวดเร็วเป็นพิเศษ รัฐบาลจัดงบประมาณแผ่นดินเพิ่มเติมสนับสนุนตลอดมา

วันนี้รายการ “อยู่อย่างไทย” ได้เชิญ พันเอกสนั่น มะเร็งสิทธิ์ รองผู้บังคับการกรมทหารราบที่ ๒๓ ค่ายสุรนารี กองทัพภาคที่ ๒ ซึ่งเป็นผู้ประสานงานโครงการในตำแหน่งเลขานุการโครงการสำคัญนี้ ท่านกรุณารับคำเชิญมาสนทนาให้ความรู้รายละเอียดเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามโครงการ ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา จะเป็นผู้ถามแทนท่านผู้ฟังตามควรแก่เวลาของรายการ ขอเชิญฟังครับ สวัสดิละ ท่านผู้ฟังที่นับถือ วันนี้ดิฉันได้เชิญ พันเอกสนั่น มะเร็งสิทธิ์ รองผู้บังคับการกรมทหารราบที่ ๒๓ ซึ่งได้รับมอบหมายจากกองทัพภาคที่ ๒ ท่านแม่ทัพก็คือ พลโทพิสิฐ งามบุตร ให้พันเอกสนั่นเป็นผู้ประสานงานโครงการพัฒนา เพื่อความมั่นคงระดับพื้นที่ในเขตอำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์ ดิฉันเชิญท่านมาเพื่อให้ท่านมาเล่าถึงโครงการละหานทราย ซึ่งในขณะนี้ประชาชนชาวไทยได้รับพระบารมีปกเกล้าฯ ในเขตนี้ ช่วยให้งานพัฒนาอำเภอละหานทรายได้รับผลสำเร็จครบทุกอย่าง ตามที่เรียกว่า ครบวงจร เป็นที่ชื่นชมของคนไทยทั่วประเทศอย่างยิ่ง ดิฉันได้อ่านหนังสือพิมพ์ที่ลงข่าวเกี่ยวกับละหานทรายนี้ เป็นต้นว่า หนังสือพิมพ์แนวหน้า หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ แนวหน้าให้ชื่อเรื่องว่า พระบารมีปกเกล้าฯ ชาวละหานทราย พออ่านแล้วรู้สึกประทับใจอย่างยิ่ง จึงมีความสนใจขอให้คุณสนั่น ซึ่งนับว่าได้เป็นประจักษ์ผู้ใหญ่บ้านดูแลชาวเขตละหานทรายในพื้นที่ที่กำลังพัฒนาขึ้นนี้ ให้ท่านผู้ฟังได้ทราบว่าโครงการนี้มีความสำคัญอย่างไร ก็อยากจะเรียนถาม

สมโรจน์

เกี่ยวกับความเป็นมาของอำเภอละหานทรายสักหน่อยหนึ่ง เพื่อจะได้เชื่อมโยงไปถึงว่าต้องพัฒนาขึ้นโดยรวดเร็วเพราะอะไร

สนั่น

ครับ ขอบพระคุณท่านผู้หญิงเป็นอย่างยิ่งที่ให้โอกาสกระผมได้มาแนะนำงานอันหนึ่ง ซึ่งถือว่ามีความสำคัญที่สุดในพื้นที่ของกองทัพภาคที่ ๒ หรือของภาคอีสาน ผมขอเรียนความเป็นมาของพื้นที่ในเขตพัฒนาอันนี้ นะครับ ที่ตั้งอยู่ในอำเภอละหานทรายของจังหวัดบุรีรัมย์ อำเภอละหานทรายนั้นอยู่ตอนใต้สุดของจังหวัดบุรีรัมย์ อาณาเขตอยู่ติดกับเขตประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย และติดต่อกับเขตอำเภอตาพระยาของจังหวัดปราจีนบุรี ตั้งอยู่บนแนวเทือกเขาบันทัด ซึ่งยาวจากตะวันออกไปตะวันตก มาจรดเขตเขาใหญ่ อำเภอปากช่องนะครับ เขาถือว่าพื้นที่ตามแนวภูเขาใหญ่ที่ยาวเหยียดมานี้ เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญในเรื่องความมั่นคง เพราะเป็นยุทธภูมิที่สามารถบันดลความเปลี่ยนแปลงอันอาจเป็นความเสียหายในระดับประเทศได้ ๗-๘ ปีที่ผ่านมาก็มีบทเรียนประสบการณ์ในการต่อสู้ตามแนวเทือกเขานี้มีความรุนแรงสูงสุด

สมโรจน์

ละหานทรายนี้ใกล้กับตาพระยามากหรือคะ

สนั่น

ครับ อยู่ติดกันเลยครับ จากละหานทรายลงมาสู่ตาพระยา

สมโรจน์

แล้วเป็นเขตแดนระหว่างประเทศด้วยนะคะ

สนั่น

ครับ คล้ายกับเป็นประตูบ้านของภาคอีสานละครับ สิ่งชั่วร้ายทั้งหลายที่เข้ามาจากนอกประเทศ ก็ใช้ประตูบ้านที่ละหานทรายนี้แหละครับ

สมโรจน์

ชาวบ้านก็เลยต้องอยู่ไม่เป็นสุข

สนั่น

ครับ สถานการณ์รุนแรงมาก ตั้งแต่ปี ๒๕๒๐-๒๑ ชาวบ้านชายแดนด้านนี้ต้องอพยพหลบหนีภัย เพราะว่าถูกผลกระทบฝ่ายตรงข้ามทำให้ไม่สามารถอยู่ได้

สมโรจน์

ที่นี่ฝ่ายทหารก็ต้องเข้าไปช่วยทำหน้าที่ดูแลในเรื่องการระงับศัตรูขึ้นนะคะ

สนั่น

ครับ ที่รุนแรงมากก็ในปี ๒๕๒๐-๒๑ นะครับ เมื่อเหตุร้ายต่าง ๆ เกิดขึ้นเป็นผลกระทบต่อราษฎรอย่างรุนแรงถึงขั้นนั้น กองทัพภาคที่ ๒ ก็ได้โยกย้ายกำลังทหารจากพื้นที่ที่ตั้งอยู่เข้ามาต่อสู้ระงับความรุนแรงยับยั้งสถานการณ์ รักษาความปลอดภัยให้แก่ประชาชนในพื้นที่ ก็คือการรบนั้นแหละครับ รบเพื่อป้องกันประชาชน

สมโรจน์

คะ เมื่อทหารเข้าไปเป็นที่พึ่ง เป็นกำลังใจอย่างนั้นแล้ว ก็ไม่ใช่แต่ในด้านป้องกันภัยอย่างเดียว อย่างอื่นก็ต้องช่วยด้วยใช่ไหมคะ เพราะรู้สึกว่าเป็นเขตสำคัญมากที่จะต้องช่วยเหลือราษฎรเป็นพิเศษ ทั้งพื้นที่ธรรมชาติของบุรีรัมย์ก็แห้งแล้งอยู่มาก

สนั่น

ครับ

สมโรจน์

แล้วพระเจ้าอยู่หัวท่านทรงสนพระทัยเป็นพิเศษนั้น เข้าใจว่าเวลาทรงเห็นความ

เดือดร้อนของราษฎร ดิฉันใคร่เรียนถามว่าทรงสนพระทัยช่วยเหลือละหานทรายนี้
อย่างไรจึงเจริญรวดเร็วจนครบวงจรอย่างนั้น

สนั่น

ครับ การพัฒนาพื้นที่อย่างเร่งรัด เกิดจากต้องต่อสู้อย่างรุนแรงในปี ๒๕๐๐-๒๑
ประชาชนที่ต้องอพยพหลบหนีภัยในครั้งนั้นได้เกิดปัญหาความอดอยากยากจน
และอะไรต่าง ๆ มากมาย การต่อสู้เพื่อพิทักษ์รักษาประชาชนในช่วงนั้น ทั้งทหาร
พลเรือน ตำรวจ และประชาชนที่เราร่วมกันต่อสู้ในพื้นที่นั้นได้รับความบาดเจ็บ
ล้มตาย เสียหายมากนะครับ ความสูญเสียมากมายครั้งนี้ทำให้พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวท่านทรงสนพระทัย ติดตามความเดือดร้อนของราษฎรอยู่ตลอดเวลา
คะ อันที่จริงพูดถึงการแล้งน้ำ ก็มีฤดูแล้งน้ำมากอยู่ใช่ไหมคะ ดิฉันเคยไปบุรีรัมย์
ได้เคยเห็นน้ำท่วมเจิ่งอำเภอมือง แต่ทางละหานทรายนี้อาศัยสายน้ำอะไรคะ

สมโรจน์

สนั่น

สมโรจน์

สนั่น

ลุ่มน้ำลำปลายมาศครับ
อ้อ ลำปลายมาศ แต่กรมชลประทานมีโครงการอะไรอยู่แล้วหรือเปล่าคะ
เดิมทีเดียว การพัฒนาทางแหล่งน้ำที่นี่ไม่มีครับ ถือว่าเป็นศูนย์ อำเภอละหานทราย
ตั้งอยู่บนที่สูง หรือเรียกว่าบนภูเขานะครับ ฝนตกลงมาในปีหนึ่ง ๆ ถึงแม้จะมากมาย
อย่างไรก็ไหลทั้งหมด มาท่วมทางตอนใต้ทางจังหวัด ละหานทรายก็แล้งน้ำ ทางที่
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงช่วยเหลือราษฎรในครั้งแรกที่เราถือเป็นจุดเริ่มต้น
คือ การจัดหาน้ำให้ราษฎรบริโภคใช้สอยเพื่อให้มีอาหารแก้ปัญหาชีวิตไปก่อน
ในสมัยนั้นราษฎรออกไปทำมาหากินนอกบ้านก็ไปไม่ได้เลยครับ เพราะมีฝาย
ตรงข้ามคอยจับกุม หรือไม่ก็เหยียบกับระเบิดล้มตาย จึงพระราชทานแนวทางให้แก่
กองทัพบก ร่วมกับกรมชลประทาน ประสานงานก่อสร้างแหล่งน้ำที่บ้านโนนดินแดง
อ่างเก็บน้ำคลองมะนาว มีพระราชประสงค์จะให้ราษฎรที่อพยพหลบหนีภัยมา
รวมกันอยู่ที่หมู่บ้านนั้น จะได้ใช้ประโยชน์ของน้ำทำการเพาะปลูกพืชแก้ปัญหาชีวิต
ไปก่อน อันนี้เป็นพระราชดำริเริ่มต้นที่พระราชทานชีวิตใหม่ให้แก่ชาวละหานทราย
การพัฒนาแหล่งน้ำตามแนวทางพระราชดำรินี้ก็เป็นการเริ่มต้นชีวิตใหม่ แล้ว
พลเมืองที่อพยพหลบหนีไปกลับเข้ามาใหม่คะ ดิฉันได้ทราบว่าพลเมืองที่อื่นก็เข้ามา
อยู่ด้วย

สมโรจน์

สนั่น

การพัฒนาแหล่งน้ำหลังจากที่พระองค์ท่านได้พระราชทานแนวทางชีวิตใหม่แล้ว
ทางราชการทุก ๆ ส่วน สุดท้ายแต่รัฐบาลจะเห็นความสำคัญว่า นอกไปจากการ
ต่อสู้ด้วยอาวุธเพื่อพิทักษ์รักษาประชาชนในเขตนั้น ยังต้องทำอีกหลายอย่างที่จะ
ช่วยให้ประชาชนมีอนาคต มีความหวังที่จะช่วยให้มีชีวิตที่มั่นคงตลอดไป ประกอบ
กับหลังจากนั้นพระเจ้าอยู่หัวยังพระราชทานแนวทางในการพัฒนาพื้นที่อย่าง
กว้าง ๆ ไว้ เป็นการขยายการพัฒนาตามแนวพระราชดำริจุดแรก ที่กลายมาเป็น

การพัฒนาโดยประสมประสานกันอย่างสมบูรณ์แบบ ให้ส่วนราชการต่าง ๆ ของรัฐ
เข้ามาพื้นที่เป้าหมาย

สมโรจน์
สนั่น

พื้นที่มีประมาณเท่าใดคะ

ขอบเขตพื้นที่ของละหานทรายที่พัฒนาจริง ๆ มี ๑ แสนไร่ เป็นจำนวนเนื้อที่ประมาณ
ครึ่งหนึ่งของอำเภอที่อยู่ติดชายแดน

สมโรจน์

อ่านข่าวแล้วรู้สึกที่น่าชื่นชมมากทีเดียว ตอนที่คณะช่างภาพกับสื่อมวลชนใน
ส่วนกลาง มีคุณขวัญแก้ว วัชโรทัย ที่ปรึกษาฝ่ายกิจการพิเศษ สำนักพระราชวัง
พาไป แล้วก็มีความสนั่นเป็นผู้ที่ทำให้ความกระจ่างต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้จึงต้องเชิญมาว่า
นี่เป็นเพียงดิฉันได้อ่านจากหนังสือพิมพ์ แต่ว่ารายละเอียดนั้นฟังจะได้ทราบว่
เย็นด้วยพระบารมีปกเกล้าฯ จริง ๆ และด้วยความร่วมมือของทหาร ซึ่งคล้ายกับ
เป็นผู้บุกเบิกให้ความปลอดภัย แล้วได้มาร่วมมือกับหน่วยราชการต่าง ๆ เข้าไป
มีการช่วยเหลือ ทำให้อะไรต่าง ๆ สำเร็จครบวงจรอย่างรวดเร็วอย่างนี้ ที่นี้พูดถึงว่า
เนื่องจากโครงการซึ่งดิฉันได้เรียนถามคุณขวัญแก้วดู ก็ได้ทราบว่าโครงการ
แบ่งออกเป็น ๒ ประเภทหรือ ๓ ประเภท ว่าถ้าชาวบ้านก็ได้รับแจกที่ดิน มีเอกสารสิทธิ์
ในที่ดินจำนวนที่ได้รับนั้นแล้ว ก็ทำพืชไร่ของตนไป แล้วก็ยังมีโครงการของ
สมเด็จพระเทพรัตนฯ แล้วมีโครงการหมอนไหม กรุณาอธิบาย ๓ โครงการนี้สักนิด
เถอะคะ อย่างกว้าง ๆ ก็ได้คะ

สนั่น

อย่างกว้าง ๆ ก็เป็นโครงการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอย่างแท้จริงนะครับ
งานหลักก็คือ การจัดหาน้ำให้ราษฎรบริโภคใช้สอยอย่างพอเพียง สามารถพัฒนา
ช่วยเหลือให้ได้ประกอบอาชีพ จึงเป็นการพัฒนาแหล่งน้ำ ประการที่สองก็คือ
การทำให้ชาวบ้านมีที่ดินทำกินเป็นของตัวเองตามกฎหมาย ที่ดินทำกินนี้เป็นปัจจัย
การผลิตขั้นพื้นฐาน มีที่ดินของตัวเองแล้วก็สามารถพัฒนาเศรษฐกิจ ช่วยเหลือ
ตนเองต่อไป ประการที่สาม เมื่อมีน้ำมีดินแล้ว ให้ชาวบ้านมีความรู้ในการประกอบ
อาชีพ เน้นหนักในการประกอบอาชีพหลาย ๆ อย่างในเวลาเดียวกัน มีทั้งอาชีพหลัก
และอาชีพรอง ประการที่สี่ สอนให้ชาวบ้านมีสิ่งอำนวยความสะดวกใช้สอย ที่เขา
สามารถจะอยู่ได้สุขสบายขึ้นกว่าเดิม เช่น การสาธารณสุขปโภคขั้นพื้นฐานต่าง ๆ

สมโรจน์

เช่นการคมนาคมหนะคะ

สนั่น

ครับ เช่น การคมนาคม ในด้านการศึกษา การอนามัย เป้าหมายสุดท้ายก็คือ การ
พัฒนาร่างกายและจิตใจ

สมโรจน์

รวมทั้งด้านศึกษาและด้านสาธารณสุขก็มีส่วนสำคัญที่สุดของชีวิตของคน ก็ทำไว
อย่างพร้อมเพรียง ที่นี้ตามที่อ่านข่าวว่า ราษฎรมีที่ดินเป็นของตนเองนั้น คือ ได้รับ
แบ่งไป ๑๕ ไร่ ไร่ให้ไหมคะ

- สนั่น ครับ ตามกฎหมาย
- สมโรจน์ แล้วแบ่งเนื้อที่ ๓ ไร่ ให้ปลูกบ้าน ให้เพาะปลูก...
- สนั่น ครับ มีเนื้อที่บางส่วนของสามารทใช้น้ำทำการเพาะปลูกได้
- สมโรจน์ ค่ะ ให้ทำนาทำไร่ แล้วพืชผลที่ปลูกได้นี้ เอาไปขายอย่างไร หรือมีสหกรณ์รับ...
- สนั่น เราแบ่งเป็น ๒ ชนิดครับ ถ้าพืชหลักที่ทำประจำปีนั้นครับ ปริมาณพืชหลักต้องอาศัยตลาดของรัฐเข้าไปช่วย เช่น องค์การตลาดของรัฐ หรือประสานกับภาคเอกชนที่ร่วมมือเข้าไปรับซื้อ ส่วนอาชีพรองอาชีพเสริมที่เป็นหลักอยู่ก็คือ โครงการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม
- สมโรจน์ ก็ส่งเสริมศิลปาชีพด้วย
- สนั่น ครับ ที่นั่นผลิตไหมได้เดือนหนึ่งเป็นพัน ๆ กิโลกรัม รวบรวมมาส่งให้มูลนิธิศิลปาชีพพิเศษ
- สมโรจน์ แปลว่าราษฎรคงพอกินพอใช้ทีเดียวถ้าขายกันแข่งมาก ๆ น่าชื่นใจนะคะ แล้วที่นี่สำหรับพืชใหญ่ ๆ เช่น สมมติว่าเป็นสับปะรด ถ้ามันเหลือกินเหลือใช้ขายไม่หมดจะทำอย่างไร เห็นว่ามีโรงงาน ดินันดูในรูปหนังสือพิมพ์
- สนั่น มีหลักวางไว้ว่า ถ้ามีอุตสาหกรรมเข้าไปเสริม ก็มีโรงงานหลวง คือ โรงงานตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานไป สาเหตุที่พระราชทานไปก็เพราะว่าเราส่งเสริมการผลิตพืชมากมาย แต่หาที่ขายไม่ได้ พระองค์ทรงมีสายพระเนตรที่กว้างไกล พระราชทานแนวทางให้ ศาสตราจารย์ อมร ภูมิรัตน์ รับสนองแนวทางพระราชดำริประสานกับโครงการต่างประเทศ จัดตั้งโรงงานอาหารสำเร็จรูปขึ้น เป็นตลาดรับซื้อผลผลิตของชาวบ้านขึ้น แล้วเอามาแปรรูปเป็นเครื่องกระป๋อง สามารถเก็บรักษาไว้ได้นาน ส่งจำหน่ายในตลาดในเมืองได้ทันครับ
- สมโรจน์ ที่นี้พืชหลักอย่างพวกข้าวก็ต้องมีที่เก็บมียุ้งหรือฉาง
- สนั่น ครับ ข้าวที่นั่นเราผลิตได้มาก
- สมโรจน์ ดีไหมคะ ข้าวที่นั่น
- สนั่น ดีครับ ทางตลาดก็มีบ้าง เราได้จัดตั้งศูนย์การซื้อข้าวขึ้นเป็นสหกรณ์ ได้พระราชทานโรงสีข้าวขนาด ๑๖ เกวียนไว้ ๑ หลัง เพื่อให้เป็นศูนย์กลางของชาวบ้านในย่านนั้น แล้วนำมาแปรรูปนำไปบริโภค หรือถ้ามันมีเหลือมากกว่านั้น สหกรณ์จะรับซื้อข้าวของชาวบ้านเพื่อพยุงราคาให้สูงขึ้น แล้วก็มีฉางเก็บข้าวสร้างไว้ถึงพันเกวียน เก็บข้าวที่ซื้อจากชาวนาไว้รอราคากระยะหนึ่ง เราซื้อข้าวชาวนาให้ราคาดีกว่าที่อื่นครับ
- สมโรจน์ เขามีปลูกทั้งข้าวเจ้าข้าวเหนียวขึ้นนะคะ

- สนั่น ครับ มีทั้ง ๒ อย่าง
- สมโรจน์ ข้าวที่เขารับประทานที่นั่นคงใช้ทั้ง ๒ อย่าง
- สนั่น ครับ ครับ
- สมโรจน์ ฟังแล้วก็รู้สึกว่าเป็นโครงการที่ประชาชนฟังแล้วชื่นชมมาจนเป็นที่ประทับใจ
จนต้องขอรบกวนคุณสนั่นมาอธิบาย
- สนั่น ครับ ไม่เป็นไรครับ
- สมโรจน์ ขอเรียนถามอีกนิด สำหรับการศึกษานะคะ กระทรวงศึกษาเข้าไปจัดพวกเด็กที่ยังเล็กพ่อแม่จะต้องดูแล แต่พ่อแม่ก็ต้องไปทำงาน อย่างนี้ทำอย่างไรคะ
- สนั่น ในเรื่องการศึกษาเนี่ยครับ เดิมทีเด็ยขาดแคลนมาก โรงเรียนในเขตหน้าของโครงการมีอยู่แค่ ๒ โรงเรียน เมื่อเข้าไปพัฒนาแล้วจัดตั้งหมู่บ้านให้ประชาชนอาศัยอยู่ร่วมกันแล้ว เราขอให้การประถมศึกษาแห่งชาติไปสร้างโรงเรียนเพิ่มขึ้นจนครบทุกหมู่บ้านครับ อันนี้เป็นการศึกษาภายในโรงเรียน ส่วนการศึกษานอกโรงเรียนก็มีเสริมบ้าง การศึกษาก่อนจะเข้าโรงเรียน เรื่องด้านโภชนาการนะครับ ในสมัยก่อนมีผลกระทบจากภัยฝ่ายตรงกันข้าม ส่งผลให้บ้านแตก ก็มีปัญหาคความอดอยากยากจน มีปัญหาขาดอาหารเป็นจำนวนมาก เด็ก ๆ ได้รับความไม่พอเพียงหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระเทพฯ ทอดพระเนตรโครงการเมื่อปลายปี ๒๕๒๔ ทรงพบด้วยพระองค์เองว่าเด็กขาดแคลนอาหารมาก จะต้องแก้ไขในเรื่องนี้ ก็พระราชทานแนวทางพัฒนาเด็กเล็กขึ้น ได้มีการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในพื้นที่ขึ้นถึง ๗ แห่ง
- สมโรจน์ ๗ แห่งเทียวนะคะ
- สนั่น ครับ ๗ แห่งสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน เน้นหนักการให้อาหารที่มีผลทางด้านโภชนาการ และเด็กในโรงเรียนก็มีโครงการอาหารกลางวันทุกโรงเรียนในเขตนั้นในขณะนี้ครับ ได้แก้ไขปัญหาทางโภชนาการดีขึ้นกว่าเดิมมากครับ เป็นพระมหากรุณาธิคุณยิ่งนัก
- สมโรจน์ มีทั้งสถานีนอนมัยด้วย...
- สนั่น ครับ สถานีนอนมัย สถานสาธารณสุข อยู่ในเกณฑ์พอเพียงของกระทรวงสาธารณสุขละครับ
- สมโรจน์ เรียกว่า ปรับพื้นที่ที่เคยเต็มไปด้วยคว้นปิ่นและเสียงระเบิด ให้กลายเป็นพื้นที่เขียวขจีให้ราษฎรได้ทำมาหากินอย่างพอกินพอใช้ภายในเวลาไม่นานเลย ตัวดิฉันเองเข้าใจว่า เป็นเพราะพระบารมีปกเกล้า เป็นศูนย์รวมจิตใจของทั้งฝ่ายทหารทั้งฝ่ายราชการทุกฝ่ายที่เข้าไปร่วมเป็นกำลังใจให้แก่เจ้าหน้าที่กิติ แล้วราษฎรที่ได้เข้าไปทำมาหากินมีกำลังใจ จึงได้เจริญขึ้นมาได้ถึงเพียงนี้ ที่นี่ยากเรียนถาม

เป็นข้อสุดท้ายนะคะ คือ การที่ช่วยกันทำขึ้นมาได้ถึงเพียงนี้ ก็เรียกว่าเป็นหน่วยหนึ่งของชาติที่เจริญขึ้นมาแล้ว แสดงให้เห็นว่าความมั่นคงของชาตินั้นจะต้องอาศัยไม่ใช่แต่เรื่องเศรษฐกิจอย่างเดียว จะต้องอาศัยทั้งการเมือง การวัฒนธรรมทุกอย่างที่จะทำให้คนเจริญขึ้นมาได้ เพราะฉะนั้น เขาก็อยู่ได้ด้วยความหวังที่จะได้ช่วยชาติที่นี้สถาบันพระมหากษัตริย์ก็มีส่วนอย่างมากที่เป็นกำลังใจให้กิจการพัฒนาละihanทรายขึ้นมาได้ดียิ่งเห็นทันตาถึงเพียงนี้ ที่นี้ทางศาสนานี้ เขามีวัดวาอารามอย่างไรบ้างคะ ในเขตละหานทรายนี้

สนั่น

ในด้านศาสนานะครับ ทั้งที่ในเรื่องนี้เป็นประเพณีวัฒนธรรม

สมโรจน์

คะ คนไทยเราต้องมี

สนั่น

ครับ ต้องมีที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ในช่วงที่ประสบภัยต่าง ๆ ในช่วงปี ๒๕๒๐-๒๑ นะครับ บ้านแตกหมด บ้านเรือนของราษฎรถูกเผา วัดวาเสียหายไป เราจัดตั้งบ้านเรือนช่วยเหลือราษฎรขึ้นใหม่ ในขณะนั้นเขาก็พยายามที่จะให้มีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของแต่ละหมู่บ้าน แต่ว่าการทำการก็...

สมโรจน์

ต้องค่อยทำค่อยไป

สนั่น

ครับ ต้องค่อยทำไป แต่ศูนย์รวมจิตใจที่เป็นขึ้นเป็นอันของพื้นที่ในระดับศูนย์รวมใหญ่ ๆ อย่างนี้ก็ยังมีขาดแคลนอยู่

สมโรจน์

แต่อาศัยพระบารมีปกเกล้าฯ เป็นศูนย์สำคัญที่สุดนะคะ อยากเรียนถามอีกนิดเดียวคะ คือ ราษฎรเหล่านั้นเขาสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ แล้วก็รู้ถึงบุญคุณของหน่วยราชการที่เข้าไปช่วย แต่สำหรับทหารนั้น แน่ละ เขารู้สึกเต็มที่เป็นมิตรของเขา สำหรับพระมหากรุณาธิคุณนี้แหละที่ช่วยให้การพัฒนาขึ้นถึงระดับนี้ได้ ชาวบ้านเขามีความรู้สึกอย่างไรหรือเปล่า

สนั่น

ครับ ชาวบ้านเขารู้สึกเหมือนหนึ่งว่าชีวิตใหม่ที่เขาได้รับอยู่ทุกวันนี้ เป็นชีวิตที่เขาได้รับพระราชทานจากพระเจ้าอยู่หัวโดยตรง เป็นศูนย์รวมชีวิตของเขา

สมโรจน์

ดิฉันแน่ใจแล้วว่าเขารู้สึกอย่างนั้น แต่อยากทราบจากปากของคุณสนั่นอีกทีหนึ่ง เพราะเท่ากับเป็นผู้ใหญ่บ้านของเขา ได้รู้ถึงความรู้สึกนึกคิดจิตใจของเขาอยู่ แล้วชาวบ้านนั้นเขามีความบริสุทธิ์ใจ ไม่เคียดสา ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม ไม่อะไร ไม่เหมือนคนที่ฉลาดอย่างแบบชาวเมืองบางคน ที่คอยแต่จะเอารัดเอาเปรียบ ชาวบ้านเขาไม่มี เขาจึงบริสุทธิ์ใจ ดิฉันได้ฟังจากคุณสนั่นแล้ว มีความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ ของเราอย่างยิ่ง เพราะทุกพระองค์ทรงมีส่วนร่วมมือกับทหารข้าราชการทุกส่วน พระราชทานแนวทาง อย่างสมเด็จพระเทพรัตนฯ ท่านก็ทรงเข้าไป นี่ดิฉันทราบจากคุณขวัญแก้วว่า ทรงช่วยชี้แนะนำพืชที่จะปลูกหมุนเวียนได้ ไม่ใช่ว่าปลูกตามธรรมชาติเดิม

คือ ปีหนึ่งทำหนหนึ่ง เป็นพระกรุณาธิคุณอย่างยิ่ง ในใจก็ได้แต่นึกถวายชัยมงคล
อยู่ทุกวัน ราษฎรเขาก็ขอให้ทรงพระเจริญยิ่ง ๆ เพราะทรงเป็นที่พึ่งของเขา ก็ขอ
ขอบคุณ คุณสนั่นอย่างยิ่งค่ะที่กรุณามาเล่าให้ดิฉันและท่านผู้ฟังให้ได้ทราบถึงวิธีการ
และการพัฒนาละหानทรายอย่างไรถึงได้เจริญขึ้น ทั้งนี้ก็ด้วยพระบารมีปกเกล้าฯ
ชาวเราและทั้งทหารและพลเรือน ขอขอบคุณคุณสนั่นและสวัสดิ์ต่อท่านผู้ฟัง
ขอบคุณค่ะ.

จบรายการ

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”

เรื่อง “สายใจไทยประชา”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันอาทิตย์ที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๒๘ เวลา ๗.๓๐–๘.๐๐ น.

ผู้จัดรายการและเขียนบท

ผู้ร่วมรายการ

ฝ่ายเทคนิคของรายการ

ท่านผู้ทรงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา

อำนวย จันเงิน — ทูน

จิตรลดา หัษชะวณิช — ทวี

นิมิต สุทธิพิพิพงษ์ — นิจ

ธิดาวรรณ หอมเนียม — สาย

วัยวุฒิ ปันทิตานนท์

นิมิตอ่านไต่เตลจบแล้ว พูดต่อไปว่า “บทวิทยุเรื่อง สายใจไทยประชา นี้ คำเรื่องเขียนขึ้นมาจากความเป็นจริง ส่วนตัวละครและสถานที่เป็นชื่อสมมติ ขอเชิญท่านผู้ฟังติดตามเรื่องได้ครับ (ดนตรี)

(สายและนิจเดินเข้ามา)

- ทูน อ้อ กลับมาแล้ววีเจ้านิจ เห็นบอกว่าจะกลับแต่วานขึ้น แล้วทำไมเสื้อผ้าอมมแมมเป็นลูกหมาตกน้ำอย่างนี้ล่ะ (สายไหว้ทูน) ไหว้พระเถอะจ๊ะ แม่หนู คุมอมมแมมไปตาม ๆ กัน แล้วแม่หนูชื่ออะไรจ๊ะ
- สาย (พูดเสียงเหนือ ๆ) ฉันชื่อสายจ๊ะ คุณลุง ออกมาจากป่ากับคุณนิจ ฉันต้องมาเผ่าใช้แม่กับน้ำแวงจ๊ะ แม่กระดุกขาแตก แผลเหวอะหะ หมอหลวงให้พามาที่อนามัยอำเภอก่อน
- นิจ สายเป็นลูกป่าเพื่อ อยู่หมู่บ้านป่าที่นายอำเภอกับผมไปตรวจเยี่ยมชาวบ้านนะครับ ผมติดฝนติดน้ำอยู่ ๒ วัน ๒ คืน จึงกลับตามกำหนดไม่ได้ นี่ก็ต้องมาเครื่องขอของตำรวจชายแดน พาคนเจ็บมาเข้าอนามัยอำเภอ ๓-๔ คน มีแม่ของสายด้วย
- ทูน อ้อ แม่ของสายเป็นอะไรล่ะ
- นิจ น้ำป่าชัศครีนเดียวไม้หลังคาคดกลบทับขา แผลเหวอะหะ กระดุกแตก หมอหลวงให้เอาเข้ามารักษาที่อนามัยอำเภอครับ น้ำแวงเมียผู้ใหญ่บ้านเป็นไข้ปานอนชมอยู่แล้วเข้านี้ไข้สูงมากเพื่อใหญ่ต้องเอามาด้วย เลยให้สายตามมาดูแลช่วยพยาบาล ยังมีคนเจ็บผู้ชายอีก ๒-๓ คนครับ โดนน้ำป่าชัศบ้านช่องพังวินาศเลย คนไข้ที่เอาเข้ามานี้เจ็บหนักทั้งนั้น
- ทูน บาดเจ็บจากน้ำป่าทั้งนั้นรี คงทวมมากน่ากลัว ฝนตกมากอย่างนั้นนี่ ที่นี้ตกอยู่วันหนึ่งเต็ม ๆ
- นิจ ที่ป่าฝนตก ๒ วัน ๒ คืนครับ ผมติดฝนอยู่บ้านกำนัน ๒ คนกับนายอำเภอ แล้วเมื่อคืนนี้จู่ ๆ น้ำป่าไหลมาคลัก ๆ ชัศบ้านช่องที่เป็นกระท่อมมุงแฝกพังเหลือแต่ต่อน้ำท่วมมิดหลังคาเลยเทียวด้วย อา ที่เป็นเรือนไม้หลังคาสังกะสี ก็ป็นขึ้นหลังคาอยู่กันบนหลังคา ข้าวของไหลตามน้ำ ลอยเป็นแพเลย รถจี๊ปที่ไปกับนายอำเภอจมอยู่ใต้น้ำ ยังเอามาไม่ได้เลยครับ
- สาย สงสารคนแก่กับเด็ก ๆ จ๊ะ ต้องช่วยกันเอาเชือกผูกเอาไว้ไม่ให้ลอยไหลไปตามน้ำคนแก่ที่มาด้วยชื่อลุงแป้น ป่านนี้จะอยู่หรือไปเสียแล้วก็ไม่รู้เลยจ๊ะ (ร้องไห้)
- นิจ เด็ก ๆ ต้องใส่พื้นฟากบ้าง เกาะท่อนไม้บ้างก็มี แล้วช่วยกันลากลงไปไว้ดินเขาคอนแกย็น่าสงสารใหญ่ ตาแป้นคนแก่ที่เอาใส่ขอนมานั้นยังไม่ว่าจะรอดหรือไม่แกเดินไม่ไหว ต้องช่วยกันหิ้วขึ้นไว้บนต้นไม้ใหญ่ หนาวตัวสั่นเป็นลูกนก เข้าขึ้นเป็นไข้พูดไม่รู้เรื่องแล้ว

- สาย น้ำแวงนอนเป็นไขป่าอยู่ เขาพาไปตื่นเขา เปียกน้ำโชก เข้านี้ใช้สูง เพื่อให้ญ
 หมอหลวงให้เอาเข้าอำเภोजะ ให้ฉันตามมาดูแลแม่กับน้ำแวง
- ทูน เออ หมอหลวงที่ไหนเขามาช่วยล่ะหนู
- สาย หมอพ่อหลวงจะ พ่อหลวงท่านพามาเมื่อเช้านี้
- นิจ หมอพระเจ้าอยู่หัวครับอา น้ำท่วมตอนเย็นวานน่ากลัวพิลึกเลย ไหลมาโครม ๆ
 ลมก็พัด เพียง ๓-๔ ชั่วโมง หลังคากระท่อมมิดเลย บ้านที่ได้ทุนสูงท่วมเกือบถึง
 หลังคา เพิ่งลดตอนตี ๒ ตี ๓ นี่เอง เข้ามีดราว ๒ โมงเช้า ในหลวงกับสมเด็จพระนางเจ้าฯ
 เสด็จมาถึง ท่านมาด้วยขอของตำรวจ ๒ เครื่อง มีหม้อ มีของใช้เสื้อผ้า
 วิทยุยามด้วยพร้อม มาแจกชาวบ้าน
- ทูน (ไหว้) เจ้าประคุณ อุตส่าห์นึกถึงราษฎรของท่านยามทุกข์ อุตส่าห์บุกบันตามถึง
 ขอให้ทรงพระเจริญเถิด แล้วท่านทรงรู้ได้อย่างไรละ
- นิจ ดูเอาเถอะอาครับ ปาลีกดงไกลอย่างนั้น ท่านสู้บุกบันมาถึงก่อนใครเลยเทียวอา
 เมืองกับอำเภอยังถึงหลังท่านเลย ทางรถน้ำท่วมพังเป็นแถบ ๆ ท่านทรงทราบ
 จากวิทยุครับอา เขาว่าท่านมีวิทยุประจำพระองค์อยู่ตลอดเวลา ข้าวอะไรพูดผ่าน
 วิทยุของทหาร ตำรวจ ก็ทรงได้ยิน จึงทรงทราบก่อนเสมอ
- ทูน เออ แล้วนี่กินข้าวกินปลากันมาแล้วหรือยังล่ะ
- นิจ ยังเลยครับ เตี่ยวผมไปหาบ้ำแจ่ม หากินในครัวเอง และนี่พี่วีเขาไปไหนล่ะครับ
 อาบน้ำกินข้าวเสร็จแล้ว ผมกับสายต้องกลับไปท่อนามัย อ้อ อามีมุ้งเล็ก ๆ หลังหนึ่ง
 ใหม่ครับ ให้สายยืมไปกางนอนเผื่อใช้หน้อย ผมยังต้องติดตามนายอำเภอกลับไป
 บ้านป่าอีกครับ ราว ๔ โมงเย็นนี้เฮลิคอปเตอร์ลำที่มาเขาเลยเข้าไปในตัวจังหวัด
 เอายาเอาเครื่องใช้ไปแจกชาวบ้านป่า ๔ โมงเขาจะแวะมารับเราที่นี่
- ทูน เออ รีบไป อาบน้ำกินข้าวกันเสียเถอะ
- สาย ฉันไม่มีเสื้อผ้าอื่นติดตัวมาเลยจะ น้ำเอาไปหมด มัวแต่ช่วยอุ้มแม่ตอนขาหักกันซูลมุน
 ไม่รู้ว่าอะไรเป็นอะไร หมดตัวแล้วจะ (เสียงเครือ)
- นิจ จริงซี พี่วีไปไหนล่ะครับ นายอำเภोजะเอาพี่วีไปช่วยหมอหลวงที่โน่น พยาบาลมี
 ไม่พอ ท่อนามัยก็ไม่เห็นพี่วีอยู่
- ทูน อ้อ เขากลับมากินข้าวกลางวัน แล้วยายเล็กแกมาตามไปดูท้องนางหงส์ลูกสาวแก
 มันเจ็บท้อง เกรงจะออกลูกวันนี้ละ แม่แจ่มก็ไปด้วย เอาเถอะ เตี่ยวเขากลับมา
 ลุงจะบอกให้ เออ หนูสาย เอาเสื้อผ้าของวิมันใส่ก็ได้ นี่ มุ้งมันจะให้แจ่มจัดให้
 ก็เผื่อเจิงหงส์จะออกลูกวันนี้ พี่วีจะอย่างไร เตี่ยวก็ไปไม่ได้ละแยเลย
- นิจ เถอะนำ ถ้าวิมันรู้ว่าต้องไปช่วยพวกชาวบ้านป่า มันก็จัดการเองแหละ ไปกินข้าว
 กันเสียเร็ว ๆ เถอะ นี่ก็บ่ายโมงกว่าแล้ว

(ดนตรีคั่น แล้วทีวีเดินเข้ามา)

- ทีวี อ้าว นิจกลับมาแล้วรี เขาว่าน้ำท่วมบ้านปารี แล้วจะรีบไปไหนละ
- นิจ ไปกินข้าวจะพี่วี พี่วียมเสื้อผ้าเก่า ๆ ให้สายหน่อยเถอะ น้ำท่วมใหญ่ในป่า แม่ของสายขาหัก แผลเหวอะหวะ ถูกไม้หลังคาหล่นลงมาทับ หมอหลวงให้เอาเข้าสถานีอนามัยอำเภอบ้านเรา นายอำเภอให้สายตามมาช่วยเผ่าไข้หญิง ๒-๓ คน ยังมีคนไข้ชาย ๒-๓ คน ล้วนไข้หนัก แผลฉกรรจ์ต้องพามาอำเภอจะ
- สาย (เสียงเครือ) ฉันท่วงแม่เหลือเกินจ๊ะ น้ำแวงด้วย
- ทีวี หนูไม่ต้องตกใจ แม่ต้องปลอดภัยแน่ หมอใหญ่ในเมืองคงต้องมาช่วยกันที่อำเภอนี้เหมือนกัน ถ้าต้องเอาเข้ารักษาที่จังหวัดต่อไปก็ไม่ใช่ไรปลอดภัยแน่ ๆ อย่าวิตกเลย หนูตามฉันมาซิจะ ไปเอาเสื้อผ้าแล้วอาบน้ำ กินข้าวเสียก่อน จะได้ไปอนามัยด้วยกัน ฉันก็ต้องเข้าไปจัดเสื้อผ้าของไข้เอาไปบ้านป่าบ้างเหมือนกัน
- ทูน นิจ เออ แล้วนี่พวกบ้านช่องฟังทำงกัน คนตีคนเจ็บเอาที่ทางที่ไหนอยู่อาศัยกันละ ตอนน้ำท่วม ที่ป็นต้นไม้ใหญ่ ๆ ได้ก็ป็นขึ้นไปก็มี ลากจูงกันไปบนเนินก็มี เมื่อเข้าน้ำลดช่วยกันปลูกเพิงบ้าง ขุดห้างอยู่บนต้นไม้ด้วยกันก็มี พอพระเจ้าอยู่หัวกับสมเด็จพระเจดีย์ถึง ดีใจร้องให้กันระงมเที่ยวคร่ำอา ทานเสด็จพลบโยน พระราชทานของแจก แล้วรับสั่งให้วิทยุไปเอาของไข้เสื้อผ้าใส่ห่อตามมาแจกอีก ตอนบ่าย ๆ นี่คงได้ของทั่วถึงละ
- ทีวี โช้เอ้ย ช่างเคราะห์ร้ายจริง ๆ น้ำป่าเคยท่วมแต่ไม่รุนแรงอย่างนั้นจะพอ ที่ฝนตกอยู่วันหนึ่งเหมือนกัน แต่ไม่มาก
- สาย แม่ฉันมัวแต่เก็บข้าวของหนีน้ำ ลมก็แรง น้ำก็แรงจ๊ะ น้ำกระแทกกระท่อมทีเดียว ไม้บนหลังคาก็หล่นลงมา ไม้ไผ่ลำใหญ่ตกกระแทกลงบนขาแม่ หมอหลวงว่ากระดูกแตก เลือดโชกเลยจ๊ะ (พูดเสียงเครือ) ห่วงแม่เหลือเกิน ไม่รู้จะต้องตัดขาเรีเปล่า คงไม่ใช่ไรหรอกหนู
- ทูน นิจ เขาอยู่กัน ๒ คนแม่ลูกครับ ป้าเพื่อแผลเหวอะหวะมาก สำคัญที่กระดูกโคนขา หักแล้วแตกด้วย หมอถึงให้เอาเข้าอำเภอ เอ้า พี่วีรีบจัดข้าวของได้แล้ว สายก็ตามไปซี อาบน้ำแล้วมากินข้าว เราจะได้รับไปอนามัย นี่ ๒ โมงกว่าแล้วนะ
- ทูน นิจ เออ ! วี แล้วแม่ละ เมื่อไรจะกลับ จะได้ให้จัดมุ้งมานจัดเสื่อให้ หนูสายไปนอนเผ่าไข้ โช้ น่าสงสารจริง มีกันแม่ลูกเท่านั้นรี อยู่ไหนก็ต้องอยู่ด้วยกันนะ ยามเจ็บไข้จะได้พยาบาล เอาเถอะ ขาดเหลืออะไร ลุงกับป้าแจ่มจะช่วยจัดให้ ไข้ผู้หญิงมี ๒ คน ไข้ใหม่
- นิจ ไข้ครับ ผู้ชายอีก ๒-๓ คน มีลูกชายมาด้วยคนหนึ่งมาช่วยดูแล เขาฝากกันดูก็พอ ผ่อนแรงพยาบาลที่นี่ได้บ้างหรอก ผมไปหาข้าวกินก่อนนะคร่ำอา หาเผื่อสายด้วย

พี่พาสายไปจัดการเรื่องเสื้อผ้าเร็ว ๆ เถอะ (นึกกับสายเดินออกไป)

(ดนตรีคั่น ทวีเดินเข้ามา)

ทวิ นำสงสารพวกบ้านป่านะพ่อ ยังดีที่นายอำเภอกับนิจเข้าไปเยี่ยมหมู่บ้านนั้น ได้พบเห็นด้วยตา แล้วได้อยู่ช่วยเขาต้อนรับพระเจ้าอยู่หัวท่านเสด็จมาพอดี ฉันทาบซึ่งพระคุณของพระองค์ท่านกับสมเด็จพระนางเจ้าฯ เหลือเกินจะพ่อ ดูรี น้ำท่วมตอนกลางคืน พอทรงทราบก็เสด็จมาแต่เช้า ปาดงลิก ๆ แล้วก็ไกลอย่างนั้น ถึงไกลแสนไกลเท่าใดก็ตาม พอทรงทราบข่าวทุกข์ร้อนของราษฎรที่ไหน เป็นเสด็จเยี่ยมทันที

ทูน พ่อก็เหมือนกับเจ้านะแหละลูก ราษฎรได้พึ่งพระบารมีท่านแท้ ๆ ทุกข์ยากใหญ่ ๆ เกิดที่ไหน ไม่ว่าในกรุง นอกกรุง ในป่าในดง พอทรงทราบก็ต้องเสด็จหาทันที ท่านยิ่งกว่าพ่อบังเกิดเกล้า เสียดยพ่อหุดตาผ้าฟาง แข็งขาก็งองแงเสียแล้ว ไม่อย่างนั้นจะขอตามนายอำเภอบ้าง

(นึกกับสายเดินเข้ามาพอดีท้ายคำพูดของทูน)

นิจ โอ๊ย อาไม่ต้องไปหรอก นายอำเภอตานเอาคนไปหลายคน อำเภอก็คงตามไป เพราะวิทุส่งข่าวถึงจังหวัดและอำเภอใกล้เคียงแล้วละ

ทูน (เข็ดน้ำตา) พระเจ้าอยู่หัวท่านอยู่กับชาวบ้านนานไหมหลาน

นิจ อ้าว อาร้องให้ทำไฉนครับ พระเจ้าอยู่หัวท่านเสด็จกลับตอนเที่ยงครับ

ทูน มั่นดินตันชานเข้าไปในหัวใจ หลานเอ๋ย พระเดชพระคุณล้นฟ้าแล้วพ่อหลวงของเราหาที่ไหนไม่ได้แล้วในโลกนี้ ขอให้ทรงพระเจริญเถิด

(เพลงลูกไทยเปิดจนจบเพลง)

จบรายการ

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”

เรื่อง “วันศิลปินแห่งชาติ”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันอาทิตย์ที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๘ เวลา ๗.๓๐-๘.๐๐ น.

ผู้จัดรายการและเรียบเรียงบท

ผู้ร่วมรายการ

ฝ่ายเทคนิคของรายการ

สมบัติ พลายน้อย

จิตรลดา หัซชะวณิช

นิมิต สุทธิชุติพงษ์

วิญญู ภัณฑิตานนท์

—เพลงนำรายการ—

(ขณะสนทนามีเสียงดนตรีไทยเปิดเบา ๆ)

- หญิง คุณคะ
- ชาย ครับ
- หญิง คิดอะไรอยู่คะ
- ชาย ครับ
- หญิง เอ๊ะ วันนี้ทำไมคุณพูดน้อยจัง
- ชาย เอ้อ ผมกำลังคิดว่าจะเขียนอะไรให้คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
- เขาสักเรื่องหนึ่ง ยังนึกไม่ออก
- หญิง ก็เขียนเรื่องวันนี้ซิคะ
- ชาย เรื่องวันนี้ เรื่องอะไรกันคุณ
- หญิง ก็เรื่องวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ นี่นะซีคะ ได้ยินว่าจะขอให้วันศิลปินแห่งชาติ เรื่อง
- เดิมเป็นอย่างไร รู้บ้างไหมคะ
- ชาย อ้อ จริง ๆ แหละ ผมลืมสนิทเลยทีเดียวนะ เรื่องนี้พูดกันมานานแล้ว คือเขาตั้งกรรมการ
- ขึ้นพิจารณาหาวันศิลปินแห่งชาติ ก็เลือกได้วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ซึ่งเป็นวันพระราช-
- สมภพของรัชกาลที่ ๒
- หญิง เขามีเหตุผลอย่างไรคะที่เลือกเอาวันนี้
- ชาย เท่าที่ทราบ ก็เพราะพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงรอบรู้ในเรื่อง
- ศิลปะหลายแขนง ทรงเป็นศิลปิน
- หญิง มีอะไรบ้างคะ
- ชาย ที่รู้กันทั่วไปก็คือทรงเป็นกวี มีผลงานที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นบทกวีนิพนธ์ยอดเยี่ยม
- คือ อิเหนา นอกจากนี้ก็มีบางตอนในเรื่องรามเกียรติ์ ไชยเชษฐ มณีพิไชย คาวี
- สังข์ทอง และไกรทอง
- หญิง รัชกาลที่ ๒ นี่ท่านเป็นศิษย์สำนักไหนคะ
- ชาย ถ้าว่าตามพระราชประวัติก็เป็นศิษย์ของพระวันรัต (ทองอยู่) วัดบางหว้าใหญ่
- คือ วัดระฆังโฆสิตารามปัจจุบันนี้
- หญิง ได้ยินว่าประสูติที่บ้านอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ไม่ใช่หรือคะ
- ชาย ครับประสูติที่บ้านอัมพวา แต่เมื่อมีพระชันษาได้ ๒ ปี ได้ตามเสด็จพระราชบิดา
- ซึ่งในครั้งนั้นรับราชการอยู่ในสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี มาอยู่ที่บ้านไต้วัดระฆัง
- ก็เลยได้เรียนหนังสือที่สำนักนั้น ได้ยินมาว่าทรงเจรจาพาทีอะไรก็เป็นคนเจ้าบท
- เจ้ากลอนมาแต่เล็ก
- หญิง ที่ได้ยินมามีตัวอย่างบ้างไหมคะ

- ชาย ครับ มีอยู่เรื่องหนึ่ง เล่ากันว่า วันหนึ่งจिनกุนพอคำสำเภาที่เคยอยู่ราชบุรีมาเยี่ยมที่บ้าน ซึ่งในตอนนั้นรัชกาลที่ ๑ จะอยู่ในตำแหน่งเจ้าพระยาจักรีที่สมุหนายกหรืออย่างไรนี้แหละ จिनกุนไม่พบใคร มีแต่คุณแวน
- หญิง ใครกันคะคุณแวนนี่นะ
- ชาย ก็เจ้าจอมแวน สาวเวียงจันทน์ที่รู้จักกันอีกชื่อหนึ่งว่าคุณเส้อยังไงละ ท่านผู้นี้เป็นที่โปรดปรานของเจ้าพระยาจักรีมาก เรื่องราวของท่านค่อนข้างสนุก
- หญิง เล่าหน่อยได้ไหมคะ
- ชาย แหม ฟังทีละเรื่องดีกว่า ประเดี๋ยวจะยุ่ง เล่าถึงไหนแล้วละ
- หญิง ถึงตอนจिनกุนมาหาเจ้าพระยาจักรีแล้วไม่พบ พบแต่คุณแวน
- ชาย พบกับคุณแวนก็พูดกันไม่รู้เรื่อง จिनกุนก็คงจะพูดแบบสำเนียงจีน คุณแวนก็คงพูดแบบสำเนียงลาว ก็คงจะฟังกันไปคนละทาง
- หญิง เลยไม่รู้เรื่องกัน แล้วทำยังไงคะ
- ชาย ก็พอดีคุณฉิมออกมาพบเข้า
- หญิง ใครกันคะคุณฉิมนะ
- ชาย ก็พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยนั่นแหละ พระนามเดิมท่านเรียกกันว่า คุณฉิม
- หญิง อ้อ คุณฉิมท่านว่าอย่างไรคะ
- ชาย ท่านพูดว่า “พี่แวนพูดมากถลากลไธล บอกเจ้าคุณเถิดว่าจिनกุนเขาเอามาให้” คือตอนนั้นจिनกุนเอาจากหรือลักแลมาฝากเจ้าพระยาจักรี คุณสังเกตคำพูดของคุณฉิมหรือเปล่า
- หญิง กำลังคิดอยู่ว่าฟังดูเหมือนกลอน ท่านว่าอย่างไรคะ จำไม่ได้
- ชาย ท่านพูดว่า “พี่แวนพูดมากถลากลไธล บอกเจ้าคุณเถิดว่าจिनกุนเขาเอามาให้” ฟังเป็นกลอนอย่างคุณคิด จึงได้พูดกันว่าทรงเจรจาทาที่เป็นคนจับทเจ้ากลอน จिनกุนที่กล่าวถึงนั้นต่อมาได้เป็นเจ้าพระยารัตนาธิเบศร์ สมุหนายกในรัชกาลที่ ๒ เป็นต้นสกุล รัตนกุล
- หญิง แล้วเรื่องเจรจาทาที่แบบจับทเจ้ากลอนอย่างที่ได้เล่ามาก็อีกไหมคะ
- ชาย คงจะมีมาก แต่ที่จดจำกันได้มีไม่กี่บท เท่าที่นึกได้มีอีกบทหนึ่ง แต่ท่านเขียนไว้ที่ฉลากยา
- หญิง แปลกดี ท่านเขียนว่าอย่างไรคะ
- ชาย ท่านเขียนไว้ว่า “ยาแดงในตลับ ท่านกำขมิให้หีบ แม้มีฟังรับสั่งว่า จะลงอาญาสักห้าสิบ”
- หญิง ฟังดูตลกและก็น่ากลัวด้วย เท่าที่เล่าเรียนมาจากประวัติของสุนทรภู่ รู้สึกว่ารัชกาล

ที่ ๒ ท่านจะโปรดกวี

ชาย ครั้น ก็อย่างที่มีคำกล่าวกันว่า ในรัชกาลที่ ๒ นั้น ใครเป็นกวีก็โปรด อย่างท่านสุนทรภู่ นั้น เวลาแต่งอะไรถูกพระทัย ไม่แต่ชมเท่านั้น พระราชทานรางวัลด้วย

หญิง หรือคะ ฉันคงจะได้บ่อย

ชาย เอ จะอย่างไรไม่ทราบ ที่แน่ ๆ มีบันทึกของขุนนางเก่าครั้งรัชกาลที่ ๑ ที่ ๒ ได้บันทึกเรื่องรัชกาลที่ ๒ พระราชทานรางวัลท่านสุนทรภู่เอาไว้

หญิง ใครกันคะ

ชาย เรื่องนี้ผมก็รู้จักจากอาจารย์จร สุขพานิช อาจารย์จรได้อ่านบันทึกของนายข้างว่าเป็นพระราชโอรสของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ในบันทึกว่าได้พระราชทานเงินหนึ่งชั่งให้ท่านสุนทรภู่ที่แต่งกับทราชมเกียรติตอนนางสีดาผูกคอต แล้วหนุมานมาแก้ไขได้ทันเวลา ก็อย่างที่รู้ ๆ กันอยู่

หญิง แหม หนึ่งในสมัยก่อนไม่รู้ว่่าก็ همینในเวลานี้ นอกจากครั้งนี้แล้วเคยได้อีกไหมคะ

ชาย ถ้าว่าตามเรื่องที่เล่ากันมา ก็มีอยู่ครั้งหนึ่งที่ทรงทอดพระรั่มรงค์ ครับทอดแหวนจากนิ้วพระหัตถ์พระราชทานให้ท่านสุนทรภู่ แล้วรับสั่งให้ไปแต่งเรื่องเกี่ยวกับแหวนให้ได้เรื่องหนึ่ง ท่านสุนทรภู่ก็เลยแต่งเรื่องพระอภัยมณีขึ้น เรื่องนี้ท่านเทียนวรรณเขียนไว้

หญิง ก็แสดงว่ารัชกาลที่ ๒ ท่านทรงเป็นกวีเอง แล้วท่านก็ยังรักกวีอีกด้วย นอกจากกวีนิพนธ์ท่านเชี่ยวชาญทางไหนอีกคะ

ชาย ที่รู้กันทั่วไปก็เรื่องดนตรี ท่านทรงขอสามสายได้ดีเยี่ยม เพลงที่มีชื่อเสียงก็คือเพลงทรงพระสุบินหรือเพลงบุหลันลอยเลื่อน เรื่องดนตรีนี้มีเรื่องรู้กันแพร่หลาย เห็นจะไม่ต้องเล่าอะไรมาก

หญิง ขอสามสายนี้ดูเหมือนจะมีชื่อเหมือนกันไม่ใช่หรือคะ

ชาย ครั้น ว่าชื่อขอสายฟ้าฟาด คุณเคยฟังเพลงบุหลันลอยเลื่อนบ้างหรือเปล่า

หญิง ถึงเคยฟังก็คงจะจำไม่ได้แล้ว ถ้าได้ฟังอีกสักครั้งก็คงจะดี

ชาย ผมมีเทปบันทึกเพลงนี้ไว้พอดี จะเปิดให้ฟัง

—เพลงบุหลันลอยเลื่อน—

ชาย ฟังแล้วสบายใจเหมือนเห็นพระจันทร์ลอยเลื่อนอยู่บนท้องฟ้า คุณล่ะคิดยังไง

หญิง ไพเราะเพราะพริ้ง ฟังเย็น ๆ ดีค่ะ เป็นอันว่ารัชกาลที่ ๒ ทรงเชี่ยวชาญในด้านกวีนิพนธ์และด้านดนตรี ๒ อย่างแล้ว อย่างอื่นมีอะไรอีกไหมคะ

ชาย นอกจากกวีนิพนธ์และดนตรีก็มีสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม

หญิง ทรงสร้างอะไรบ้างคะ

ชาย ที่ทราบกันดีก็คือทรงเป็นผู้อำนวยการบูรณะปฏิสังขรณ์วัดแจ้ง หรือวัดอรุณราช-

วราราม พระปรางค์สูงใหญ่ที่เด่นเป็นสง่าอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยานั้นก็เริ่มในรัชกาลของพระองค์ ที่ลงพระหัตถ์ทำด้วยพระองค์เองก็มี อย่างเช่นทรงปั้นพระพักตร์หุ่นพระประธาน ซึ่งทรงถวายพระนามว่า พระพุทธธรรมิกราชโลกธาตุดิลกคุณเคยไปเที่ยววัดแจ้งหรือเปล่า

หญิง

เคยไปหลายครั้งค่ะ แต่ไม่ทราบเรื่องนี้มาก่อน

ชาย

พระพุทธรูปองค์นี้ประดิษฐานเป็นพระประธานอยู่ในพระอุโบสถ ถ้าคุณไปไหว้พระประธานในพระอุโบสถนั้นอีก ขอให้สังเกตดูตรงผ้าทิพย์ จะมีเครื่องหมายเป็นรูปครุฑ ซึ่งเป็นเครื่องหมายประจำพระองค์ ตรงที่บริเวณนั้นเป็นที่บรรจุพระบรมอัฐิพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

หญิง

แหมนี่ถ้าไม่บอกก็คงไม่รู้ วัดแจ้งเป็นที่บันทึกรอยอดีตของรัชกาลที่ ๒ ไว้มากทีเดียว ยังมีอีกแห่งครับ ที่วัดสุทัศน์เทพวราราม หรือที่เรียกกันว่าในครั้งกระโน้นว่าวัดพระโต เพราะมีพระพุทธรูปองค์ใหญ่มาจากสุโขทัย

ชาย

รัชกาลที่ ๒ ท่านเกี่ยวข้องกับอะไรกับวัดนี้คะ

หญิง

ท่านสร้างต่อจากรัชกาลที่ ๑ แล้วสร้างพระวิหารใหญ่ที่ประดิษฐานพระศรีศากยมุนีเดี๋ยวนี้ คุณก็คงเคยได้ยินเรื่องประตูใหญ่ที่พระวิหารนี้มาแล้ว

หญิง

รู้แต่ว่าเป็นไม้สักแผ่นใหญ่ สลักรูปสวยงามมาก

ชาย

นั่นแหละเป็นฝีพระหัตถ์ของรัชกาลที่ ๒ ละ

หญิง

พระองค์ท่านเป็นช่างแกะสลักด้วยหรือคะ

ชาย

เท่าที่ปรากฏในเรื่องพระราชานุกิจได้อธิบายไว้ว่า รัชกาลที่ ๒ นั้นในตอนกลางวัน อันเป็นเวลาสำหรับพระราชภารกิจฝ่ายในมักจะทรงการช่าง ด้วยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยโปรดการช่างต่าง ๆ การแกะสลักก็ทรงได้อย่างชำนาญด้วยฝีพระหัตถ์ ในสมัยนั้นถึงกับโปรดให้ตั้งโรงงานสำหรับช่างมหาดเล็กขึ้นในพระราชวัง เมื่อมีเวลาก็เสด็จลงประภาษการช่างทุกวัน

หญิง

ถ้าเช่นนั้นก็คงมีผลงานทางช่างมากมายซีคะ

ชาย

ครับมีมาก แต่ไม่มีใครบันทึกจดหมายเหตุเอาไว้ก็เลยเลื่อน ๆ กันไป แต่บานประตูพระวิหารวัดสุทัศน์นี้เป็นงานใหญ่ คนรู้จักกันมาก และมีผู้บันทึกไว้ว่า ทรงพระศรัทธาลงลายพระหัตถ์สลักภาพบานประตูวัดพระใหญ่กับกรมหมื่นจิตภักดี กรมหมื่นจิตภักดีนี่ก็เป็นพระราชโอรสรัชกาลที่ ๑ เหมือนกัน และเป็นผู้ควบคุมกรมช่างสิบหมู่ กรมช่างหล่อ ก็นับว่ามีชื่อเสียงอยู่ในเวลานั้นด้วย

หญิง

นึกไม่ถึงจริง ๆ ว่าจะทรงรอบรู้เรื่องศิลปะอย่างกว้างขวางถึงเพียงนี้ การที่คนเรา จะมีความรู้ทั้งในด้านดนตรี กวีนิพนธ์ และการช่างขนาดนี้ไม่ใช่เรื่องธรรมดาหรือหาได้ง่ายนักนะคะ

- ชาย นั่นนะซี เขาถึงได้เกิดทุนพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเป็นศิลปินแห่งชาติ
ถือเอาวันพระราชสมภพวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ของทุกปีเป็นวันศิลปินแห่งชาติ
อย่างที่พูดถึงในตอนต้น
- หญิง ความจริงเรื่องที่พูดกันนี้ ก็เป็นความรู้แก่คนที่ไม่รู้อย่างดิฉันมากทีเดียว ถ้าจะเอา
ไปเขียนเป็นเรื่องก็คงจะได้
- ชาย จริงของคุณ ผมจะลองเขียนให้คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
พิจารณาดู ขอบคุณที่ชวนผมคุยจนได้เรื่อง
- หญิง ก็ต้องขอบคุณเช่นเดียวกันที่ทำให้ดิฉันรู้เรื่องวันศิลปินแห่งชาติ

—เพลง “ความเป็นไทย”—

จบรายการ

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย

ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”

เรื่อง “โอกาสตรุษไทย”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

วันอาทิตย์ที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๒๘ เวลา ๗.๓๐ น.

ผู้จัดรายการและเขียนบท

วิทยากร

ผู้ร่วมรายการ

ฝ่ายเทคนิคของรายการ

ฐะปะนีย์ นาครทรรพ

แปลก สนิธิรักษ์

คุณหญิงกรองแก้ว ปทุมานนท์

จารุวรรณ อิศรา

จักรกฤษณ์ สุดใจบุญ

วิญญู วัฒนิตานนท์

(คุณตา)

(คุณยาย)

(ใหญ่)

(เล็ก)

—เพลง “ขวัญเมือง” ประจำรายการ—

ใหญ่ เล็ก ๆ ตื่นเถอะ โมงกว่าแล้ว
 เล็ก (จัวเจีย) อ้อ! ขอนอนต่ออีกหน่อยเถอะฮะ พี่ใหญ่ ง่วงจัง
 ใหญ่ ไม่เอาน่า ลืมแล้วเหอ วันนี้นัดกันว่าจะไปบ้านคุณตาไงล่ะ
 เล็ก เออ จริงสิฮะ จันลูกเดี๋ยวนี้นเลย พี่ใหญ่รอผม ๑๐ นาที รับรองทุกอย่างเรียบร้อย
 ใหญ่ พี่ให้สิบห้านาทีจะ อย่าลืมนำเครื่องบันทึกเสียงที่พี่ฝากเล็กไว้ไปด้วยนะ พี่จะไป
 เตรียมของที่คุณแม่ฝากไปกราบเยี่ยมคุณตาคุณยาย
 เล็ก ไม่ลืมหรอกฮะ (เสียงผิวปากว่าเรริง)

—เพลงคั่นรายการ—

ใหญ่ กราบสวัสดิ์คุณตาคุณยายค่ะ ใหญ่มีของฝากจากคุณพ่อ คุณแม่ มากราบเยี่ยม
 คุณตาคุณยายด้วยค่ะ นี่ขนม นี่ผลไม้ แล้วก็เนื้ยาหอมค่ะ
 ยาย อ้อ ขอบใจมาก แม่ใหญ่ เป็นไง พ่อเล็ก หายหน้าหายตาไปหลายเดือน ยายคิดถึง
 อยู่พอดีเชียว
 เล็ก ผมกราบขอภัยฮะ หมูนี้นี้ทั้งซ้อมก็พา ทั้งดูหนังสือสอบ ทั้งสอบไล่ เลยไม่ค่อยมี
 เวลากราบเยี่ยมคุณตาคุณยาย คุณยายมีอะไรจะใช้ผมรึฮะ
 ยาย มีซีจี๊ ก้านแว่นตาของยายหัก ว่าจะวานพ่อเล็กเอาไปให้ที่ร้านเขาซ่อม นี่ไปไหน
 กันมาล่ะ แม่ใหญ่
 ใหญ่ ใหญ่ตั้งใจกราบเยี่ยมคุณตาคุณยายค่ะ พอดีมีขนมตรุษไทยที่คุณแม่ทำ เลย
 นำมาฝากน้ำจืด น้ำจืด ด้วยค่ะ
 ตา อ้อ ดี ๆ คงจะเป็นข้าวเหนียวแดงละซี ของโปรดของน้ำ ๆ เขาละ
 ใหญ่ ใช้ค่ะ คุณตา ใหญ่กะเล็กก็ชอบข้าวเหนียวแดงเหมือนกัน ใหญ่ว่าอร่อยกว่าท็อฟฟี่
 ฝรั่งเสียอีกค่ะ เอ ตรุษไทยนี้ดูเหมือนระยะนี้ใช้ใหม่คะ คุณยาย
 ยาย ถูกแล้วจะ ตรุษไทยปีนีตรงกับวันที่ ๑๙-๒๐-๒๑ มีนาคมนี้แหละ เพิ่งจะผ่านไปได้
 ๓-๔ วันนี่เอง
 ตา พุดถึงตรุษไทย ตายังจำสมัยที่ตายังหนุ่ม ๆ ได้ มันช่างสนุกเสียจริง ๆ แถวเมือง
 ที่ตาอยู่นะ ชาวบ้านเขายังจัดงานตรุษไทยกันอีกเกริกจนกระทั่งเดี๋ยวนี้นี้ แต่ใน
 กรุงเทพฯ ไม่ค่อยจะรู้จักตรุษไทยกันเลย
 ยาย นั่นนะซี รู้จักกันแต่ตรุษจีนเท่านั้นแหละ เพราะร้านค้าส่วนมากเขาปิด พอไม่มีใคร
 ขายของกินของใช้ก็เลยรู้ว่าเป็นระยะตรุษจีน
 ใหญ่ แหม พุดมาถึงตอนนี้ ใหญ่อยากขออนุญาตอดเสียงคุณตาคุณยายเลยคะ ใหญ่กำลัง
 จะเก็บข้อมูลเรื่องประเพณีไทยไปประกอบรายงานของใหญ่ค่ะ คุณตานุญาตนะคะ
 ตา ว่าไง แม่แก้ว หลานเขาจะมาขออดเสียงให้สัมภาษณ์ของตากะยายเนาะ

ยาย

ไม่ว่ายังไงหรอกจ๊ะ จะถามอะไรก็ถามมา ยายรู้ยายก็ตอบ ยายไม่รู้ยายก็บอกว่าไม่รู้

ใหญ่
เล็ก

ขอบพระคุณค่ะ เล็กช่วยบันทึกเสียงด้วยนะ พร้อมรียัง
พร้อมแล้วอะ

ใหญ่

ใหญ่ขออนุญาตกล่าวนำนิดหน่อยนะคะ จะได้ทราบว่าเป็นเสียงใคร กำลังพูดเรื่องอะไร (กระแอม)

ต่อไปนี้เป็นการเล่นข้อมูลเรื่อง ตรุษไทย เท่าที่รวบรวมได้จากนายปรุง และนางแก้ว เกิดศรี ผู้เป็นญาติผู้ใหญ่ของผู้รวบรวม ท่านทั้งสองอายุ ๗๕ ปี และ ๗๒ ปี ตามลำดับ

ที่นี่ใหญ่จะขอเรียนถามคุณตาคุณยายเป็นข้อ ๆ ไปนะคะ ข้อแรก ขอเรียนถามคุณตาว่า ตรุษไทยนี่นะมีความเป็นมาโดยย่ออย่างไรคะ คุณตากฎมาเล่าด้วยนะคะว่าทำไมเขาจึงเรียกว่า “ตรุษสงกรานต์” พูด ๒ คำติดต่อกันไปจนทำให้คิดว่าเป็นเรื่องเดียวกัน

ตา

ก่อนอื่น ควรจะทราบเสียก่อนว่า คำว่า “ตรุษ” นี่หมายความว่ายังงี้ “ตรุษ” แปลว่า ตัด หรือ ขาด ในที่นี้ หมายถึง ตัดปี หรือสิ้นปี ก็คือ วันสิ้นปีที่ผ่านมาไปแล้วนั่นเอง พิธีตรุษ เป็นพิธีที่แสดงความยินดีที่เราได้มีชีวิตผ่านพ้นมาได้ด้วยความสวัสดิ์ในรอบปีหนึ่ง ๆ พิธีตรุษนี้เราได้แบบอย่างมาจากเมืองลังกา ซึ่งปฏิบัติให้สอดคล้องกับคติทางพระพุทธศาสนา คือ มีการบูชาพระรัตนตรัย และทำบุญโดยนิมนต์พระสงฆ์มาสวด ๓ วัน ในวันแรม ๑๔ ค่ำ แรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๔ กับขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๕ เพื่อขอพรให้บ้านเมืองอยู่เย็นเป็นสุข เมื่อพระสงฆ์ไทยไปเห็นชาวลังกาทำอย่างนั้น ก็คงนำมาทำบ้างในเมืองไทย พิธีตรุษนี้มีมาตั้งแต่ครั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี เพราะมีการอ้างไว้ในหนังสือนางนพมาศ เรียกว่า พระราชพิธีสัมพัจฉรฉินท์ คือ เป็นพระราชพิธีที่ทำในเวลาสิ้นปีนั่นเอง พิธีตรุษนี้ทำสืบต่อกันมาจนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาและสมัยรัตนโกสินทร์ ส่วนคำว่า “สงกรานต์” ที่แม่ใหญ่ถามนะ แปลว่า “การย้ายที่ เคลื่อนที่ คือพระอาทิตย์ย่างขึ้นสู่ราศีเมษ” หมายถึงวันขึ้นปีใหม่ พิธีสงกรานต์เป็นพิธีแสดงความยินดีที่ได้มีชีวิตย่างขึ้นปีใหม่ สรุปว่าตรุษนะเป็นการสิ้นปีเก่า ส่วนสงกรานต์เป็นการรับปีใหม่ ระยะเวลาที่สิ้นปีกับขึ้นปีใหม่นะใกล้เคียงกันมากและต่อเนื่องกัน จึงมีการเรียกต่อเนื่องกันว่า “ตรุษสงกรานต์” ที่นี่เข้าใจรึยังละ

ใหญ่

ใหญ่เข้าใจแล้วค่ะ คุณตา ตรุษนะเป็นการส่งท้ายปีเก่า ส่วนสงกรานต์เป็นการต้อนรับปีใหม่ อย่างที่เขาทำกันเดี๋ยวนี้นะ แต่เป็นเวลาต่างเดือนกันเท่านั้น เพราะ “ส่งท้ายปีเก่า ต้อนรับปีใหม่” ในปัจจุบันเราทำในปลายเดือนธันวาคมต่อมกราคม

ส่วนพิธีตรุษสงกรานต์เดิมนะ เขาทำกันตอนปลายเดือน ๔ คือ เดือนมีนาคมต่อเนื่องกับเดือน ๕ คือ เมษายน ถูกไหมคะคุณตา

ตา

ถูกแล้ว แต่พิธีตรุษสงกรานต์นั้นะ พอมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๖ ท่านทรงเห็นว่า พิธีตรุษกับพิธีสงกรานต์นี้น่าจะทำให้สับสนต่อเนื่องติดต่อกันเป็นพิธีเดียวกัน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนการบำเพ็ญพระราชกุศลขึ้นปีไปทำในปลายเดือนมีนาคม และเลื่อนการบำเพ็ญพระราชกุศลปีใหม่ของไทย หรือพิธีเถลิงศก มาทำตอนต้นเดือนเมษายน รวมเป็นพิธีเดียวกัน แล้วให้ชื่อว่า พระราชพิธีตรุษ-สงกรานต์ ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒ ในรัชกาลที่ ๘ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้ยกเลิกการพระราชพิธีตรุษเสียทั้งหมด คงให้มีอยู่แต่พระราชพิธีทำบุญเถลิงศก เท่านั้น

เล็ก

แหม พ.ศ. ๒๔๘๒ ผมยังไม่เกิดเลยอะ มิน่าล่ะ ผมเลยไม่มีความรู้เรื่องตรุษไทยเลย แล้วเขาต้องทำอะไรกันบ้างอะในโอกาสที่เป็นตรุษไทยนะ คุณยายกรุณาเล่าหน่อยได้ไหมอะ

ยาย

ยายจะเล่าเฉพาะเรื่องที่ยายเคยผ่านพบมาด้วยตนเองนะ อาจจะตกหล่นไปบ้าง ก็ให้คุณตาเขาเพิ่มเติมให้ก็แล้วกัน ยายจำได้ว่า ในโอกาสที่เป็นตรุษไทยนะ มีทั้งการทำบุญและทั้งการสนุกรื่นเริง ตอนนั้นยายเพิ่งจะรุ่นสาว จำได้ว่าแม่ของยายเรียกมาช่วยกวนข้าวเหนียวแดง ไห้ย ว่าจะจะเป็นข้าวเหนียวแดงขึ้นมาได้นะ ใช้เวลาานหลายชั่วโมงเชียวละ กวนกันจนเมื่อยเชียว เพราะเราต้องทำขนมไว้คราวละมาก ๆ แบ่งทำบุญบ้าง แจกตามบ้านญาติมิตรบ้าง

ใหญ่

ยาย

นอกจากกวนข้าวเหนียวแดงแล้ว คุณยายต้องทำอะไรอีกบ้างคะ

มีอีก ๒ เรื่องใหญ่ ๆ คือ เรื่องแรก เป็นการทำความสะอาดบ้านเรือน ผู้ใหญ่สั่งให้พวกเด็ก ๆ กวาดบ้านถูบ้านอยู่หลายวัน ต้องให้สะอาดหมดจดจริง ๆ ไม่ให้มีหยากไยเเยแมงมุมเลย ที่โต๊ะบูชาพระในห้องพระก็ต้องทำความสะอาด จัดให้เป็นระเบียบ เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ผู้ที่อยู่ในบ้าน เป็นการต้อนรับปีใหม่ด้วยความสะอาดแจ่มใส

เรื่องที่ ๒ นี้ ยายตื่นเต้นมากจ้ะ คือ เรื่องเตรียมตัดเย็บเสื้อผ้าและซื้อหาทองหยองเครื่องประดับ เพื่อจะได้แต่งตัวสวย ๆ ไว้ประกวดประชันกัน แม่ของยายเตือนให้ยายอดออมเก็บเงินไว้ล่วงหน้าทั้งปีเพื่อจะได้มีพอสำหรับซื้อสายสร้อย ตุ้มหู แหวน กำไล อะไรวงพวกนี้ละ พอถึงวันตรุษก็แต่งอวดกันให้พรีไปเลย หนุ่ม ๆ สาว ๆ ก็ได้เจอกันในวันตรุษนี่แหละ

เล็ก

คุณยายแต่งตัวแล้วคงสวยนะอะ ผมสงสัยว่าคุณยายกับคุณตา คงจะเจอกันตอนวันตรุษนี่เอง ใช่ไหมอะ

ยาย เอ พ่อเล็กนี่ ถ้ามชอกแซกจริง อยากรู้จักถามคุณตาเขาดูซิ
 ตา ถ้ามยาย ยายเขาก็ชินนะซี ถ้ามตาตีกว่า จะไปปิดหลานมันทำไมละ แม่แกว์ก็รับว่า
 ไข่เสียเลยซีจะได้สิ้นเรื่องไป (หัวเราะ)

—เพลงคั่นรายการ—

ใหญ่ เมื่อตะกั้ณนี้คุณยายเล่าว่ามีการสนุกสนานรื่นเริงด้วย เขาจัดงานรื่นเริงกันที่ไหน
 ละคะ คุณตา

ตา ก็ที่วัดนะซี ทำบุญที่วัด มีงานรื่นเริงก็ที่วัด แล้วยังมีอื่น ๆ อีกหลายอย่าง ตาจะเล่า
 ทั้งเรื่องทำบุญ ทั้งเรื่องการสนุกรื่นเริงไปด้วยกันก็แล้วกัน เพราะบางทีก็ทำติดต่อกันไป
 คือยังงี้ ก่อนถึงวันตรุษ ทั้งพระ ทั้งเณร ทั้งลูกศิษย์และชาวบ้าน ช่วยกัน
 ทำความสะอาดวัดวาอารามเป็นการใหญ่ ทั้งที่โบสถ์ ที่ศาลาการเปรียญ ที่กุฏิพระ
 ตลอดจนลานวัด เพราะต้องใช้สถานที่ทำกิจกรรมหลายอย่าง เช่น การทำบุญ
 ตักบาตร การสวดมนต์ เลี้ยงพระ การฟังเทศน์ ฟังธรรม การก่อพระเจดีย์ทราย
 การสรงน้ำพระ อ้อ มีการบังสุกุลอัฐิญาติที่ล่วงลับไปแล้วด้วย บางแห่งก็มีการ
 ปลอยนกปลอยปลาด้วย บางที่ชาวบ้านก็ใช้ลานวัดเป็นที่จัดงานสนุกสนานรื่นเริง
 เช่น สาดน้ำกันบ้าง มีการเล่นต่าง ๆ บ้าง เช่น ชว่งชัย มอญซ่อนผ้า ชักกะเย่อ
 เข้าทรงแม่ศรี บางแห่งก็เล่นเพลงพื้นบ้านกัน เป็นที่ครึกครื้นสนุกสนาน

ใหญ่ การทำบุญนี้ทำกันแต่ในกลุ่มชาวบ้านเท่านั้นหรือคะคุณตา มีพิธีหลวงด้วยหรือเปล่าคะ
 ตา มีซีหลาน ในสมัยโบราณ ครั้งรัชกาลที่ ๕ มีพระราชพิธีตรุษ หรือที่เรียกเป็นศัพท์
 ว่า พระราชพิธีสัมพัจฉรฉินท์ มีสวดมนต์ เลี้ยงพระ สวดอาฎานาฎิยสูตร สวด
 ภาณยักษ์ มีการยิงปืนอัญญาด้วย อ้อ ยังมีพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยาด้วย

เล็ก เอ๊ะ พิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยานี้ เขามีจุดมุ่งหมายอะไรอะ
 ยาย คุณตาบอกแล้ว ยายจะช่วยบอกให้ พิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยาก็คือ พิธีที่แสดงความ
 ความซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์และต่อแผ่นดิน ทำให้เกิดความไว้วางใจ
 กัน ช่วยให้การบริหารบ้านเมืองเป็นไปด้วยความราบรื่นเรียบร้อย

ใหญ่ เดี๋ยวนี้ยังมีพระราชพิธีตรุษอยู่หรือเปล่าคะ คุณตา

ตา เดี๋ยวนี้ ในพระราชพิธีตรุษมีแต่การบวงสรวงพระสยามเทวาธิราชในวันตรุษ ที่
 พระที่นั่งไพศาลทักษิณ สำหรับปีนี้มีเขียนไว้ในปฏิทินหลวงว่า วันที่ ๒๑ มีนาคม
 เทศกาลตรุษ บวงสรวงพระสยามเทวาธิราช ทั้งยังมีการบวงสรวงเทวดากลางหา
 มีละครรำถวายสังเวद्यด้วย ปัจจุบันนี้ใช้ละครของกรมศิลปากรมารำถวาย

เล็ก เมื่อสักครู่นี้ ผมติดใจที่คุณตาพูดถึงการเล่นสนุกสนานต่าง ๆ ที่ลานวัดในโอกาส
 ตรุษไทย ว่ามีหลายอย่าง เช่น ชว่งชัย มอญซ่อนผ้า ชักกะเย่อ แล้วก็เข้าทรงแม่ศรี
 คุณยายเคยไปเล่นสนุกกะเขาไหมอะ มีการเล่นอะไรอีกบ้าง แล้วที่เรียกว่า

“เข้าทรงแม่ศรี” นะ เขาเล่นกันยังงี้ฮะ

ยาย

ยายเคยไปเล่นกะเขาตอนยายเป็นเด็ก ๆ เช่น เล่นงูกินหางที่เด็ก ๆ ชอบกันมาก เพราะมีบทให้ร้องรำทำทำด้วย ตอนเด็ก ๆ ชอบคือตอนที่แม่ร้องโต้ตอบกับพ่องู พ่อถามว่า “กินน้ำปอไหน” แม่ตอบว่า “กินน้ำปอโคก” ลูกงูก็ร้องขึ้นพร้อมกัน และทำท่าโยกตัวไปด้วยว่า “โยกไปก็โยกมา” ถ้าตอบว่า “กินน้ำปอทราย” ก็ร้องว่า “ย้ายไปก็ย้ายมา” ถ้าตอบว่า “กินน้ำปอหิน” ก็ร้องว่า “บินไปก็บินมา” บทร้องที่มีเสียงสัมผัสคล้องจองอย่างนี้จำง่ายดี เด็ก ๆ ชอบเล่นกันมาก นอกจากนี้ ก็ยังมีการเล่นอย่างอื่นอีก เช่น โพงพาง วีรวิฆาต มะล็อกก็อกแก็ก เข่งแก๊งกอย ชีผ้าส่งเมือง ฯลฯ โอ้ย มีอีกเยอะแยะ ยายจำไม่ค่อยได้แล้ว

ส่วนการเล่นเข้าทรงแม่ศรีนะ ยายไม่เคยเล่นเองหรอก เคยแต่ไปยืนดูพวกพี่ ๆ หน้า ๆ เขาเล่นกัน วิธีเล่นเขายังงี้ คือ เอาครกตำข้าวคว่ำไว้กลางวง แล้วให้คนที่จะเป็นแม่ศรีไปนั่งหลับตาอยู่บนครก ดูเหมือนจะพนมมือด้วย แม่ศรีแต่งตัวห่มสไบสีสดสวย เขามีบทร้องชมคนทรงว่ายังงี้ “คนเอ๋ยคนทรง รูปร่างบรรจง เขามาตกแต่งไว้ ดูหน้าเจ้าขาว เหมือนราวไข่มุก ช่างงามกระไร เทวสวรรค์เอ๋ย” แล้วก็มีการร้องเชิญเจ้าว่า “เชิญเอ๋ยเชิญลง ขอเชิญพระองค์ลี้ลิต องค์ไหนศักดิ์สิทธิ์ เชิญเทวฤทธิ์ ลงมา เข้าสู่ห้องข้า เจ้าตาข้าเอ๋ย” พอร้องจบแล้ว อีกสักครู่คนที่ เป็นแม่ศรีจะตัวสั่น แสดงว่าเจ้าเข้าทรงแล้ว แม่ศรีก็จะลืมตาแล้วออกมาบรรยายอย่างดงาม มีบทร้อง แม่ศรีอยู่หลายบท เช่น บทแม่ศรีสาวสะ วาอย่างนี้

—ร้องเพลงแม่ศรี—

ใหญ่

แหม พังคุณยายเล่าสนุกจึงนะคะ รวมความว่าในโอกาสที่เป็นตรุษไทยที่เรา ทำบุญและมีการสนุกรื่นเรริงกันเพราะเป็นวันสิ้นปี ที่จริงตรุษไทยนี้ก็มีคามหมายดี นะคะ น่าเสียดายที่คนรุ่นใหม่เกือบจะไม่รู้จักกันเสียแล้ว ที่คุณตาเล่าว่าพิธีตรุษ ต่อเนื่องกับพิธีสงกรานต์นะ กรุณาเล่าต่ออีกหน่อยได้ไหมคะว่าในพิธีสงกรานต์ เขาทำอะไรกันบ้าง

ตา

แม้เวลาในวันตรุษและวันสงกรานต์บางปีจะอยู่ห่างกันบ้าง ชาวบ้านก็ยังทำบุญ ต่อเนื่องกันไปจนสิ้นวันสงกรานต์ ถึงจะแตกต่างกันตรงสิ้นปีเก่ากับขึ้นปีใหม่ แต่ประเพณีการทำบุญกับการรื่นเรริงก็คล้าย ๆ กัน เพียงแต่ว่าการทำบุญในวัน สงกรานต์ออกจะเอิกเกริกมากกว่าวันตรุษ แม้แต่การแต่งตัวไปทำบุญก็พิถีพิถัน กันเป็นพิเศษ ขนมหที่เขากำวันสงกรานต์นะเปลี่ยนเป็นขนมกวนหรือกะละแม ไข่ไหมแม่แก้ว เรื่องขนมนี้ ยายเขาเป็นผู้เชี่ยวชาญ ต้องถามเขาจะได้ไม่พลาด ไข่จะ ขนมวันตรุษนะเป็นข้าวเหนียวแดง แต่ขนมวันสงกรานต์เป็นขนมกวนและ กะละแม ล้วนแต่เหนียว ๆ ทั้งนั้น คงจะมีความหมายว่าให้มีความพร้อมเพรียงรัก

ยาย

เล็ก
ตา

หมู่คณะอย่างเหนียวแน่นละกรรมัง นี้นายก็สันนิษฐานเอาเองนะ

คุณตาอะ บางแห่งเขาก็ก่อพระเจดีย์ทรายด้วยใช้ไหมอะ

ใช่ มีการก่อพระเจดีย์ทราย ระหว่างวันที่ ๑๓, ๑๔, ๑๕ เมษายน จะเป็นวันไหนก็ได้ ผู้ที่มาทำบุญจะช่วยกันขนทรายมาก่อเป็นพระเจดีย์ขนาดต่าง ๆ ในบริเวณวัด ทรายนี้ทางวัดก็ได้ใช้ประโยชน์ในการก่อสร้างหรือในการถมพื้นที่ต่อไป ส่วนคนไทยที่ว่า “ขนทรายเข้าวัด” ก็คงมาจากการก่อพระทรายนี้แหละ หมายถึงการทำประโยชน์แก่ส่วนรวม เป็นการทำบุญกุศลไปด้วย

นอกจากก่อพระเจดีย์ทรายแล้วยังมีการปล่อยนกปล่อยปลา การสรงน้ำพระ ทั้งสรงน้ำพระพุทธรูปและสรงน้ำพระภิกษุสามเณร เรื่องของสงกรานต์ยังมีเล่าได้อีกเยอะ เอาไว้วันหลังใหญ่กะเล็กมาค่อยคุยกันอีก นี่ก็ได้เวลาที่ตากะยายจะไปวัดแล้ว ยุติไว้แค่นี้ก่อนนะหลานนะ

ใหญ่

ใหญ่กราบขอบพระคุณคุณตาคุณยายมากค่ะ ใหญ่กะเล็กขอกราบลานะคะ สวัสดีค่ะ

จบรายการ

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”
เรื่อง “ไฟเราะรสเพลง”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันอาทิตย์ที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๒๔ เวลา ๗.๓๐ น.

ผู้จัดรายการและเขียนบท

สุรางค์ ดุริยพันธุ์

วิทยากร

ฐะปะนีย์ นาครทรรพ

สุรางค์ ดุริยพันธุ์

นฤพนธ์ ดุริยพันธุ์

ผู้ร่วมรายการ

อัจฉรา ลีระเดช

ฝ่ายเทคนิคของรายการ

วัยวุฒิ ปันติตานนท์

—เพลง “ขวัญเมือง” ประจำรายการ—

- อัจฉรา สวัสดิ์ค๊ะ พี่สุรางค์ กำลังทำอะไรง่วนอยู่รีคะ ดุ่มมารบกวนวนเวลาเรีเปล่าคะ
- สุรางค์ สวัสดิ์ค๊ะ คุณดุ่ม ไม่รบกวนวนรอก มาซีคะ พี่กำลังต้องการให้มีใครช่วยฟังเพลงจากแถบบันทึกเสียงที่เพิ่งได้รับมาอยู่ที่เดียว
- อัจฉรา เพลงอะไรคะ พี่สุรางค์
- สุรางค์ เพลงไทยชุด เพื่อจริยธรรมและวัฒนธรรมคะ เพลงชุดนี้จัดทำขึ้นเป็นพิเศษเพื่อจูงใจให้เด็กไทยหันมาสนใจดนตรีไทย ที่เรียกว่า เพื่อจริยธรรมและวัฒนธรรม ก็เพราะว่าเนื้อร้องมีคติธรรมและวัฒนธรรมไทยสอดแทรกอยู่ด้วยคะ
- อัจฉรา แหม ชื่อเพลงชุดนี้น่าสนใจ ใครแต่งเนื้อร้องคะ
- สุรางค์ เนื้อร้องเพลงชุดนี้เป็นพระนิพนธ์ของหม่อมเจ้าหญิงพิจิตรจิราภา เทวกุล ค่ะ
- อัจฉรา อ้อ ท่านอาจารย์โรงเรียนราชินีในอดีตนั่นเอง คุณป้าของดุ่มเคยเรียนที่โรงเรียนราชินีในสมัยที่ท่านอาจารย์พระองค์นี้ทรงดำรงตำแหน่งอาจารย์ใหญ่ สงสัยจะเป็นเพลงชุดเดียวกับที่คุณป้าเคยร้องให้หลาน ๆ ฟังนะคะ มีเพลงอะไรบ้างคะ
- สุรางค์ คุณดุ่มดูคู่มือการฟังเพลงเล่มนี้ซีคะ มีชื่อเพลงและเนื้อเพลงบอกไว้ชัดเจน เขาแบ่งเป็นเพลงสำหรับระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาด้วยคะ เด็กเล็ก ๆ ก็ให้ร้องเพลงง่าย ๆ หน่อย เพลงที่ยากขึ้นก็ให้เด็กโตร้อง
- อัจฉรา แหม ดีจังคะ เป็นความคิดที่ดีทีเดียวที่มีการฟื้นฟูเพลงเก่าชุดนี้โดยบันทึกเสียงไว้เป็นการอนุรักษ์เพลงไทยด้วย และได้เผยแพร่ธรรมะแก่เด็ก ๆ ด้วย ใครเป็นคนจัดทำแถบบันทึกเสียงเพลงชุดนี้คะ
- สุรางค์ ผู้จัดทำก็คือ คณะทำงานที่คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทยตั้งขึ้นคะ คำถามนี้เห็นจะต้องตอบยาวหน่อย คือ ยังจีคะ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๔ คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทยฯ ได้จัดการสัมมนาเรื่อง “ดนตรีไทยเพื่อจริยธรรมและวัฒนธรรม” ขึ้นที่ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล จุดมุ่งหมายของการสัมมนาก็เพื่อใช้เพลงไทยเป็นสื่อส่งเสริมจริยธรรมและวัฒนธรรมของเยาวชน ในการสัมมนาครั้งนั้นได้อัญเชิญเพลงพระนิพนธ์ของท่านอาจารย์หม่อมเจ้าหญิงพิจิตรจิราภา เทวกุล มาขับร้องเป็นตัวอย่าง ปรากฏว่าได้รับความสนใจจากที่ประชุมเป็นอย่างมากคะ
- อัจฉรา คงมีการขอร้องให้จัดทำแถบบันทึกเสียงขึ้นนะคะ
- สุรางค์ ใช่คะ มีข้อเสนอแนะจากที่ประชุมสัมมนานั้นให้จัดทำเพลงชุดนี้เผยแพร่ไปตามโรงเรียน คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์จึงจัดตั้งคณะทำงานขึ้น แต่งานนี้กว่าจะทำเสร็จก็ใช้เวลานานหน่อยคะ พี่ในฐานะที่อยู่ในคณะทำงานด้วยคนหนึ่งจึงไปเชิญชวนนักดนตรีและนักร้องของวงดนตรีไทยคณะดุริยพันธุ์มาช่วยกันขับร้อง

และบันทึกเสียงไว้ ได้เพลงทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา รวม ๒๗ เพลง
 ค่ะ เพลงเหล่านี้เป็นพระนิพนธ์ของท่านอาจารย์หม่อมเจ้าหญิงพิจิตรจิราภาทั้งหมด
 โรงเรียนราชินีอนุญาตให้เผยแพร่ได้ค่ะ

อัจฉรา เป็นความคิดที่ดีนะคะที่ใช้เพลงเป็นสื่อสำหรับสอนธรรมชาติแก่เด็ก ๆ นักเรียน ได้ทั้ง
 ความเพลิดเพลินและเจริญใจไปพร้อม ๆ กัน พี่สุรางค์คงขับร้องด้วยโซ่ไหมคะ
สุรางค์ ใช่ค่ะ นอกจากพี่และนักร้องของวงดนตรีดุริยพันธุ์แล้ว ยังมีนักร้องรับเชิญอีก
 บางท่าน คือ คุณหมอมพูนพิศ อมาตยกุล คุณหมอสุพจน์ อ่างแก้ว และคุณต่อพงศ์
 แจ่มทวีค่ะ

อัจฉรา แหม ดุ่มชักสนใจจะขอฟังเพลงแล้วละค่ะ ขอเพลงที่พี่สุรางค์กับคุณนฤพนธ์ร้อง
 ด้วยนะคะ

สุรางค์ ตกลงค่ะ แนะน้องเขมาพอดี คุณดุ่มกับน้องเขรู้จักกันแล้วโซ่ไหมคะ เข นี่คุณอัจฉรา
 เพื่อนของพี่จ๊ะ

อัจฉรา ดุ่มรู้จักเสียงคุณนฤพนธ์มานานแล้วค่ะ แต่เพิ่งจะได้รู้จักตัวจริงวันนี้เอง สวัสดีค่ะ
 คุณนฤพนธ์

นฤพนธ์ สวัสดีครับ คุณอัจฉรา มาฟังเพลงชุดใหม่หรือครับ

อัจฉรา ค่ะ กำลังขอให้พี่สุรางค์เปิดแถบบันทึกเสียงเพลงที่พี่สุรางค์และคุณนฤพนธ์ร้องค่ะ
สุรางค์ เพลง ๒-๓ เพลงที่เลือกมาให้ฟังนี้เป็นเพลงระดับประถมศึกษาค่ะ เพลงแรกใช้
 ทำนองจำปาทองเทศ เนื้อร้องกล่าวถึงดอกจำปาว่าเปรียบเหมือนคนดี อยู่ไกลถึงไหน ๆ
 ก็มีคนถามถึงเสมอ เชิญฟังได้แล้วค่ะ

เพลงจำปาทองเทศ

จำเอยจำปา

ต้นใหญ่สาขาสูงระหง

ดอกอยู่ไกลก็ต้องใช้ไม้สอยลง

เพราะประสงค์จำปามาใช้การ

เหมือนคนดีอยู่ที่ไหนไกลพันแสน

คงไม่เว้นคนตามถามข่าวงาน

จำปานี้มีกลิ่นพอบระมาณ

ยามเบิกบานหอมรื่นชื่นใจเอย

อัจฉรา แหม เพราะงั้นค่ะพี่สุรางค์ ดุ่มนี่ก็ออกแล้วละ เพลงนี้แหละค่ะที่คุณป้าของดุ่มเคยสอน
 ให้หลาน ๆ ร้อง แต่ตอนนั้นดุ่มยังเล็กมาก เลยจำได้กระต่อนกระแท่น พอได้ยิน
 ทำนองก็นึกถึงความหลังขึ้นมาทันทีเลยคะ ต่อไปเป็นเพลงที่คุณนฤพนธ์ร้องโซ่ไหม
 คะ ทำนองอะไรคะ

นฤพนธ์

ทำนองขึ้นพลับพลาครับ เนื้อร้องเกี่ยวกับดอกกระดังงา ทำนองนี้ร้องง่ายครับ ผม
จำได้ว่าผมหัดร้องตั้งแต่อายุได้ ๗-๘ ขวบ ตอนนั้นผมยังไม่รู้จักวิธีร้องให้เพราะ
เพียงแต่จำทำนองได้ ผู้ใหญ่ก็ชมว่าเก่งแล้ว

เพลงขึ้นพลับพลา

นฤพนธ์ ดุริยพันธุ์ ขับร้อง

กระดังงากระดังงา

ทำบุหงาหอมดีไม่มีสอง

แต่ต้องทนคว้นไฟในทำนอง

สียิ่งหมองกลืนยิ่งกล้าน่าอัศจรรย์

ถ้าผิงแดดทำยาแพทย์หาจัด

แก้ลมได้สารพัดคงจัดสรร

สีไม่สวยแต่ก็มีที่สำคัญ

คนทุกวันเหมือนกระดังงาว่าดีเอย

อัจฉรา

เพลง “ขึ้นพลับพลา” นี้ รู้สึกว่าร้องง่ายกว่าเพลง “จำปาทองเทศ” นะคะ มาถึงตอนนี้
ดุ่มขอความรู้จากพี่สุรางค์และคุณนฤพนธ์สักนิดนะคะ เกี่ยวกับลีลาการร้องเพลง
ของนักร้องแต่ละคน ดุ่มคิดว่าลีลาการร้องเพลงมีส่วนทำให้เพลงไพเราะหรือไม่
ไพเราะ ถูกไหมคะ พี่สุรางค์

สุรางค์

ถูกแล้วค่ะ (ชี้แจงเรื่องลีลาการร้องเพลง ๑-๒ นาที)

นฤพนธ์

(เสริมเรื่องลีลาการร้องเพลง ๑-๒ นาที อาจเกี่ยวกับการเน้นคำ การผ่อนลมหายใจ
การเอื้อนเสียง ฯลฯ)

อัจฉรา

ขอบคุณค่ะ พี่สุรางค์ยังมีเพลงที่จะเปิดให้ฟังอีกเพลงหนึ่งใช่ไหมคะ

สุรางค์

ค่ะ มีเพลงทำนองค่อนข้างเร็วและง่ายสำหรับเด็ก คือ เพลงตะลุมโป่ง คุณดวงเนตร
เป็นผู้ขับร้องค่ะ คอยฟังนะคะ

เพลงตะลุมโป่ง

เด็กเอ๋ยเจ้าจงหมั่นศึกษา

ทั้งธรรมชาติและวิชาทุกสิ่งสรรพ

เพราะธรรมชาติและวิชาไม่เหมือนกัน

วิชานั้นเป็นกำลังให้ตั้งตัว

คือเป็นทางเลี้ยงชีพและเชิดชื่อ

ต้องฝึกปรือเรียนไว้ให้ถ้วนทั่ว

ธรรมชาติคือแสงสว่างล้ามมืดมัว

ดั่งประทีปส่องทั่วมรรคา

ผู้ขาดธรรมนั้นเหมือนหนึ่งจักขุบอด
ไปไม่รอดตลอดไปรังกังปรารถนา
ถึงจะมีกำลังกายมहिมา
คงต้องภัยพาสักวันเอย

สุรางค์

(กล่าวเสริมข้อสังเกตเรื่องการใช้ทำนองเพลงแต่ละเพลงกับเนื้อร้องหลาย ๆ เพลง
เท่าที่เวลาอำนวย)

จบรายการ
—เพลงความเป็นไทย—

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”

เรื่อง “เล่นระเบงพื้หลวง”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันอาทิตย์ที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๒๘ เวลา ๐๗.๓๐ น. — ๐๘.๐๐ น.

ผู้จัดรายการและเขียนบท
วิทยากร

ผู้ร่วมรายการ

ฝ่ายเทคนิคของรายการ

ปัญญา นิตยสุวรรณ

พ.ต. หญิง คุณหญิงผะอบ โปะชะกะขณะ

ปัญญา นิตยสุวรรณ

นิมิต สุทธิชุติพงษ์

วิญญู ปันติตานนท์

—เปิดเทปการเล่นระเบงสักครู่—

- ปัญญา** สวัสดิ์ครับคุณนิมิต กำลังฟังเทปการเล่นระเบงอยู่หรือครับ
- นิมิต** สวัสดิ์ครับอาจารย์ปัญญา แหม...ผมกำลังอยากทราบอยู่ที่เดียวว่าระเบงคืออะไรครับ
- ปัญญา** ระเบงคือการเล่นของหลวงในพระราชพิธี เดี่ยวก่อน คุณนิมิต นี่เกิดนึกสนุกอะไรขึ้นมาถึงได้ฟังการเล่นระเบงแล้วก็มาถามถึงเรื่องนี้
- นิมิต** ไม่ใช่เกิดนึกสนุกอะไรหรอกครับ ผมถามจริง ๆ ไม่ได้ถามเล่น ๆ ถามเพื่อให้ได้ความรู้สำหรับไปร่วมรายการโทรทัศน์อยู่อย่างไทยที่อาจารย์ผะอบจะจัดในเดือนหน้า
- ปัญญา** จริงซี ผมนึกได้แล้ว อาจารย์จะจัดการเล่นระเบงทางโทรทัศน์ในรายการอยู่อย่างไทยตอนนี้เหลือเวลาอีกเกือบครึ่งชั่วโมงจึงจะเริ่มประชุมคณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย คุณนิมิตจะถามอะไรอีกเกี่ยวกับเรื่องระเบงก็เชิญครับ
- นิมิต** ผมถามคนเดียวเดี๋ยวก็หลง ผมจะเชิญอาจารย์ผะอบมาร่วมด้วยดีกว่า ท่านมานานแล้ว อยู่ในห้องนั้นแน่ะ ผมจะไปเรียนเชิญท่าน

—ปิดเทปการเล่นระเบง—

- ปัญญา** ผมว่าไม่ต้องหรอกครับ อาจารย์ออกมาแล้ว สวัสดิ์ครับอาจารย์
- ผะอบ** สวัสดิ์คุณปัญญา ได้ยินเสียงแว่ว ๆ เลยออกมาดู ว่าในนิมิต ถามอาจารย์ปัญญาเรื่องระเบงหรือยัง
- นิมิต** กำลังถามอยู่ครับ แต่คิดว่าผมถามคนเดียวคงไม่ได้เรื่อง เชิญอาจารย์ช่วยกันถามดีกว่าครับ
- ผะอบ** ดีเหมือนกัน คุณปัญญาจะ ดิฉันรู้เรื่องการเล่นระเบงไม่มากนัก จึงอยากจะขอให้คุณปัญญาช่วยเล่าให้ฟังสักหน่อย
- ปัญญา** ได้ครับ การเล่นระเบงเป็นการเล่นของหลวงในพระราชพิธี ซึ่งอาจารย์ก็ทราบดีอยู่แล้วนะครับ
- ผะอบ** ค่ะทราบแล้ว การเล่นระเบงมีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นการเล่นของหลวงเฉพาะในงานพระราชพิธีที่สำคัญ ๆ เช่น พระราชพิธีโสกันต์และสมโภชช้างเผือกใช้ผู้ชายเล่น แต่ในสมัยรัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้ผู้หญิงข้างใน ที่เราเรียกว่านางเถ้าแก่เล่นระเบงแทนผู้ชาย ในงานโสกันต์เมื่อปีวอก พ.ศ. ๒๔๑๕
- ปัญญา** ครับ แล้วก็เป็นการเล่นระเบงที่ใช้ผู้หญิงเล่นเพียงครั้งเดียวเท่านั้น เพราะต่อมาก็ใช้ผู้ชายเล่นตามเดิม
- นิมิต** การเล่นระเบงนี่เริ่มเล่นและจบอย่างไรครับ

- ปัญญา** เริ่มเล่นระเบง ผู้เล่นซึ่งสมมติเป็นกษัตริย์น้อยใหญ่เข้าแถวเป็นคู่ ๆ มือซ้ายถือคันธนู มือขวาถือลูกธนู จำนวนมากน้อยสุดแต่จะกำหนดให้พอดีกับสนามที่เล่น ผู้เล่นจะเดินออกไปตามความยาวของสนามตามจังหวะและทำนองเพลงแทงวิสัย
- นิมิต** ทำไมต้องใช้ทำนองแทงวิสัยล่ะครับ
- ปัญญา** ก็เห็นจะเป็นเพราะเพลงแทงวิสัยมีจังหวะให้เดินได้ง่าย เมื่อเดินออกไปจนเต็มสนามแล้ว ผู้เล่นที่อยู่หัวแถวด้านขวามือจะทำสัญญาณให้หยุดเดิน และนั่งคุกเข่าวางธนูไว้ข้างหน้าของตน พร้อมกับเป่าพาทย์หยุดบรรเลง แล้วผู้เล่นที่เป็นหัวหน้าอยู่ด้านขวาหัวแถวจะร้องขึ้นต้นบทว่า โอละพ่อขอถวายบังคม ผู้เล่นทั้งหมดก็จะร้องรับขึ้นพร้อม ๆ กันว่า โอละพ่อขอถวายบังคม ผู้บรรเลงพาทย์ก็จะตีฆ้อง ๓ ใบเถา รับท้ายคำร้องทุก ๆ ครั้ง โดยตีลูกเสียงต่ำขึ้นไปหาเสียงสูง และตีลูกเสียงสูงลงมาหาเสียงต่ำ ซึ่งจะมีเสียงอย่างนี้ครับ โหม่ง—โหม่ง—โหม่ง โหม่ง—โหม่ง—โหม่ง อย่างที่คุณนิมิตเปิดเทปฟังเมื่อกี้นี้แหละครับ
- นิมิต** ผู้เล่นร้องโอละพ่อ แล้วต้องทำท่าทางอย่างไรครับ
- ปัญญา** ตอนที่ร้องโอละพ่อขอถวายบังคม ผู้เล่นก็ทำท่าถวายบังคมไปด้วย
- นิมิต** ผู้เล่นถวายบังคมใครล่ะครับ
- ปัญญา** ก็เล่นหน้าที่หนึ่ง ก็ต้องถวายบังคมพระเจ้าอยู่หัวซิ ผู้เล่นจะร้องบทต่อไป เป็นการชมกษัตริย์ โดยจับธนูกับลูกธนูแล้วลุกขึ้นเต้น ปากก็ร้องเพลงไปเรื่อย ๆ การเต้นจะยกขาขวากับขาซ้ายสลับกันไป เมื่อผู้เล่นยกขาขวาก็ทำท่าเอาลูกธนูตีลงไปบนคันธนู พอวางขาขวายกขาซ้ายก็จะเหยียดมือขวาวออกไปข้างตัวจนสุดแขนเป็นท่าจ้างลูกธนู เต้นท่าช้า ๆ กันไปจนมาพบกับพระกาล แล้วพระกาลสาปให้สลบ ปี่พาทย์ทำเพลงรัว บรรดากษัตริย์น้อยใหญ่จะล้มลงไปนอนกับพื้น ผู้ที่เล่นเป็นตัวพระกาลโดยมากจะใช้ตัวตลกเล่น จะเดินดูบรรดากษัตริย์เหล่านั้นแล้วพูดจาคนเดียว ปลงสังเวชที่กษัตริย์เหล่านั้นต้องตายเพราะตน จึงคิดจะชุบให้ฟื้นขึ้น ในตอนนี้ปี่พาทย์ทำเพลงพญาเดิน ต่อจากนั้นพระกาลจะร้องว่า โอละพ่อฟื้นขึ้นทั้งปวง บทนี้ลูกคู่ไม่ต้องรับเพราะกำลังสลบอยู่ ปี่พาทย์ทำเพลงรัว เมื่อกษัตริย์เหล่านั้นฟื้นขึ้นแล้วก็จะเจรจากับพระกาล โดยพระกาลห้ามมิให้ไปไกรลาศ ขอให้กลับบ้านเมือง กษัตริย์เหล่านั้นก็ยินดีทำตาม แล้วยกกลับเข้าเมือง ปี่พาทย์ทำเพลงเชิดการเล่นระเบงก็จบเพียงแค่นี้
- นิมิต** ทำไมเขาถึงเรียกการเล่นชุดนี้ว่าระเบงล่ะครับ
- ปัญญา** นิมิตสงสัยเรื่องชื่อระเบงใช่ไหม อาจารย์เคยทราบจากคำอธิบายของอาจารย์ชนิดอยู่โพธิ์ อดีตอธิบดีกรมศิลปากร ท่านให้ความเห็นว่า คงเคยมีคนได้ยินเขาพูดกันว่า ไปดูละเม็งละคร ถ้าคิดว่าละเม็งกับละครเป็นอย่างเดียวกันก็เห็นที่จะเป็นความคิด

ที่เกือบผิด เพราะมีการเล่นอยู่อย่างหนึ่งเขาเรียกว่าระเบง ฟังเสียงใกล้กับละเมิง ระเบงเป็นการเล่นของหลวง เข้าใจว่าน่าจะเป็นละเมิงที่ชอบเรียกกันเพี้ยนไปให้ เข้าคู่กับละครนั่นเอง

ผะอบ

แต่คำว่าระเบงที่เป็นชื่อการเล่นชุดนี้ บางท่านคิดอย่างสนุก ๆ ก็ว่า คงจะตั้งชื่อ ตามเสียงของพวกกษัตริย์น้อยใหญ่ที่ร้องกันระเบ็งเซ็งแซ่ คนไทยชอบเรียกชื่อ การเล่นหรือการบรรเลงตามเสียงที่ได้ยิน เมื่อได้ยินเสียงระเบ็งเซ็งแซ่ก็เลยตั้งชื่อ การเล่นชุดนี้ว่าระเบง เหตุผลข้อนี้ก็นิมิตอย่ายึดถือเป็นเรื่องจริงจิงนะ อ้อ...การเล่น ระเบงยังมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่ง เขาเรียกโละฟ่อ

นิมิต

ที่เรียกการเล่นระเบงว่าโละฟ่อ ก็เพราะเรียกตามเสียงร้องที่ขึ้นต้นบทว่า โละฟ่อ ไซ้ไหมครับ อ้อ อาจารย์ครับ ตามเรื่องของการเล่นระเบงที่บอกว่ากษัตริย์น้อยใหญ่ จะไปเขาไกรลาสนะไปทำไมครับ

ผะอบ

อาจารย์เคยอ่านหนังสือสาส์นสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัด- ดิศวงศ์ทรงพระนิพนธ์มีใจความว่า พวกกษัตริย์ร้อยเอ็ดเจ็ดพระนครแจะไปไกรลาส ทำไมกันก็ไม่ทราบ ในคำร้องมีว่า รักแก้วช้าน้อยจะไปไกรลาส เป็นความว่าจะไป ตามหาผู้หญิง ซึ่งพระองค์ก็ไม่ทรงทราบเค้าเรื่องนิทานทำนองนี้มาก่อนเลย

นิมิต

แล้วอาจารย์ปัญหาทราบไหมครับว่ากษัตริย์เหล่านั้นจะไปไกรลาสทำไมครับ

ปัญญา

เรื่องกษัตริย์น้อยใหญ่จะไปที่เขาไกรลาสนั้น ภายหลังมีท่านผู้รู้เล่ากันว่า กษัตริย์ เหล่านั้นจะไปช่วยงานโสกันต์พระชนนฤกumarที่เขาไกรลาส แต่ผมคิดว่าน่าจะไป งานโสกันต์พระคเณศมากกว่า

นิมิต

เหตุผลละครับ

ปัญญา

เหตุผลก็คือ พิธีโสกันต์ที่เขาไกรลาสตามตำนานกล่าวว่า มีอยู่ครั้งเดียว คือ พิธี โสกันต์พระคเณศ พิธีโสกันต์ครั้งนั้นจัดเป็นพิธีใหญ่ พระอิศวรมีรับสั่งให้เทพเจ้า ทุกองค์เสด็จไปร่วมในพิธี พระนารายณ์กำลังบรรทมหลับเหนือบัลลังก์พญานันต- นาคราชยังถูกปลุกบรรทมให้เสด็จไปในงาน พระนารายณ์ตื่นบรรทมขึ้นมาจึง ตรัสอย่างรำคาญว่า ลูกหัวหายกวนใจจริง พอตรัสจบเศียรพระคเณศก็หายไปทันที พระอิศวรมีรับสั่งให้เทวดาไปหาศีรชะมาต่อ โดยกำหนดว่าใครนอนหันหัวไป ทางทิศตะวันตกก็ให้ตัดศีรชะมา แต่เทวดาหาเท่าไร ไร ๆ ก็ไม่พบ ในที่สุดก็ไปพบ ช้างเชือกหนึ่งนอนหันหัวไปทางทิศตะวันตกจึงตัดศีรชะช้างนำมาต่อให้

นิมิต

มีนาละ พระคเณศถึงมีศีรชะเป็นช้าง

ผะอบ

คุณปัญญาคะ กษัตริย์น้อยใหญ่เหล่านั้นก็คงจะได้รับหมายเกณฑ์ให้ไปร่วมพิธีด้วย แล้วผู้มาห้ามนี้เป็นพระกาลเนรีคะ ดิฉันเคยได้ยินบางท่านว่าไม่ใช่

ปัญญา

เรื่องพระกาลมาห้ามไม่ให้ไปนี่ก็มีท่านผู้รู้กล่าวว่า ไม่ใช่พระกาลหรอกครับ ที่จริง

คือ พระขันธกุมาร เพราะแต่ก่อนการเล่นระเบงผู้ที่มาห้ามขึ้นกยงออกมาด้วย จึงเข้าใจว่าเป็นพระขันธกุมาร เพราะพาหนะของพระขันธกุมารคือนกยง ส่วนพระกาลขึ้นกเสก แต่ภายหลังจากการค้นคว้าหาหลักฐานก็ทำให้ทราบว่าผู้ที่มาห้ามมิให้กษัตริย์น้อยใหญ่ไปเขาไกรลาส คือ พระกาล เพราะในบทร้องประกอบการเล่นระเบงมีบทของผู้ที่ออกมาขัดขวางร้องเป็นบทของพระกาลว่า โอละพ่อ พระกาลมาแล้ว นอกจากนี้ยังปรากฏหลักฐานในหนังสือโคลงต้นเรื่องโสกันต์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นคำโคลงบาทสุดท้ายในโคลงบทที่ทรงบรรยายเกี่ยวกับการเล่นระเบงว่า กาลทอดขรรค์ของท้าว นกยง และบาทสุดท้ายของโคลงบทต่อมาว่า กาลแกว่งขรรค์คว้างคว้าง หว่างแปลง

พระอบ

เรื่องพระกาลมาขัดขวางมิให้บรรดากษัตริย์น้อยใหญ่ไปเขาไกรลาสนั้น คงจะจริง เพราะถ้าเป็นพระขันธกุมารจะมาห้ามทำไม ในเมื่อท่านผู้รู้ก็เล่างานโสกันต์ครั้งนั้นเป็นงานโสกันต์ของพระขันธกุมารเอง ถึงคุณปัญญาจะคิดว่าเป็นงานโสกันต์ของพระคเณศก็ตามที่ พระคเณศกับพระขันธกุมารนั้น บางตำรายังกล่าวว่า เป็นเทพโอรสของพระอิศวรองค์เดียวกัน เรื่องอะไรที่พระขันธกุมารจะมาห้ามมิให้ไปงานของพระองค์เอง เป็นอันว่าพระกาลเป็นผู้มาห้ามกษัตริย์เหล่านั้นไม่ให้ไปเขาไกรลาสถูกต้องตามการค้นคว้าของท่านผู้รู้แน่ะ

นิมิต

อ้าว แล้วนกยงที่พระกาลขี่ออกมาห้ามตามที่อาจารย์ปัญญาบอกว่าไม่ใช่พาหนะของพระกาล เพราะพระกาลขึ้นกเสกละครับ จะไม่ขัดกันหรือครับ

ปัญญา

เรื่องพาหนะที่พระกาลขี่ ซึ่งตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาทำเป็นตัวนกยงนั้น ผมเข้าใจว่าคงจะมุ่งทำเพื่อให้เป็นสัตว์สวยงามมากกว่าจะเจตนาเป็นอย่างอื่น ปัจจุบันนี้การเล่นระเบงก็ไม่มีนกยงประกอบแล้วครับ พระกาลเดินออกมาเอง

พระอบ

ที่เป็นอย่างนี้เข้าใจว่าคงจะแก้อัดขัดแย้งเรื่องพระกาลขึ้นกเสกไม่ใช่ชนกยงนั่นเอง แล้วอีกอย่างหนึ่ง ในปัจจุบันนี้ก็ไม่มีการเล่นระเบงในพิธีหลวงอีกต่อไปแล้ว นาน ๆ จึงจะเล่นเป็นแบบการแสดงมหรสพหรือเล่นเพื่อเป็นการสาธิต การทำตัวนกยงประกอบการเล่นจึงเป็นการลงทุนมากและยุ่งยากเกินไป จึงเลิกทำตัวนกยงประกอบการเล่นระเบง

นิมิต

การเล่นระเบงในสมัยปัจจุบันนี้ไม่ต้องมีตัวนกยงประกอบ ถ้าเช่นนั้นอาจารย์จะจัดการเล่นระเบงทางโทรทัศน์ก็ต้องมีนกยงใช้ไหมครับ

พระอบ

ก็อย่างนั้นนะซี ถ้าต้องการให้มีตัวนกยงประกอบการเล่นระเบง จะไปเอามาจากที่ไหนล่ะ แม้แต่ที่กรมศิลปากรเองก็ไม่ได้ทำเอาไว้

ปัญญา

ครับ เวลาเล่นระเบงทุกครั้ง กรมศิลปากรก็ไม่ได้มีตัวนกยงประกอบครับ ถึงบทพระกาลเมื่อไหร่ พระกาลก็เดินออกมาเอง

- นิมิต** อาจารย์ปัญญาครับ ปัจจุบันนี้ไม่มีการเล่นระเบงในพิธีหลวงแล้ว การเล่นระเบงจะไม่สูญไปหรือครับ
- ปัญญา** ก็น่าเป็นห่วงอยู่เหมือนกันครับ ถ้าเราไม่หมั่นนำออกเผยแพร่ แต่เรื่องนี้กรมศิลปากรมิได้นิ่งนอนใจ ได้อนุรักษ์การเล่นของหลวงในพระราชพิธีไว้ทุกชุด อย่างเช่นการเล่นระเบงก็พยายามจัดแสดงในโอกาสต่าง ๆ อยู่เสมอ การที่อาจารย์จะจัดการเล่นระเบงเพื่อเผยแพร่ทางโทรทัศน์ในรายการอยู่อย่างไทย ก็นับว่าเป็นการอนุรักษ์การเล่นระเบงให้ผู้ชมทั่วไปได้รู้จักกันอย่างแพร่หลายขึ้น
- นิมิต** อาจารย์ปัญญาครับ การแต่งกายของผู้เล่นระเบงแต่งอย่างไรครับ
- ปัญญา** การแต่งกายของผู้เล่นระเบงที่เป็นตัวกษัตริย์น้อยใหญ่ แต่งเหมือนกันหมดทุกคนครับ คือ นุ่งสนับเพลา นุ่งผ้าเกี้ยว
- นิมิต** ผ้าเกี้ยวเป็นยังไงครับ
- ปัญญา** ผ้าเกี้ยวคือผ้าลายมีเชิงชนิดหนึ่ง เนื้อผ้าหนา มีดอกดวงโต ๆ สีคล้ำ ๆ ไม่ฉูดฉาดเหมือนผ้าลายธรรมดา โดยมากใช้เป็นผ้านุ่งของตัวโขนละคร ผ้าเกี้ยวของโบราณเนื้อผ้าหนาและมีความมัน ดอกดวงก็ดูเด่นชัด แต่ปัจจุบันค่อนข้างบางครับ
- ผะอบ** เป็นใจนิมิต ได้ความรู้เรื่องผ้าเกี้ยวเพิ่มขึ้นมาอีกเรื่องหนึ่งแล้ว ที่นี้รู้จักผ้าเกี้ยวหรือยังละ
- นิมิต** รู้จักแล้วครับ เชิญอาจารย์ปัญญาเล่าเรื่องเครื่องแต่งกายของผู้เล่นระเบงต่อเถิดครับ
- ปัญญา** ผู้เล่นระเบงที่เป็นตัวกษัตริย์น้อยใหญ่ นุ่งสนับเพลา นุ่งผ้าเกี้ยวแบบโจงกระเบน สวมเสื้อคอตั้งแขนยาว ปล่อยชายไว้นอกผ้านุ่ง มีผ้าคาดพุง คีรีชะสวมเทริด มือขวาถือลูกธนู มือซ้ายถือคันธนู ส่วนพระกาลแต่งกายได้หลายแบบ บางครั้งก็แต่งเหมือนกษัตริย์น้อยใหญ่เหล่านั้น คือสวมเสื้อครุยแบบเทวดาตกลงทับเสื้อ คีรีชะสวมขฎ्ฐา ผัดหน้าขาวโพลนแบบตัวตลก มือขวาถือพระขรรค์ บางคราวก็แต่งแบบยืนเครื่องพระยืนเครื่องพระเป็นอย่างไรครับ
- นิมิต** แต่งแบบยืนเครื่องมี ๒ แบบ คือ ยืนเครื่องพระและยืนเครื่องนาง ยืนเครื่องพระก็แต่งตัวเหมือนตัวพระในละคร เช่น ตัวพระยามหากษัตริย์ สวมมงกุฏ สวมเสื้อมีตาบทิต ทับทรวง สังวาลย์ ชายไหวชายแครง ห้อยหน้า แต่พระกาลนี้แต่งยืนเครื่องเหมือนตัวพระทุกอย่าง แต่แต่งอย่างตัวตลก ไม่สวมเสื้อ
- ผะอบ** นิมิตคงได้ความรู้เกี่ยวกับการเล่นระเบงพิธีหลวงพอสมควรแล้ว พอจะไปร่วมรายการทางโทรทัศน์ได้ไหม
- นิมิต** ได้ครับ ถ้าได้เห็นการเล่นระเบงจริง ๆ ทางโทรทัศน์ละก็ ผมคงจะยิ่งรู้เรื่องดีขึ้นอีก ผมขอขอบพระคุณอาจารย์กับอาจารย์ปัญญามากครับที่กรุณาเล่าเรื่องระเบงให้ฟัง

จบรายการ

—เพลงความเป็นไทย—

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ร่วมกับคณะกรรมการโครงการสร้างห้องสมุดอนุสรณ์สุนทรภู่
ของสมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์

เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”

เรื่อง “เทิดเกียรติสุนทรภู่”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

วันอังคารที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๒๘ เวลา ๑๙.๓๐ น.

ผู้จัดรายการและเขียนบท

วิทยากร

ผู้ร่วมรายการ

ผู้ขับร้องเพลงไทย

ฝ่ายเทคนิคของรายการ

ฐะปะนีย์ นาครทรรพ

วลัยรัตน์ อติแพทย์

มนตรี วรรณวินิจ (นามสมมติ)

สุรางค์ ดุริยพันธุ์

วิญญู ปันทิตานนท์

วลัยรัตน์

สวัสดีค่ะ ท่านผู้ฟังที่เคารพ ในโอกาสที่วันสุนทรภู่รำลึกเวียนมาบรรจบครบรอบปีที่ ๑๙๙ ในวันพุธที่ ๒๖ มิถุนายน นี้ คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย ร่วมกับคณะอนุกรรมการโครงการสร้างห้องสมุดอนุสรณ์สุนทรภู่ ของสมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ ขอเสนอรายการสนทนาประกอบการขับร้องเพลงไทย จากบทประพันธ์อันเป็นวรรณกรรมของท่านสุนทรภู่ โดยให้ชื่อหัวข้อการสนทนาว่า “คติธรรมนำชีวิต” ทั้งนี้จะได้หยิบยกคติธรรมอันมีคุณค่าที่ท่านสุนทรภู่ฝากไว้ในผลงานของท่านมาเชิดชูให้เห็นเด่นชัด เพื่อแสดงถึงอัจฉริยภาพของท่านกวีเอกอีกแง่หนึ่ง

วลัยรัตน์

ผู้ที่มาร่วมสนทนากับดิฉันในวันนี้คือ คุณภักดี วรรณวินิจ ค่ะ ดังได้เรียนไว้ตอนต้นแล้วว่า เราจะพูดกันถึงเรื่อง “คติธรรมนำชีวิต” ดิฉันก็จะขอให้คุณมนตรีให้ข้อสังเกตว่า มีวรรณกรรมเรื่องใดบ้างของท่านสุนทรภู่ที่คุณมนตรีเห็นว่ามียุติธรรมแทรกอยู่ และมีคติธรรมข้อใดบ้างที่คุณมนตรีจำได้ติดใจ ถ้ายกคำกลอนประกอบด้วยก็ดีค่ะ

มนตรี

ขอบคุณครับอาจารย์ พูดถึงเรื่องคติธรรมที่แทรกอยู่ในวรรณกรรมของท่านสุนทรภู่ ผมขออนุญาตจำแนกผลงานของท่านออกเป็น ๒ ประเภท ตามที่ผมสังเกตเห็นนะครับ คือ ประเภทแรก เป็นเรื่องที่ท่านตั้งใจสอนโดยตรง จึงมีคติธรรมเป็นส่วนมาก เช่น สวัสดิรักษา เพลงยาวถวายโอวาท และสุภาษิตสอนหญิง ส่วนอีกประเภทหนึ่ง เป็นเรื่องที่ท่านมิได้ตั้งใจสอน แต่เราจะพบคติธรรมแทรกอยู่ด้วย เช่น ในนิราศเรื่องต่าง ๆ ในนิทานคำกลอน ในบทเสภาที่ท่านแต่ง สำหรับประเภทแรก ผมติดใจคำกลอนในเพลงยาวถวายโอวาทอยู่หลายบท เช่นบทที่ว่า

“เราทำชอบพลอบให้น้ำใจชื่น จึงเรngerรักแรงไม่แห้งเหี่ยว

ปรารภนาสารพัดในปถพี

เอาไมตรีแลกได้ดังใจจง”

บทนี้ผมรู้สึกว่ทั้งไพเราะทั้งลึกซึ้งมากครับ โดยเฉพาะ ๒ บรรทัดหลัง ผมว่าเป็นคำพูดที่เป็นอมตะทีเดียว “ปรารภนาสารพัดในปถพี เอาไมตรีแลกได้ดังใจจง” อาจารย์ว่าจริงไหมครับ

วลัยรัตน์

จริงค่ะ ถ้าได้มีการนำแนวคิดจากกลอนนี้ไปปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นระดับครอบครัว ระดับวงงาน ระดับชาติ หรือแม้ระดับโลก ก็จะสามารถประสบความสำเร็จ เพราะว่าไมตรีนี้เป็นสิ่งที่ชีวิตมนุษย์ต้องการ เมื่อนำไมตรีไปแลกแล้วไม่ว่าจะเป็นสิ่งใด ยิ่งใหญ่แค่ไหน ก็แลกได้ทั้งนั้น ถ้าประเทศต่าง ๆ ในโลกถือคติธรรมข้อนี้ เราก็คงไม่ต้องมีสงคราม เพราะเราจะพูดกันดี ๆ อย่างมิตรพุดกับมิตร ไม่ต้องรบราฆ่าฟันกัน ในเพลงยาวถวายโอวาทนี้ดิฉันชอบอีกบทหนึ่ง เป็นบทที่กล่าวถึงการเลี้ยงคนดีไว้ใช้ในราชการตามหลักของผู้บริหาร จะขอยกมากล่าวในตอนนี้อย่างละเอียด

คือบทที่ว่า

“อันคนดีมีศีลสัตย์สันตติเยิง ช่วยชุบเลี้ยงชูเชิดให้เจิดฉาย
เอาไว้ใช้ใกล้ชิดไม่คิดร้าย เขารักตายด้วยได้ด้วยใจตรง”

มนตรี

การเลี้ยงคนดีคือคนที่มีศีลสัตย์นี้ เป็นหลักสำคัญสำหรับงานทุกระดับเช่นเดียวกัน เพราะคนดีย่อมเป็นที่ไว้วางใจได้ เป็นที่พึงปรารถนาในวงงานทุกแห่ง จริงไหมคะ จริ่งครับ ที่จริงในเพลงยาวถวายโอวาทยังมีดี ๆ อีกหลายบท แต่ผมเห็นว่าเวลาเรามีจำกัด จึงจะขออนุญาตยกคตินิยมจากเรื่องอื่นบ้าง เช่น สุภาวดีสอนหญิง แม้จะเป็นของเก่าก็ยังทันสมัยอยู่เสมอ อาจารย์คงจำบทกลอนจากเรื่องนี้ได้ ผมขอความกรุณาอาจารย์ช่วยอ่านเป็นทำนองเสนาะด้วยได้ไหมครับ โดยเฉพาะบทที่ขึ้นต้นว่า “อันที่จริงหญิงกับชายย่อมหมายรัก.....แล้วสอนให้ผู้หญิงรู้จักรักษาตัวอย่าให้มีราคะ” ผมขอพบข้อความที่ท่านเปรียบผู้หญิงเหมือนดอกบัวด้วย กรุณาอ่านทำนองเสนาะทั้ง ๒ บทเลยนะครับ

วลัยรัตน์

ยินดีค่ะ (อ่านทำนองเสนาะ)

“อันที่จริงหญิงกับชายย่อมหมายรัก	มิใช่จักตัดทางที่สร้างสม
มั่นจกรักรักไว้ในอารมณ์	อย่ารักชมนอกหน้าเป็นราคะ
ดังพฤษชาติต้องวายยุพดี	เขยื่อนโยกก็แต่ถึงไม่ทิ้งที่
จงยับยั้งชั่งใจเสียให้ดี	เหมือนจามรีรู้จักรักษากาย
อันตัวนางเปรียบอย่างปทุมเมศ	พึงประเวศผุดพันธุ์ชลสาย
หอมผกาเกสรขจรจาย	มิได้วายภุมรินถวิลปอง
ครั้นได้ชมสมจิตพิศวาส	ก็นิราศแรมจรัสผ่นผยอง
ไม่อยู่เฝ้าเคล้ารสเที่ยวจลลง	ดูทำนองใจชายก็คล้ายกัน”

อันที่จริงบทกลอนตอนนี้ดิฉันคิดว่ายังมีคุณค่าอยู่จนถึงทุกวันนี้ แต่คนที่ชอบทำอะไรตามใจตัวเอง ก็มักจะยกเหตุผลต่าง ๆ มาอ้าง แล้วก็ว่าความคิดเช่นนั้นครีบบ้าง สมัยนี้เขาไม่ถือกันแล้วบ้าง ที่ลำหน้ายกว่านั้นก็คือ อ้างถึงเสรีภาพของสตรีที่จะทำได้ อย่างบุรุษ ดิฉันว่าคติ “รักษาวลสงวนตัว” อย่างที่ท่านสุนทรภู่ท่านสอนนี้ เป็นการสอนผู้หญิงไทยมิให้ตั้งอยู่ในความประมาทนั่นเอง ควรที่เราจะสังวรไว้ทุกสมัย คุณมนตรีมีข้อสังเกตอะไรอีกไหมคะ สำหรับสุภาวดีสอนหญิง

มนตรี

มีอีกนิดหนึ่งครับ บทนี้กล่าวถึงเศรษฐกิจในครอบครัวด้วยนะครับ ผมว่ายังทันสมัยอยู่ทุกเมื่อ ถือเป็นสุภาวดีที่แม่บ้านแม่เรือนควรจำและนำไปปฏิบัติ แล้วยังกล่าวสอนต่อไปถึงการตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ด้วย ผมจะยกมาว่าให้ฟังนะครับ

ไม่ควรซื้อของไปพิไรซื้อ	ให้เป็นมือเป็นคราวทั้งคาวหวาน
เมื่อพ่อแม่แก่เฒ่าชรากาล	จงเลี้ยงท่านอย่าให้อดระทดใจ

อันชนกชนนีนั้นมีคุณ

ได้การุญเลี้ยงรักษามาจนใหญ่

ผู้มีอุทรป้อนข้าวเป็นเท่าไร

หมายจะได้ฟังพาริตาตวง

วลัยรัตน์

ดิฉันเห็นด้วยค่ะ เป็นการสอนผู้หญิงให้รู้จักประหยัด ไม่ซื้อของฟุ่มเฟือย แม้กระทั่งของรับประทานก็ควรซื้อเฉพาะที่จำเป็นเท่านั้น ส่วนการสอนให้ตอบแทนพระคุณพ่อแม่ เลี้ยงดูท่านในยามแก่เฒ่า นั้น ก็เป็นเรื่องของคุณธรรมสำคัญ คือ ความกตัญญูทุกเวที อันเป็นเครื่องหมายของคนดี คุณธรรมข้อนี้บางทีคนรุ่นใหม่ก็ละเลยมองข้ามกันไป ถ้าเราปฏิบัติได้ก็ย่อมเป็นมงคลแก่ตัวเราเองด้วย ดิฉันจึงเห็นว่า คุณธรรมข้อนี้ยังมีความสำคัญต่อครอบครัวไทยและสังคมไทยอยู่มาก

—เพลงคันทรรายการ—

มนตรี

ตอนนั้นผมใคร่ขอล่าวถึงผลงานของท่านก็เอกลุณทรภู่อีกประเภทหนึ่ง คือ ประเภทที่ท่านมิได้ตั้งใจจะสอน แต่ก็มีคติธรรมแทรกอยู่ ทั้งเป็นประโยชน์ต่อชีวิตเป็นอย่างมากด้วย ดังจะเห็นได้จากนิราศเรื่องต่าง ๆ ผมจะขอยกมากล่าวสัก ๒-๓ บทนะครับ

มีอยู่บทหนึ่งจากนิราศภูเขาทอง ท่านสุนทรภู่รำพึงถึงความเป็นอนิจจังของสิ่งทั้งหลาย หรือที่เรียกกันว่า “โลกธรรม” นั้นเอง ท่านว่าไว้ดังนี้ครับ

“ทั้งองค์ฐานรานร้าวถึงเก่าแฉก

เผยอแยกยอดซุดก็หลุดหัก

ไอ้เจดีย์ที่สร้างยังร้างรัก

เสียดายนักนิกมน้ำตากระเด็น

กระนั้นหรือชื่อเสียงเกียรติยศ

จะมีหมดล่วงหน้าทันตาเห็น

เป็นผู้ดีมีมากแล้วยากเย็น

คิดก็เป็นอนิจจังเสียทั้งนั้น”

คติธรรมเกี่ยวกับชีวิตและชื่อเสียงเกียรติยศนี้ก็เป็นสิ่งที่เราน่าจะสังวรไว้ให้มากนะครับ จะได้ไม่ยึดมั่นถือมั่นในอะไรต่าง ๆ จนทำให้เกิดทุกข์

อีกบทหนึ่งผมสนใจมาก คือบทที่ว่าด้วย “ใจมนุษย์” ทำให้เรามีสติระวังตัว ไม่หลงเชื่อใครมากเกินไปจนเกิดทุกข์ พุดง่าย ๆ ก็คือ ไม่ประมาทนั่นเอง ท่านว่าไว้ดังนี้ครับ

“อันคตอื่นหมิ่นคตกำหนดแน่

เว้นเสียแต่ใจมนุษย์สุดกำหนด

ทั้งล่วงล่องอเงี้ยวทั้งเลี้ยวลด

ถึงคล่องคตก็ยังไม่เหมือนใจคน”

วลัยรัตน์

นอกจากนิราศแล้ว ยังมีนิทานคำกลอนอยู่บางเรื่องที่จะหาคติธรรมได้หลายบท เช่น ในเรื่องพระอภัยมณี ท่านสุนทรภู่ให้พระฤๅษีสอนธรรมะแก่คนทั้งหลาย โดยท่านมุ่งให้มีสติสุขในหมู่มนุษย์ไม่ว่าชาติใดภาษาใด

ตอนแรกดิฉันจะขออ่านคำกลอนจากเรื่องพระอภัยมณีให้ฟังก่อน ต่อจากนั้นดิฉันจะขอให้คุณสุรางค์ ดุริยพันธุ์ ขับร้องให้ท่านฟัง เพื่อจะได้เข้าถึงรสไพเราะของคำกลอนยิ่งขึ้น เพลงแรกใช้ทำนอง “สังขาร” คำกลอนนั้นว่าไว้ดังนี้ค่ะ

เพลงที่ ๑ ทำนองสังขาร

ซึ่งบ้านเมืองเคืองเข็ญถึงเช่นนี้	เพราะโลกียัตถ์หาพาฉิบหาย
อันศีลห้าว่าอย่าทำให้จำตาย	จะตกอบายภูมิขุมนรก
หนึ่งว่าอย่าลักเอาของเขาคืน	มาชมชื่นฉ้อฉลคนโกหก
หนึ่งทำชั่วอยู่เขาเล่าลามก	จะตายตกในกระทะอเวจี
หนึ่งสุมสินกินสุราเมสรวาท	ใครทำขาดศีลห้าสิ้นราศี
ใครสตัยชื้อถ้อมันในขันตี	จะถึงที่พระนิพพานสรายุใจ

ต่อไปนี้ขอเชิญฟังเพลงที่คุณสุรางค์ ดุริยพันธุ์ ขับร้องค่ะ

(เปิดเพลงที่ ๑)

ในเพลงที่เพิ่งจบลงไปนี้กล่าวถึงศีลห้า ซึ่งจะช่วยธำรงความสงบเรียบร้อยในสังคม อันจะนำไปสู่สันติสุขหรือสันติภาพที่มนุษย์ปรารถนา

เพลงต่อไปมีเนื้อร้องว่าอย่างนี้จะ

เพลงที่ ๒ ทำนอง.....

อย่าโกรธซึ่งหึงสาพยาบาท	นึกว่าชาติก่อนกรรมจะทำไฉน
เหมือนดุมวงกงเกวียนวนเวียนไป	อย่าโทษใครนี่เพราะกรรมจึงจำเป็น
ประการหนึ่งซึ่งขาดพระศาสนา	ทั้งโลกาเกิดทุกข์ถึงยุคเข็ญ
ซึ่งจะกลับดับร้อนให้ผ่องเย็น	ก็ต้องเป็นไมตรีปรานีกัน
จงฟังคำจำศีลจนสิ้นชาติ	ไม่แคล้วคลาดจะไปผ่านพิมานสวรรค์
ซึ่งชอบผิดคิดเห็นให้เป็นธรรม	อย่าหึงกันนะที่นี้นางสีกา

ขอเชิญคุณสุรางค์ขับร้องเพลงที่ ๒ ได้เลยค่ะ

(เปิดเพลงที่ ๒)

มนตรี

ฟังคุณสุรางค์ร้องเป็นเพลงแล้ว ทำให้รู้สึกถึงความไพเราะลึกซึ้งของกลอนยิ่งขึ้น เนื้อความจากเพลงทั้งสองเพลงก็คงพอสรุปได้ว่า ในเพลงบทแรกท่านสุนทรภู่เห็นว่า ศีลห้าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่มนุษย์จะต้องถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เพื่อช่วยธำรง ความเป็นปกติสุขของสังคม ส่วนเพลงบทที่สอง ท่านเน้นว่ามนุษย์จะต้องมีศาสนา เพื่อกล่อมเกลাজิตใจให้สะอาด และถ้าจะให้โลกมีสันติภาพ มนุษย์จะต้องมีเมตตา- ธรรมและมีไมตรีต่อกัน ผมเข้าใจอย่างนี้ถูกไหมครับอาจารย์

วลัยรัตน์

ถูกแล้วค่ะ ดิฉันก็เข้าใจเช่นเดียวกัน นับว่าท่านสุนทรภู่ท่านมีความคิดล้ำยุคนะค่ะ เพราะท่านพูดถึงสันติภาพไว้ล่วงหน้าเกือบ ๒๐๐ ปี และในปัจจุบันนี้นานาชาติ ก็กำลังหวั่นไหวเพราะกลัวภัยจากสงครามโลกครั้งที่ ๓ อยู่ ถ้าผู้นำประเทศทั้งหลาย ลองใช้หลักที่ท่านสุนทรภู่กล่าวไว้นี้ ก็อาจช่วยให้โลกประสบสันติสุขได้ หรือ อย่างน้อยก็อาจช่วยชะลอภัยจากสงครามโลกให้มาถึงช้าอีกสักหน่อย สุดท้ายนี้

ดิฉันขอถือโอกาสนี้เชิญชวนท่านผู้ฟังทั้งหลายน้อมจิตคารวะแด่ดวงวิญญาณของท่านสุนทรภู่ ในฐานะที่ท่านได้สร้างสมมรดกทางวรรณกรรมไว้ให้แก่ชาติไทย และเป็นที่น่ายินดีที่ทราบว่า ในปี ๒๕๒๙ นี้ คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาวรรณกรรมและวิทยาศาสตร์จะจัดการฉลอง ๒๐๐ ปีให้แก่ท่านกวีเอกสุนทรภู่ของเรา เชื่อว่าประชาชนชาวไทยทั่วประเทศคงชื่นชมกับข่าวดีนี้แน่ละ สวัสดีค่ะ

จบรายการ

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”

เรื่อง “ช่วงชีวิตของสุนทรภู่”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันอาทิตย์ที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๒๘ เวลา ๗.๓๐–๗.๕๕ น.

ผู้จัดรายการและเขียนบท
วิทยากร

ฝ่ายเทคนิคของรายการ

สมบัติ พลายน้อย

จิตรลดา หัษชะวณิช

นิมิต สุทธิพิตพงษ์

วิญญู วัฒนิตานนท์

- จิตรลดา** กำลังดูดวงชาตาของใครอยู่คะ
- นิมิต** ดวงชาตาของกวีเอกครับ ท่านอาจารย์สุนทรภู่ครูกวี
- จิตรลดา** ดวงชาตาเป็นอย่างไรคะ อ้อ มีเขียนบอกไว้ได้ดวงชะตาด้วยว่าสุนทรภู่อาลัษณ์
- นิมิต** ชีเมมา แหม ทำไมไปว่าท่านยังงั้นก็ไม่รู้
- นิมิต** นั้นสิ ดูเหมือนใคร ๆ ก็จะมีว่าท่านชีเมากันทั้งนั้น ท่าน น.ม.ส. หรือกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ก็เคยทรงเป็นห่วง
- จิตรลดา** ทรงเป็นห่วงท่านอาจารย์สุนทรภู่ล่ะหรือคะ
- นิมิต** ครับ ทรงเป็นห่วงว่า “สุนทรภู่จะอยู่ในสวรรค์ชั้นกวี เว้นแต่สุราจะตัดสิทธิ์ไม่ให้ไปสุรโลก” นี่เป็นคำของท่าน น.ม.ส. ท่านตรัสชมและเป็นห่วงอาจารย์สุนทรภู่ไว้อย่างนี้
- จิตรลดา** สุรโลกนะ โลกไหนคะ
- นิมิต** ก็โลกเทวดานะซีคุณ สุร แปลว่ากล้า สุรโลกแปลว่าโลกของคนกล้า ก็หมายถึงเทวดา ตรงกันข้ามกับอสุระ คือ พวกไม่กล้า หมายถึงอมนุษย์ ซึ่งเป็นศัตรูกับเทวดา น.ม.ส. ท่านชอบใช้ศัพท์พิเศษของท่าน บางทีก็ตามไม่ทัน แต่ถ้าคิดในมุขกลับ ท่านอาจารย์สุนทรภู่ก็เป็นพวกสุระ คือ พวกกล้า เพราะท่านดื่มสุราก็น่าจะไปอยู่สุรโลกได้
- จิตรลดา** แสดงว่าคุณเข้าข้างอาจารย์สุนทรภู่
- นิมิต** ก็ไม่เชิงทีเดียว เพราะผมยังเชื่อว่าท่านสุนทรภู่ไม่ได้ชีเมมาหย่าเปอย่างที่เขาว่ากันว่าเข้าหาเย็นเฮ คำเซ ดึกสร้าง สว่างซ้ำ คือเมากันตลอดวัน จะมีบ้างก็คงเป็นตอนเย็น ๆ สนุกสนานกับเพื่อนฝูงบ้าง พอรุ่งเช้าก็หายเมา
- จิตรลดา** แหม พุดยังกับว่าเคยกินเคยดื่มด้วยกันมาอย่างนั้นแหละ
- นิมิต** ก็ท่านสุนทรภู่ว่าไว้อย่างนั้น คุณจำไม่ได้หรือ ท่านเคยกล่าวไว้ว่า ถึงเมาเหล้าเข้าสายก็หายไป แต่เมาใจนี้ประจำทุกคำคิน
- จิตรลดา** เมาใจนี้หมายความว่าอย่างไรคะ
- นิมิต** เมาใจก็คือเมารักนะแหละ ผมนึกถึงกลอนวรรคหนึ่งจะอยู่ในเรื่องอะไรก็จำไม่ได้ มีความว่า
- ไม่เมาเหล้าแล้วแต่เรายังเมารัก สุดจะหักห้ามจิตคิดไฉน
ถึงเมาเหล้าเข้าสายก็หายไป แต่เมาใจนี้ประจำทุกคำคิน
- จิตรลดา** อ้อ นอกจากจะเมาเหล้าแล้วยังเจ้าชู้อีกด้วย ตามดวงชาตาเจ้าชู้ไหมคะ
- นิมิต** ตามดวงชาตาของท่านอาจารย์สุนทรภู่เห็นว่า ลัคนาอยู่ราศีกรกฎ มีดาวอังคารกับดาวศุกร์กุมลัคน์ อย่างนี้เขาว่าทำให้มีเสน่ห์เป็นมหานิยม จึงชวนใจให้เจ้าชู้
- จิตรลดา** ถ้าเจ้าชู้ก็ต้องมีคู่มากนะซีคะ

- นิมิต ก็ไม่มากเท่าไร เท่าที่เคยนับกันดูก็เพียง ๑๕ คนเท่านั้น
- จิตรลดา ตายแล้ว ๑๕ คน มีไปได้ยังงั้น คุณนี่ละก็เข้าข้างอาจารย์สุนทรภู่อยู่เรื่อยทีเดียว
- นิมิต ไร้อคุณก็ ท่านอาจารย์สุนทรภู่ไม่ได้มีพร้อม ๆ กันทั้ง ๑๕ คนนี่นะ ดึกกว่าเทวดา บางองค์เสียอีก อย่างพระจันทร์นี่เหมาธิดาของพระทักขะไปหมดทั้ง ๒๗ องค์เลย
- จิตรลดา อย่าเอาไปเทียบกับเทวดาเลยล่ะ นั่นท่านไม่ต้องหาเลี้ยง มีเท่าไรก็ได้
- นิมิต ก็เหมือนกันแหละ ท่านอาจารย์สุนทรภู่ก็ไม่ต้องเลี้ยง คุณรู้ไหมว่าอาจารย์สุนทรภู่เป็นคนดวงแตก
- จิตรลดา ดวงแตกเป็นอย่างไรคะ
- นิมิต เป็นภาษาโหรหรือภาษาหมอดู หมายความว่า ถึงคราวจะตีกี่ไม้ดี ให้มีอันเป็นไป ดาวเสาร์กับดาวราหูอยู่ในเรือนคู่ครอง ก็เลยบังคับให้เจ้าของดวงชาตาต้องเมาทั้ง เหล้าและเมาทั้งรัก แต่ก็อยู่กันไม่ยึดต้องพลัดพรากกันไปหมด เรียกว่าในจำนวน ๑๕ คนนั้นไม่ได้อยู่พร้อมหน้าพร้อมตากันเลย น่าสงสาร
- จิตรลดา คุณละก็ชอบสงสารคนขึ้นมากับคนเจ้าชู้เสมอ
- นิมิต แล้วคุณคิดว่าไม่น่าสงสารหรือ คนที่ไม่มีความสุขในชีวิตก็เป็นคนที่น่าสงสารทั้งนั้น ท่านอาจารย์สุนทรภู่ยังดีนะที่มีดาวพฤหัสบดีอยู่ราศีเมษเป็นราชาโชคในเรือน กรรมะ ทำให้สูงส่งในด้านวิชาการ ชื่อเสียงเกียรติคุณแผ่ไพศาลไปทั้งเขมรลาว ลือเลื่องไปถึงเมืองนครทีเดียว
- จิตรลดา ก็หมายความว่า เขมรลาวก็เคยอ่านเรื่องของท่านสุนทรภู่เหมือนกัน
- นิมิต แน่นนอน มีหลักฐานยืนยันได้ อย่างน้อยก็พวกรบรยาของท่านคงจะเคยได้อ่านได้ฟัง กันบ้าง
- จิตรลดา เอ๊ะ หมายความว่ายังงั้นคะ
- นิมิต ก็ภรรยาของท่านนั้น ท่านเคยบอกไว้ว่ามีทั้ง “เขมรลาวชาวละครทั้งมอญไทย” นี้ครับ
- จิตรลดา แหม ช่างร้ายเหลือ
- นิมิต ก็คงไม่ร้ายเหลือทนอะไรหรอกครับ ท่านอาจารย์สุนทรภู่ก็เป็นมนุษย์ปุถุชนคนธรรมดาเรานี่เอง ซึ่งก็ต้องมีดีบ้างชั่วบ้าง ท่านเองก็ยอมรับ อย่างที่เคยกล่าวไว้ว่า “รักสตรีที่ไรก็ได้ทุกซ์ ไม่มีสุขแสนประดาชวาสนา” อย่างนี้ก็ไม่ร้ายเหลืออะไรหรอก ดูจะน่าสงสารมากกว่า
- จิตรลดา ก็รู้อย่างนั้นแล้วทำไมไม่จำ
- นิมิต ไม่ใช่ไม่จำ แต่มันเป็นธรรมชาติของมนุษย์ “ด้วยวิสัยในประเทศทุกเขตแคว้น ถึงไกรธแคนความรักย่อมหักหาย อันความจริงหญิงก็ม้วยลงด้วยชาย ชายก็ตายลงด้วยหญิงจริงดังนี้” ท่านสุนทรภู่ตอบปัญหาชีวิตไว้เสร็จ เวลาเจ็บก็คงจำ แต่

- จิตรลดา พบพยาบาลใจนานใหม่เข้าก็เลยลืมที่เคยเจ็บ ทั้ง ๆ ที่รู้ว่ารักสตรีที่ไรก็ได้ทุกข์
 นิमित เรียกว่าถึงจะมีทุกข์ก็ต้องยอม
- จิตรลดา ครับ เพราะท่านถือว่า “แมลงภู่เป็นคู่ของบุปผา โบราณว่ามีจริงทุกสิ่งสม หญิง
 นิमित กับชายเป็นคู่ชูอารมณ์ ทว่าประณกัปก็ลืบทันดร”
- จิตรลดา ถ้าอย่างนั้นก็เห็นจะต้องสงสารท่านครูสุนทรภู่ด้วยอีกคน
 นิमित คงไม่ใช่สงสารหรอก คงเป็นเรื่องรับความจริงมากกว่า เอ้อ คุณเคยฟังเพลงของท่านอาจารย์สุนทรภู่บ้างไหม
- จิตรลดา ท่านอาจารย์สุนทรภู่เคยแต่งเพลงด้วยหรือคะ
 นิमित ท่านก็ได้ตั้งใจจะแต่งเป็นเพลงหรอก แต่เมื่อสัก ๓๐-๔๐ ปีมาแล้ว ที่โรงเรียน
 เพาะช่างมีการแสดงละครเรื่องกามนิธ มีเพลงอยู่เพลงหนึ่งซึ่งอาจารย์เปลื้อง ณ นคร
 ได้นำเอาบทกลอนบางตอนในเรื่องพระอภัยมณี และในนิราศของท่านสุนทรภู่ มา
 ประสมประสานเป็นเพลงรักที่น่าฟังมาก ผมมีเทปเพลงนี้ด้วย คุณจะฟังไหม
- จิตรลดา อยากจะรู้ว่าเพลงรักของครูก็เป็นอย่างไร
 นิमित จันผมจะเปิดให้ฟัง คอยฟังนะ
- เพลงถึงม้วยดินสิ้นฟ้ามหาสมุทร—
- จิตรลดา อ้อ เพลงนี้ละเอง ไม่รู้ว่าเป็นกลอนของท่านอาจารย์สุนทรภู่
 นิमित ครับ เนื้อเพลงเป็นของท่าน ฟังแล้วหวานชื่นใจดีจริง ๆ
- จิตรลดา ท่านสุนทรภู่เห็นจะปากหวานด้วย พูดจาอารมณ์คงจะพริ้งเพราะ สาว ๆ ถึงได้
 นิमित ติดกันกรอ แต่เอ ท่านอาจารย์สุนทรภู่ไม่เล็กไม่ละบ้างเลยหรือคะ ทั้งสองอย่าง
 นั้นนะ เหล้ากับผู้หญิง
- จิตรลดา ผมว่าในช่วงชีวิตตอนหลังของท่านคงจะเล็กและละหมด บางทีอาจจะเป็นตอนที่ท่าน
 นิमित ออกจากราชการแล้วก็ได้
- จิตรลดา ออกจากราชการ
 นิमित ครับ ออกจากราชการ คุณคงลืมไปแล้วว่าท่านเป็นอาลักษณ์ในสมัยรัชกาลที่ ๒
 บรรดาศักดิ์ของท่านตามประวัติที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรง-
 จาณาภพ ทรงแต่งว่าเป็นพระสุนทรโวหาร แต่ในที่บางแห่งว่าเป็นเพียงหลวง
 จิตรลดา ไปพบหลักฐานที่ไหนมาหรือคะ
 นิमित คือผมเคยอ่านพบในหนังสือจดหมายเหตุพระราชกิจรายวันในรัชกาลที่ ๕ ซึ่งตอนนั้น
 มีเรื่องนายทิมแตงนิราศหนองคาย กล่าวกระทบถึงผู้หลักผู้ใหญ่ในสมัยนั้น จึงได้
 เกิดการเปรียบเทียบไปถึงกวีแต่ก่อน เช่น พระยายมราชกฤษณ์ หม่อมพิมเสนครั้ง
 กรุงเก่า หลวงสุนทรภู่ครั้งแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ก็ได้
 แต่งนิราศไว้หลายเรื่อง แต่ไม่เคยเขียนกระทบกระทั่งถึงการแผ่นดินเหมือนอย่าง

นายทิมคนนี้เลย

จิตรลดานิมิต

ก็แสดงว่าคนในสมัยรัชกาลที่ ๕ รู้จักอาจารย์สุนทรภู่ในบรรดาศักดิ์หลวงสุนทรภู่ตามเอกสารกล่าวไว้เช่นนั้น และยกย่องท่านว่าเป็นคนที่ไม่เอาเรื่องส่วนตัวมาปนกับราชการ

จิตรลดานิมิต

ชีวิตราชการของท่านเป็นอย่างไรบ้างคะ

ถ้าใช้สำนวนในเวลานี้ก็ต้องว่ารุ่งโรจน์โชติช่วงชัชวาลทีเดียว กล่าวกันว่าท่านได้เป็นขุนนางก็เพราะกลอน คือ แต่งกลอนจนมีชื่อมาก่อนแล้ว รัชกาลที่ ๒ ก็คงจะเคยได้ทรงมาบ้าง เพราะกวีก็ต้องอ่านงานของกวีด้วยกัน คราวนั้นผอัญมณีเหตุ คือ เกิดมีการทิ้งบัตรสนเท่ห์กันซุกซม

จิตรลดานิมิต

ก็คงจะเหมือนกับในวงราชการปัจจุบัน

แต่ผิดกันในเรื่องรูปแบบ สมัยก่อนเขียนบัตรสนเท่ห์เป็นกลอน เดียวนี้ด่ากันเป็นร้อยแก้วหรือความเรียง บัตรสนเท่ห์สมัยก่อนจึงกลายเป็นวรรณคดีได้เหมือนกัน รัชกาลที่ ๒ ได้ทอดพระเนตรเห็นสำนวนกลอนที่มีลักษณะพิเศษของท่านครูก็จำได้ให้เรียกตัวมารับราชการ ชั่วเวลาไม่กี่ปีก็ได้เป็นหลวง

จิตรลดานิมิต

แสดงว่าโปรดปรานมาก

ตามประวัติที่ท่านเขียนเองก็แสดงว่าโปรดปรานจริง ๆ เช่นท่านเคยแต่งไว้ว่า

“เคยหมอบรับกับพระจอมไวย	แล้วลงในเรือที่นั่งบัลลังก์ทอง
เคยทรงแต่งแปลงบทพจนานถ	เคยรับราชโองการอ่านฉลอง
จนกฐินสิ้นแม่น้ำในลำคลอง	มิได้ข้องเคืองขัดหทัยา
เคยหมอบใกล้ได้กลิ่นสุคนธ์ระหลบ	ละอองอบรสรื่นชื่นนาสา”

จิตรลดานิมิต

อ้อ เคยตามเสด็จไปในเรือพระที่นั่ง

ครับ เคยตามเสด็จในเรือพระที่นั่ง พุดถึงเรื่องเรือแล้วมีเกร็ดเล่ากันมาเรื่องหนึ่งซึ่งแสดงถึงปฏิภาณของท่าน

จิตรลดานิมิต

เรื่องอะไรคะ

เรื่องมีอยู่ว่าคราวหนึ่งพระยาไชยาชัย ได้นำมาดเรือพระที่นั่งยาวเส้นเศษมาถวาย โปรดเกล้าฯ ให้ทำเป็นเรือพระที่นั่ง ได้มีรับสั่งถามเจ้านายและขุนนางว่า ใครเคยรู้เห็นบ้างว่ามีพระเจ้าแผ่นดินองค์ใดเคยมีเรือยาวขนาดเท่าลำนี้บ้าง

จิตรลดานิมิต

แสดงว่าเรือพระที่นั่งลำนี้ยาวกว่าที่เคยมีอยู่ไซ้ไหมคะ

คงจะเป็นเช่นนั้น ปราภฏว่าไม่มีใครตอบได้ เพราะเรือพระที่นั่งในสมัยกรุงเทพระมีแต่เรือขนาดเล็กโดยมาก เมื่อไม่มีใครตอบได้ก็ทรงรับสั่งถามคุณหลวงสุนทรภู่บ้าง

จิตรลดานิมิต

ตอบได้ไหมคะ

- นิมิต** คุณหลวงสุนทรภู่กราบทูลได้ทันทีเลยว่า เคยได้ยินเขาโจษขานกันมานานแล้ว แต่ว่าเป็นคำกล่าวของเด็ก ๆ ร้องเล่นกันว่า “เรือเอ๋ยเรือเล่น ยาวสามเส้นสิบห้าวา จอดไว้หน้าท่าคนลงเต็มลำ”
- จิตรลดา** แหมกราบทูลอย่างนั้นน่ากลัวนะละ รัชกาลที่ ๒ ท่านไม่กริ้วหรือคะ
- นิมิต** ไม่กริ้วหรือ กลับทรงพระสรวล แสดงว่ามีปฏิภาณกราบทูลได้ในขณะที่คนอื่นนั่งเงียบกันหมด เรื่องปฏิภาณนี่ดูเหมือนจะมีเรื่องเล่ากันมาก
- จิตรลดา** มีเรื่องอะไรอีกคะ
- นิมิต** เท่าที่นึกได้ตอนนี้ก็มีอีกเรื่องหนึ่ง เรื่องนี้พระยาอุภัยพิพากษาซึ่งเกิดในสมัยรัชกาลที่ ๔ เป็นผู้สนใจในเรื่องวรรณคดี ได้เล่าเรื่องปฏิภาณของท่านครูสุนทรภู่ให้ลูกหลานฟังว่า วันหนึ่งอาลักษณ์สุนทรภู่ตามเสด็จทางชลมารค พอถึงบ้อมแห่งหนึ่งก็ทรงรับสั่งว่า “ถึงบ้อมปิ่นภู่ต้องยืนให้ปิ่นยิง”
- จิตรลดา** รับสั่งเป็นกลอน แล้วท่านครูทำอย่างไรคะ
- นิมิต** ท่านก็ต้องลุกขึ้นยืนตามรับสั่ง แต่ปิ่นที่บ้อมก็ไม่ยิง ท่านอาลักษณ์ก็ต้องยืนอยู่อย่างนั้น
- จิตรลดา** อ้าว ยืนอยู่ทำไมละคะ ปิ่นไม่ยิงก็นั่ง ยืนอยู่ให้เมื่อยทำไม
- นิมิต** นี่เรียกว่าคิดแบบสมัยใหม่ แต่ก่อนนี้เมื่อมีรับสั่งให้ยืนก็ต้องยืน ขึ้นไปนั่งโดยที่ยังไม่ได้สั่งให้นั่งเดี๋ยวก็กเกิดเรื่อง
- จิตรลดา** แล้วทำอย่างไร มีต้องยืนอยู่อย่างนั้นจนเสด็จกลับหรือคะ
- นิมิต** ท่านอาลักษณ์ท่านก็ใช้ปฏิภาณกราบทูลเป็นกลอนเหมือนกัน คือ เมื่อมีรับสั่งว่า “ถึงบ้อมปิ่นภู่ต้องยืนให้ปิ่นยิง” ท่านอาลักษณ์ก็กราบทูลว่า “ปิ่นก็นิ่งภู่ต้องนั่งคอยฟังปิ่น” แล้วก็นั่งลง
- จิตรลดา** (ทวน) “ถึงบ้อมปิ่นภู่ต้องยืนให้ปิ่นยิง ปิ่นก็นิ่งภู่ต้องนั่งคอยฟังปิ่น” แหมกลอนทันกันดีเหลือเกิน
- นิมิต** ครับ เท่ากับใช้กลอนกราบทูลขอพระราชานุญาตนั่งนั่นเอง
- จิตรลดา** เคยอ่านพบว่าท่านสุนทรภู่เคยถูกจำคุกใช่ไหมคะ
- นิมิต** ครับ เคยถูกจำคุก ก็ไม่ใช่โทษร้ายแรงอะไร กล่าวกันว่าเพราะเมาแล้วขาดสติทำร้ายญาติ แต่กลอนก็ช่วยไว้ได้ คือ คราวหนึ่งรัชกาลที่ ๒ กำลังแต่งบทละครเรื่องหนึ่งแล้วติดขัดเรื่องกลอน ไม่มีใครต่อให้เป็นทีพอพระราชหฤทัยได้ จึงมีรับสั่งให้บิกตัวสุนทรภู่ออกมาจากคุก แล้วให้ลองแต่งดู ก็ต่อกลอนได้ดังพระราชประสงค์ ก็โปรดให้พ้นโทษกลับเข้ารับราชการตามเดิม
- จิตรลดา** แหม เสียเวลาที่ต้องเข้าไปอยู่ในคุก
- นิมิต** เขาว่าการติดคุกทำให้เกิดวรรณคดีเอกชั้นยอดเยี่ยม คือเรื่องพระอภัยมณี ตาม

เรื่องที่ ต.ว.ส. วรรณโก หรือเทียนวรรณเล่าไว้ว่า รัชกาลที่ ๒ พระราชทาน
แหวนทองคำประดับเพชรแก่ท่านสุนทรภู่ ๑ วง แล้วมีพระราชดำรัสว่า ข้าให้
แหวนเจ้าก็เพื่อให้เจ้าทำเรื่องขึ้นให้ตรงแก่แหวน จึงได้เกิดมีพระอภัยมณี คือเพชร
ศรีสุวรรณคือเรือนทองคำ

จิตรลดา

แหม ขนาดพระราชทานแหวนเพชรนี้ก็แสดงว่าโปรดมากทีเดียว แล้วทำไมเมื่อกี้
จึงว่าออกจากราชการล่ะคะ

นิมิต

ตั้งแต่รัชกาลที่ ๒ เสด็จสวรรคต ท่านสุนทรภู่ก็จดจำไว้เลยว่า “แต่ป๊วออกออกขาด
ราชกิจ” คือออกจากราชการ ชีวิตหมดที่พึ่งถึงกับรำพึงรำพันไว้ว่า

“สิ้นแผ่นดินสิ้นนามตามเสด็จ	ต้องเที่ยวเตร็ดเตร่หาที่อาศัย
มันกำเนิดเกิดชาติภพใดใด	ขอให้ได้เป็นข้าฝ่าธุลี
สิ้นแผ่นดินขอให้สิ้นชีวิตบ้าง	อย่ารู้ร้างบงกชบทศรี
เหลืออาลัยใจตรมระทมทวี่	ทุกวันนี้ก็ซังตายทรงกายมา”

จิตรลดา

น่าสงสารนะคะ อาจารย์ท่านครูสุนทรภู่คนนี้

นิมิต

คุณพูดเหมือนคุณพุ่มบุษบาทำเรื่องจ้าง คือเรียกทั้งอาจารย์ทั้งครูเลยทีเดียว คือ
คุณพุ่มเขียนไว้ว่า

“ครั้งแผ่นดินป็นอยู่พระพุทฺธเลิศ	ช้างเผือกเกิดกับสยามถึงสามสาร
เป็นพาหนะพระที่นั่งอลังการ	เกิดอาจารย์ท่านครูสุนทร”

จิตรลดา

ความจริงประวัติของท่านก็สนุกแถมเศร้า

นิมิต

ครับ เล่ากันได้อีกนาน และที่น่าแปลกก็คือ คำอธิษฐานของท่านเป็นจริง ท่านเคย
เขียนไว้ว่า “อนึ่งขอฝากปากคำทำหนังสือ ให้สืบชื่อชั่วฟ้าสุธาสถาน” และนี่นับแต่
ท่านเกิดเมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๓๒๙ มาถึงเดือนนี้ก็นับได้ ๑๙๙ ปีเศษแล้ว
ในวันที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๙ คือปีหน้าก็จะครบ ๒๐๐ ปี ยูเนสโกก็ยกย่อง
ให้เป็นคนสำคัญของโลก ประกาศให้ประเทศสมาชิกเฉลิมฉลองวันเกิดครบ ๒๐๐ ปี
ให้ท่านครูสุนทรภู่

จิตรลดา

นับว่าท่านสร้างเกียรติประวัติให้แก่ประเทศชาติอย่างมากมาย

นิมิต

ครับ เป็นกวีเอกที่จะหาใครมาเทียบท่านได้ยากทีเดียว เท่าที่เล่ามานี้ก็เป็นเพียง
ช่วงชีวิตของท่านเท่านั้น ถ้าจะเล่าทั้งหมดก็คงต้องใช้เวลาเป็นชั่วโมง ๆ เอาไว้
วันหน้าเราค่อยเอาดวงของท่านมาดูกันอีกดีไหมครับ

จิตรลดา

ขอบคุณค่ะ ที่ได้เล่าเรื่องช่วงชีวิตของท่านอาจารย์สุนทรภู่ให้ฟัง

จบรายการ

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย

ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”

เรื่อง “ชูเกียรติศักดิ์ไทย”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

วันอาทิตย์ที่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๒๘ เวลา ๗.๓๕ น. — ๗.๕๕ น.

ผู้จัดรายการและเขียนบท

ผู้ร่วมรายการ

ฝ่ายเทคนิคของรายการ

พ.ต. ทญิง คุณทญิงผะอบ โปะชะกฤษณะ

ณกมล จันท์สม กบ

ณดา จันท์สม กุ้ง

ณสุ จันท์สม แก้ง

อุทาร คงสถิตย์

พระออบ

วันอาทิตย์ที่ ๒๘ กรกฎาคมนี้ เป็นวันคล้ายวันพระราชสมภพสมเด็จพระบรม-
 โอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
 ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ขอพระ-
 ราชทานพระราชวโรกาสถวายชัยมงคล และขอเกิดพระเกียรติด้วยรายการอยู่
 อย่างไทย เรื่อง “ชูเกียรติศักดิ์ไทย” ดังต่อไปนี้

—ดนตรีคั่น จบแล้วมีเสียงฝีเท้าคนเดินเข้ามา—

กบ

แก๊งไปไหนมานะ ให้พี่กับก๊วยร่อยอยู่ได้ หิวจะตายแล้ว

แก๊ง

ก็แก๊งไม่รู้จะทำอะไรวันอาทิตย์นี้ ก็เลยไปค้นหนังสือในตู้เผื่อจะมีอะไรดี ๆ อ่านบ้าง
 แล้วได้อะไรล่ะ

ก๊วย

แก๊ง

ก็ได้หนังสือนี้นะพี่ เรื่อง “เจ้าชายของประชาชน” ยังไงล่ะ นึกขึ้นได้ว่าวันนี้
 เป็นวันคล้ายวันพระราชสมภพสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ แก๊งก็เลยนั่งอ่าน
 เพลินไปหน่อย

กบ

หนังสือเล่มนี้เราก็คเคยอ่านกันเมื่ออยู่ชั้นประถมแล้วนี่นา

แก๊ง

แล้วพี่กบจำได้ไหมล่ะว่าได้กล่าวถึงพระองค์ว่าอย่างไร

กบ

จะมาทดสอบความจำพี่ละซิ ว่าอ่านมานานแล้วจะจำได้ไหม ไซ้ไหมล่ะ

แก๊ง

ไม่ใช่อย่างนั้น แก๊งซนตัวเองที่ว่าเมื่อตอนเด็กก็อ่านไปอย่างนั้น ๆ พอมาอ่านตอนนี้
 รู้สึกว่าได้อะไรดี ๆ มากขึ้นนะพี่

ก๊วย

เลยอ่านเสียเพลินจนลืมนึกถึงคนร่อย กินข้าวก่อนเถอะ อิ่มแล้วค่อยคุยกันต่อ พี่
 ชักจะสนใจบ้างแล้วซิ

—ดนตรีคั่น—

แก๊ง

ก็ตอนที่กล่าวถึงพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบันยังไงล่ะ เออ กล่าวถึงว่ายังไงเอ่ย พี่กบ
 จำได้ไหม ไม่ให้แย่งแก๊งเปิดดูนะ

กบ

พี่จำได้นะ อ่านมาก่อนเธอหลายปีแต่ก็ยังจำได้ฝังใจว่า พระองค์ทรงห่วงใยราษฎร
 เสด็จเยี่ยมเยียนทั่วทุกหนแห่ง ไม่ว่าจะเป็นแดนทุรกันดารเพียงใด มิได้ทรงนึกถึง
 ความเหนื่อยยาก ทรงใช้แต่ความเมตตาปรานี เมื่อใดบ้านเมืองเดือดร้อนก็ทรง
 ระวังความเดือดร้อนให้กลับเป็นความร่มเย็น จึงทรงเป็นศูนย์รวมใจของคน
 ทั้งชาติ

แก๊ง

พี่ก๊วยจำบทต่อไปได้ไหมล่ะ ถ้าจำไม่ได้แก๊งจะให้อ่าน

ก๊วย

ไม่ต้อง ๆ จะ ตอนประสูตินะจำได้แม่นยาละ เพราะแม่เล่าให้ฟัง ไม่ต้องอ่านก็ได้
 ไหนแม่เล่าว่ายังไง แก๊งไม่เห็นรู้เรื่องเลย

แก๊ง

กบ

ก็แก๊งไม่ได้นอนห้องเดียวกับแม่ พี่กับพี่ก๊วยอยู่ด้วยกันเลยรู้กันสองคน เอ้า ก๊วยเล่า
 ต่อไปให้น้องฟังซิจะ

- กุ่ม แม่เล่าว่า ๒๘ กรกฎาคม ๒๔๙๕ ตอนนั้นแม่อายุสัก ๗-๘ ขวบเห็นจะได้ ทางราชการออกแถลงการณ์ว่าจะมีพระประสูติกาลยามใดยามหนึ่งในวันนั้น ตอนนั้นแม่ยังไม่รู้เลยว่าประสูติกาลคืออะไร ต้องถามคุณตาคุณยาย ทุกคนในบ้านตื่นตันทันมาก นั่งล้อมวงกันคอยฟังวิทยุ คอยฟังว่าจะประสูติเมื่อไร ทางราชการก็ประกาศเป็นระยะ ๆ
- กบ แม่บอกว่าแม่เป็นเด็กก็พลอยนั่งอยู่กับเขาด้วย คุณตาคุณยายคอยฟังข่าวไป คอยกันไป คนไทยทุกคนดูจะใจตรงกันภาวนาขอให้เจ้าฟ้าชาย จะได้รับทอดพระราชภารกิจ บำบัดทุกข์บำรุงสุขราษฎรสืบไป
- แก้ม แล้วแม่เล่าอะไรอีกล่ะ เร็ว ๆ ชี แก้มอยากรู้
- กุ่ม แม่บอกว่า ราว ๆ เกือบย่ำค่ำ ได้ยินเสียงแตรสังข์ประโคมดังมาในวิทยุ แล้วมีเสียงปืนใหญ่ยิงสลุดดังก้องเลย คุณตาคุณยายดีใจใหญ่บอกว่าประสูติเจ้าฟ้าชายแล้ว แม่บอกว่าเสียงบ้านข้างเคียงโห่ร้องไชโยกันลั่นเลย แล้วยังร้องบอกกันต่อ ๆ ว่า เจ้าฟ้าชาย ๆ
- แก้ม คงดีใจกันใหญ่ทั้งเมืองไทยเลยนะที่ได้องค์รัชทายาท
- กบ องค์รัชทายาทได้รับพระราชทานนามว่า สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าชาลิลาลงกรณ์ แล้วต่อไปคงกล่าวถึงพระจริยาวัตรเมื่อยังทรงพระเยาว์ใช้ไหมล่ะ พ่อคนข้างอ่านว่าต่อไปเลย
- แก้ม ทรงศึกษาขั้นต้นที่โรงเรียนจิตรลดา ก็ทรงปฏิบัติพระองค์เช่นนักเรียนอื่น ๆ ซึ่งเป็นเด็กธรรมดาสามัญ ทรงโปรดเครื่องกลไกและสนพระทัยการทหาร พอมีพระชนมายุ ๑๔ พรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ไปศึกษาต่อที่ประเทศอังกฤษ
- กุ่ม ก่อนเสด็จไป กุ่มจำได้ว่าทรงปฏิญาณพระองค์เป็นพุทธมามกะใช้ไหมล่ะ ครูภาษาไทยเคยเล่าว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์ให้พระราชโอรสทรงมีพื้นภาษาไทยดีพอ และทรงเข้าใจในขนบธรรมเนียมประเพณีไทยพอสมควร
- แก้ม นั่นนะชี มีน่าเล่าตอนเสด็จกลับมาเยี่ยมบ้าน แก้มเห็นภาพเจ้าฟ้าชายทรงกราบพระบาทของในหลวงและสมเด็จพระ บรมพินลันสนามบิน ชาบซึ่งจริง ๆ
- กบ ยังมีอีกนะ แก้มลืมแล้วหรือ เปิดดูบทหลังหน่อย พี่จำได้ว่าของขวัญที่ถวายในหลวงเมื่อวันเฉลิมฯ นั้นเป็นบทกลอนยังโง่งง เป็นที่ประทับใจคนไทยจนจำได้ติดปากเลย
- แก้ม เดียว ๆ ใช้แล้วครับ แก้มยังจำไม่ได้หมด ขอเปิดดูก่อน
- กุ่ม ไม่ต้องเปิดจ๊ะ พี่ขอว่าให้ฟังดีกว่า ตอนที่พี่ติดใจนั้นคือวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตอนที่ว่า

- กบ วันเวลาผ่านไปให้สำนึก
 ในส่วนลึกของพ่อปรารถนา
 ยากจะหาพ่อใดในโลกา
 ที่เมตตารักลูกอย่างถูกต้อง
 พี่ไปเห็นในหนังสืออื่นต่อจากนี้ยิ่งซาบซึ้งใหญ่ ทรงให้คำมั่นว่า
 จะอดกลั้นขันติมีมานะ
 เสียสละยุติธรรมนำตัวอย่าง
 จะซื่อสัตย์จริงใจไม่อำพราง
 เดินสายกลางข่มใจให้นิ่มนวล
 บรรดาข้าบริวารจะसानไว้
 แม้ยากไร้จะอุ้มชูสุดสงวน
 จะเผื่อแผ่เมตตาเท่าที่ควร
 เป็นขบวณแน่นมัตพัฒนา
- กุ่ม ในวันเฉลิมฯ สมเด็จพระ ก็นทรงให้คำมั่นเช่นเดียวกัน กุ่มจำได้
 แม่รักชายห่วงชายชายก็รู้
 ชายจะสู้สุดชีวอย่าสงสัย
 จะทำตัวให้สมแม่วางใจ
 จะรักไทยกู้ศรีจักรวงศ์
- แก้ง แหม ผู้หญิงนี้จำเก่งจัง แก้งนะจำได้แต่ตอนที่ทรงศึกษาวิชาทหารที่ประเทศ
 ออสเตรเลียว่าทรงอดทนและอยู่ในระเบียบวินัยดีจนได้รับเลือกเป็นหัวหน้า บท
 ต่อไปก็กล่าวถึงตอนสำเร็จการศึกษาวิชาการทหารจากประเทศออสเตรเลีย เมื่อ
 เสด็จกลับประเทศไทยแล้วทรงเข้ารับราชการเป็นนายทหารประจำการกรมข่าว
 และทรงปฏิบัติหน้าที่ถวายความปลอดภัยแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้วย
 ที่จริงยังเสด็จไปทรงศึกษาต่อวิชาการบินที่สหรัฐฯ อีกนะ
 นั่นมันตอนหลัง ในหนังสือนี้ไม่ได้กล่าวถึง มีแต่ตอนได้รับสถาปนาเป็นสยามมกุฎ-
 ราชกุมารตามโบราณราชประเพณี
- กบ พี่คิดว่าจะทำให้เป็นองค์รัชทายาทโดยสมบูรณ์
 พระราชพิธีนี้พวกเราราษฎรได้มีโอกาสได้เห็นใหม่พี่
 ตอนนั้นพี่ยังเล็กนึกจำไม่ได้ แต่คุณตาท่านบอกว่าได้เห็น เพราะมีการถ่ายทอดทางทีวี
 ในหนังสือบอกว่าโปรดเกล้าฯ ให้รื้อฟื้นพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาอีก
 ครั้งหนึ่ง แต่ไม่ใช่ให้ข้าราชการปฏิญาณตนว่าจะจงรักภักดีต่อพระเจ้าแผ่นดิน
 หรือคณะ แต่ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร ถวายสัตย์ปฏิญาณ

- กบ ว่าจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชน
 กบ ที่เคยเห็นรูปถ่ายกำลังเสวยน้ำที่ปราหมณ์ถวายต่อพระพักตร์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และท่ามกลางผู้เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท
- แก๊ง หลังจากนั้นก็ถึงตอนทรงผนวชนะพี่ แก๊งว่าทรงปฏิบัติหน้าที่ถูกผู้ชายโดยสมบูรณ์
 เลยนะ ผู้ชายบางคนไม่เคยบวชตลอดชีวิตก็มี
- ก๊วง อย่าลืมนะพี่ว่าพระองค์ท่านเป็นสยามมกุฎราชกุมาร ยอดแห่งกุมารทั้งหลาย จึงทรง
 เป็นตัวอย่างที่อยู่ในกรอบของประเพณีจะ
- แก๊ง มิน่าล่ะ ต่อจากนั้นอีก ๕ ปี ก็ทรงอภิเษกสมรสตามราชประเพณีอีกใช้ไหมล่ะพี่ก๊วง
 ก๊วง ใช้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรมฯ ทรงหมั้น ม.ล. โสมสวัสดิ์
 กิตติยากร ตอนนั้นพี่กบโตแล้วคงจำได้
- กบ จำได้ซิ ก็มีถ่ายทอดทีวีและวิทยุ พวกเราก็ได้มีโอกาสได้เห็นพระราชพิธีนั้น ทรง
 กระทำอย่างสันต์แต่สมพระเกียรติ ตอนหลังพระราชพิธีหมั้นแล้วรัฐบาลประกาศ
 เชิญชวนอาณาประชาราษฎร์ทั่วประเทศไทยแสดงความจงรักภักดี ด้วยการ
 บริจาคเงินสร้างโรงพยาบาลพระยุพราชเป็นของขวัญวันอภิเษกสมรส
- แก๊ง เอ๊ะ ทำไมรัฐบาลถึงคิดสร้างโรงพยาบาลเป็นของขวัญล่ะพี่
- กบ ก็เพื่อสนองพระราชประสงค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่มีพระราชปรารภว่า
 ควรประกอบความดีงามเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม รัฐบาลสมัยนั้นจึงวางโครงการ
 สร้างโรงพยาบาลขนาด ๓๐ เตียง รวม ๒๐ แห่ง ในถิ่นที่กันดาร ๒๐ จังหวัด เพื่อ
 ถวายในวันอภิเษกสมรส
- แก๊ง ไม่มีกล่าวในหนังสือนี้ พี่กบโตแล้วคงสมทบทุนด้วยซิเนะ
- กบ ครอบครัวเราไปสมทบทุนกันทุกคนแหละ นี่นายกรัฐมนตรีนะ รัฐมนตรีมหาดไทย
 และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่มารับเองเชียวนะ เปิดทำเนียบรัฐบาลให้เข้าไปบริจาค
 ได้เลย มีถ่ายทอดทีวีให้เห็นด้วย คนแน่นเลย ใครอยู่ไกลก็ไปที่ทำเนียบ ใครอยู่ไกล
 ก็ไปที่อำเภอ ต่างจังหวัดเปิดรับทุกจังหวัด พวกเราเด็ก ๆ ก็คอยฟังกันว่าได้เงิน
 เท่าไรแล้ว พอไหม บางคนไม่มีเงินก็นำโฉนดที่ดินมาให้ขายก็มี ต่อมาตั้งเป็น
 มูลนิธิสมเด็จพระยุพราช
- ก๊วง ต่างก็แสดงความจงรักภักดีกันใหญ่ น่าปลื้มนะ ก๊วงเองพอจำได้บ้าง ๆ พอวัน
 อภิเษกสมรสตั้งตาดูทีวีกันอีก ก๊วงยังจำติดตาที่ตอนเสด็จออกให้ประชาชนเฝ้า
 ถวายพระพรหลังพระราชพิธีที่สนามหน้ากระทรวงการต่างประเทศ ผู้คนเฝ้า
 เมืองแน่นไปหมด พอทั้งสองพระองค์เสด็จออกสัปดาห์ขึ้น งามสง่า ทุกคนเฝ้า
 แล้วรัฐมนตรีมหาดไทยถวายชัยมงคลในนามราษฎร มีพระราชดำรัสตอบ ตอนนั้น
 จำได้กระต่อนกระแท่นแต่ติดใจ เลยไปลอกจากหนังสือพิมพ์ตอนหลัง

- แก้ง กุ้ง ที่ลोकยังอยู่ใหม่จะพีกัง ขออุหน้อยชิ อยู่ แต่ไม่รู้อยู่ที่ไหน เสียเวลาหา จำได้แต่ตอนท้ายว่า “ไมตรีและความหวังดีสนับ สนุนของท่านนี้ทำให้ข้าพเจ้าเกิดมีมิตรจิตผูกพันกับท่าน และมีกำลังใจที่จะทำงาน เพื่อชาติบ้านเมืองไทยมากยิ่งขึ้น ขอท่านทุกคนวางใจเถิดว่า ข้าพเจ้าจะอยู่ร่วม และทำงานร่วมกับท่านเสมอไป เพื่อนำพาชาติของเราให้ดำเนินก้าวหน้าต่อไป ด้วยความเป็นอิสระมั่นคง ให้บรรลุจุดประสงค์คือความรุ่งเรืองไพบูลย์ให้จงได้”
- กบ แล้วพระองค์ก็ทรงกระทำจริง พระองค์ทรงห่วงใยราษฎร เสด็จเปิดโรงพยาบาล สมเด็จพระยุพราชที่สร้างเสร็จแต่ละแห่งแล้ว ทรงสอดส่องดูแลทุกข์สุขของผู้มา รับการรักษาพยาบาลโดยทั่วถึงทุกแห่ง โปรดให้นำเงินจากมูลนิธิสมเด็จพระยุพราช ต่อมาเปลี่ยนเป็นมูลนิธิวิชิราลงกรณ์ ไปใช้ในการช่วยป้องกันและรักษาความพิการ ของเด็ก
- กุ้ง เมื่อ ๒-๓ วันนี้ก็ยังมียินประกาศทางวิทยุเลย แต่จังหวัดไหนฟังไม่ทัน ว่าได้ ขยายเป็น ๙๐ เตียงแล้ว แล้วยังเชิญชวนให้บริจาคเงินสมทบทุนมูลนิธิวิชิราลงกรณ์ ถวายเป็นพระราชกุศล มีคำขวัญด้วยนะว่า มูลนิธิวิชิราลงกรณ์อาทรเด็กไทย
- กบ ไม่ใช่ทรงพระเมตตาแต่ผู้ที่อยู่ต่างจังหวัดเท่านั้นนะ ในกรุงเทพฯ ก็ยังเสด็จเยี่ยมเยียน ผู้ยากไร้ในชุมชนแออัดเนื่อง ๆ ทรงไต่ถามทุกข์สุขอย่างใกล้ชิด และพระราชทาน ของเพื่อช่วยขจัดความเดือดร้อน
- แก้ง แก้งนึกถึงอีกเรื่องหนึ่ง สมเด็จพระบรมฯ ของเราโปรดการทหารจิงเลย ดูทีวีตอน ก่อนภาคข่าว ๒ หุ่ของช่อง ๗ ที่ไร เขาตัดตอนที่ทรงขับเครื่องบินในการสาธิต การใช้กำลังทางอากาศ นึกถึงภาพที่แสดงการสาธิตให้ทอดพระเนตรเมื่อปีก่อนโน้น
- กุ้ง แก้งเป็นผู้ชายยังเสียวไม่หายเลย ทรงกล้าจริง ๆ สมกับที่สนพระทัยไปศึกษามา และคงจะมีพระราชประสงค์ที่จะนำวิชาความรู้ที่ทันสมัยมาใช้เป็นประโยชน์แก่ เมืองไทย ถึงกับทรงร่วมในการสาธิตด้วยนะแก้งนะ
- กบ รู้ไหมว่าการที่ทรงร่วมสาธิตครั้งนั้นนะนะ ผู้คนตื่นเต้นกันมากและห่วงใยพระองค์ ท่านเป็นอย่างยิ่ง แต่เมื่อทรงแสดงพระอัจฉริยะให้ประจักษ์แก่คนทั้งหลายแล้ว ต่างก็ชื่นชม หนังสือพิมพ์ยังเกิดพระเกียรติในวันคล้ายวันพระราชสมภพปีก่อนนั้น พี่ยังตัดเก็บไว้เลย
- แก้ง ขออุหน้อยชิพี่กบ
- กบ เตียว พี่จะไปหยิบให้
- คนตรีคัน—
- กบ ได้แล้วจะ
- กุ้ง นี่พี่กุ้งจะอ่านตอนท้ายให้ฟังนะ “สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเป็นมกุฎราชกุมาร

พระองค์เดียวและพระองค์แรกในโลก ซึ่งเป็นนักบินเครื่องบินรบขับไล่ไอพ่นที่มี
 อานุภาพร้ายแรงและทันสมัยที่สุดแบบหนึ่ง ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่าต้องเป็นผู้มี
 สติปัญญา ความรู้ ความทรหดอดทน ความมานะพยายามอย่างยิ่งยวด จึงจะสามารถ
 เป็นนักบินประเภทนี้ได้

- แก๊ง
 กุ้ง
 กบ
 กุ้ง
 แก๊ง
 กบ
- พี่กุ้งอ่านคนเดียว ให้แก๊งอ่านบ้างซิ ไห้โฮ ตอนท้ายนี้วิเศษเลย
 ให้พี่กุ้งอ่านต่อดีกว่า “พระปรีชาสามารถนี้เป็นสิ่งที่ทรงได้มาด้วยพระราชอัจฉริย-
 ภาพส่วนพระองค์ และสิ่งที่ทรงได้มานั้นมิได้เป็นประโยชน์ต่อพระองค์เองเท่านั้น
 หากแต่ยังเป็นเครื่องประกาศให้โลกทั้งโลกได้รู้ซึ่งถึงความสามารถของคนไทย
 ซึ่งนับว่าทรงเป็นผู้นำชื่อเสียงมาสู่ประเทศชาติเป็นอย่างยิ่ง
- สมเด็จพระบรมฯ ทรงมีปณิธานที่จะทำทุกสิ่งเพื่อประเทศชาติมาแต่ยังทรงพระเยาว์
 แล้ว และก็ได้ทรงปฏิบัติพระกรณียกิจแทนพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ตามที่ได้ทรงมอบหมายเสมอมา ไม่ว่าจะเป็นพระราชกรณียกิจด้านใด โดยเฉพาะ
 ในด้านการทหาร คุณลุงเล่าว่าทรงกล้าหาญเสี่ยงภัยเข้าไปช่วยทหารที่ต่อสู้กับผู้
 ก่อการร้ายให้พ้นอันตรายก็หลายครั้ง
- วันนี้ก็มีพระชนมายุครบ ๓๓ พรรษาแล้ว กุ้งขอถวายชัยมงคลให้พระองค์ทรง
 พระเจริญ
- ขอต่ออีกหน่อยว่า ขอให้ทรงพระเจริญยิ่งยืนนาน
- ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจใดก็ให้สำเร็จดังที่ทรงตั้งปณิธานไว้ทุกประการเทอญ

จบรายการ

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย

ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”

เรื่อง “ไฟเราะรสราร”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

วันอาทิตย์ที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๒๘ เวลา ๗.๓๐ น. — ๗.๕๕ น.

ผู้จัดรายการและเขียนบท
วิทยากร

ผู้ร่วมรายการ

ฝ่ายเทคนิคของรายการ

ฐะปะนีย์ นาครทรรพ

สุรางค์ ดุริยพันธุ์

นฤพนธ์ ดุริยพันธุ์

จิตรลดา หัซซะวณิช

วิญญูณ์ ปันติตานนท์

เพลง “ขวัญเมือง” ประจำรายการ
เสียงเพลง “ลมพัดชายเขา” จากเทปบันทึกเสียง
พระนิพนธ์ หม่อมเจ้าหญิง พิจิตรจิราภา เทวกุล
สุรางค์ ดุริยพันธุ์ ขับร้อง

หอมเอยหอมดอกไม้ในไฉ่หล้า กลิ่นจำปาลิที่บานสด
ล้วนหอมหวานนาสาโอซารส แต่ปรากฏกลิ่นให้พอได้ดม
อันชื่อหอมพร้อมความดีที่มีอยู่ จึงจะชูชาติไว้ให้งามสม
หอมชื่อนี้ดีล้วนหอมทวนลม ปราชญานิยมหอมชื่อลือชาเอย

จิตรลดา

สวัสดิ์ละ ท่านผู้ฟังที่เคารพ

เพลง “ลมพัดชายเขา” ที่ท่านได้ฟังจบไปแล้วนั้น เนื้อร้องเป็นพระนิพนธ์ของท่านอาจารย์หม่อมเจ้าหญิงพิจิตรจิราภา เทวกุล ผู้เป็นปฐนีนุคคลท่านหนึ่งในวงการศึกษามืองไทย ในวโรกาสที่วันที่ ๒๕ สิงหาคมนี้ ตรงกับวันคล้ายวันประสูติของท่านอาจารย์ หม่อมเจ้าหญิงพิจิตรจิราภา เทวกุล รายการ “อยู่อย่างไทย” จึงจัดรายการเรื่อง “ไพเราะรสสาร” ขึ้น เพื่อน้อมรำลึกถึงพระเกียรติคุณของพระองค์ท่าน โดยอัญเชิญเพลงบางเพลงที่ท่านอาจารย์ได้ทรงประพันธ์เนื้อร้องมาบรรเลงให้ท่านฟัง

จิตรลดา

ก่อนเข้าสู่รายการ “ไพเราะรสสาร” ดิฉันจะขอกล่าวถึงพระประวัติของหม่อมเจ้าหญิงพิจิตรจิราภา โดยสังเขป

หม่อมเจ้าหญิงพิจิตรจิราภา เทวกุล ทรงเป็นพระธิดาของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ ประสูติเมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๒๔ ได้ทรงศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนสุนันทาลัย อันเป็นโรงเรียนที่สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชชนนีพันปีหลวงในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งขึ้น ทรงมีความรอบรู้และชำนาญในการใช้ภาษาทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พระองค์ท่านได้ตามเสด็จสมเด็จพระบิดาไปในงานที่กระทรวงการต่างประเทศและในพระราชสำนักบ่อยครั้ง เพื่อร่วมในการรับรองราชอาคันตุกะ หม่อมเจ้าหญิงพิจิตรจิราภา เทวกุล ทรงได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งครูใหญ่โรงเรียนราชินี เมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๐ และยังทรงดำรงตำแหน่งครูใหญ่และผู้จัดการโรงเรียนราชินีบนในระยะแรกตั้งอีกด้วย ท่านอาจารย์ได้ทรงอุทิศพระกำลังทางกายและปัญญา รวมทั้งเวลา ให้แก่งานโรงเรียนจนตลอดพระชนม์ชีพของท่าน หม่อมเจ้าหญิงพิจิตรจิราภา เทวกุล ประชวรโรคพระหทัยถึงชีพิตักษัย เมื่อวันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๖ เมื่อมีพระชนมายุ ๖๒ พรรษา ท่านอาจารย์ทรงมีบทบาทสำคัญในการยกระดับการศึกษาของสตรีไทยในสมัย

สุรางค์

รัชกาลที่ ๖ ให้สูงขึ้น ด้วยทรงเห็นว่าสตรีผู้มีการศึกษาย่อมสามารถทำหน้าที่ ภรรยาและมารดาที่ดีในครอบครัวได้อย่างสมบูรณ์ สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ท่าน อาจารย์ได้ประทานไว้เป็นอนุสรณ์ คือ บทเพลงแทรกคติธรรมที่ทรงริเริ่มใช้เป็นสื่อ ในการสอนศีลธรรม จริยธรรมในโรงเรียน โดยทรงประพันธ์เนื้อร้องด้วยพระองค์เอง คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทยฯ เห็นความสำคัญของการสอน ศีลธรรมด้วยวิธีนี้ จึงได้จัดการสมมนาเรื่อง “ดนตรีไทยเพื่อจริยธรรมและวัฒนธรรม” ขึ้น เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๔ อันเป็นวาระที่หม่อมเจ้าหญิงพิจิตรจิราภา เทวกุล มีพระชนมายุครบ ๑๐๐ ปี ในการสมมนาคครั้งนั้นได้มีการกล่าวสดุดี พระเกียรติคุณของหม่อมเจ้าหญิงพิจิตรจิราภา เทวกุล และได้ัญเชิญเพลงที่เป็น พระนิพนธ์ของพระองค์ท่านมาขับร้องเป็นการสาธิตหลายเพลง ปรากฏว่าเป็นที่ สนใจของผู้เข้าร่วมสมมนาอย่างกว้างขวาง ถึงกับมีข้อเสนอแนะให้จัดทำเทปเพลง ชุดเพื่อจริยธรรมและวัฒนธรรมขึ้น ทางคณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ ของไทยก็ได้จัดทำเสร็จเรียบร้อยแล้วทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ในรายการ “ไพเราะรสสาร” วันนี้ ท่านจะได้ฟังเพลงชุดเพื่อจริยธรรมและวัฒนธรรม ดังกล่าวบางเพลงเท่าที่เวลาจะอำนวย ขอเชิญติดตามรายการได้แล้วค่ะ

—เพลงคั่นรายการ—

สุรางค์

เนื้อร้องในเพลงลมพัดชายเขาที่ดิฉันได้ขับร้องไปแล้วนั้น มีสาระสำคัญที่น่าสนใจ ดิฉันจึงขอัญเชิญมาอ่านให้ท่านฟังอีกครั้งหนึ่ง

(อ่านเนื้อร้อง เพลง “ลมพัดชายเขา”)

หม่อมเจ้าหญิงพิจิตรจิราภา เทวกุล ทรงเปรียบความว่า กลิ่นหอมของดอกไม้ชนิด ต่าง ๆ ในโลกนี้ แม้จะหอมเพียงใดก็ไม่อาจเทียบได้กับชื่อหอมของบุคคลผู้มีความดี เพราะชื่อหอมนั้น หอมทวนลม ความหอมเช่นนี้เป็นที่สรรเสริญของ นักปราชญ์ตลอดไป

จิตรลดา

การใช้เพลงเป็นสื่อสำหรับสอนศีลธรรม จริยธรรม นี้ก็นับว่าเป็นวิธีสอนที่ดีนะคะ พี่สุรางค์ เนื้อร้องก็มีความหมายดีมากทีเดียว

สุรางค์

ใช่ค่ะ เมื่อเด็ก ๆ ได้ร้องเพลงที่มีเนื้อร้องแทรกคติธรรมอย่างนี้ แม้ว่าตอนแรก ๆ แก้อาจจะไม่ค่อยเข้าใจความหมายนัก แต่ความไพเราะของเพลงจะทำให้เด็กจำเพลง ได้นาน พอโตขึ้นก็จะค่อย ๆ เข้าใจความหมายไปเอง เราเปิดเทปฟังเพลงกันอีก ดีไหมคะคุณแฝด

จิตรลดา

ดีค่ะ มีเพลงที่ดิฉันเลือกไว้อีก ๒ เพลง เพลงชุดแรกใช้ทำนองพราหมณ์ติดน้ำเต้า กล่าวถึงวชิกรรรม ซึ่งเป็นการกระทำทางวาจา เพลงนี้นายแพทย์สุพจน์ อ่างแก้ว เป็นผู้ขับร้อง คุณณฤพณ์กรอุณาช่วยอ่านเนื้อเพลงด้วยได้ไหมคะ

นฤพนธ์

ยินดีครับ (อ่านเนื้อร้องเพลง “พราหมณ์ดัดน้ำเต้า”)

เปิดเทปเพลง พราหมณ์ดัดน้ำเต้า

เพลง พราหมณ์ดัดน้ำเต้า

น.พ. สุพจน์ อ่างแก้ว ขับร้อง

วชิกรรมนั้นทำด้วยวาจา	มีสืออย่างพรรณนาไว้ถ้วนถี่
ปราศจากความเท็จในวาที	พูดเสียดสียุยงส่งเสริมความ
อีกไม่กล่าววาจาให้เหลวไหล	ทั้งไม่ควรจะใช้คำหยาบหยาบ
กล่าวพจน์ให้สุภาพจึงงดงาม	จะมีความสรรเสริญไม่รู้วาย

ปิดเทปเพลงพราหมณ์ดัดน้ำเต้า

จิตรลดา

เพลงต่อไปคือเพลงอาเฮีย กล่าวถึงมโนกรรม อันเป็นการกระทำทางใจ เพลงนี้
นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล เป็นผู้ขับร้อง ขอเชิญฟังคุณนฤพนธ์อ่านเนื้อร้อง
แล้วฟังเพลงนะคะ

นฤพนธ์

(อ่านเนื้อร้องเพลงอาเฮีย)

เพลง อาเฮีย (๓)

น.พ. พูนพิศ อมาตยกุล ขับร้อง

ทำด้วยมโนนั้นมีสาม	คือละความพยาบาทให้ขาดหาย
ไม่โลภมากอยากได้จนไม่อาย	ไม่มุ่งร้ายริษยาอาธรรม
คิดอะไรก็คิดในทางชอบ	ประกอบล้วนคุณประโยชน์ทุกสิ่งสรรพ
จะอยู่เย็นเป็นสุขทุกคืนวัน	ผองภยันอันตรายพ่ายแพ้เอ๋ย

สุรางค์

เนื้อร้องเพลงวชิกรรมและมโนกรรมที่อัญเชิญมาบรรเลงนี้ จัดอยู่ในธรรมะหมวด
กุศลกรรมบถ ซึ่งมีความหมายว่า ทางแห่งกรรมที่เป็นกุศล อันเป็นแนวทางนำไป
สู่สุคติ มี ๑๐ อย่าง คือ กายกรรม ๓ ได้แก่ การเว้นทำลายชีวิต การเว้นจากการ
ถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ และการเว้นจากการประพฤติดุคในกาม ๓ อย่างนี้ตรงกับ
ศีล ๓ ข้อในเบญจศีล คือ ข้อ ๑ ๒ ๓ ต่อจากกายกรรมก็เป็นวชิกรรม ๔ ได้แก่
การเว้นกล่าวคำเท็จ เว้นกล่าวคำเสียดสี เว้นกล่าวคำเหลวไหล และเว้นกล่าว
คำหยาบ ซึ่งกล่าวไว้ชัดเจนในเพลงพราหมณ์ดัดน้ำเต้าแล้ว

นฤพนธ์

ส่วนบท “มโนกรรม” นั้นมี ๓ อย่าง คือ เว้นพยาบาท เว้นโลภ และเว้นริษยา ถ้า
ทำได้ทั้ง ๓ อย่างนี้แล้ว จิตใจก็จะเป็นสุข คิดอะไรก็คิดในทางที่ดีงาม เป็นคุณเป็น
ประโยชน์ เช่น การคิดช่วยเหลือผู้อื่น เป็นต้น ผมคิดว่าเรื่องของวชิกรรมและ
มโนกรรมนี้ แม้จะเป็นธรรมะที่มีความยากอยู่บ้าง แต่เมื่อนำมาอธิบายขยายความ
ในเนื้อเรื่อง และสอนให้เด็กร้องเป็นเพลงแล้ว ความไพเราะของเพลงจะทำให้เด็ก
จำได้และค่อย ๆ เข้าใจไปเอง เพราะท่านอาจารย์ทรงใช้คำง่าย ๆ และเป็นสิ่งที่

- เด็ก ๆ ได้พบเห็นตัวอย่างอยู่ในชีวิตประจำวันบ้างเหมือนกัน
- จิตรลดา** ดิฉันเห็นด้วยค่ะ ว่าความไพเราะของเพลงจะทำให้คุณธรรมอันดีงามเหล่านี้ค่อย ๆ ซึมซาบเข้าไปในจิตใจเด็ก และแกจะเข้าใจดีขึ้นเมื่อแกโตเป็นผู้ใหญ่ พี่สุรางค์ ช่วยกรุณาอ่านเพลง “สุดสงวน” ด้วยได้ไหมคะ
- สุรางค์** ได้ค่ะ เพลงสุดสงวนนี้ นายแพทย์เอื้อพงศ์ จตุรธารัง เป็นผู้ขับร้อง เนื้อร้องมีดังนี้ค่ะ

เพลง “สุดสงวน” (๔)

น.พ. เอื้อพงศ์ จตุรธารัง ขับร้อง

	มีเมตตาเจตนาให้เขาสุข	เห็นเขาทุกข์เดือดร้อนก็สงสาร
	กรุณาหวังจะช่วยทุกประการ	เพื่อให้พ้นทรมานและทุกข์ทน
	เห็นเขาขาดสิ่งใดก็เอื้อเฟื้อ	จานเจือตามกำลังควรช่วยขวน
	เอาใจใส่แก้ไขให้สุขดล	เป็นกุศลเจตนาอันดีเอย
- จิตรลดา** เพลงนี้สอนให้เด็กมีเมตตากรุณา และทำสิ่งที่เด็ก ๆ พอจะทำได้ ก็รู้สึกว่าจะไม่ยาก เหมือนกันนะคะ คุณณฤพณ์กรุณาช่วยอ่านเพลงเขมรพวงอีกเพลงหนึ่งได้ไหมคะ
- ณฤพณ์** ได้ครับ เพลงเขมรพวงนี้ ผมเป็นผู้ขับร้องเอง เสียหายที่เวลามีน้อย จึงขอเพียง อ่านเนื้อร้องดังนี้ครับ

เพลง เขมรพวง (๕)

ณฤพณ์ ตรีพันธ์ ขับร้อง

	เมื่อเป็นมิตรกันแล้วต้องถือสัตย์	สารพัดอารีมิให้เข็ญ
	ความเห็นต่างกันบ้างก็ละเว้น	ฝืนใจเย็นหักห้ามความโกรธา
	ถึงผิดบ้างก็โอนอ่อนผ่อนผัน	เพื่อรักกันยียาวดังปรารถนา
	อันมิตรเทียมไซ้ดีมีราคา	อย่ายอมเป็นหรืออย่าคบค้าเอย
- ณฤพณ์** เพลงนี้ผมชอบมากครับ สอนให้เด็ก ๆ รู้จักปฏิบัติต่อมิตรให้ถูกต้อง และให้รู้จัก งดเว้นความโกรธ และให้อภัยกัน เรื่องนี้ต้องนับว่าเป็นเรื่องสำคัญสำหรับเด็กมาก เพราะเด็กชอบมีเพื่อน แต่บางทีก็อดโกรธกัน ทะเลาะกันไม่ได้ ถ้ารู้จักปฏิบัติต่อเพื่อนตามคำแนะนำที่กล่าวไว้ในเพลงแล้วก็จะคบกันได้นาน
- จิตรลดา** เสียหายที่เวลาหมดลงเสียแล้ว การสนทนาววันนี้ก็จำเป็นต้องยุติลง อย่างไรก็ตาม หวังว่าท่านผู้ฟังคงจะได้ข้อคิดและประโยชน์บางอย่างอันมีคุณค่าทางจิตใจนะคะ หากมีผลดีอันใดเกิดจากรายการ “ไพเราะรสสาร” นี้ คณะผู้จัดรายการขอโน้ม ถวายแด่ดวงพระวิญญูญาณของหม่อมเจ้าหญิงพิจิตรจิราภา เทวกุล ผู้ทรงริเริ่ม สอนจริยธรรมแก่เด็ก ๆ ด้วยเพลงและดนตรีไทย เนื่องในโอกาสวันคล้ายวันประสูติ ของพระองค์ท่านในวันนี้ สวัสดิ์ค่ะ

จบรายการ

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”

เรื่อง “การเปลี่ยนไปในภาษา”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันอาทิตย์ที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๒๘ เวลา ๗.๓๐–๘.๐๐ น.

ผู้จัดรายการและเขียนบท
วิทยากร

ผู้ร่วมรายการ
ฝ่ายเทคนิคของรายการ

ท่านผู้ทรงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา
ท่านผู้ทรงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา
ปัญญา นิตยสุวรรณ
นิมิต สุทธิพิทักษ์
วิบูลย์ ปันตตานนท์

—เพลงนำรายการ—

(ก่อนจบเพลงนำรายการ มีเสียงพิมพ์ดีด)

- นิมิต** (กำลังพิมพ์หนังสือ ออกเสียงคำพิมพ์ทีละคำ) ต่อ—ไป—นี้—เป็น—การ—ใช้—
คำ—ว่า (หยุดก็) —ห่าน—เอ๊ะ ! ใช้ห่านทำไม หรือว่า—ถ่าน— เอ ! ทำไม ถ่าน...
- ปัญญา** บ่นอะไร เสียง ห่าน—ถ่าน—
- นิมิต** เอ้า นี่ไงครับ ไม่รู้ตัว ห หรือ ถ ท่านผู้หญิงเขียนไม่ชัดเลย....
- ปัญญา** ไหน (นิ่งดู) บัดไร คุณนิมิตครับ คุณไม่อ่านบรรทัดข้างล่าง ๆ ดูก่อน ผมว่าอ่านว่า
ท่าน มากกว่า ห่าน หรือ ถ่าน นี่คงไม่ได้อ่านตลอดก่อนพิมพ์ละซี
- นิมิต** ไร ! เพิ่งได้รับบทมาเมื่อเย็นวานครับ เข้านี้ก็ไม่ว่างพิมพ์เลย ผมกินข้าวเที่ยงแล้ว
ก็ลงมือพิมพ์นี่ละ (ดูนาฬิกา) เที่ยงสี่สิบแล้วซี (อ่านต่อไม่ต้องพิมพ์) “คำว่า ท่าน
เป็นสรพนามบุรุษที่ ๒ และที่ ๓ ใช้แทนตัวผู้ที่เราพูดด้วย และผู้ที่เรากล่าวถึง....”
- ปัญญา** อ้อ ! สวรรค์ครับ ท่านผู้หญิง.....
- นิมิต** สวรรค์ครับอาจารย์ ผมกำลังพิมพ์บทของอาจารย์ยังไม่เสร็จเลยครับ
- ปัญญา** ก็จะไม่เสร็จยังไงเล่าครับ ไม่อ่านตลอดก่อน แล้วมานั่งอ่านทีละคำพิมพ์ทีละคำ ตะกี้
คุณนิมิตอ่านคำว่า ท่าน เป็น ห่าน แล้วยังสงสัยว่า ถ่าน เสียอีกด้วยครับ
- นิมิต** เนอะ ฟ้องเลย บังเอิญผมไม่ทันอ่านเสียก่อน รีบพิมพ์ทีละประโยคครับ นี่ก็ได้ครึ่งหน้า
แล้ว เดียวก็เสร็จครับ
- สมโรจน์** บทนี้ดิฉันรีบเขียน เพราะเพิ่งนึกได้ว่าจะออกรายการวิทยุในเดือนนี้ เขียนหัวจด
อ่านไม่ออก ขอโทษทีละ แต่อย่าเพิ่งพิมพ์ก็ได้ ยังไม่เอาเข้าที่ประชุมดูกันวันนี้
หรอกค่ะ
- ปัญญา** บทนี้เกี่ยวกับเรื่อง คำในภาษาที่เปลี่ยนไป ที่ท่านประธานเสนอให้ท่านผู้หญิงจัด
รายการใช้ไหมครับ ดีครับ จะได้หายบ่นกันเสียที
- สมโรจน์** ดีรีคะ รายการหัวแตกนะไม่ว่า อยู่ ๆ ลุกขึ้นให้ไปทำอวดรู้ขัดคอชาวบ้านซึ่งเขา
เป็นคนไทยเจ้าของภาษาไทย เขาจะใช้อย่างไรก็ได้ ถ้าไม่ผิดกฎหมาย
- ปัญญา** เอ ! แต่มันก็ไม่ใคร่ถูกต้องตามหน้าที่ของคำ ที่กำหนดใช้ไว้ดีแล้วนี่ครับ ยิ่งไป
เปลี่ยนเพิ่มหน้าที่คำสับสน ระเบียบของภาษาก็ถูกล่วงล้ำ ยิ่งใช้ผิดตาม ๆ กัน โดย
เข้าใจผิดคิดแต่ว่าเพื่อทันสมัย ความผิดทำกันมาก ๆ ก็กลายเป็นถูก ถ้าอย่างนี้
เรื่อย ๆ ที่คนเขาชมว่า ภาษาไทยประณีตมาก ระเบียบดี ก็พังหมดสิครับ ผมว่า
นักภาษาท่านยังถกเถียงกันให้ภาษาเจริญ เราลองท้วงติงบ้าง ก็คงไม่ผิดร้ายอะไร
นะครับ
- สมโรจน์** ถ้าคนฟังหลาย ๆ คนเขาว่า “เซยแหลก หัวโบราณไม่ก้าวหน้า” ละก็ คณะอนุ-
กรรมการรับกันไว้บ้างก็แล้วกัน ดิฉันไม่เถียงหรอกในข้อที่ว่าภาษาที่ดีต้องมี

ระเบียบในการใช้คำ ภาษาเป็นวัฒนธรรมสำคัญที่ช่วยให้วัฒนธรรมอื่นอาศัย ช่วยให้ชาติอยู่ด้วยดี แต่มันก็มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลและสิ่งแวดล้อม ภาษา จึงจะอยู่คงทน เหมือนชีวิตคน มีเกิด มีเปลี่ยน มีดับ แล้วถ้าจะเปลี่ยนแปลงก็ต้อง ไปในทางเจริญออกมา ไม่ใช่อยากจะทำคำใหม่หรือเปลี่ยนความหมายของคำ เสียใหม่ ก็ทำเอาตามสะดวก จะพาให้ไปอยู่กับระเบียบภาษา ระเบียบที่ยังใช้ได้ ก็เก็บไว้ เปลี่ยนบ่อย ๆ ภาษาก็พังหมด

ปัญญา

นิมิต

เปลี่ยนแล้วยุ่งยาก ก็ใช้ตามเก่าไปก่อน ของเก่าไม่ใช่เลวเสมอไป

อ้อ ผมรู้ละ ตอนนี้มีคนปนกันเรื่องการใช้คำว่า ท่าน แทน คน ใช้ใหม่ครับ บางคน ก็เลยต้องใช้ ท่าน ตามบ้าง อ้างว่าให้ทันสมัย

ปัญญา

นั่นแหละที่คุณอ่านเป็น ท่าน ใจละ คำนี้กำลังเรียกว่า “ฮิต” มาก เวลาพูดถึง จำนวนของคน เรามีลักษณะนามว่า “คน” อยู่แล้ว เช่น ครู ๕ คน รัฐมนตรี ๑๐ คน คนงาน ๓ คน โจร ๕๐๐ คน คนเหมือน ๆ กัน ไม่ว่าใครจะสูงจะต่ำ ถ้าสูงอย่าง พระสงฆ์ก็ใช้ว่า สงฆ์ ๑๐ รูป ภาษาปากก็ว่า ๑๐ องค์ แต่ถ้าเป็นพระพุทธรูป ก็จะใช้ว่า ๑๐ องค์ หรือพระมหากษัตริย์ก็ใช้ ๓ พระองค์ แต่พระบรมวงศ์ ๘ องค์ ถ้าสัตว์ก็ใช้ว่า ตัว แมว ๑๐ ตัว มีช้างแหละยุ่งยากหน่อย ช้าง ๑๐ เชือก

นิมิต

แต่เดี๋ยวนี้ได้ยินเสมอ ถ้าคำว่า คน ก็ต้องเปลี่ยนเป็น ท่าน ครู ๕ ท่าน นักเรียน เดียวนี้บางข่าวก็ใช้ ๕๐ ท่าน รัฐมนตรี ๕ ท่าน ผู้เข้าประชุม ๑๒ ท่าน เหลือแต่ ผู้ร้ายละครับ ๓ คน อ้อ ! คนรับใช้ ๖ คน ผมคิดว่าที่เกิดนิยมเปลี่ยนจากคำว่า คน เป็น ท่าน นะ คนที่ริเริ่มเปลี่ยนคงคิดว่า ถ้าใช้คำว่า คน แก่ผู้มีตำแหน่งสูง ๆ คง ไม่สุภาพกระมังครับ เขาก็เลยใช้ ท่าน เสียหมด อธิบดี ๕ ท่าน นักกีฬา ๒๐๐ ท่าน ถ้าใช้ว่า คน จะกลายเป็นไม่เคารพนับถือ ไม่สุภาพ

ปัญญา

ฮะ ! แล้วกัน ไหง่จั้นละ ผมก็เป็น คน คุณนิมิตก็เป็น คน ทำไม่เป็น คน แล้ว ไม่สุภาพ ผมกับคุณก็แต่งกายใส่เสื้อนุ่งผ้าเรียบร้อย ไม่ได้ถอดเสื้อเดินกลางถนน กิริยาวาจาก็เรียบร้อยนะครับ ท่านผู้หญิง แล้วจะว่าถ้าใช้คำว่า คน ละก็ไม่สุภาพ ยังไงกันแน่

สมโรจน์

แต่ดิฉันว่าเหตุผลของการที่คำลักษณะนามว่า คน ถูกเปลี่ยนแปลงเป็น ท่าน เช่น ครู ๕ ท่าน แต่ยังคงเหลือกรรมกร ๒๐ คน หรือว่าโจร ๕๐๐ คน นั้นเพราะคนต้นคิด อาจเห็นว่า ถ้าไปใช้คำว่า คน กับผู้มีคุณวุฒิ วิทยุ ช่างฝีมือสูง ๆ ก็จะไม่เคารพ ยกย่องตามวัฒนธรรมไทยกระมัง นี่ละ เห็นไหมล่ะคะ คนเก่า ๆ ว่าไว้ว่า ประเพณี ธรรมเนียมเป็นของตายยาก คนที่ริเริ่มเปลี่ยนคำว่า คน มาเป็น ท่าน เช่น อธิบดี ๑๐ ท่าน รัฐมนตรี ๕๐ ท่าน ก็คงมีวัฒนธรรมไทยเก่าติดอยู่ในหัวใจมากกว่าจะนึกถึงหลักถึงระเบียบของการใช้ภาษา แต่หมายจะใช้คำว่า “ท่าน” เฉพาะบุคคล

ผู้อาวุโสสูงเท่านั้น เพราะต้องการยกย่องจึงไม่อยากใช้ว่า “คน” แต่ผู้ที่ใช้ตาม ๆ มา ไม่เข้าใจ เลยเปลี่ยนคำว่า “คน” เป็น “ท่าน” เหลืออยู่แต่ โจร ๕๐๐ คน กรรมกร ๑๐ คน คงอย่างนี้กระมัง แล้วก็เห็นหรือยังว่า ยศถาบรรดาศักดิ์ การแบ่งชั้นวรรณะของมนุษย์ที่สมัยหนึ่งมนุษย์เคยทำให้แตกต่างกันนั้น มันเลิกได้ ระบบปกครองประชาธิปไตยถือว่ามนุษย์มีสิทธิเท่ากันหมด แต่ถ้าถ้อยคำในภาษาไม่ว่าของชาติใดภาษาใด มันยังไม่ยอมเลิกการแบ่งชั้นของคำ ศักดิ์ของคำยังมีอยู่ ต้องเรียนรู้ในการใช้สำหรับผู้ที่มีการศึกษา และภาษาก็ยังมีแบ่งชั้นอยู่ ภาษาสุภาพมาตรฐาน คือที่ใช้เขียนใช้พูดเป็นทางการ ภาษาถิ่นมาตรฐาน คือภาษาสุภาพที่ใช้พูดใช้เขียนในหมู่สุภาพชน ภาษาปาก ภาษาชาวบ้าน ซึ่งพูดง่าย พูดดังฟังชัด ภาษาคนอง ฯลฯ มากมายหลายชั้น จะใช้อย่างไหนต้องรู้หลัก รู้กาลเทศะ ต้องศึกษาอบรม ก็เหมือนกับที่พ่อแม่ครูอาจารย์อบรมกิริยาวาจาเรานั้นแหละ เพราะกิริยาวาจาต้องไปคู่กัน คนใช้ภาษาสามหาว กิริยาก็อดสามหาวไม่ได้ คนป่าจะพูดกับหัวหน้าเผ่า เขาก็มีคำพูด มีท่าทีกิริยานอบน้อม ไม่เหมือนเวลาเขาพูดกับลูกเมียบริวารของเขา ดูในหนังก็รู้ เวลาเขาเล่นเรื่องคนป่าต่าง ๆ

ปัญญา

ครับ แล้วคำว่า ท่าน นี้ ดั้งเดิมก็อยู่ในหลักภาษาเรื่องการใช้คำ ว่าเป็นสรรพนามใช้ใหม่ครับ ผมก็จำไม่ได้แน่ เคยเรียนมา

สมโรจน์

คำ ท่าน เป็นสรรพนามบุรุษที่ ๒ กับที่ ๓ ก็ยุ่งเอากการอยู่แล้ว ที่นี้จะมาให้เป็นคำนามชนิดตามหลังจำนวนเลขบอกให้รู้ก็ คน ก็ ท่าน เข้าไปอีก มันก็ยุ่งขึ้นอีกเหมือนกันแหละนะละ ลักษณะนามยังยุ่งยากอยู่แล้ว เลื่อย ๓ ปืน ขลุ่ย ๕ เล้า ฯลฯ อันที่จริงคนเก่า ๆ บางคนท่านก็ใช้ ท่าน เป็นลักษณะนามเหมือนกัน ดิฉันเคยพบว่าเคยมีคนเก่า ๆ คนหนึ่งใช้คำ ท่าน เป็นลักษณะนาม ก็เพราะมีนักปราชญ์ที่เป็นเจ้านายชั้นบรมวงศ์อยู่กับขุนนางชั้นพระยา ก็เลยว่านักปราชญ์ ๒ ท่าน คำในภาษาไทยละเอียดมากในเรื่องคำสรรพนามบุรุษที่ ๑-๒-๓

นิมิต

จริงครับ พวกฝรั่งที่เขาพูดภาษาไทยได้ เขาบอกผมว่า ภาษาไทยมีคำมากมายละเอียด การใช้ก็ยุ่งยาก ออกเสียงก็ยาก คำสรรพนามในการใช้พูดกันหลายชั้นเชิงจริง ๆ เขาไม่ค่อยกล้าใช้ กลัวผิด เขากลัวถูกหัวเราะเยาะ คำแทนของฝรั่งมีแค่ I, we, you แล้วก็ me, us, he, she, it, they บุรุษที่ ๓

สมโรจน์

แล้วก็ Thou, Thee ภาษากรีก ภาษาโบราณหลัง ๆ ใช้ใหม่คะ ถูกละคะ พูดอย่างนี้ทำให้ดิฉันนึกถึงเรื่องเหลว ๆ เมื่ออายุไม่ถึง ๑๔-๑๕ น้าชายอยู่อังกฤษเสียเวลานานกลับมาบ้านแล้วเพื่อนสนิทก็กลับมาบ้าง เอาเมียหม่อมมาด้วย ต่างก็ช่วยกันสอนหม่อมให้พูดไทย วันหนึ่งไปหัวหินกัน เพื่อนผู้สามีหม่อมมัวไปเดินอยู่ชายหาด น้าชายคนองของดิฉันก็สอนให้เมียหม่อมของเขาตะโกนเรียกให้ขึ้นมากินข้าวว่า

- “ไอนิดไว้ย มาแตกข้าว” แหม่มแกก็นึกว่าคงเป็นคำหวาน ๆ เพราะ ๆ ก็ตะโกนลงไป พวกเราก็ออดหัวเราะไม่ได้ บาปกรรมแท้ ๆ แหม่มเลยเหอหรร่าเต็มที พอสามขึ้นบ้านมาได้ ก็ชด้นชายเสียพลักหนึ่งที่หน้าข้างฐานเป็นครูดิ
- นิมิต** ไช้เอ๊ย แหม่มถูกตุ๋นเสียละเลย คำไทยนี่หลายชั้นจริง ๆ นะครับ
- ปัญญา** คำว่า ท่าน บุรุษที่ ๒ นั้น ต้องใช้กับผู้อาวุโสที่เราเคารพอยู่แล้ว บางทีนักแปลสมัยเก่าเขาก็แปลคำว่า You ว่า ท่าน อยู่เรื่อย ๆ ก็มีนะครับ
- สมโรจน์** ไช้คะ เจ้าหน้าที่หน้าห้องรัฐมนตรีก็พูดกับรัฐมนตรีว่า “ท่านครับ แยกที่ท่านนัดไว้มาแล้วครับ” หรือคุณนิมิตยืนรอแฟนอยู่ริมถนน พอดีมีผู้อาวุโสทำทางภูมิฐานอย่างคุณปัญญานี้แหละเดินผ่านมา ทำกระเป๋าสตางค์ตก คุณนิมิตก็เก็บวิ่งไปส่งให้ “ท่านครับ ท่านทำกระเป๋าสตางค์ตกครับ”
- ปัญญา** ถ้าเรื่องจริงผมสงสัยว่าคุณนิมิตจะไม่คืนเสียมากกว่ามั้ง
- นิมิต** แหม ! ไม่รักก็ตรงรู้ใจไปเสียหมดนี่แหละ แต่ผมคงไม่เรียกอาจารย์ปัญญาว่า ท่านแน่ ๆ เลย ผมก็จะเรียกตามสมัยนี้ว่า “คุณลุงครับ กระเป๋าสตางค์ตกครับ” เดียวนี้ในกรุงเทพฯ คนไม่รู้จักกันเวลาพูดกันเขานับญาติกันทั้งเมืองแล้วครับ เพราะเขาว่าสุขภาพ ดีกว่าไปเรียกคนที่เราพูดด้วยที่ไม่ใช่ญาติของเราว่า คุณ ว่า ท่าน สะดวกปาก เป็นกันเองดีด้วย
- สมโรจน์** นั่นมันอีกเรื่องหนึ่ง เรื่องนี้เป็นวัฒนธรรมหมู่บ้านในชนบท เขาแต่งงานปนเปกันหมู่บ้าน แต่ละหมู่ เขาก็เป็นญาติกันทั้งหมู่บ้าน ก็เรียกกันว่า พี่ ป้า น้ำ อา แล้วถือเป็นชนบประเพณีอย่างหนึ่งของไทยแต่ดั้งเดิม ในจักรพรรดิวัตรของกษัตริย์เราก็นี่ เวลานี้ชาวชนบทหลังไหลเข้ามาหากินในกรุงเทพฯ มาก วัฒนธรรมเป็นของถ่ายเทกันได้ คนกรุงเห็นว่าสะดวกดี เพราะเป็นแบบไทย ๆ ก็เลยเป็นญาติกันทั้งเมือง
- นิมิต** กรุงเทพฯ สมัยดิฉันเด็ก ๆ อยู่สวนมะลิ รั้วบ้านเป็นไม้ดอกไม้ใบ ไม่กั้นกำแพงอย่างเดี๋ยวนี้มากมาย เด็ก ๆ ลอดรั้วไปเล่นข้าง ๆ บ้าน พ่อแม่ก็ชอบกัน ส่งของกินให้กัน เราก็เรียกกันว่า พี่ ป้า น้ำ อา ตามที่พ่อแม่สอน แต่เป็นเพียงในหมู่เพื่อนบ้านใกล้ ๆ บางทีก็เรียกแม่ครัวในบ้านว่าป้าแหม่ม ป้าจิบ ไม่กล้าเที่ยวนับญาติคนไม่รู้จักอื่น ๆ วัฒนธรรมกรุงจึงไม่เหมือนวัฒนธรรมชนบท ๆ เขารักษาอะไร ๆ ดี ๆ ไว้มาก
- นิมิต** ผมไปซื้อของบางลำภู ดี ม่วย เรียก “พี่ ๆ อุดหนุนหน่อยซี” คนขายของแต่ก่อนเมื่อผมอายุ ๗-๘ ขวบ เขาเรียกแม่ผมว่า “คุณนาย” เดียวนี้เขาเรียก ยาย ป้า มันเปลี่ยนไปจริง ๆ นะครับในกรุงเวลานี้ แต่บางคนที่เขาถือตัว เขาก็ไม่ชอบให้คนอื่นไปนับญาติกับเขาก็มี
- ปัญญา** คุณนิมิตชักไบออกนอกทางเรื่อย ท่านผู้หญิงครับ แล้วคำว่า ท่าน ที่เป็นบุรุษที่ ๓

ก็คือบุคคลที่เราพูดถึง เช่น ผมใช้ว่า อธิบัติท่านไม่อยู่ ท่านไปต่างจังหวัด หรือ ท่านรัฐมนตรีไปเปิดงานนิทรรศการสินค้า ท่านจะกลับตอนบ่าย ๆ หรือ คุณพ่อ ท่านนอนหลับ อย่าไปรบกวนท่าน ดูใช้อย่างพอควร เดี่ยวอยู่หน้าคำ เดี่ยวอยู่หลังคำ เดี่ยวใช้คำเดียว ก็แยแล้วนะครับ คำ ท่าน นี่นะ เดิมก็ทำหน้าที่หลายอย่างอยู่แล้ว ขณะนี้กินหน้าที่ไปเป็นลักษณะนาม แยกหน้าที่ของคำลักษณะนามว่า คน เสียอีก แล้ว เห็นนักภาษาเขาถกเถียงการใช้คำ ท่าน แบบใหม่นี้ว่า ไม่ดีก็มี ดีก็มี แล้วเอาอย่างไรกันครับ

นิมิต

ผมฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ เห็นเขาใช้ พ่อเขา แม่เขา อธิบัติเขา หนังสือปุ่นใช้ว่า นายท่านเขา แม่เขาโกรธ ป้าเขาไปตลาด บางทีละครบางเรื่องยกนายหญิงเป็นถึงคุณท่าน แต่ว่าพูดกลับหลังว่า คุณท่านเขา อย่างนี้ว่าไงครับ คำ เขา ที่ตามหลังคำ แทนชื่อผู้ใหญ่เมื่อพูดถึง กับ เขา ที่ใช้พูดถึงผู้น้อย เช่น อาจารย์ปัญญาพูดกลับหลังผมว่า คุณนิมิตเขาไม่ชอบกินของสด ๆ คาว ๆ หรือ

สมโรจน์

สรรพนามใช้แทนชื่อคนที่พูดถึงนั้น เป็นบุรุษที่ ๓ คำว่า “เขา” ต่างกับ “ท่าน” อย่างที่คุณก็รู้ดีแล้ว ถ้า “ท่าน” ก็ยกย่องเคารพผู้ใหญ่มากกว่าเรา ถ้าใช้ว่า “เขา” ก็ถือว่าเราผู้ใช้นี้โตกว่า แต่ในชนบทการพูดคำว่า “เขา” หรือในหมู่บ้านร้านค้าตลาด มักใช้ว่า “เขา” นั้น เป็นเรื่องวัฒนธรรมการใช้สรรพนามอีกแบบหนึ่ง ไม่ใช่ว่านับถือหรือไม่นับถือ แต่เขาใช้คำว่า “ท่าน” กับสงฆ์หรือเจ้านายเท่านั้น เขาใช้คำว่า “มัน” สำหรับเด็ก ๆ ลูก ๆ ของเขาก็มี เช่น “ไอ้ดำมันไปไถนา” บางทีก็ใช้ “แก” แทนชื่อผู้ใหญ่ ผู้มีอายุในชนบท เช่น แม่แกไปขายของ ตาสีแกไปตกปลา การใช้สรรพนามซ้อนไปกับชื่อนั้นเป็นลักษณะการใช้คำซ้ำซ้อนของภาษาไทย และแต่ละคำที่ว่ามานี้ใช้ต่างระดับกันกับ ท่าน เรื่องของนับถือมาก นับถือน้อย ไม่นับถือ ต้องแล้วแต่ผู้พูดจะคิดอย่างไร จะรู้ว่าควรใช้อย่างไร ในกาละใด เทศะใด คนกรุงหรือคนชนบทสามัญ หรือคนมีการศึกษาสูงอาจใช้ต่างกัน คำว่าท่านในฐานะบุรุษที่ ๓ ในภาษากฎหมายก็ใช้เป็นคำกลาง ๆ หมายถึงใครก็ได้ เช่น “อย่าผิดลูกเมียท่าน” ภาษิตก็มี “อยู่บ้านท่านอย่าดูดาบ”

นิมิต

คำพากย์หนังสือจีนใช้บุรุษที่ ๓ พูดถึงขุนนางก็ว่า “ได้ทำเปามาแล้ว” พูดถึงเจ้าก็ว่า “ฝ่าบาทกำลังบรรทม” คำว่า ได้ทำ ก็ดี ฝ่าบาท ก็ดี คำพากย์หนังสือจีนนิยมใช้เป็นทั้งคำแทนชื่อบุรุษที่ ๒ และที่ ๓

ปัญญา

นั่นเป็นการใช้พิเศษสำหรับคำพากย์หนังสือจีนใช้ไหมครับ

สมโรจน์

ใช่แล้ว เราจึงนำยกเว้นให้ว่าเป็นภาษาพากย์หนังสือจีน เหมือนยกเว้นให้ภาษาลิเก ภาษาโฆษณา ภาษาโรงพิมพ์ ฯลฯ ถือว่าเป็น ภาษาเฉพาะ ของเขา ผู้ใช้รู้ว่าไม่ถูก แต่ก็ต้องการความขบขัน ความเด่นจับหูจับตาให้คนอ่านคนฟัง ไม่น่าถือว่าผิดหลัก

- ปัญญา** ภาษามากมายไป ถ้าเด็กจะจำไปใช้ก็เพียงนำไปพูดกันอย่างสนุกคะนองมากกว่า จะไปใช้ในงานเขียนเรียงความภาษาสุภาพ ถ้าใช้ลงไปครูก็ควรชี้แจงแก้ไขเสีย
- นิมิต** ยังมีการเปลี่ยนแปลงของคำสรรพนามอีกคำหนึ่ง คือ คำว่า **ตน** เดี่ยวนี้ต้องใส่ **เอง** เป็น **ตนเอง** หหมดเลย ในข่าวบอกว่า “เด็กหญิงแดงเห็นนายดำปิ่นรื้อบ้านเข้ามาใน เวลาตึก **ตนเอง** ไม่รู้จะทำอย่างไร เพราะ **ตนเอง** เป็นเด็ก อยู่คนเดียวด้วย” คำ **ตน** ไม่มี **เอง** ไม่ได้หรือครับ เพราะคำว่า **ตน** ก็เป็นสรรพนามแทนเด็กหญิงแดงอยู่แล้ว และคำว่า **เอง** นั้นใส่ไว้เพื่ออะไรครับ
- สมโรจน์** อย่างนี้ไม่ได้เปลี่ยนแปลงนี้ครับ แต่เดิม **เอง** เข้าไปต่อท้าย **ตน** คำว่า **ตน** กับ **ตนเอง** ใช้ต่างกัน “**ตน**” ถ้าเป็นบุรุษที่ ๓ ใช้ลอย ๆ เป็นคำกลาง ๆ พ่อแม่ย่อมรักลูกของตน บางทีก็ใช้ “**ตัว**” แทนได้ ทุกคน ก็คือทุกคน บางที่ยัง ช้อนว่า **ทุกตัวตน** แต่ถ้าใส่**เอง**เข้าไปก็แสดงว่า เฉพาะตัวคนที่ถูกกล่าวถึง เช่น “ไม่รู้จักรักตนของ**ตนเอง**ก็ตามใจ” คำเองจึงแสดงความเฉพาะ “ใครเปิดน้ำทิ้งไว้” “**ฉันเองจะ**” ไม่ใช่คนอื่น คือฉันนั่นแหละ ถ้าใช้ **ตนเอง** เสียทุกคำ ความหมาย ก็ละเอเทอะ คำว่า **เอง** บางทีก็แปลว่า “เท่านั้นเองแหละ” อย่างเด็ก ๆ สมัยนี้มัก พูดว่า “แม่จำ ชื่อเถอะ สิบบาทเอง” สมัยนี้บางทีผู้ใหญ่ก็พูด เราก็เลยให้เป็นภาษา คะนอง เป็นภาษาปากไป
- ปัญญา** ภาษาอยู่คนที่ไม่ได้นะครับ ถ้าขึ้นไม่เปลี่ยนไปตามกาละ เทศะ สิ่งแวดล้อม คงตาย ไปไม่มีให้ใครใช้ เช่น ภาษาบาลี สันสกฤต ละติน เหลือแต่ในศาสนา ให้นักบวช กับนักปราชญ์ศึกษา และอยู่ในบทสวดมนต์ เป็นภาษาขลัง ๆ สำหรับคนที่แปล ความหมายไม่ออก อย่างคุณนิมิตจี้ ผมแอบดูเห็นสวดพิมพ์อยู่หน้าพระในห้องท่าน ประธาน ถามว่าสวดอะไร ก็ว่าสวดสรรเสริญพุทธคุณ สรรเสริญเทวดา บทสวด เล่มประจำตัวมี ลองให้แปลให้ฟัง บางคำก็แปลไม่ได้ ผมเองก็แปลไม่ออก เพราะ ไม่ได้เรียนคำบาลี แต่ก็ถือว่าเป็นคำมงคลทั้งนั้น
- สมโรจน์** คุณปัญญานี้เก่งจริง เข้าใจธรรมชาติของภาษา ก็ถ้าไม่มีการเปลี่ยนแปลงเสียบ้าง ภาษาไทยคงไม่ยั่งยืนมาเป็นพัน ๆ ปีมาได้ ก็เพราะคนไทยรู้จักปรับปรุง ยอมรับ กับความเจริญของโลก คำไทยไม่พอใช้เรียกของใหม่ ๆ เราก็รับคำภาษาอื่นมาปรับ มาบวชเป็นคำไทยเสียไม่รู้เท่าไร อย่าง วิทย์ โทรทัศน์ เป็นต้น คำซึ่งมีทั้งเกิด ทั้งแก่ ทั้งดับ คำเก่าสูญ คำใหม่ก็มาแทนที่ ขออย่างเดียวถ้าจะเปลี่ยนความหมาย เดิม หรือเปลี่ยนความมุ่งหมายในการใช้เสียใหม่ ก็ให้เปลี่ยนไปทางดี เวลานี้คำว่า “**โกหก**” กำลังขึ้นโตะ แหวกระเบียบอันดีของภาษาในการใช้คำ
- นิมิต** ขึ้นโตะอย่างไรครับ เห็นใช้กันออก คำนี้แปลว่าพูดไม่จริงไม่ใช่หรือครับ
- สมโรจน์** ใช่ แต่คำนี้เรารับมาจากบาลีว่า “**กุหก**” มาแผลงใช้ แล้วใช้ในความหมายต่ำมาตั้ง

๕๐๐—๖๐๐ ปีแล้ว ดูในกฎหมายตราสามดวงซี้กะ มีแต่ใช้กับผู้ร้าย เช่น “ผู้ร้าย ใจพาลสันดานโกหก” คำว่า “พูดจาโกหกพกลม” คำชื่อนบอกความหมายไว้ใน คำหลัง ผู้ใหญ่ใช้สำหรับดูว่าเด็กในบ้าน เราถือว่าเป็นคำแสลงหู ดิฉันเคยถูกแม่ตี เพราะไปจำจากลูกแม่ครัวมาใช้กับน้อง ครูชั้นประถมของดิฉันชื่อ ครูเสี่ยม ครูพิศ เกลียดนักเวลาได้ยินนักเรียนพูดคำว่า โกหก ต้องเรียกไปเอ็ด แล้วให้เขียนคำว่า พูดเท็จ พูดปด พูดไม่จริง ๒ หน้ากระดาน และถ้าคำนี้เป็นคำดี ใช้ได้ทั่วไปทุกระดับ ศาลคงไม่ใช้ว่า พยานเท็จ แจ้งความเท็จ คงใช้ว่า พยานโกหก แจ้งความ โกหก มานานแล้ว

ปัญญา

ผมก็เหมือนกัน เสียเวลาใส่ทุกที เวลาละครเขาเล่นมีบทพูดสั้นว่า แม่โกหกหนู คู่รัก พูดกันว่า พี่โกหกน้อง อธิบัติโกหกผม

สมโรจน์

ฮือ! เรื่องของภาษาเป็นเรื่องละเอียดอ่อน มันเปลี่ยนอยู่เรื่อยตามความจำเป็น พวกฝรั่งนักภาษาเขาก็วิตกกังในเรื่องเอาคำดี ๆ มาใช้ในทางเสื่อมทราม เอาคำต่ำไปใช้เป็นคำสูง เช่น คำดี ๆ ว่า Wench เคยใช้เรียกเด็ก ๆ สาวของพระเยซูคริสต์ ต่อมาเอามาใช้ในความหมายว่า หญิงชั่ว หญิงแพศยา แล้วพอ ค.ศ. ๑๖๐๐ เปลี่ยนอีก เอาไปใช้เรียกสาวใช้เสียแล้ว คำดี ๆ เช่น Cunning เคยใช้ในความหมายดีว่า ฉลาด รอบรู้สารพัด ก็เปลี่ยนความหมายเอาไปใช้ ฉลาดเจ้าเล่ห์แกมโกงอย่าง หมายจิ้งจอกไปฉิบ ในทุกวันนี้ เรื่องวิตกวิจารณ์ในการใช้คำมีอยู่แทบทุกชาติ ของเรายังมีเลยครับ **ปรมาจารย์** เพลงฉ่อย บรมครูมวยปล้ำ

นิมิต

สมโรจน์

นั่นซิ คำ **ปรมาจารย์** เป็นศัพท์ศาสนา เคยใช้ได้กับพระศาสดาเจ้าของศาสนา เท่านั้น เดียวนี้เปลี่ยนไปใช้กับ อะไร หรือ ใคร ก็ได้ที่เป็นครูผู้เชี่ยวชาญการสอน ก็ยกให้เป็นปรมาจารย์ เรื่องการเปลี่ยนแปลงของคำในภาษานะ ยาวเป็นรามเกียรติ์ ภาษาก่อนจึงจะไม่เที่ยงนะครับ เหมือนคน เรื่องภาษามีปัญหาทุกยุคทุกสมัย

ปัญญา

สมโรจน์

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ท่านกริ้วคนที่ใช้ภาษาเฟื่อง ๆ เป็นแบบฝรั่งว่า “โอ้อ้อภาษาไทย ช่างกระไรจนฉิบหาย” กริ้วไว้เป็นกาพย์ยาว แต่แล้วภาษา ในสมัยรัชกาลที่ ๖ นั้น โดนหักท้วงเสียจนกลายเป็นยุคทองของการเปลี่ยนแปลง ในภาษาไทยที่รับเอาวัฒนธรรมภาษาทางตะวันตกมาปรับปรุงใช้เสียเรื่อยมาทีเดียว แต่ก็ยังไม่เฟื่องท่าภาษาไทยของเราทุกวันนี้ เอ๊ะ จะ ๒ โมงแล้ว ไปเข้าประชุม เถอะ

จบรายการ

—เพลงความเป็นไทย—

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย

ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”

เรื่อง “ระเบียบชาวพุทธ”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

วันพฤหัสบดีที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๖ เวลา ๑๙.๓๐ น. — ๑๙.๕๕ น.

ผู้จัดรายการและเขียนบท

สุนีย์ พระแก้ว

วิทยากร

ไพรัช วนาพรรณ

ผู้ร่วมรายการ

สุนีย์ พระแก้ว

ชุตินา มณฑล

ฝ่ายเทคนิคของรายการ

วิญญู ภัณฑิตานนท์

—เพลงประจำรายการ—

- ลูกสาว คุณแม่คะ พรุ่งนี้เป็นวันคล้ายวันเกิดของคุณแม่ใช่ไหมคะ หนูเลยขอกราบคุณแม่ด้วยกระเช้าดอกมะลิชื่อนี้คะ
- แม่ ใช่จะ แหมขอบใจนะจ๊ะ สวยมาก แม่จะเอาไปบูชาพระพุทธรูปเลยนะ
- ลูก นี่คุณแม่เตรียมข้าวของอะไรเยอะแยะเชียว คงจะใส่บาตรพรุ่งนี้กระมังคะ
- แม่ ก็ใส่บาตรพรุ่งนี้เข้าใจละ ครบรอบวันเกิดทีหนึ่งก็ถือว่าเป็นบุญตัวที่มีอายุยืนยาวมาอีกปีหนึ่ง พรุ่งนี้หนูจะใส่บาตรกับแม่ไหมละ
- ลูก หนูยังไม่ได้เกิดพรุ่งนี้นะคะ
- แม่ อู๊ย ไม่จำเป็นหรอก การมีจิตใจอยากเสียสละทำบุญทำทานนะทำได้เสมอแหละ
- ลูก ค่ะ หนูจะไปกับคุณแม่คะ จะชวนคุณพ่อด้วยนะคะ อ้อ แม่คะ การตักบาตรตอนเช้า ๆ นี่ ชาวพุทธเรามีกำหนดวันสำคัญไหมคะ
- แม่ ที่จริงถ้าจะตักบาตรตอนเช้าง่าย ๆ ทำทุกวันก็ได้ หรืออาจถือเอาวันเทศกาลสำคัญก็ได้ เช่น ขึ้นปีใหม่ แต่ถ้าจะเลี้ยงพระสวดมนต์ด้วยที่บ้านละก็เป็นการใหญ่ เขาก็เลือกโอกาส เช่น ขึ้นบ้านใหม่บ้าง ฉลองบ้านบ้าง ครบรอบวันแต่งงานบ้าง ครบรอบมรณกรรมของบรรพบุรุษบ้าง หรือวันสำคัญทางศาสนา เช่น วิสาขบูชา มาฆบูชา เข้าพรรษา ออกพรรษาก็มี แล้วแต่สะดวก
- ลูก คุณแม่ทำไมไม่ทำบุญใหญ่ที่บ้านเราพรุ่งนี้เสียเลยละคะ
- แม่ แม่กะว่าเดือนหน้าจะทำบุญฉลองบ้านอยู่แล้ว จะจัดที่บ้านนี้แหละ... เอ้า.. หนูช่วยแม่ยกของเก็บหนอยชิ
- ลูก ค่ะ

—ดนตรี—

(เสียงไก่ขัน)... ดนตรี...

- แม่ ยืนคอยตรงนี้แหละ เดี่ยวพระท่านก็เดินมาทางนี้
- ลูก แม่คะ ถ้าพระมาแล้วเราเลือกถวายของพระรูปนี้ รูปนั้นจะได้ไหมคะ
- แม่ ไม่ได้จ๊ะ ไม่ถูกต้อง เราจะเลือกที่รักมักที่ชังไม่ได้ เจาะจงไม่ได้ด้วย เมื่อเราตั้งใจอุทิศเป็นทานแล้วต้องสละ ไม่ว่าใครจะเป็นผู้รับ มิฉะนั้นไม่ได้ผลานิสงส์ เพราะใจไม่บริสุทธิ์
- ลูก เมื่อไหร่คุณแม่ยกถาดอาหารขึ้นจรดหน้าผาก นั่งยอง ๆ ลงพุงอะไรพิมพ์าคะ
- แม่ อริษฐานจ๊ะ ก่อนใส่บาตรต้องอริษฐาน แม่อริษฐานว่า สุทินนัง วัตะเมทานัง อาสะวะชะยะยาวะหัง โหตุ
- ลูก แปลว่าอะไรคะ
- แม่ แปลว่า ทานของเราให้ดีแล้วหนอ ขอจงเป็นเครื่องนำมาซึ่งความสิ้นไปแห่งอาสวกิเลส

- ลูก บางทีหนูได้ยินบางคนบอกว่า ข้าวขาวเหมือนดอกบัวอะไรนี่แหละค่ะ
- แม่ อ้อ สำหรับผู้จำคำบาลีไม่ได้ เขาก็ว่าเป็นคลองจองกันเป็นภาษาไทยก็มี อันนี้ให้พ่อ
ลองมาให้ฟังซิ
- พ่อ พ่อจะว่าให้ฟังนะ (อ่าน ๗) ข้าวขาวเหมือนดอกบัว ยกขึ้นทูนหัว ตั้งใจจำนง ตักบาตร
พระสงฆ์ ขอให้ทันพระศรีอารีย์ ขอให้พบดวงแก้ว ขอให้แคล้วบ่วงมาร ขอให้
บรรลुพระนิพพานในอนาคตกาลเทอญ
- ลูก (หัวเราะเล็กน้อย) ดีนี่ละ เข้าใจดีค่ะ
- แม่ เอ้า พระมาแล้ว ถอดรองเท้าก่อนนะ
- ลูก ถอดแล้วยืนบนรองเท้าอยู่ ได้ไหมคะ
- แม่ ไม่ถูกจะ ถ้ายืนเหยียบรองเท้าอยู่ก็เท่ากับอยู่สูงกว่าพระอีก พระท่านไม่ได้สวม
รองเท้า ท่านยืนกับพื้น เราก็ควรยืนที่พื้นด้วย
- ดนตรีคั่น—
- พ่อ ตอนลูกตักข้าวเมื่อตะกี้เนะ ระวังอะไรหรือเปล่า
- ลูก ระวังไม่ให้ข้าวหกค่ะ
- พ่อ ดีแล้วลูก เวลาเทพพิทักษ์ก็ต้องคว้ามืออย่าพลิกมือหงายแล้วเท หนูไม่สุภาพผิดธรรมเนียมชาติ
ด้วย
- ลูก เวลาข้าวสุกติดทัพพี เราจะเคาะให้ลงบาตรเลยได้ไหมคะ
- พ่อ ไม่ได้เลยนะ จะให้ทัพพีกระทบกับขอบบาตรยังไม่ได้เลย จะกลายเป็นได้บาปอกุศล
ที่จริงเวลาพระรับบิณฑบาต จะต้องสวดมนตร์ด้วย ถ้ามีเสียงดังจะกวนสมาธิท่าน
- ลูก ตอนคุณพ่อบวช คุณพ่อตื่นเช้าก็โม่งคะ
- พ่อ พ่อเฒ่าก็ตื่นมาสวดมนตร์ทำวัตรเช้า ออกเดินรับบิณฑบาต ตอนสว่างเห็นทาง
นั้นแหละ
- ลูก ทำไมพระจึงต้องออกไปบิณฑบาตล่ะคะ ไม่ไปไม่ได้หรือคะ
- พ่อ ไม่ได้จะ พระวินัยบัญญัติว่าพระจะเก็บอาหารไว้ไม่ได้ พระพุทธเจ้าทรงสอนไม่ให้
โลกนั้นเอง ให้แบ่งปันไป พระจึงต้องออกบิณฑบาตทุกวัน อีกอย่างหนึ่งพระพุทธเจ้า
ท่านทรงเห็นว่าตอนเช้า ๆ อากาศดี พระพุทธเจ้าท่านทรงรู้จักพลานามัย การเดิน
พร้อมสูดอากาศบริสุทธิ์ช่วยในการออกกำลังกายที่ดี ทำให้ร่างกายแข็งแรง ใน
ทางพุทธวินัยเป็นการลดความฟุ้งซ่านในอารมณ์ด้วย แต่โดยกิจหน้าที่คือ พระ
จะเป็นผู้ทำให้คนมีโอกาสเสียสละ และสร้างกุศลจิตให้ตนเองด้วย เรียกว่าโปรดสัตว์
ใจละ
- ดนตรีคั่น—
- แม่ เอ้า ถึงบ้านแล้วไปตักน้ำสะอาดมาให้แม่ขันหนึ่งซิ

ลูก
แม่

อ้อ คุณแม่คงจะกรวดน้ำใช่ไหมคะ
จะ ตักบาตรแล้วต้องกรวดน้ำ เพื่ออุทิศส่วนกุศลที่ตนบำเพ็ญให้ดินฟ้ารับรู้ หนู
จำได้ไหม เมื่อสมเด็จพระนเรศวรทรงประกาศอิสรภาพ พระองค์ทรงรินน้ำลงบน
แผ่นดินเป็นการประกาศจิตอันแน่วแน่ว่าไทยกับพม่าขาดจากกัน เมื่อตอนพระ
เวสสันดรได้ทรงสละสองกุมารก็เหมือนกัน ก็รินน้ำประกาศกุศลทานเหมือนกัน
เป็นการยกให้อย่างเด็ดขาด

ลูก
แม่

ได้แล้วค่ะ น้ำ นี่ค่ะ
คนละขันนะ มานอกชายคาบ้านนี้ ในกระถางต้นไม้ก็ได้ ค่อย ๆ เทน้ำให้ไหลเป็นสาย
อย่าให้ขาด ถ้ากลัวจะไหลไม่เสมอก็เอานิ้วแตะช่วยด้วยก็ได้จ้ะ แล้วตั้งใจนึกอุทิศ
กุศลที่เราได้ทำนี้ให้แก่บรรพบุรุษ ว่าขอส่วนบุญนี้จงสำเร็จแก่ญาติทั้งหลายของ
ข้าพเจ้า ขอญาติทั้งหลายของข้าพเจ้าจงมีความสุข

ลูก
แม่

ไม่ใช่กล้วยเป็นภาษาบาลีหรือคะ
อ้อ มีจ้ะ บอกว่าอย่างนั้นะ (หัว ๆ) อิทัง เม ญาตินัง โหตุ สุขิตา โหนตุ ญาตะโย
ถ้าบางคนเขาจำไม่ได้ละคะ

ลูก
แม่

จำไม่ได้ก็ว่าเป็นภาษาไทยเอาเองก็ได้ เหมือนที่แม่ว่าตะกั๊นไฉละ

ลูก
แม่

คุณแม่คะ การกรวดน้ำนี้มีหลักอะไรหรือเปล่าคะ คุณแม่ช่วยอธิบายหน่อยนะคะ
การกรวดน้ำต้องทำหลังจากทำบุญแล้ว อย่างที่แม่บอกไปเมื่อสักครู่นี้ใจจะ ที่นี้
จุดมุ่งหมายก็เพื่ออุทิศส่วนกุศลที่ตนบำเพ็ญให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ล่วงลับ ตาม
ระเบียบนั้น ถ้าผู้กรวดน้ำเป็นผู้ใหญ่มีอาวุโสกว่าผู้ล่วงลับ เขาเรียกแผ่เมตตา ถ้า
ผู้กรวดน้ำเป็นเด็กกว่าผู้ล่วงลับ เขาเรียกว่ามีกตเวทิตาแก่ท่านจ้ะ

ลูก

ค่ะ หนูเข้าใจขึ้นอีกมากเลยคะ

—คนตรี—

แม่
พ่อ

คุณ วันนี้ไปนิมนต์พระที่วัดได้แล้ว เราจะทำบุญฉลองบ้าน เหลืออีก ๑๐ วันนะคะ
อ้อ จริงสิ ฉันจะไปเดี๋ยวนี้แหละ

ลูก
พ่อ

พ่อคะ ให้หนูไปด้วยนะคะ หนูอยากทราบวิธีไปนิมนต์พระค่ะ
ไปซิลูก

—คนตรี—

ลูก
พ่อ

คุณพ่อคะ เวลาไปนิมนต์พระที่ถูกต้องนั้นต้องทำอะไรบ้างคะ
มีซิลูก ก่อนอื่นเรื่องแต่งกายต้องสุภาพ ยิ่งเป็นผู้หญิงต้องมิดชิดให้มาก แต่กางเกง
รัดรูปไม่ควรนุ่งไป พอไปถึงก็ต้องดูก่อนว่ามีใครอยู่แถวนั้น แล้วถามว่าพระท่านนั้น
อยู่หรือไม่ ไม่ใช่ตรงขึ้นบันไดเลย ถ้าพระอยู่ข้างล่าง เราจะขึ้นบันไดยังไม่ได้นะ
ต้องรอให้ท่านอนุญาตเสียก่อน..... เอ้า ท่านมาแล้ว

พระ เจริญพร โยมทั้งสองมีธุระอะไรหรือ
 พ่อ กระผมจะทำบุญเลี้ยงพระเข้าที่บ้านขอรับ วันที่ ๒๔ เดือนนี้ขอรับ
 พระ จะต้องการพระเท่าไร
 พ่อ แก้วรูปขอรับ กระผมจะจัดรถมารับนะขอรับ
 พระ อ้อ ได้

—คนตรี—

ลูก คุณพ่อไม่เห็นบอกชื่อพระที่จะนิมนต์เลยละคะ
 พ่อ ไม่ได้ลูก เราต้องนิมนต์เจ้าอาวาสหรือหัวหน้าก็พอ ท่านจะจัดหาเองจะ
 ลูก แล้วอีกอย่างหนึ่ง ถ้าเราจะบอกพระว่านิมนต์ท่านไปฉันอะไร เช่น ขนมจีนแกงไก่
 หรือว่ากุ้งเผาอะไรอย่างนี้ จะเป็นอย่างไรไหมคะ
 พ่อ ไม่ได้อีกนั่นแหละ ผิดพุทธบัญญัติ จะไปบอกว่านิมนต์ฉันโน่นนี่ ท่านจะไม่รับนิมนต์
 เพราะถ้ารับแล้วฉันเข้าไปเกิดอาบัติปาจิตตีย์ทุกคำกลืนทีเดียว
 ลูก พ่อคะ พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้เรื่องอาหารต้องห้ามของภิกษุหรือเปล่านั้น
 พ่อ เอ้อ ลูกนี่เข้าใจถามนะ ตามพุทธวินัยบัญญัติก็มีเรียกว่า อภัยปิยะ คือ ของไม่สมควร
 แก่สมณะบริโภค ได้แก่ เนื้อ ๑๐ ชนิด คือ เนื้อมนุษย์, เนื้อช้าง, เนื้อม้า, เนื้อสุนัข,
 งู, ราชสีห์, เสือโคร่ง, เสือเหลือง, หมี และเสือดาว นอกจากนี้ก็ฉันได้ แต่ต้องสุก
 ทั้งนั้นนะ
 ลูก ผลไม้มีห้ามหรือเปล่านั้น
 พ่อ ไม่ห้ามไว้ แต่จะต้องอยู่ในลักษณะที่พร้อมจะบริโภคได้ คือ แกะ หรือห่าน ไม่มีเมล็ด
 ที่เห็นว่าจะสามารถงอกเป็นต้นได้ต่อไป ท่านจึงจะฉัน
 ลูก การนิมนต์พระนี่จะต้องมีกำหนดว่ากี่รูปกันไหมคะ
 พ่อ ก็แล้วแต่งาน ซึ่งอาจแบ่งออกเป็นงานมงคลกับงานอวมงคล ในงานมงคลเขานิยม
 นิมนต์กันอย่างน้อยไม่ต่ำกว่า ๕ รูป เรียกว่าบุญจรรค ส่วนจะมากขึ้นเท่าไรไม่มี
 กำหนด ที่พ่อนิมนต์มา ๙ รูป ก็เห็นว่าเป็นเลขดี ตามที่นิยมกันหมายถึงความเจริญ
 รุ่งเรืองก้าวหน้า ถ้าเป็นงานอวมงคล เช่น งานศพ เป็นต้น ก็มีหลายขั้นตอน เช่น
 ตอนสวดอภิธรรมตอนเผา นิมนต์ ๔ รูป ตอนทำบุญ ๗ วัน หรือ ๕๐ วัน ก็นิมนต์ ๕
 หรือ ๗ หรือ ๑๐ ตามแต่เจ้าภาพ
 ลูก เวลาจะจัดงานทำบุญ หนูเห็นส่วนมากจะต้องหาหมอดูฤกษ์วันต่าง ๆ นะคะ คุณพ่อ
 ว่าจำเป็นไหมคะ
 พ่อ จริงอยู่ พ่อก็เห็นส่วนมาก แต่ถ้าว่าตามระเบียบที่ถูกต้องแล้ว ฤกษ์นี่เป็นการ
 พิจารณาเวลาที่เหมาะ อาจแบ่งออกเป็นฤกษ์ทางคติโลก กับฤกษ์ทางคติธรรม
 ลูก มีฤกษ์คติโลก คติธรรมด้วยหรือคะ เป็นอย่างไรคะ

- พ่อ ฤกษ์ทางคติโลกก็คือ ฤกษ์ทางโหราศาสตร์ วันเวลาที่ประกอบกันมีส่วนดีหลายส่วน ให้มากที่สุด เรื่องนี้ต้องใช้วิชาโหราศาสตร์ตรวจกัน เป็นที่สังคมนิยม ส่วนทางคตินั้น พระพุทธเจ้าทรงสอนในสุปฺพพณฺหสูตรไว้ว่า คนเราเมื่อประพฤติกาย วชิ ใจ สุจริต ทุกเวลา เวลานั้นแหละเป็นฤกษ์ดี
- ลูก แสดงว่าทางพระท่านถือเอากรรมดีใช่ไหมจะเป็นฤกษ์ดี ส่วนทางโลกถือเวลาดีเป็นฤกษ์ดี ที่นี้มีไหมคะ ถ้าเราไม่ต้องถือฤกษ์ทั้งสองอย่างทีกล่าวมา
- พ่อ มีได้เหมือนกันคือ ถือเอาเหตุผล เช่น บุคคลพร้อม อุปกรณ์พร้อม อื่น ๆ ไม่มีอะไรเป็นปัญหา ก็ฤกษ์ดีเหมือนกันจะ
- ลูก ถึงบ้านพอดี หนูขอตัวก่อนนะคะ

—คนตรี—

(เสียงพระสวดตอนท้ายเพลงและจบ ภาวนุตฺเต คนตรีคลอเบา ๆ)

- ลูก สำหรับนี้ทำไมคุณแม่จัดสวยจัง อาหารก็ดูประณีตนะคะ
- แม่ นี่แหละเรียกว่าสำหรับพิเศษสำหรับพระพุทธรูป จัดเพื่อถวายพระพุทธเจ้า ต้องไม่ใช่เล็ก ๆ ไม่ใช่จัดอย่างภูตผี และไม่ใช้อย่างถวายพระสงฆ์ด้วย (คนตรีหยุด)
- เพราะเราถือว่าพระพุทธรูปเป็นองค์แทนพระพุทธเจ้า ซึ่งเปรียบเสมือนสังฆมิตระ คือพ่อของภิกษุสงฆ์ ธรรมดาเราย่อมจัดของให้พ่อนั้นต้องพิเศษกว่าลูกจริงไหมจะเอ้า ช่วยแยกหน่อยสิลูก เอาไปวางหน้าพระพุทธรูป...เอาละค่อย ๆ วางสำหรับตรงนี้...จะ ๆ ที่นี้ต้องกล่าวถวายข้าวพระพุทธรูปด้วย ว่าตามแม่นะ
- แม่ อิมัง
- ลูก อิมัง
- แม่ สูปะพะยัญชนะนะสัมปันนัง
- ลูก สูปะพะยัญชนะนะสัมปันนัง
- แม่ สาลินัง
- ลูก สาลินัง
- แม่ โภชะนัง
- ลูก โภชะนัง
- แม่ อุทะกัง วะรัง
- ลูก อุทะกัง วะรัง
- แม่ พุทธัสสะ ปุชฺมะ
- ลูก พุทธัสสะ ปุชฺมะ ทั้งหมดแปลว่าอะไรคะ
- แม่ แปลว่า ข้าวสุกแห่งข้าวสาลี อันสมบูรณ์ด้วยแฉกและกับข้าว และน้ำ อันประเสริฐนี้ ข้าพเจ้าทั้งสองขอบูชาพระพุทธเจ้า กราบ ๓ ครั้งจะ

- ลูก เสร็จแล้วนำอาหารสำหรับนี้ไปรับประทานได้ไหมคะ
- แม่ ได้จ้ะ รอให้พระฉันข้าวเสร็จก่อนแล้วจึงจะมายกออกกล่าวล่าวว่า เสสัง มังคะลัง ยาจามิ
- ลูก เสสัง มังคะลัง ยาจามิ หรือคะ ง่ายจัง นั่นคุณพ่อยกของประเคนให้พระ ไม่เห็นพระต้องป้อนรับเลยนะคะ
- แม่ ไม่ต้องจ้ะ เพราะคุณพ่อเป็นผู้ชาย ถ้าผู้หญิงประเคนของละก็ พระต้องป้อนรับ
- ลูก วิธีประเคนของพระที่ถูกต้องตามระเบียบก็คงมีหลักปฏิบัติใช้ไหมคะ
- แม่ มีจ้ะ ต้องประเคนด้วยมือทั้งสอง ต้องเป็นของไม่ใหญ่โตเกินไป ยกคนเดียวได้ และยกให้พ้นพื้น อย่าลากหรือผลักไป ผู้ประเคนต้องอยู่ห่างจากพระประมาณ ๑ ศอก เรียกว่า อยู่ในระยะหัตถบาท การประเคนที่ไม่ถูกต้องมักเห็นอยู่บ้างคือ การวางภาชนะอาหารหรือสิ่งของต่อ ๆ กัน คือเอาไปแตะของชิ้นก่อน ๆ ต่อ ๆ กันไป อย่างนี้ไม่ถูก และถ้าพระท่านรับของสิ่งใดแล้ว ถ้ามีใครไปจับของนั้นซ้ำอีก ก็จะต้องมีการประเคนใหม่
- ลูก พระกำลังฉัน เตียวคงสวดให้พรกระมังคะ
- แม่ เราก็ตริยมน้ำไว้กรวดน้ำอีกนะแหละ คราวนี้ท่านจะสวดว่า ยะถาวาริระหา ก็เริ่มรินน้ำ พอท่านลงท้ายว่า ติระโสยะถา เราก็รินหมดพอดี แล้ววางภาชนะ แล้วก็ประนมมือรับพรต่อไป นั่น พระท่านจะเริ่มแล้วนะ
- พระ ยะถาวาริระหา ปุราปะริปุเรนติ สาอะ..... (ดนตรีดังขึ้นครั่งนาที่แล้วเบาลง)
- แม่ พระจะกลับแล้ว กราบท่านเสวยซิ

—เพลงจบรายการ—

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”

เรื่อง “ขับลำเสภา”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันพฤหัสบดีที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๒๗ เวลา ๑๙.๓๐ น. — ๒๐.๐๐ น.

ผู้จัดรายการและเขียนบท
วิทยากร

ผู้ร่วมรายการ
ฝ่ายเทคนิคของรายการ

ปัญญา นิตยสุวรรณ
แจ้ คล้ายสีทอง
ปัญญา นิตยสุวรรณ
จิตรลดา หัซชะวณิช
วิญญู ปันทิตานนท์

—ดนตรีเพลงขวัญเมือง—

- จิตรลดา สวัสดิ์ค่ะ อาจารย์ปัญญดา
- ปัญญา สวัสดิ์ครับคุณจิตรลดา วันนี้วันพฤหัสบดี ท่านประธานคณะกรรมการเผยแพร์เอกลักษณ์ของไทยนัดประชุมใช่ไหมครับ
- จิตรลดา ใช่ค่ะ แต่ว่ายังไม่ถึงเวลานี้คะ
- ปัญญา นั้นซีครับ ผมถึงแปลกใจว่าทำไมคณะกรรมการยังไม่มา ทุกทีผมเห็นท่านผู้หญิงสมโรจน์มานั่งรออยู่ก่อนแล้ว วันนี้ผมออกจากที่ทำงานเร็วเลยมาถึงก่อนเวลามาก
- จิตรลดา อาจารย์มาถึงเร็วอย่างนี้ดีแล้วละคะ ดิฉันกำลังมีเรื่องจะเรียนขอความกรุณาอยู่พอดี
- ปัญญา เรื่องอะไรครับ
- จิตรลดา คือน้องชายของดิฉันเขาเป็นครูอยู่ต่างจังหวัดค่ะ เขาอยากจะทราบเกี่ยวกับเรื่องประวัติเสภาและการขับเสภาว่าเป็นอย่างไร เพื่อนำไปสอนนักเรียน เขาเขียนจดหมายถึงดิฉันให้ช่วยส่งเทปบันทึกเสียงเกี่ยวกับเสภาไปให้ ดิฉันก็คิดถึงอาจารย์ว่าคงจะช่วยให้ อาจารย์กรุณาช่วยด้วยนะคะ อาจารย์ก็มีความรู้เรื่องเสภานี้คะ
- ปัญญา ผมทราบเพียงเล็กน้อยเท่านั้นแหละครับ แต่เอาละ เมื่อคุณจิตรลดาขอร้องให้ผมช่วย ผมก็จะช่วยด้วยความเต็มใจ ผมจะไปหาครูแจ้ คล้ายสีทอง เขาทำงานอยู่ที่กองการสังคีต ที่เดียวกับผมนั่นแหละครับ ครูแจ้มีความรู้เรื่องการขับเสภาและการขับกรับเป็นอย่างดี ผมจะให้ครูแจ้ช่วยขับเสภาและขับกรับบันทึกเสียงลงเทปมาให้ครับ
- จิตรลดา ขอบพระคุณอาจารย์มากค่ะ

—ดนตรี—

- แจ้ ตกลงครับคุณปัญญา ผมยินดีช่วย แต่เรื่องประวัติเสภาขอให้คุณปัญญาเป็นผู้อธิบาย
- ปัญญา นะครับ พอถึงตอนขับเสภาและขับกรับเป็นหน้าที่ผมเอง
- ถ้าอย่างนั้นเราลงมือบันทึกเสียงกันเดี๋ยวนี้เลยนะคะ

—ดนตรี—

- ปัญญา คำว่าเสภา สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงอธิบายไว้ในตำนานเสภาว่า เสภาคมาคจากคำว่า เสวา ซึ่งเป็นภาษาสันสกฤต ภาษาของชาวเมืองมัทราชฐ์ว่าเศรวา หมายความว่า การบูชาอย่างหนึ่ง เมื่อบูชาพระผู้เป็นเจ้าก็ต้องขับลำนำสรรเสริญบารมีเทพเจ้าองค์นั้น ๆ ในสมัยโบราณ ศิลปะการขับเสภาได้รับยกย่องว่าเป็นศิลปะประเสริฐสุดในบรรดาศิลปะทั้งมวล ผู้ที่ขับเสภาได้ดีย่อมได้รับการยกย่องในหมู่ชนทั่วไป มนุษย์ทุกชาติทุกภาษาดูเหมือนจะพึงพอใจในการฟังเล่านิทานกันทั้งสิ้น ต้นเหตุการขับเสภาในเมืองไทย เชื่อกันว่า ในสมัยโบราณถ้าเล่านิทานในเวลากลางวันเทวดาแข่ง เห็นจะเป็นเพราะว่าเทวดา

ก็คงชอบฟังนิทานเหมือนกับคนเรา ถ้าคนเล่านิทานในตอนกลางวันเทวดาก็อดฟัง เพราะเทวดาต้องไปเฝ้าพระอิศวร เทวดาจึงมีเวลาว่างตอนกลางคืน ดังนั้น การเล่า นิยมเล่าและฟังกันในเวลากลางคืน การเล่านิทานนี้เองที่วิวัฒนาการมาเป็นการ ขับเสภา คือ การเล่านิทานเป็นคำกลอน และนิทานคำกลอนที่นิยมนำมาขับเสภา ก็คือเรื่องขุนช้างขุนแผน การขับเสภาในสมัยโบราณไม่มีดนตรีประกอบ นอกจาก กรับที่ขยับประกอบการขับเสภา ครั้นถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ จึงได้วิวัฒนาการขึ้น เนื่องจากรัชกาลที่ ๒ โปรดขับเสภามาก จึงมีเสภาเป็นของหลวงประจำพระองค์ และทรงมีพระราชดำริว่า ถึงแม้คนขับเสภาจะมีหลายคนคอยผลัดเปลี่ยนกันขับคนละตอนก็ตาม แต่คนขับก็ยังเหน็ดเหนื่อย เพราะมีเวลาพักไม่เพียงพอ จึงโปรดเกล้าฯ ให้จัดวงปี่พาทย์เข้าประกอบการขับเสภา โดยให้แทรกเพลงร้องส่งให้ปี่พาทย์รับ และบรรเลงเพลงหน้าพาทย์เหมือนอย่างการแสดงละคร การขับเสภาที่มีปี่พาทย์ประกอบก็เริ่มขึ้นตั้งแต่รัชกาลที่ ๒ ดังมีหลักฐานอยู่ในคำกลอนไหว้ครูซึ่งแต่งในรัชกาลนั้นว่า

เมื่อครั้งจอมนรินทร์แผ่นดินลับ เสภาขับยังหาไม้ปี่พาทย์ไม่

มาเมื่อพระองค์ผู้ทรงชัย

เกิดคนดีที่ในอยุธยา

เป็นอันว่าตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๒ เป็นต้นมา การขับเสภาจึงมีการขยับกรับและบรรเลงปี่พาทย์ประกอบ คุณแจ้กรุณาอธิบายรูปร่างลักษณะของกรับเสภาหน่อยซีครับ

แจ้

กรับเสภาตามปกติทำด้วยไม้ชิงชันรูปสี่เหลี่ยม แต่ลบเหลี่ยมเสียนิดหน่อยเพื่อมิให้บาดมือ และให้สามารถถลึงตัวของมันเองกลองกระทบได้สะดวก ขนาดของกรับเสภาหน้าด้านละประมาณ ๕ เซนติเมตร ยาวประมาณ ๒๐ เซนติเมตร มีจำนวน ๔ อัน หรือ ๒ คู่ ต่อผู้ขับ ๑ คน ผู้ขับจะใช้กรับเสภาถือเรียงไว้ในฝ่ามือของตนข้างละคู่ ขับเสภาไปพลางก็ขยับกรับแต่ละคู่ในมือแต่ละข้างให้กลองกระทบกันเข้าจังหวะกับเสียงขับไปพลาง

ปัญญา

ขอบคุณครับคุณแจ้ที่กรุณาเล่าถึงลักษณะกรับเสภาเสียละเอียดทีเดียว ที่นี้วิธีขยับกรับละครับ ทำอย่างไร คุณแจ้ช่วยขยับกรับให้ฟังเสียงหน่อยซีครับ

แจ้

กรับนี้พูดถึงว่าไม้ก็มีอยู่หลายไม้เหมือนกันนะครับ เช่นตัวอย่างไม้กรอนี่นะครับ ขยับอย่างนี้ครับ (ขยับกรับไม้กรอ)

ปัญญา

คุณแจ้ครับ ตามที่คุณแจ้บอกว่าการขยับกรับมีหลายแบบ เช่นที่ขยับไปนี้เรียกว่าไม้กรอใช้ไหมครับ การขยับกรับไม้กรอนี้ใช้ในตอนไหนครับ

แจ้

ไม้กรอนี้ใช้ในตอนก่อนจะขึ้นขับครับ หรือตอนครวญตอนโศกเศร้าก็ใช้ไม้กรอ และก่อนหมดคำที่จะขับก็ใช้ไม้กรอ หรือสะกดในช่วงท้ายอีกทีหนึ่ง

- ปัญญา** นอกจากไม้กรอแล้วยังมีอีกหลายไม้ใช้ไหมครับ ถ้าคุณแจ้งจะช่วยอธิบายและขยับ
 กรับพร้อมทั้งขับเสภาก็จะดีนะครับ
- แจ้ง** การขยับกรับเสภานอกจากไม้กรอแล้วก็มีไม้สะกิด เช่น สะกิดสั้น สะกิดยาว
 ใช้ในตอนรบก้น ผมจะขับเสภาแล้วขยับกรับไม้กรอกับไม้สะกิดให้ฟังนะครับ
โจนลงกลางขานร้านดอกไม้	ของขุนช้างปลุกไว้อยู่ดาดดิน
รวรสรเกษรเมื่อค่อนคืน	รินรินลมชายสบายใจ
กระถางแถวแก้วเกิดพิกลแถม	ยี่สุ่นแซมมะสังัดดดูไสว
สมอรั้ดัดทรงสมละไม	ตะขบข่อยคัดไว้จิงหะกัน
- ปัญญา** ต่อไปมีไม้อะไรอีกครับ
- แจ้ง** มีไม้หนึ่งแล้วก็ไม้สอง ใช้ในตอนไหว้ครู
- ปัญญา** ขอบคุณครับคุณแจ้งที่กรุณาอธิบายเรื่องไม้กรับให้เข้าใจ ขอโทษครับคุณแจ้ง
 เรียนวิธีขยับกรับและขับเสภาจากใครครับ
- แจ้ง** ครูโชติ ดุริยประณีต ครับ ต่อจากนั้นผมก็เรียนกับครูมนตรี ตราโมท ครูเจือ
 นาคมาลัย และเรียนเสภามอญกับครูสงัด ยมะคุปต์
- ปัญญา** ครูทั้งสามท่าน คือ ครูโชติ ดุริยประณีต ครูเจือ นาคมาลัย และครูสงัด ยมะคุปต์
 ก็สิ้นบุญไปนานแล้วนะครับ ที่นี้ก็เหลือแต่คุณแจ้งเท่านั้นที่ขับเสภาและขยับกรับ
 ได้อย่างชำนาญชาญ
- แจ้ง** ผมก็พอขับและขยับได้เท่านั้นแหละครับ เรื่องเรียนเสภาที่นอกจากผมจะเรียนจาก
 ทั้ง ๔ ท่านแล้ว ผมยังเรียนจากเทพครูเหนียวและครูหลวงเสียงเสนาะกรรมอีกด้วย
- ปัญญา** คุณแจ้งครับ ผมอยากให้คุณแจ้งช่วยขับเสภาไหว้ครูพร้อมกับขยับกรับประกอบด้วย
 ได้ครับ ผมจะขับนะครับ
สิบนิ้วจะประนมเหนือเศา	
ไหว้พระพุทธรูปธรรมล้ำโลกา	พระสงฆ์ทรงศีลว่าโดยจง
คงคายมนามาเป็นแกน	พระสุเมรุหลักโลกสูงระหง
ดินน้ำลมไฟอันมันคง	ดำรงได้รอดมาเป็นกาย
ลูกจะไหว้คุณบิดาและมารดร	ครูพักอักษรสิ้นทั้งหลาย
อึ่งจะบังคมองค์นารายณ์	อันสถิตแทบสายสมุทร
ที่นี้จะไหว้ตาครูสน	เป็นนายประตูกุศลทุกแห่งหล้า
ไหว้ครูมีช่างประดัดถดลงมา	ครูเพ็งแก่งว่าช่างสุพรรณ
จะไหว้ตาครูเหล่าชอบเฮฮา	พันรักษารাত্রีดีขยัน
ตาทองอยู่ครูละครกลอนสำคัญ	ตาหลวงสุวรรณรองศรีที่บรรลั
- ปัญญา** เสร็จจากการขับเสภาไหว้ครูแล้ว ผมขอให้คุณแจ้งช่วยขับเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน

เอาตอนทีกล่าวถึงขุนแผนรำพึงถึงนางลาวทอง ซึ่งนิยมนำมาขับเป็นบทเรียน
สำหรับนักเรียนหัดขับเสภากันนะครับ

(ขับเสภา)

แจ้ง

ครานั้นขุนแผนแสนสนิท
ข้าศึกนี้กลัวจนหัวพอง
จำเดิมแต่ลาวทองต้องจากอก
ข้าใช้ไทยลาวสาวสาวมี
นอนเดียวเปลี่ยวใจไม่มีคู่
หน้าร้อนร้อนใจดังไฟฟาง
หน้าลมลมแล่นตลอดจิต
จากเมียเสียใจให้รัญจวน
เพลากลางคืนสะอื้นอ้อน
พลิกกลับไปไม่หลับสนิท
ไต่ยี่นเรไรร้องอยู่ริมเรือน
จำเดิมแต่ได้น้องลาวทองมา
อกเอ๋ยไม่เคยจะจากน้อง
ที่นอนหมอนน้องหมองมัวไป
อ้อกลับดับมากกว่าปีแล้ว
หมอนข้างขวางกลิ้งไปไกลตัว
เครื่องแป้งแห้งหอมไม่มีติด
มุ้งกางค้างขาดลงพาดพัน
เจ็บใจดังไครยิงด้วยปืนพิษ
ป่านฉะนี้ลาวทองน้องอยู่กรุง

เรื่องฤทธิ์ลือดีไม่มีสอง
คล่องแคล่วแกลัวกล้ำวิชาดี
ให้วิตกขุนซ้องหมองศรี
ไม่ยินดีด้วยใครอาลัยนาง
ทุกฤดูตรอมใจให้หมองหมาง
หน้าฝนฟ้าครางรำพึงครวญ
ปกปิดผ้าห่มยิ่งโหยหวน
เสียดายนวลลับหน้าไปกว่าปี
จะหลับนอนขุนซ้องยิ่งหมองศรี
สักทีปีลาวทองน้องจะมา
สะเทือนจิตคิดถึงที่ในป่า
พี่ช้ชวนแก้วตาให้ชมไพร
สงสารห้องเยือกเย็นหาเห็นไม่
หรือลาวทองน้องใช้จึงขุนมัว
น้องแก้วจะรำพึงคิดถึงผัว
ดังผัวเมียเราพรากไปจากกัน
คันฉ่องบ้องปิดก็แตกสิ้น
น้ำมันสิ้นกลิ่นกลืนตลบอบปรุง
คะนึ่งคิดคร่ำครวญจนจวนรุ่ง
จะสะดุ้งตื่นตั้งแต่โศก

ปัญญา

เพราะมากครับ ครูแจ้งครับ คราวนี้ขอให้ขับตอนดูเด็ด ขยับครับไม่รบตอน
ขุนแผนต่อสู้กับวัวกระทิงนะครับ

แจ้ง

(ขับเสภา)

วัวกระทิงวิ่งถึงทะเลสังโชน
วัวกระทิงคนกระทั้งกำลังแรง
หลบเขาลอดซาดคว่ำจับหาง
โลดไหวหลบหวิดหวัดไม่ทัน

ขุนแผนโผนจับคางจ้างเขาแข็ง
วัวหวัดคนแข็งไม่วางกัน
ซูลมุนวุ่นวางดังกังหัน
วัวเหงานขุนแผนถลันเข้าคั่นคอ

ปัญญา

แหม เป็นภาพพจน์ดีจริง ๆ นะครับ ว่าขุนแผนสู้กับวัวกระทิงอย่างไร การขับก็รู้สึก
ว่ากระชับกว่าขับธรรมดามาก เอาละครับ ผมว่าเพียงเท่านี้ก็คงจะพอแล้วนะครับ

ผมจะปิดเทปละ

—คนตรี—

แจ้ง

หวังว่าประวัติและการขับเสภาที่เราอัดเสียงนี้คงจะทำประโยชน์ให้สมาชิกคุณปัญญา
นะครับ

ปัญญา

แน่ละครับ นอกจากจะสนใจผมแล้วยังจะสนใจน้องชายของคุณจิตรดาที่ต้องการ
เอาไปสอนนักเรียนอีกด้วย ผมจะนำเทปม้วนนี้ไปให้คุณจิตรดาเพื่อจัดส่งให้น้องชาย
ของเธอต่อไป ขอบขอบคุณแจ้งมากครับที่กรุณาให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดี

—คนตรีเพลงความเป็นไทย—

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”

เรื่อง “เฮฮาวันลอยกระทง”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๒๗ เวลา ๑๙.๓๐–๒๐.๐๐ น.

ผู้จัดรายการและเขียนบท

วิทยากร

ผู้ร่วมรายการ

ฝ่ายเทคนิคของรายการ

อรสา สนธิไทย

นิมิต สุทธิบุตติพงษ์

อัจฉรา ลีระเดช

วิชา รตะจาร์

พิรพงษ์ เจียรณัย

วิญญู ปันติตานนท์

—ดนตรีนำรายการ (เฟดคลอ) เพลง “ลอยกระทง”—

ในโรงเรียนแห่งหนึ่ง เมื่อเวลาเข้าก่อนเข้าเรียน ครูโกมุทกำลังนั่งคุยกับลูกศิษย์สองคนอยู่ในห้องเรียน เรื่องที่คุยเป็นเรื่องเกี่ยวกับงานลอยกระทง ซึ่งเมื่อคืนคนทั้งหมดไปเที่ยวมา เสียงเพลงดังขึ้นแล้วจางหายไป

โกมุท

เออ ดีนี่ ไปเที่ยวลอยกระทงกันมาทั้งสองคนเลย เมื่อคืนนี้ครูก็ไป แต่ก็รู้สึกสนุก ถึงแม้ว่าจะไปมาหลายครั้งแล้วก็ตาม พวกเธอจะไปเห็นอะไรมาบ้าง เล่าให้ครูฟังบ้างซิ

สมศักดิ์

แหม เมื่อคืนสนุกจังเลยครับครู ผมไปลอยกระทงกับคุณพ่อและคุณแม่ที่เขาดินคนแน่นไปหมด ต่างคนต่างก็แต่งตัวกันสวย ๆ ทั้งนั้นเลย ทุกคนถือกระทงมาคนละใบ พระจันทร์ดวงโตเบ้อเรอเลยครับครู ครูครับ ผมชอบที่เขาจุดดอกไม้ไฟจริง ๆ บางอันก็วิ่งไปในน้ำ บางอันก็เป็นช็อคล้าย ๆ ดอกไม้ บางอันก็พุ่งไปบนฟ้า สนุกจริง ๆ ครับ

สมชาย

ครูครับ ทำไมเขาต้องลอยกระทงตอนพระจันทร์เต็มดวง แล้วต้องทำกระทงเป็นรูปดอกบัวด้วยเล่าครับ

โกมุท

สมศักดิ์

มันเป็นประเพณีที่เราทำสืบต่อกันมาตั้งนานแล้ว เราชู้จักพ่อขุนรามคำแหงไช้ไหมล่ะครับ ทำไมผมจะไม่รู้จักเล่าครับ ท่านเป็นคนสร้างตัวอักษรให้พวกเราใช้ เมื่อคราวมีงานที่โรงเรียนครั้งที่แล้ว คุณครูเคยอธิบายว่าท่านอยู่ในสมัยสุโขทัยเมื่อหลายร้อยปีมาแล้วยังงี้เล่าครับ

สมชาย

ครูครับ แล้วพ่อขุนรามคำแหงท่านเป็นคนคิดทำกระทงมาลอยน้ำตอนพระจันทร์เต็มดวงหรือครับ

โกมุท

เอาละ ครูจะเล่าให้ฟัง พิธีลอยกระทงของเราอย่างที่ทำกันทุกวันนี้มีขึ้นเป็นครั้งแรกในสมัยสุโขทัย คนที่คิดทำกระทงขึ้นเป็นคนแรกชื่อนางนพมาศ ในสมัยพระเจ้าอรรหมหาราช หรือพระมหาธรรมราชาที่ ๒ และเราเรียกกันว่าพระยาสิทธิไธ สมัยใกล้กันกับพ่อขุนรามคำแหง แต่ไม่ใช่พ่อขุนรามคำแหง ในราว พ.ศ. ๑๘๙๕ ก็หลังสมัยพ่อขุนรามคำแหงแล้ว สมัยก่อนเราเรียกกษัตริย์ที่ครองกรุงสุโขทัยว่า พระร่วงทุกองค์ พระร่วงท่านทรงโปรดมากก็เลียดริสสั่งให้ทำเช่นนั้นทุกปี

สมศักดิ์

อย่างนั้นนางนพมาศก็เป็นคนทำกระทงรูปดอกบัวไปลอยน้ำ ครูครับทำไมต้องทำเป็นรูปดอกบัวด้วยเล่าครับ

โกมุท

นางนพมาศทูลพระร่วงว่า วันเพ็ญเดือนสิบสอง ก็คือเดือนตุลาคมและพฤศจิกายนนั้น พระจันทร์สุกสว่างและน้ำก็ขึ้นมาก เป็นวันที่เป็นมงคล และในช่วงเวลานั้นมีพิธีชักโคมบูชาพระศิวะ พระนารายณ์ และพระพรหม หรือเรียกว่าพิธีจองเปรียง ซึ่งพระมหากษัตริย์โปรดให้พวกนางสนมในวังทำโคมมาลอยน้ำบูชาด้วย นาง

นพมาศจึงคิดทำกระทงเป็นรูปดอกบัวซึ่งเรียกว่าดอกกมุกท์ อันดอกกมุกท์นี้จะบานรับแสงจันทร์ นอกจากนี้ยังเป็นบัวที่ขึ้นอยู่ในแถบลุ่มน้ำนัมมทานที ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานรอยพระพุทธรูป ตามตำนานว่าดอกบัวนี้บานรับแสงจันทร์เพื่อบูชารอยพระพุทธรูป นางนพมาศจึงนำแบบของดอกบัวนี้มาทำกระทงเพื่อที่จะใช้ในพิธีจองเปรียง และเพื่อทำตามประเพณีเดิมด้วย รวมแล้วมีประโยชน์ทั้งทางศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ สมัยก่อนกระทงเป็นรูปโคมธรรมดา ๆ นางนพมาศมาทำเป็นรูปดอกบัวก็เพราะอย่างนี้แหละ

สมชาย

โกมุกท์

นางนพมาศนี่เก่งจริง ๆ นะครับครู

ใช่ซีเธอ เพราะนางนพมาศเป็นลูกสาวของพระศรีมโหสถ พระศรีมโหสถเป็นอาจารย์ที่เก่งมาก และเป็นที่ปรึกษาของพระร่วงด้วย บิดาของเธอจึงถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ให้เธอไปละ พระยาลิไททรงโปรดกระทงชนิดนี้และความคิดของนางนพมาศมาก พระองค์จึงทรงโปรดให้ทำพิธีตามความเชื่อใหม่ควบกับจองเปรียงทุกปี แต่เดิมจริง ๆ นั้นคนไทยเราก็มีลอยกระทงมานานแล้ว และเรียกว่าลอยโคม เราไม่ได้ทำเพื่อบูชาพระเจ้า แต่ทำเพื่อบูชาวิญญาณของบรรพบุรุษหรือบูชาคุณของน้ำ บางตำราว่าเราทำเพื่อเล่นสนุกในหน้าน้ำ เล่นกันมาแต่เด็กดำบรรพ์แล้วแทรกเรื่องบูชาที่หลัง (มีเสียงคนเดินมา ตามทางเดินเพียงคนเดียว)

โกมุกท์

วันเพ็ญ

โกมุกท์

(ร้องทัก) อ้าว ครูวันเพ็ญ วันนี้มาแต่เช้าเชียวนะครับ

เมื่อสักครู๋ได้ยืมว่าบูชา บูชาอะไรกันหรือคะ

เรื่องบูชาพระเจ้าของพราหมณ์ แล้วก็บูชารอยพระพุทธรูปของไทยครับ เด็ก ๆ เขาชวนคุยเรื่องลอยกระทง ผมก็เลยเล่าเสียเป็นคั่งเป็นแคว จนมาถึงการบูชาต่าง ๆ นี่แหละครับ

วันเพ็ญ

ดิฉันเองก็สงสัยเรื่องพิธีลอยกระทงเหมือนกัน เพราะมีแต่ตำนาน หาข้อมูลจริง ๆ ไม่ได้ อาจารย์คิดว่าอย่างไรคะ

โกมุกท์

ผมเคยอ่านดูก็พบว่า แต่เดิมไทยเราไม่ได้ทำเป็นพิธีใหญ่โตอะไรนัก เป็นการหาความสนุกในโอกาสวันเพ็ญเดือน ๑๑ และเดือน ๑๒ เท่านั้น เพราะในเดือนนี้น้ำมาก ท้องฟ้าแจ่มใส เมื่อพระจันทร์เต็มดวงก็ดวงโตมาก ประกอบกับเป็นเวลาที่เหมาะงานนั่งรอให้ข้าวในนาสุก คนไทยก็เลยทำพิธีขอบคุณธรรมชาติที่ประทานความสมบูรณ์มาให้ และเมื่อพระจันทร์เต็มดวง น้ำก็ขึ้นสูง ก็เลยหาเรื่องเล่นด้วย และต่อมากงมีพิธีจองเปรียงของหลวงตามลัทธิพราหมณ์ซึ่งก็คงจะมีพิธีใหญ่โต เช่นในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง ต่อมาในสมัยหลังจากนางนพมาศ ก็เกิดพิธีอย่างใหม่ตามแบบนางนพมาศ ซึ่งพระร่วงทรงโปรดให้เรียกว่า “ลอยกระทงทรงประทับ” ทำสืบต่อกันมา มีความเชื่อไปในทางพุทธผสมด้วย ก็เลยเป็นประเพณีไทยไป

- วันเพ็ญ เห็นจะเป็นอย่างนั้นแหละค่ะ ดิฉันเองก็เคยทราบว่ ถิ่นต่าง ๆ ของเรารวมทั้งเพื่อนบ้านก็มีพิธีลอยกระทงเหมือนกัน
- โกมุท ของเขากับของเราเหมือนกันไหมครับ
- วันเพ็ญ ส่วนมากก็เป็นการลอยกระทงเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้วทั้งนั้น มีแปลกก็คือ ทางเหนือของเราเรียกว่างานยี่เป็ง หรืองานเพ็ญเดือนยี่ บางทีก็เรียกว่าล่องสะเปา หรือล่องสำเภาจำลองถวายพระอุปคุต ซึ่งก็ตรงกับพม่า ท่านผู้รู้สันนิษฐานว่า ลอยกระทงของเราน่าจะได้แบบอย่างมาจากพิธีทำบุญให้บรรพบุรุษหรือองค์เด็กของจีน ที่แปลกก็คือ ทางเหนือนับเดือนเร็วกว่าสองเดือนตามวิธีของพระนางจามเทวี เดือนสิบสองของเราก็เลยกลายเป็นเดือนสองของเขา
- โกมุท ผมคิดว่าคติที่ตรงกันก็คือว่าลอยสิ่งของให้ไปเท่านั้น แต่จะให้ใครนั้นคงจะต่างกัน
- วันเพ็ญ ค่ะ เท่าที่สามารถแยกออกได้ก็มี ๑๐ ความเชื่อใหญ่ ๆ ด้วยกัน คือ ๑. ลอยบาป ๒. บูชาและขอขมาพระแม่คงคา ๓. บูชารอยพระพุทธรบาท, เจดีย์จุฬามณี กับบูชาพระนารายณ์ ๔. ลอยสิ่งของให้วิญญาณ และเล่นสนุก ๕. ลอยเพื่อให้พบกันชาติหน้าอีก ๖. บูชาพระอุปคุต ๗. ส่งน้ำ ๘. บูชาท้าวพกาพรหม ๙. มาจากพิธีจองเปรียง และ ๑๐. รับเสด็จพระพุทธรเจ้าเสด็จกลับจากเทวโลก
- โกมุท การส่งน้ำนี่เป็นพิธีของเขมรโบราณเขานี้ครับ
- วันเพ็ญ ค่ะ เขมรโบราณใช้วิธีเอาเชือกกันแม่น้ำให้กษัตริย์ตัดเชือกปล่อยน้ำไหลกลับทะเลเป็นการขอบคุณน้ำ เป็นการทำเอาเคล็ดเท่านั้นเอง ไทยเรารับเอาพิธีนี้มาดัดแปลงเป็นพิธีอาสยุขในเดือน ๑๑ มีการแข่งเรือแข่งทายและเล่นสนุก พิธีลอยกระทงสมัยก่อนมีสองครั้ง คือ วันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๑๑ และวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๑๒ ลอยกระทงเดือน ๑๑ ลอยพร้อมกับการส่งน้ำและไม่สนุกเหมือนเดือน ๑๒ อาจเรียกว่าลอยกระทงน้อยก็ได้ พอถึงเดือน ๑๒ ก็มีพิธีจองเปรียง เป็นพิธีพราหมณ์บูชาพระเป็นเจ้าทั้งสาม ในการนี้ต้องใช้โคมชักรอกขึ้นบนเสา ในโคมมีเทียนทาด้วยไขจากข้อของวัว เมื่อก่อนฝ่ายในทำกระทงหรือโคมร่วมด้วย พอหมดพิธีก็เอาโคมทั้งหมดลอยลงน้ำพอตีวันลอยกระทง ชาวบ้านก็ลอยด้วย แต่เดิมว่าบูชาเจดีย์จุฬามณี แต่ก็คงจะเป็นตอนสมัยหลัง ๆ สุโขทัย
- โกมุท ผมทราบว่า การที่เราเปลี่ยนจากความเชื่อเดิมมาเป็นลอยบูชาพระพุทธรบาทก็เพราะลัทธิลังกาวงศ์ ลัทธิลังกาวงศ์กล่าวว่า พระพุทธรเจ้าประทับรอยพระพุทธรบาทไว้โดยปาฏิหาริย์ ๕ แห่ง นางนพมาศริเริ่มบูชาก่อน
- วันเพ็ญ แต่เดิมคงจะเป็นเรื่องเล่นสนุก แต่เล่นแล้วไม่ได้ประโยชน์จึงเปลี่ยนมาเป็นเล่นด้วยได้ประโยชน์ด้วย ในทางพุทธศาสนา ส่วนความเชื่ออื่น ๆ คงจะมาจากทางมหายานและพราหมณ์ รวมทั้งนิยายปรัมปรานั่นเอง

โกมุท

แต่อย่างไรก็ตาม งานนี้ในสมัยโบราณจะต้องสนุกมากทีเดียว แต่ก่อนลอยกระทงถึง ๓ วัน คือ วันขึ้น ๑๔ ค่ำ ขึ้น ๑๕ ค่ำ และวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๒ สมัยรัชกาลที่ ๓ ใช้กระทงและดอกไม้ประดับกระทงวันละสี่ ขึ้น ๑๔ ค่ำ กระทงสี่เหลี่ยม ๑๕ ค่ำ กระทงแดง แรม ๑ ค่ำ กระทงเหลือง และยังมีการประกวดกระทงกันอย่างมโหฬาร เป็นต้นว่าสร้างกระทงใหญ่มีวงมโหรีปี่พาทย์อยู่ในกระทง กระทงบางใบใช้กลไกต่าง ๆ ให้ตัวตุ๊กตาทายในเคลื่อนไหวได้ กระทงสูงใหญ่มาก กว้างยาวกว่า ๘ ศอก ขึ้นไปทั้งนั้น เป็นเขาพระสุเมรุและทวีปทั้ง ๔ บ้าง ทำด้วยดอกไม้และเครื่องสดทั้งสิ้น ประชาชนมาดูกันแน่นขนัด เรือเบียดกันหลีกไม่ไหวทีเดียว

วันเพ็ญ

แหม พุดราวกับตาเห็นทีเดียวนะกะ

โกมุท

จากจดหมายเหตุของเจ้าพระยาทิพากรวงศ์นะครับ

วันเพ็ญ

ก็พอจะเห็นภาพได้จากนิราศเดือนของนายมี ในสมัย ร. ๓ กล่าวไว้ว่า

“เดือนสิบสองล่องลอยกระทงหลวง ชนทั้งปวงลอยตามอร่ามแสง
ดอกไม้ไฟโชติช่วงเป็นดวงแดง ทั้งพลูแรงตึงตังดังสะท้าน
เสียงนกบินพราดพรวดกรวดอ้ายตื้อ เสียงหวอหวิวเฮฮาอยู่อย่างฉาน
ล้วนผู้คนล้นหลามตามสะพาน อลหม่านนาวาในสาคร”

โกมุท

พวกนกบิน อ้ายตื้อ และกรวดนี่ ก็คือดอกไม้ไฟชนิดต่าง ๆ นั่นเอง ดูซิฟังแล้วเหมือนกับได้เข้าไปอยู่ในเหตุการณ์จริง ๆ ที่เดียว เออ สมชายกับสมศักดิ์เคยเล่นดอกไม้ไฟไหม

สมชายกับ

สมศักดิ์

(แย่งกันพูด) เคยครับ

โกมุท

เอาละ พุดทีละคน เมื่อคืนไปลอยกระทงได้กระทงจากไหน เป็นรูปอะไร แล้วไปเล่นอะไรมาบ้าง เล่าให้ครูวันเพ็ญเขาฟังบ้างซิ ครูพุดกับครูวันเพ็ญจนคอแห้งแล้วเธอก่อนสมศักดิ์ เดี่ยวจะแย่งกันพุดอีก

วันเพ็ญ

ดีแล้ว ครูจะได้ช่วยสนุกด้วย

สมศักดิ์

เมื่อวานผมไปเขาดินมาครับครู ไปกับคุณพ่อคุณแม่ครับ แต่ก่อนจะไปผมก็ลอยกระทงที่บ้านกับพวกพี่ ๆ และคุณยายก่อนแล้ว คุณยายใจดีทำกระทงแจกพวกเราทุกคนเลยครับ ผมเลยไม่ต้องซื้อกระทง กระทงผมเป็นใบตอง มีหนามแหลม ๆ รอบกระทง แล้วใส่ดั่งค์ด้วยครับ เวลาลอยกระทง คุณยายสอนให้ผมไหว้พระแล้วจึงไหว้ขอโทษแม่น้ำ ผมอธิษฐานตั้งหลายอย่างนะครับ แล้วพวกพี่ ๆ เขาก็จุดดอกไม้ไฟเล่น ผมยังได้จุดจรวดเลยครับ มันพุ่งไปบนฟ้าแล้วแตกดังบั้งไฟ ๆ ของผมจุดโอ้โง่ พอจุดแล้วคล้าย ๆ ฝนไฟเลยครับ แล้วมีแท่งกลม ๆ เรียกดอกบัว เวลาจุดมันหมุนตัวเป็นไฟหลายสี ดังหวิว ๆ เราไปเขาดินกันต่อครับ คนมากจริง ๆ ไปดูเขาประกวดนางนพมาศด้วยครับ คนเล่นดอกไม้ไฟกันมากเชียวครับ สนุก

จริง ๆ ผมลอยกระทงกับคุณพ่อคุณแม่อีก คราวนี้ผมอธิษฐานตามคุณพ่อคุณแม่
ลอยบาปของเราไปและขอโทษแม่น้ำคงคาด้วยครับ ผมลอยบาปไปหมดเลยครับ
ตอนนี้ผมก็ไม่มีบาปแล้ว

สมชาย

ผมไปลอยกระทงในเรือครับครู คุณพ่อคุณแม่พาผมลงเรือกับเพื่อนท่านหลายคน
แล้วเล่นเรือไปเรื่อย ๆ ถึงเมืองนนท์แล้วก็กลับ แหม ครูครับ สองฝั่งแม่น้ำมีคน
ลอยกระทงเป็นดวงยิบยับไปหมดเลยครับ เสียงดอกไม้ไฟดังว๊าด บัง อยู่ไม่ขาด
บางทีก็มีเปลวไฟพุ่งวาวขึ้นในความมืดกลางน้ำ ผมถามคุณพ่อ คุณพ่อบอกว่า
เขาลอยเรือแล้วจุดแก๊สในกระบอก บางที่เป็นไฟเหมือนสายฝนพุ่งขึ้นจากท่าน้ำ
บางทีก็มีพลูกลูกเล็ก ๆ ผมไปลอยกระทงหน้าเมืองนนท์เลยครับครู อธิษฐานให้
หมดบาป แล้วลอยบาปไปตามน้ำ แล้วไหว้แม่คงคาด้วย เขาเล่นดอกไม้ไฟกันมาก
เลยครับ เพื่อน ๆ ของคุณพ่อก็ซื้อดอกไม้ไฟมาเล่นเป็นถุง ๆ เลยครับ ที่ในเรือก็
จุดเล่นสนุกกันใหญ่ ผมก็ได้จุดด้วยเป็นไฟฟลุคสาย ๆ ก้านรูปนะครับ บางทีเขาก็ขว้าง
ลงไปวิ่งอยู่ในน้ำ บางทีก็เป็นลูกไฟพุ่งไปจากท้ายยาว ๆ ไม่ขาด กลับบ้านหัวทิ่ม
แน่ครับ

โกมุท

ตกลงก็ชอบเล่นดอกไม้ไฟกันทุกคน แต่ระวังหน่อยนะอย่าเล่นคนเดียว เพราะจะ
เป็นอันตรายได้ แหม เดี่ยวนี้คนหันมานิยมดอกไม้ไฟของต่างประเทศกันเสียหมด
แต่ก็น่าสนใจ เพราะของไทยเราไม่ค่อยจะดัดแปลงขึ้นบ้างเลย ทำให้แพ้เขา ผมเอง
ก็ชอบเล่นดอกไม้ไฟ และก็ชอบเล่นดอกไม้ไฟของนอก เพราะมันมีแปลก ๆ สงสาร
ของไทยจริง ๆ

วันเพ็ญ

คะ ก็ต้องอาศัยพวกเราเนี่ยแหละช่วยกัน (หยุดสักครู่) เรื่องลอยกระทงก็มีความสนุก
อยู่ที่การประกวดกระทง ประกวดนางนพมาศ และที่ผู้ใหญ่เรียกว่าอัคนีกรีธา
หรือการเล่นดอกไม้ไฟ แล้วก็อธิษฐานให้เป็นคู่กันตลอดไปของหนุ่ม ๆ สาว ๆ นี่เอง
การประกวดกระทงก็ประกวดการจัดดอกไม้กันมากกว่า เพราะแบบเดิมมีอยู่
สองชนิด คือ กระทงธรรมดารูปกลม ๆ และกระทงที่ประดับใบตองจีบรอบ ๆ ที่
เรียกว่ากระทงเจิม เรื่องดอกไม้ไฟที่อาจารย์พูดเมื่อสักครู่ ของไทยเราก็ดูเหมือน
จะมีพวก ตะไล ลูกหนู ปลาตุ๊ก ปลาช่อน โองหรือไฟพะเนียง กังหัน และกุ่ม นี่แหละ
คะเป็นตัวชูโรง

โกมุท

ผมเองก็เล่นมาแทบทุกชนิดนะแหละครับ เช่น ตะไลก็จุดปักเอาไว้ หรือเหวี่ยงให้
ลอยขึ้นฟ้าไป ลูกหนูจุดให้วิ่งไล่คนก็ได้ บางครั้งขว้างให้วิ่งไปในอากาศก็ได้ หรือ
โยนลงน้ำมันก็ไม่มุดอยู่ในน้ำเป็นดวงไฟ มีควันเป็นฟองบนผิวน้ำ โองผมก็เคยจุด
แล้วจับโยนลงน้ำ มันก็กลายเป็นดวงไฟ มีควันเป็นฟองอยู่ใต้น้ำ กุ่มนี่เป็นดอกไม้ไฟ
ที่มีหางยาว ใช้เหวี่ยงให้พุ่งไปบนฟ้าเหมือนจรวดตัวเล็ก ๆ ขายกันเป็นมัด ปลาตุ๊ก

ปลาช่อนก็เป็นกระบอกไม้ไผ่อุดด้วยไม้ระกำ มีรูจุกอยู่ข้าง ๆ ที่จุกไม้ระกำมีใบลาน หรือซีไม้ไผ่ปักทะลุตามขวาง พอจุกก็ลงไปวังแฉลบในน้ำ ไอนกกบินผมเคยเห็นเป็น ดวงไฟพุ่งออกมาจากพุ่มดอกไม้ไฟในงาน มีเสียงดังวี๊ดหลายสิบลูกจากพุ่มเดียวกัน อ้ายตื้อก็คล้าย ๆ ปลาช่อนในสมัยนี้ แต่ดอกใหญ่มาก ขนาดกระบอกข้าวหลาม จุกแล้วมันจะวิ่งพัดไปมาบนดิน ถ้าไม่หลบให้ตีมันพัดโดนหน้าก็หน้าพัง กรวดก็คือ จรวดลูกเล็ก มีกระบอกไม้ไผ่เป็นปล่องผูกอยู่รอบเพื่อให้เกิดเสียง เรืองสนุก ๆ เหล่านี้มีอันตรายนะ แต่นั่นแหละครับ ไอ้การสนุกนี่ถ้ามีอันตรายนะด้วยก็จะช่วยให้ สนุกขึ้นมาก แต่ก็ต้องระวัง

วันเพ็ญ

ลอยกระทงก็ต้องมีการประกวดนางนพมาศด้วย ซึ่งก็คือนางงามของฝ่ายต่าง ๆ นั้นเอง นำมาสมมติว่าเป็นตัวนางนพมาศมาลอยกระทง หนุ่มสาวก็ลอยด้วยกัน เพื่อชาติหน้าจะได้พบกันอีก อาจารย์ละคะ เมื่อคืนไปลอยกับใครคะ

โกมุท

ผมก็ลอยของผมคนเดียวล่ะครับ

สมชาย

ทำไมไม่ชวนคุณครูวันเพ็ญไปลอยด้วยเล่าครับ

โกมุท

ไม่ได้หรอก เจ้าสมชาย อ้าวจะกระดิ่งอยู่แล้ว ไปเข้าแถวกันเถอะ อาจารย์ครับ ไปคุมเด็กนักเรียนกันเถิดครับ แล้วถ้ามีโอกาสผมจะชวนไปลอยกระทงนะครับ.....
โอ๊ย สมชาย สมศักดิ์ รอคูด้วย

มีเสียงสวดบูชาปีติรายการ (เพ็ดจาง)

อิมิโน ปทีเปโน อสุกาย นมมทาย นทียา ปุลิเน จูติ มุโนโน ปาทวลณฺหิ อภิปุเชมิ อย
ปทีเปโน มุโนโน ปาทวลณฺหิ ปุชา มยฺหํ ทิฆมตฺตํ หิตาย สุขาย สวตฺตตุ

จบรายการ

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”

เรื่อง “ทรงพระมหากรุณานาฏศิลป์”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันพฤหัสบดีที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๒๗ เวลา ๑๙.๓๐ น.

ผู้จัดรายการและเขียนบท

วิทยากร

ผู้ร่วมรายการ

ฝ่ายเทคนิคของรายการ

สุรินทร์ แปลงประสพโชค

ปัญญา นิตยสุวรรณ

สุนนนาฏ อวยพร

วิญญู ปันทิทานนท์

—เพลงประจำรายการ “ขวัญเมือง” แล้วหรีเสียงคลอ—

ประกาศขาย

คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี เสนอรายการอยู่อย่างไทย เรื่อง ทรงพระมหากุณานาฏศิลป์ จัดทำรายการและบทวิทยุโดย สุรินทร์ แปลงประสพโชค นายปัญญา นิตยสุวรรณ เป็นวิทยากร สุนนนาฏ อวยพร บรรยาย และวิบูลย์ ปันนิตานนท์ เป็นฝ่ายเทคนิคของรายการ ท่านที่สนใจบทความการชุดนี้โปรดติดต่อไปที่สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ตึกบัญชาการ ทำเนียบรัฐบาล กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐ โปรดติดตามรายการอยู่อย่างไทย เรื่อง ทรงพระมหากุณานาฏศิลป์.....

—เพลงดังขึ้น—

บรรยายหญิง

ท่านผู้ฟังคะ เมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๒๗ ที่ผ่านมานี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ประกอบพิธีพระราชทานครอบประธานประกอบพิธีไหว้ครูโขน—ละคร และทรงมีพระบรมราชานุญาตให้ทำพิธีต่อทำรำน้าพาทย์องค์พระพิลาพเต็มองค์ ณ ศาลาดุสิดาลัย พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชพิธีดังกล่าวนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อนาฏศิลป์ของชาติที่จะทำหน้าที่ประธานประกอบพิธีไหว้ครูโขน—ละคร หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า ครอบโขน—ละคร ให้สามารถประกอบพิธีตามประเพณีได้ ซึ่งจะทำให้ศิลปะการแสดงของชาติในด้านโขน—ละคร ได้รับการถ่ายทอดโดยไม่สูญหายต่อไป การไหว้ครูโขน—ละคร นั้นนับเป็นประเพณีสืบต่อกันมาแต่โบราณ ตามความเชื่อของคนไทยเรานั้น การเรียนศิลปวิทยาทุกแขนงย่อมต้องมีครูเป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทให้ก่อน การเรียนศิลปวิทยาใด ๆ จึงจำเป็นต้องมีการไหว้ครู เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ศิษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโขนและละครรำนี้อีกเอากระบวณเต้นกระบวณรำเป็นสำคัญ เป็นศิลปะที่ประณีต และใช้เวลาการฝึกหัดเป็นเวลานาน จึงจะเล่นได้ดี จึงนิยมหัดกันตั้งแต่เด็ก ๆ เมื่อหัดรำเพลงช้าและเพลงเร็วได้แล้วก็นับว่ารำเป็นพอจะออกเล่นเป็นเสนหาหรือนางกำนัลได้ จากนั้นจะกำหนดให้ทำพิธีไหว้ครู หรือถ้าฝึกหัดทางด้านปีพาทย์ก็ถือเอาเมื่อบรรเลงเพลงโหมโรงได้จบก็นับว่าตีเป็นพอที่จะออกงาน เช่น สวดมนต์เย็น ฉันทน์เข้าได้ ก็ให้ผู้ฝึกหัดไหว้ครูเช่นเดียวกัน และเมื่อครูเห็นว่าศิษย์ของตนเต้นรำทำเพลงได้ดีแล้ว ครูจึงทำการครอบให้ ซึ่งเท่ากับเป็นการอนุญาตให้ศิษย์ผู้นั้นเล่นโขนเล่นละครได้ ในด้านความเชื่อนั้น บรรดาครูทางนาฏศิลป์และดุริยางคศิลป์ถือกันว่าเพลงหน้าพาทย์ดนตรีบางเพลง รวมทั้งทำรำบางท่าเป็นของศักดิ์สิทธิ์ ถ้ายังไม่ได้ทำพิธีไหว้ครู และพิธีครอบเสียก่อนแล้ว

บรรดาครูอาจารย์จะไม่กล้าสอนให้ศิษย์ ด้วยถือกันว่าอาจเป็นผลร้ายแก่ครูผู้สอน และแก่ตัวศิษย์เอง และหากฝ่าฝืนเมื่อเกิดผลร้ายขึ้นก็มักจะอ้างกันว่า ผิดครูหรือ เกิดจากแรงครู....

—เพลงไทยบรรเลง—

บรรยาย

สำหรับพระราชพิธีพระราชทานครอบประธานประกอบพิธีไหว้ครู โขน—ละคร ในครั้งนี้ ทรงพระกรุณาแต่งตั้งศิลปินชั้นครู ๕ ท่านเป็นประธานประกอบพิธีไหว้ครู โขน—ละคร สืบเนื่องจากครุอาคม สายาคม ประธานคนเดิมที่เสียชีวิตลงโดยไม่ได้ มอบหมายหน้าที่ประธานในพิธีไหว้ครู โขน—ละคร ไว้แก่ผู้ใด ขณะเดียวกันก็ทรง พระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ต่อท้าวพระพิลาพเต็มองค์แก่ศิลปินอาวุโส จำนวน ๗ ท่านในคราวเดียวกันด้วย เกี่ยวกับพระราชพิธีนี้มีความเป็นมาอย่างไร รวมถึง ความสำคัญของพระราชพิธีดังกล่าว ท่านจะได้ฟังจากการสนทนาระหว่างสุรินทร์

สุรินทร์

มนตรี

อันที่จริง เดิมไม่ใช่พระราชพิธีนะครับ แต่คราวนี้เรียกพระราชพิธีครับ เดิมทีเดียว เรื่องราวเป็นเพราะว่าศิลปินไม่ว่าจะเป็นนาฏศิลป์หรือดุริยางคศิลป์นั้นจำเป็นต้องมีครุครอบ คือ เป็นการบำรุงขวัญ เหมือนกับได้รับพระราชทานประกาศนียบัตร หรือปริญญาบัตร แต่ว่าผู้ที่จะครอบได้จะต้องได้รับครอบประสิทธิ์ประสาทมาจาก ครูผู้ใหญ่อีกต่อหนึ่ง จึงมีสิทธิ์ที่จะทำได้ และก็มีการมีที่จะทำให้ศิษย์อื่น ๆ ครอบ ต่อไปได้ แต่ที่นี้เนื่องจากครุอาคม สายาคม ซึ่งเคยทำพิธีครอบอยู่ได้ถึงแก่อนิจกรรม ไปโดยไม่ได้มอบไว้ให้ผู้ใด ดังนั้น เวลาไหว้ครูจึงต้องใช้ครูภายนอกมาทำพิธีเวลา ไหว้ครู การไหว้ครูนั้นปกติไม่สำคัญมากนัก แต่ผู้ที่จะครอบให้เป็นผู้ทำพิธีต่อไป จะต้องมีความรู้ มีสิทธิ ซึ่งได้จากครูบาอาจารย์ผู้ใหญ่ได้ครอบมาก่อนจึงจะทำได้ ผู้ที่จะทำพิธีตอนนี้ก็เรียกว่าหากศิลปินในรุ่นหลังไม่รู้จักประวัติในการศึกษา ของเขาว่าจะเป็นอย่างไรรู้จักประวัติในทางการศึกษา ของเขาจะเป็นมาอย่างไร ศรัทธาที่มีต่อครูผู้หนึ่งมันก็จะอ่อนไป ที่นี้มีวิธีแก้ อยู่อย่างหนึ่ง คือ พระมหากษัตริย์ ถือว่าท่านเป็นเทพเจ้าคือสมมติเทพ ถือว่าเป็นใหญ่ กว่าเทพเจ้าทั้งหลาย สามารถทำพิธีอะไร ๆ ได้ จึงมีวิธีแก้อยู่อย่างหนึ่ง คือ ต้องให้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นผู้ทำพิธีครอบประสิทธิ์ประสาทให้ผู้นั้นให้เป็นผู้ ทำพิธีเป็นประธานที่จะไหว้ครูต่อไปได้ จึงได้เริ่มกันขึ้นในตอนนั้น โดยกราบบังคมทูล ขอพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ให้เป็นผู้ทรงครอบพระ- ราชทานให้ผู้ที่สมควรเป็นประธานไหว้ครูได้ต่อไป พระราชพิธีจึงได้เกิดขึ้นมาใน ครั้งนี้ แต่ว่าก็เคยครอบมาแล้วบางอย่าง เช่นเมื่อคราวก่อนนี้ เพื่อที่จะต้องต่อเพลง

องค์พระพิลาพถือว่าเป็นเพลงสูงสุดครั้งหนึ่งที่พระที่นั่งอัมพรสถานนั้น ก็ไม่มีครูผู้ใดที่จะมีประสิทธิ์ประสาทให้ต่อท่านได้ ผู้ที่เรียนมา มี แต่ว่าไม่สามารถที่จะทำพิธีครอบต่อไปให้ได้ ก็ได้ัญเชิญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ทรงเป็นประธานและเป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทครอบ นั้นครั้งหนึ่งแล้ว แต่ไม่ใช่เรื่องของประธานไหว้ครู นั้นเป็นการต่อทำรำเพลงองค์พระพิลาพ ซึ่งถือว่าเป็นสูงสุดครั้งหนึ่งแล้ว แต่ว่าคราวนี้เป็น การที่จะหาผู้ที่จะเป็นประธานไหว้ครูต่อ ๆ ไป คราวนี้จึงได้กราบบังคมทูลเชิญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นองค์ประธานอีกครั้งหนึ่ง

สุรินทร์

เท่าที่ผมทราบมาว่าพิธีไหว้ครู โขน—ละคร ดนตรีก็มักจะใช้เฉพาะตัวพระไช้โหม่ครับ ที่จะเข้าในพระราชพิธีนี้ ไม่มีการพิจารณาทางด้านตัวลิงหรือตัวยักษ์ไช้โหม่ครับ

มนตรี

นี้เป็นประเพณีที่เราถือกันมาว่า ผู้ที่จะทำพิธีครอบหรือเป็นประธานไหว้ครูด้าน โขน—ละคร ผู้ที่จะทำพิธีนี้จะต้องเป็นผู้ที่ได้ฝึกหัดหรือได้แสดงเป็นตัวพระครับ ส่วนตัวยักษ์ ตัวลิงรวมทั้งตัวนางนี้ไม่นิยมกัน

สุรินทร์

ส่วนทางด้านศิลปินแขนงอื่นละครครับ

มนตรี

ศิลปินแขนงอื่นที่ไม่ได้บังคับ อย่างดนตรีจะมีระนาดคน ปี่คน ขอให้ได้ศึกษาเล่าเรียน ได้รับประสิทธิ์ประสาทครอบมาจากครูผู้ใหญ่ที่มีอาวุโสและที่มีสิทธิมีความรู้เพียงพอแล้วก็นับว่าใช้ได้

สุรินทร์

อาจารย์พอจะพูดถึงองค์ประกอบของพระราชพิธีที่สำคัญ ๆ สักนิด เพื่อที่ท่านผู้ฟังจะได้มีความเข้าใจว่าองค์ประกอบของพระราชพิธีจะประกอบด้วยส่วนไหนบ้างครับ ก็ไม่มีอะไรมาก ก็แทนที่จะไหว้ครูเฉย ๆ ก็มีครูผู้ใหญ่มาเป็นผู้ครอบให้ตามพิธี แต่ว่าครั้งนี้ได้กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมา ถือได้ว่าการาบบังคมทูลเชิญมาเป็นครูใหญ่ ผู้ที่จะประสิทธิ์ประสาทมอบความเป็นประธานในพิธี ไหว้ครูให้แก่บุคคลที่สมควร ซึ่งเราเลือกถวายไว้ที่จะทรงครอบ ก็เท่านั้นละครับ ในพิธีนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท่านก็จะทรงนำเอาศิระชะต่าง ๆ ที่จะครอบเหมือนอย่างครูบาอาจารย์ที่ได้นำมาทำพิธีนั้นละครับ แต่ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท่านเป็นผู้ทรงกระทำได้ ที่นี้ถ้าหากว่าต่อไปผู้ที่จะมาศึกษาเล่าเรียน ผู้ที่จะเป็นผู้ครอบต่อไปอีก ก็ให้ท่านเหล่านั้นครอบต่อไปได้ โดยไม่ต้องรบกวน รุสิทธิ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ขึ้นอยู่กับว่าท่านเหล่านั้นมีบารมี มีผู้นับถือเพียงไร ซึ่งต้องไปสร้างเอาเองครับ คือ ทำพิธีให้ถูกต้องไว้เท่านั้น ก็ถือว่าเป็นผู้มีสิทธิ์ครอบครูให้กับผู้อื่นได้ แต่จะมีผู้ใดเคารพนับถือและให้ครอบก็ต้องไปสร้างบารมีกันแต่ละคนต่อไป แล้วอีกพิธีหนึ่งก็คือพิธีอย่างเดียวกับที่ผมเล่าไปแล้ว ที่พระที่นั่งอัมพรสถาน คือการต่อทำรำองค์พระพิลาพซึ่งเราถือว่าเป็นทำรำที่สูงที่สุด และดนตรีก็ถือว่าเป็นเพลงดนตรีที่สูงสุดด้วย เพลงนี้ทั้งผู้รำและผู้บรรเลงจะต้องได้ครอบ

มนตรี

ประสิทธิ์ประสาทจากผู้มีสิทธิ์มีอาวุโสครอบให้ และยิ่งกว่านั้น ยังมีบัญญัติไว้ผู้ที่
จะเรียนนั้นจะต้องมีอายุอย่างน้อย ๓๐ ปี หรือมิฉะนั้นจะต้องได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ
ก่อน หมายถึง เป็นผู้มีสติสัมปชัญญะ มีการรู้จักรักษาของ รักษาอะไรต่าง ๆ
• หรือมิฉะนั้นก็ต้องพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะต้องมีพระบรมราชโองการรับสั่ง
ให้เรียน หรือมีพระบรมราชานุญาตให้เรียนได้ต่าง ๆ เหล่านี้จึงจะให้เรียน แต่ทั้งนี้
ก็ยังไม่มีการครอบได้ มีแต่ท่านผู้ที่ได้ต่อไว้แล้ว คือ นายรงค์ภักดี (เจียน จารุจรณ์)
นั้นเขาได้เรียนไว้แล้ว คือ การรำเพลงองค์พระพิลาพ แต่ท่านไม่สามารถจะครอบ
ให้ใครต่อไปได้ ก็ต้องได้รับพระมหากรุณาจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ทรงครอบประทานอีกทีหนึ่ง โดยผู้ที่เรียนเพลงรำเหล่านี้จะได้รับฝึกหัดจาก
นายรงค์ภักดี โดยนายรงค์ภักดีจะเป็นผู้บอกเท่านั้น แต่ในการทำพิธี ผู้ที่จะมี
อำนาจให้ครอบได้ รำได้ จึงมีเพียงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเท่านั้น สำหรับ
ผู้ที่รำองค์พระพิลาพนี้ ผู้ที่จะเรียนต้องเป็นยักษ์ นี่ก็เป็นอีกพิธีหนึ่งที่จะทรง
ครอบประทานให้ครูโขน ละครในครั้งนี้

บรรยาย

ทางด้านศิลปินที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณในครั้งนี้ ล้วนมีความซาบซึ้งในพระ
มหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น นายทวีศักดิ์ เสนาณรงค์ อธิบดีกรมศิลปากร ในฐานะ
ผู้บังคับบัญชาศิลปินเหล่านี้กล่าวว่า

ทวีศักดิ์

ในนามศิลปิน ผมถือเป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างยิ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมประกอบพระราชพิธีในครั้งนั้นะครับ
เพราะว่านานแล้วที่มีพระราชพิธีอย่างนี้ ก็เมื่อครั้งครุอาคม สายาคม เกือบ ๓๐ ปี
กว่ามาแล้ว ผมจึงถือว่าเป็นพระราชพิธีที่สำคัญครั้งหนึ่งครับ

สุรินทร์

ทวีศักดิ์

ทราบว่า มี ๕ ท่านไซ้ใหม่ครับที่จะได้รับพระราชทานครอบในครั้งนี้

มี ๕ ท่านครับ มี นายธีรยุทธ ยวงศรี อายุ ๕๐ ปี นายธงไชย โภชยามย์ อายุ
๔๔ ปี นายทองสุข ทองหลิม อายุ ๔๔ ปี นายอุดม อังสุร อายุ ๔๓ ปี นายสมบัติ
แก้วสุจริต อายุ ๓๗ ปี สังเกตดูว่าทั้ง ๕ ท่านเคยเป็นตัวพระหรือนายโรงมาแล้ว
ทั้งสิ้น

สุรินทร์

ทวีศักดิ์

นอกจากนั้นได้ทราบว่า มีพิธีครอบเกี่ยวกับทำรำพระพิลาพด้วยไซ้ใหม่ครับ

อันนี้เป็นพิธีที่ศักดิ์สิทธิ์อีกพิธีหนึ่งสำหรับศิลปินฝ่ายโขนนะครับ กรมศิลปากรเอง
ก็กำหนดไว้แล้วเหมือนกัน ๗ คนนะครับ ซึ่งเป็นครูทางยักษ์ มี นายราชม พุทธิเวส
นายไชยยศ คุ่มมณี นายจตุพร รัตนวราหะ นายจุมพล โชติทนต์ นายสุจิตต์
พันธุ์สังข์ นายศิริพันธ์ อัญญาวัชร และนายสมศักดิ์ ทัดติ ทั้ง ๗ คนนี้เป็นครูโขน
ที่มีฝีมือเยี่ยมของกรมศิลปากร ได้ติดต่อทำรำหน้าพาทย์องค์พระพิลาพในครั้งนี้ด้วย

บรรยาย

และต่อไปก็ขอนำท่านเข้าสู่พระราชพิธีพระราชทานครอบประธานประกอบพิธีไหว้ครูโขน—ละคร ณ ศาลาดุสิดาลัย พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๒๗ โดยนายปัญญา นิตยสุวรรณ ซึ่งเป็นผู้หนึ่งที่ได้เข้าร่วมในพระราชพิธีดังกล่าวจะเล่าให้ท่านฟังค่ะ

ปัญญา

ก่อนที่จะพูดถึงพระราชพิธีพระราชทานครอบประธานประกอบพิธีไหว้ครูโขน—ละคร และโปรดเกล้าฯ ให้ต่อทำรำน้าพาทย์องค์พระพิลาพที่ศาลาดุสิดาลัย ในสวนจิตรลดานั้นะครับ อยากจะขอกล่าวถึงเหตุการณ์ที่นำมาสู่เรื่องนี้สักเล็กน้อยครับ คือ ในสมัยที่ครูอาคม สายาคม ยังมีชีวิตอยู่ ท่านได้รับการถ่ายทอดให้ทำพิธีครอบจากหลวงวิลาศวงศ์งาม ครั้นเมื่อต่อมาวันพฤหัสบดีที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๐๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน ทรงพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้า ล้นกระหม่อมให้จัดพระราชพิธีต่อหน้าพาทย์เพลงองค์พระพิลาพที่โรงละคร พระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต และในพิธีนี้ก็ทรงแต่งตั้งให้ครูอาคม สายาคม เป็นประธานครอบครูโขนละครอย่างเป็นทางการ ครั้นครูอาคม สายาคม ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๒๕ โดยที่ยังมิได้ถ่ายทอดให้แก่ศิษย์ผู้ใด กรมศิลปากรจึงขาดครูผู้ทำพิธีครอบตั้งแต่นั้นมา การที่ศิลปินโขน—ละครมีหน้าที่ทำพิธีการครอบโขน—ละครได้นั้น นอกจากจะได้รับมอบมาจากครูอาจารย์แล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังทรงพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ได้อีกด้วย ในกรณีครูอาคม สายาคม ก็เช่นเดียวกัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงมีพระบรมราชโองการให้กรมศิลปากรดำเนินการคัดเลือกบุคคลที่จะเหมาะสมสำหรับทรงแต่งตั้งให้ทำพิธีครอบโขน—ละคร และกรมศิลปากรก็ได้ดำเนินการคัดเลือกรายชื่อศิลปินอาวุโสชั้นสูงเกล้าฯ ถวายอย่างเต็มที่ทราบแล้ว และเหตุการณ์ในวันที่ทรงทำพิธีครอบพระราชทาน ก็ภายในห้องโถงของศาลาดุสิดาลัยเป็นสถานที่ประกอบพิธี เจ้าหน้าที่ในพระราชสำนักจัดตั้ง หัวโขน ละคร และเครื่องสังเวททั้ง คาว—หวาน บนยกพื้นด้านขวาเป็นที่ตั้งของวงปี่พาทย์เครื่องคู่สำหรับบรรเลงในพระราชพิธี ผู้เข้าร่วมในพิธีนี้แต่งเครื่องแบบปกติขาว บรรดาข้าราชการกรมศิลปากรนั่งถัดจากวงปี่พาทย์ไปทางขวามือ ตรงข้างวงปี่พาทย์ก็เป็นที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี และเรืออากาศเอกวีรยุทธ ดิษยะศริน พระสวามี พร้อมทั้งพระบรมวงศานุวงศ์ และแขกรับเชิญ ส่วนที่นั่งทางด้านซ้ายของที่ประทับเป็นที่นั่งของแขกรับเชิญ เริ่มพิธีเมื่อเวลา ๑๐.๔๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จลง ณ ศาลาดุสิดาลัย พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี และพระสวามี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงจุดธูปเทียนเครื่อง

นมัสการบูชาพระพุทธรูป และเสด็จทรงพระสุหร่ายเครื่องโรง หัวโขน—ละคร และตำราที่จะพระราชทาน ทรงคล้องพวงมาลัยที่จอหนุหัวโขน—ละคร ที่จะใช้ครอบ ทรงเจิมตำรา ไบมะยม หอกพระพิลาพ และเครื่องโรง ทรงจุดธูปเทียนที่เครื่องกระยาบวชสังเวทพระคเณศ แตรสังข์ดุริยางค์ประโคม ทรงกราบแล้วเสด็จไปที่โต๊ะเครื่องสังเวท ทรงจุดธูปเทียน ทรงปักธูปลงไปในเครื่องสังเวทควา—หวาน ทรงถวายเครื่องสังเวท เสร็จแล้วประทับพระราชอาสน์ จากนั้นนายทวิศักดิ์ เสนาณรงค์ อธิบดีกรมศิลปากร กราบบังคมทูลเบิกนายมนตรี ตราโมท ซึ่งจะเป็นผู้อ่านโองการเข้าเฝ้าทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายพุ่มเงิน—พุ่มทอง และธูปเทียนแพ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานน้ำสังข์ ช่อไม้ใบมงคล ทรงเจิม ทรงสวมมงคล พระราชทานสมุดตำรา จากนั้นนายมนตรีก็อ่านโองการบวงสรวง ไห้ครุ เสร็จแล้วอธิบดีกรมศิลปากรกราบบังคมทูลเบิกศิลปิน ๕ ท่านเข้ารับพระราชทานครอบ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานครอบ และทรงมอบตำราแก่ศิลปินที่ได้รับพระราชทานครอบทุกท่าน ต่อจากนั้นอธิบดีกรมศิลปากรกราบบังคมทูลเบิกนายรงค์ภักดี หรือครูเจียน จารุจรณ์ และศิลปินทั้ง ๗ ท่าน ซึ่งจะเป็นผู้รับมอบทำรำเพลงหน้าพาทย์องค์พระพิลาพ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจิม ทรงครอบศีรษะพระพิลาพ และทรงมอบหอกกับไบมะยมให้แก่ผู้เข้ารับการถ่ายทอดแล้ว ศิลปินทั้ง ๗ ท่านรำหน้าพาทย์เพลงองค์พระพิลาพ ก่อนเสร็จพิธี ศิลปินที่ได้รับพระราชทานครอบและต่อเพลงหน้าพาทย์รำถวายมือ เพลงสาธุการ แล้วโปรยข้าวตอกดอกไม้ เสร็จพิธีเมื่อเวลา ๑๒.๔๕ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้น ปี่พาทย์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี ก็เป็นอันว่าเสร็จพิธีภายในวันนั้นครับ

—เพลงดังขึ้นแล้วหรีเป็นเสียงคลอ—

บรรยาย

ท่านผู้ฟังคะ จากพระราชพิธีพระราชทานครอบประธานประกอบพิธีไห้ครุ โขน—ละคร ที่นำมาเสนอในรายการอยู่อย่างไทยวันนี้ คงจะทำให้ท่านผู้ฟังได้ทราบถึงพระราชกรณียกิจที่สำคัญอีกด้านหนึ่งของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงให้การส่งเสริมศิลปินของชาติ คะ นับเป็นพระมหากรุณานานาภูศิลปินเป็นล้นพ้นทีเดียวนะคะ และพระราชกรณียกิจนี้ได้ก่อให้เกิดการถ่ายทอดศิลปะโขน—ละครของไทยมิให้เสื่อมสูญ ซึ่งนับเป็นการทะนุบำรุงศิลปะที่สำคัญของชาติทางหนึ่ง สวัสดิ์คะ

จบรายการ

—เพลงความเป็นไทย—

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย

เนคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”

เรื่อง “รามเกียรติ์รัตนโกสินทร์”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

วันพฤหัสบดีที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๒๘ เวลา ๑๙.๓๐ น. — ๒๐.๐๐ น.

ผู้จัดรายการและเขียนบท

วิทยากร

ผู้ร่วมรายการ

ฝ่ายเทคนิคของรายการ

ปัญญา นิตยสุวรรณ

ปัญญา นิตยสุวรรณ

จิตรลดา หัซชะวณิช

นิมิต สุทธิชุติพงษ์

วิญญู ปันติตานนท์

—ดนตรี—

- พ่อ เป็นใจ เมื่อโยมโหมลูก เราเดินดูภาพรามเกียรติ์ตั้งแต่ห้องแรก จนกระทั่งห้องนี้เป็นห้องสุดท้ายแล้ว
- ลูกชาย ผมนะไม่เมื่อยหรอกครับ เพราะไม่ได้เดินอย่างรีบร้อนอะไร เดินไปดูไป ได้ทั้งความรู้และความเพลิดเพลิน
- ลูกสาว อ้อยก็เหมือนกันค่ะพ่อ ภาพรามเกียรติ์ห้องนี้ห้องที่ ๑๗๘ ใช่ไหมคะ
- พ่อ ใช่จ๊ะ ภาพรามเกียรติ์รอบพระระเบียงวัดพระศรีรัตนศาสดารามมีทั้งหมด ๑๗๘ ห้อง ไม่รวมภาพตัวบุคคลในเรื่อง และเรื่องราวของพระนารายณ์อวตารปางต่าง ๆ อีกประมาณ ๘๐ ภาพ
- ลูกสาว ห้องสุดท้ายที่เรา กำลังดูอยู่นี้เป็นตอนไหนคะ
- พ่อ ตอนพระพรต พระสัตรุต พระมงกุฏ และพระลพกลับจากกรุงไทยเกษเข้าเฝ้าพระรามที่กรุงศรีอยุธยา พระรามปูนบำเหน็จรางวัลให้ทุกคนโดยถ้วนหน้า ลูกอยากจะถูกยอนตันตั้งแต่ห้องที่ ๑ อีกครั้งไหมละ
- ลูกชาย เอาไว้วันหลังดีกว่าครับ วันนี้กว่าจะถูกยอนก็ครบเย็นหมดเวลาพอดี
- ลูกสาว อ้อยอยากให้อ่านเรื่องที่มาของภาพรามเกียรติ์รอบพระระเบียงวัดพระแก้วให้ฟังมากกว่าค่ะ
- ลูกชาย จริงครับ พวกเราจะได้ทราบประวัติความเป็นมาของภาพรามเกียรติ์เหล่านี้ไว้เป็นความรู้ ถ้าผมมีโอกาสพาเพื่อน ๆ มาดูจะได้อธิบายให้เขาฟังได้ถูก
- พ่อ ดีเหมือนกัน ดูรูปแล้วก็ทราบเรื่อง เราไปหาที่นั่งคุยกันดีกว่า

—ดนตรี—

- พ่อ บางคนเข้าใจว่าภาพรามเกียรติ์รอบพระระเบียงวัดพระแก้วเขียนขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่ความจริงมิได้เป็นเช่นนั้น เพราะภาพรามเกียรติ์รอบพระระเบียงวัดพระแก้วเขียนตั้งแต่ครั้งรัชกาลที่ ๑ โปรดให้สร้างวัดพระศรีรัตนศาสดารามหรือวัดพระแก้วขึ้น ต่อมาในรัชกาลที่ ๓ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เขียนภาพรามเกียรติ์ขึ้นใหม่ เมื่อมีการฉลองพระนครครบรอบ ๕๐ ปี ใน พ.ศ. ๒๓๗๕ ต่อจากนั้นก็มาถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ สมเด็จพระปิยมหาราชทรงพระราชดำริว่า ในปี พ.ศ. ๒๔๒๕ เป็นปีที่กรุงรัตนโกสินทร์ครบ ๑๐๐ ปี ทรงคิดจะบูรณะปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดารามทั่วทั้งพระอาราม จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระราชปิตุลาบรมพงศาภิมุข สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช เป็นแม่กอง จัดการเขียนและซ่อมแซมภาพเรื่องรามเกียรติ์รอบพระระเบียงวัดพระศรีรัตนศาสดาราม และ

โปรดให้พระบรมวงศานุวงศ์และบรรดาขุนนางข้าราชการ ตลอดจนพระภิกษุสงฆ์ที่มีความชำนาญในการแต่งโคลงกลอนยุคนั้น ร่วมกันประพันธ์โคลงสี่สุภาพบรรยายภาพเรื่องราวเกียรติ

ลูกชาย

พ่อครับ แต่ก่อนไม่มีโคลงบรรยายภาพเรื่องราวเกียรติหรือครับ

พ่อ

ไม่มีหรือลูก มีแต่ภาพเท่านั้น ในรัชกาลที่ ๕ นี่แหละจึงได้มีโคลงบรรยายภาพเรื่องราวเกียรติ เลยทำให้คนส่วนมากเข้าใจไขว้เขวไปว่าภาพรวมเกียรติก็เขียนขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๕ ด้วย

ลูกสาว

นั่นนะซีคะพ่อ อ้อยเคยทราบมาอย่างนั้น เหมือนที่พ่อว่านี่แหละคะ

พ่อ

ต่อไปนี้ก็ทราบอย่างถูกต้องละนะลูก โคลงบรรยายภาพเรื่องราวเกียรติทั้งหมด ๑๗๘ ห้อง รวมเป็นโคลงทั้งสิ้นประมาณ ๔,๘๘๔ บท แบ่งเป็นห้องละ ๒๘ บท

ลูกชาย

เมื่อไหร่ที่เราเดินดูโคลงบรรยายภาพรวมเกียรติ ผมเห็นมีพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวอยู่ด้วยใช่ไหมครับ

พ่อ

ถูกแล้วลูก รัชกาลที่ ๕ ทรงพระราชนิพนธ์คำโคลงเรื่องราวเกียรติรวมทั้งสิ้น ๒๒๔ บท แบ่งเป็น ๘ ห้อง คือ ห้องที่ ๙๐ ตอนทศกัณฐ์ทำพิธีอุ้มงศ์ ห้องที่ ๙๔ ตอนหนุมานเข้าห้องนางวานรินทร์ ห้องที่ ๑๐๒ ตอนนางมณโฑหุงน้ำทิพย์ ห้องที่ ๑๐๓ ตอนทศกัณฐ์ขาดเศียรขาดกร ห้องที่ ๑๐๔ ตอนฤๅษีถวายลิง ห้องที่ ๑๐๕ ตอนหนุมานตีทัพพระลักษมณ์ ห้องที่ ๑๐๖ ตอนหนุมานได้นางสุวรรณกัณยุมมา และห้องที่ ๑๐๗ ตอนหนุมานชุกलोंดวงใจ

ลูกสาว

เป็นอันว่าตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ ในโอกาสฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ครบ ๑๐๐ ปี ภาพรวมเกียรติพระระเบียงวัดพระแก้วก็มีคำโคลงอธิบายเรื่องโดยสมบูรณ์นะคะ

ลูกชาย

พ่อครับ ภาพรวมเกียรติที่เราดูกันเมื่อคืนนี้รู้สึกว่ายังสมบูรณ์ดี ผมอยากทราบว่าตั้งแต่ครั้งรัชกาลที่ ๕ มาแล้ว เราซ่อมกันอีกหรือเปล่าครับ

พ่อ

ซ่อมซีลูก ในรัชกาลที่ ๗ ก็ซ่อมครั้งฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ครบ ๑๕๐ ปี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ และซ่อมครั้งสุดท้ายในรัชกาลปัจจุบัน เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๔ เพื่อให้เสร็จทันเฉลิมฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี ก็เลยเป็นภาพที่สวยงามและสมบูรณ์อย่างที่เรารู้กันนั่นแหละ

ลูกสาว

พ่อคะ เรื่องรวมเกียรติเป็นเรื่องที่ไทยเราคิดแต่งขึ้นเองหรือคะ

พ่อ

เรื่องราวเกียรติไทยเรานี้มีบางท่านว่าได้เค้าเรื่องมาจากรามายณะของอินเดียแล้วไทยเรามาแต่งเติมเสริมต่อให้เรื่องราวพิสดารขึ้น และมีมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา ในสมัยกรุงธนบุรี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชก็ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องราวเกียรติไว้ ๔ ตอน เรื่องรวมเกียรติที่ยาวและจบโดยสมบูรณ์ที่สุด เป็นบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พระองค์

ทรงรวบรวมเรื่องราวเกียรติซึ่งกระจัดพลัดพรายอยู่นั้นให้รวมเข้าเป็นเรื่อง เพื่อรักษาไว้เป็นแบบฉบับสำหรับบ้านเมืองต่อไป พระราชนิพนธ์เรื่องราวเกียรติรัชกาลที่ ๑ มีเนื้อเรื่องติดต่อกันไป นับเป็นวรรณคดีไทยเรื่องเดียวที่ยืดยาวและพิสดารที่สุดในบรรดาวรรณกรรมไทย มีความยาวถึง ๑๑๗ เล่มสมุดไทย

ลูกชาย

สมุดไทยเป็นอย่างไรครับพ่อ

พ่อ

สมุดไทย ก็คือสมุดข่อยที่พับไปพับมา ใช้เขียนหนังสือแบบโบราณของไทยนั่นแหละ ลูกเคยเห็นสมุดข่อยไหมละ

ลูกชาย

เคยเห็นครับ

พ่อ

นั่นแหละสมุดไทยละ เรื่องราวเกียรติในรัชกาลที่ ๑ ใช้สมุดไทยเขียนถึง ๑๑๗ เล่ม คำนวณคำกลอนได้ประมาณ ๕๐,๒๘๖ คำกลอน ดำเนินเรื่องตั้งแต่ahiranตยักรั่มวนแผ่นดิน ไปจนถึงเสร็จสิ้นการปราบปรามอสูรในพื้นที่โลก

ลูกสาว

เรื่องราวเกียรติรัชกาลที่ ๑ กับภาพรามเกียรติ์พระระเบียงวัดพระแก้วต่างกันไหมคะ

พ่อ

ไม่ต่างกันหรอกลูก ภาพรามเกียรติ์พระระเบียงวัดพระแก้วเขียนมาตั้งแต่ครั้งรัชกาลที่ ๑ เพราะฉะนั้นจึงดำเนินเรื่องราวตามบทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑ ทุกประการ มีข้อน่าสังเกตว่า การที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงพระราชนิพนธ์เรื่องราวเกียรติขึ้นเป็นบทละครนั้น คงจะมีได้ทรงมุ่งหมายที่จะให้ใช้แสดงละครจริง ๆ เพราะบทพระราชนิพนธ์แต่ละตอนล้วนมีคำกลอนยาว ๆ เช่น ตอนทรงช้าง ทรงรถ และตอนสร่งน้ำ แต่งพระองค์ ก็ทรงพรรณนาไว้ยืดยาว ถ้านำไปแสดงละครก็จำเป็นต้องตัดทอนให้สั้นลง ข้อที่ยืนยันว่ารัชกาลที่ ๑ ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้เรื่องราวเกียรติ พระราชนิพนธ์ในพระองค์ท่านมีรสไพเราะ ให้ความเพลิดเพลินชวนอ่านในด้านวรรณคดีมากกว่าจะนำมาเล่นละคร เพราะปรากฏในตอนท้ายเรื่องราวเกียรติว่า

“อันพระราชนิพนธ์รามเกียรติ์ ทรงเพียรตามเรื่องนิยายไสย

ใช้จะเป็นแก่นสารสิ่งใด

ตั้งพระทัยสมโภชบูชา

ใครฟังอย่าได้ไหลหลง

จงปลงอนิจจังสังขาร

ซึ่งอักษรกลอนกล่าวลำดับมา

โดยราชปริดาภิบริบูรณ์”

ลูกสาว

เรื่องราวเกียรติพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑ มีความยาวมาก ไม่เหมาะสำหรับแสดงละคร แล้วรามเกียรติ์ฉบับไหนล่ะคะที่นิยมนำมาแสดงกัน

พ่อ

รามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยซึ่งลูก เหมาะสำหรับแสดงโขนละคร เหตุที่ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องราวเกียรติขึ้น ก็เพราะทรงมีพระราชดำริว่า เรื่องรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑ นั้น นำมาแสดง

โขนละครได้ไม่สนิทนัก เพราะบางบทบางตอนยืดยาวเกินไป ไม่กะทัดรัด พระองค์จึงทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นใหม่ เพื่อให้แสดงละครได้เหมาะสม เช่น ตอนนางสีดาผูกคอตายและหนุมานมาแก้ไขนั้น บทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑ ยืดยาวเกินไปกว่าหนุมานจะเข้าแก้ไขได้ ถ้าเป็นเรื่องจริง ๆ นางสีดาก็คงตายไปก่อนแล้ว บทพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๑ ตอนนี้มีว่า

“เอาภูเขาผูกคอให้มัน
หลับเนตรจ้านงปลงใจ

แล้วพันกับกิ่งโศกใหญ่
อรไทก็โจนลงมา

—เชิดฉิ่ง—

บัดนั้น
ครั้นเห็นองค์อัครกัลยา
ตัวสั้นเพียงสิ้นชีวิต
โลดโผนโจนลงตรงไป

วายุบุตรวุฒิไกรใจกล้า
ผูกคอโจนมาก็ตกใจ
ร้อนจิตดังหนึ่งเพลิงไหม้
ด้วยกำลังว่องไวทันที

—เชิด—

ครั้นถึงจึงแก้ภูษาทรง
หย่อนลงยังพื้นปฐพี

ที่ผูกคอองค์พระลักษมี
ขุนกระบี่ก็โจนลงมา”

ลูกสาว
พ่อ

พ่อคะ แล้วรัชกาลที่ ๒ ทรงแก้ว่าอย่างไรคะ

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นใหม่ให้หนุมานเข้าแก้ไขได้โดยรวดเร็ว ทรงแต่งบทนางสีดาว่า

“จึงเอาผ้าผูกพันกระสันรัด เกี่ยวกระหวัดไว้กับกิ่งโศกใหญ่”

แล้วทรงให้สุนทรภู่แต่งต่อ สุนทรภู่ก็แต่งถวายว่า

“ชายหนึ่งผูกคออรไท
บัดนั้น

แล้วทอดองค์ลงไปจะให้ตาย
วายุบุตรแก้ได้ดังใจหมาย”

ลูกชาย

ก็เป็นทีพอฟพระราชนิพนธ์

พ่อครับ รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ ๒ แตกต่างกับฉบับรัชกาลที่ ๑ ตรงที่ฉบับรัชกาลที่ ๒ สามารถใช้แสดงโขนละครได้เหมาะสมแล้ว ยังมีข้อแตกต่างอะไรอีกบ้างครับ

พ่อ

มีชีลูก รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ ๒ ดำเนินเรื่องตั้งแต่พระรามใช้ให้หนุมานนำแหวนกับสไปไปถวายนางสีดาที่กรุงลงกา ซึ่งเป็นการเริ่มเรื่องหลังจากที่ทศกัณฐ์ลักพานางสีดาไปแล้ว จนถึงอภิเษกพระรามกับนางสีดาที่เขาไกรลาส และพระรามกับนางสีดากลับคืนกรุงอโยธยา บทพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ในรัชกาลที่ ๒ สั้นกว่าบทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑ มีความยาวประมาณ ๑๔,๓๐๐ คำกลอน นอกจากรัชกาลที่ ๒ จะทรงพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์เป็นบทละครแล้ว ยัง

ทรงพระราชนิพนธ์เป็นบทพากย์โขนอีก ๔ ตอน คือ ตอนนางลอย นาคบาท
พรหมาสตรี และพากย์ชมช้างเอราวัณ

ลูกสาว

พ่อพากย์โขนเป็น ลองพากย์บทพระราชนิพนธ์รวมเกียรติในรัชกาลที่ ๒ ให้ฟัง
หน่อยซีคะ

พ่อ

ตกลงลูก พ่อจะพากย์บทพระรามคร่ำครวญถึงนางสีดาในตอนนางลอย ซึ่งรัชกาล
ที่ ๒ ทรงพระราชนิพนธ์ไว้เป็นกาพย์ยานีให้ฟัง

“มาดมั่นจะหาดวง	วิเชียรช่วงเท่าคิรี
หาดวงพระสุริย์ศรี	ก็จะได้จุจดังใจ
จะหาโฉมให้เหมือนนุช	จนสุดฟ้าสุราลัย
ตายแล้วและเกิดใหม่	ไม่ได้เหมือนเจ้าณถมล”

—ดนตรี—

ลูกชาย

พ่อครับ นอกจากรัชกาลที่ ๑ และรัชกาลที่ ๒ ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องรวมเกียรติ
แล้ว มีรัชกาลไหนอีกครับ

พ่อ

รัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์บทละคร
เรื่องรวมเกียรติขึ้นเป็นสำนวนใหม่อีก ๑ ตอน คือ ตอนพระรามเดินดง เป็นหนังสือ
๔ เล่มสมุดไทย มีความยาว ๑,๖๖๔ คำกลอน

ลูกสาว

รัชกาลที่ ๕ ละคะพ่อ ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องรวมเกียรติหรือเปล่า

พ่อ

ทรงพระราชนิพนธ์ซีลูก เป็นคำโคลงสี่สุภาพ บรรยายภาพรวมเกียรติที่พระกระเบียง
วัดพระแก้ว ที่พ่อเล่าให้ฟังไปแล้วยังงี้ละ

ลูกสาว

พ่อ

จริงซีคะพ่อ แล้วรัชกาลที่ ๖ ละคะ ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องรวมเกียรติหรือเปล่าคะ
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชอุทิศสาหะสบคันคว่ำที่มาของ
เรื่องรวมเกียรติจากคัมภีร์รามายณะ ของวาลมิกิ แล้วทรงพระราชนิพนธ์บทร้อง
และบทพากย์เจรจาขึ้นสำหรับแสดงโขน เป็นที่น่าสังเกตว่า บทโขนเรื่องรวมเกียรติ
พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๖ ดำเนินเรื่องราวแตกต่างจากบทพระราชนิพนธ์ใน
รัชกาลที่ ๑ และรัชกาลที่ ๒ มาก ตัวในเรื่องรวมเกียรติของรัชกาลที่ ๖ ก็เรียก
ผิดกับรวมเกียรติในรัชกาลอื่น ๆ เช่น พิเภก เรียกพิเภกษณ์ พระลักษมณ์ เรียก
ลักษมณ์ สุกसान แยกเป็น ๒ ตัว ชื่อ สุกะ และสาร์ณ เป็นต้น

ลูกชาย

พ่อจะกรุณายกตัวอย่างเรื่องรวมเกียรติรัชกาลที่ ๖ ที่แตกต่างกับรัชกาลที่ ๑ และ
รัชกาลที่ ๒ ให้ฟังสักตอนได้ไหมครับ

พ่อ

ได้ซีลูก เช่น ตอนพระรามสั่งให้พลลิงจองถนน เสร็จแล้วก็ยกพลข้ามมหาสมุทร
ไปยังฝั่งลงกา บทละครเรื่องรวมเกียรติ พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑ และรัชกาล
ที่ ๒ ดำเนินเรื่องว่า พระอินทร์ให้พระมาตุลีนำรถวไชยันต์ลงมาถวายพระราม

สำหรับเป็นราชพาหนะ แต่พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๖ พระรามเสด็จข้าม
มหาสมุทรโดยทรงบำหนุมาน และพระลักษณะประทับบนต้นแขนองคต พาข้าม
มหาสมุทรไปยังฝั่งลงกา บทพระราชนิพนธ์ตอนนี้มีว่า

“งามองค์พระทรงครุฑ	เจ้าอุรุษยาภา
ทรงรัตนวรา	ภรณ์ศรีพิลลิสฐ์สรพ์
ทรงบำวายุบุตร	ฤทธิ์รุทธดั่งไฟกลปี
ลอยล่องเหนือฟองอรร	ณพะลิ้วเหมือนทิวลม
งามองค์พระลักษมณ์	ผู้มหันต์มโหดม
ศักดิ์เลิศประเสริฐสม	วรเกียรติพระจักริน
ทรงพาหะองคต	กบิยศโยธิน
พาข้ามกระแสนิน	รุประหนึ่งพระพายผัน

ลูกสาว ในเรื่องรามเกียรติ์ฉบับพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๖ มีกล่าวถึงพระรามกับ
พระลักษมณ์ทรงราชรถบ้างไหมคะ

พ่อ มีชีลูก เช่น ตอนพิธิกุมภินยา ตอนนาคบาท และตอนพรหมาสตร์ พระรามกับพระ-
ลักษมณ์ประทับราชรถทั้ง ๓ ตอน

ลูกสาว แล้วพระอินทร์นำรถมาถวายพระรามในตอนไหนล่ะคะ

พ่อ ในบทพระราชนิพนธ์รามเกียรติ์รัชกาลที่ ๖ ไม่ได้กล่าวถึงตอนพระอินทร์ถวายรถ
แก่พระรามจะลูก

ลูกชาย พ่อครับ รัชกาลต่อ ๆ มาทรงพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์บ้างไหมครับ

พ่อ หลังจากรัชกาลที่ ๖ แล้วไม่มีรัชกาลใดทรงพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์อีกเลย
จะลูก การแสดงโขนในสมัยปัจจุบันนี้ก็นำบทพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ใน
รัชกาลที่ ๑ รัชกาลที่ ๒ และรัชกาลที่ ๖ มาเป็นบทแสดงทั้งนั้น

ลูกสาว วันนี้พ่อพามาดูภาพรามเกียรติ์วัดพระแก้วไม่เสียเวลาเปล่าเลยนะคะ ลูก ๆ ได้ทั้ง
ความรู้และความบันเทิงด้วย

พ่อ กลับบ้านเถอะลูก เย็นมากแล้ว เดี่ยวแม่เขาเป็นห่วง

จบรายการ

—เพลงความเป็นไทย—

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย

ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”

เรื่อง “พูดถึงภูเก็ต”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

วันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๒๔ เวลา ๑๙.๓๐–๒๐.๐๐ น.

ผู้จัดรายการและเขียนบท

วิทยากร

ฝ่ายเทคนิคของรายการ

มาลี จันทรสข

ปัญญา นิตยสุวรรณ

จิตรลดา หัซซะวณิช

นิมิต สุทธิพิตพงษ์

วิญญู ปันติตานนท์

—เพลงประจำรายการดั่งขึ้น ๑๐ วินาที แล้วหรีดลงเป็นแบ็คกราวด์—

ประกาศ

สวัสดีครับท่านผู้ฟัง... รายการอยู่อย่างไทยก็ได้กลับมาพบกับท่านผู้ฟังอีกครั้งหนึ่ง สำหรับครั้งนี้จะขอนำท่านผู้ฟังไปสัมผัสกับเกาะ ๆ หนึ่งที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย และมีฐานะเป็นจังหวัด และเป็นจังหวัดที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวอยู่มากมาย ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติของป่าเขา หาดทรายชายทะเล เกาะแก่งที่สวยงาม ประการสำคัญก็คือ เป็นเกาะที่ก่อให้เกิดวีรสตรีถึง ๒ ท่าน นั่นคือ ท้าวเทพกษัตรีและท้าวศรีสุนทร ครับ...เกาะ ๆ นั้นก็คือ เกาะภูเก็ตหรือจังหวัดภูเก็ต ที่กำลังมีงานฉลอง ๒๐๐ ปีวีรสตรีเมืองถลางอยู่ขณะนี้แน่นอน

—เพลงดั่งขึ้น ๑๐ วินาที แล้วค่อย ๆ จางลง—

- สัมภาษณ์
 ภูเก็ต พระอาทิตย์ตกที่สวยเหลือเกิน ดูซิคะพี่ไก่ ดวงสีแดงกลมโตราวกับโคมไฟแนะ จำได้ไหมสัมผัส เรามาเที่ยวภูเก็ตเมื่อ ๔-๕ ปีที่แล้ว เราก็มานั่งดูพระอาทิตย์กันที่ แหลมพรหมเทพนี่แหละ
- สัมภาษณ์
 ทำไมจะจำไม่ได้คะ และคิดว่าจะไม่มีวันลืมภาพพระอาทิตย์ตกที่แหลมพรหมเทพนี้ อย่างแน่นอน พี่ไก่ดูโน้นซิคะ เรือกำลังแล่นผ่านตรงดวงอาทิตย์พอดี ดูซิคะ... (ปรบมือ) แนะ..ทุกคนปรบมือกันใหญ่ คงจะหาภาพสวย ๆ อย่างนี้ได้ยากมากนะคะ พี่ขอนั่งอยู่ที่นี้นาน ๆ หน่อยนะสัมผัส
- สัมภาษณ์
 สัมก็คิดว่าอย่างนั้นละคะพี่ไก่ ทุ่มหรือสองทุ่มเราค่อยกลับที่พัก นั่งเล่นที่นี้สัมผัสรู้สึกสดชื่นปลอดโปร่งจริง ๆ ตรงโน้นก็มีนักท่องเที่ยวอยู่หลายคน คงจะนั่งเล่นเหมือนเรา ภูเก็ตนี้เป็นเมืองท่องเที่ยวจริง ๆ นะคะพี่ไก่ ขนาดโรงแรมที่เราพักซึ่งมีอยู่เป็นร้อยห้องก็ยังเต็มหมด
- สัมภาษณ์
 นั่นซิ พี่ก็ว่าอย่างนั้นแหละ ก่อนโน้นภูเก็ตเป็นเพียงแผ่นดินที่รกเรือ มีสัตว์ป่าใหญ่ ๆ อาศัยอยู่ ชนพื้นเมืองเดิมที่มีอยู่บนเกาะแห่งนั้นก็คือพวกชาวน้ำ ส่วนพวกที่อยู่ตามบนภูเขาสูงป่าทึบก็เรียกว่า “โอรงบูกิด” หรือคนภูเขาเท่านั้นเอง
- สัมภาษณ์
 น่าแปลกใจนะพี่ไก่ที่ภูเก็ตได้เจริญเติบโตขึ้นมาอย่างนี้ แทบไม่น่าเชื่อทีเดียว กลายเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงไปได้
- สัมภาษณ์
 อันที่จริงนี่นะสัมผัส ภูเก็ตได้เป็นที่รู้จักของฝรั่งมานานแล้วทีเดียว นับเป็นพันปีเชียวนะ เชื่อไหมละ คือ อย่างนี้ มีนักภูมิศาสตร์ชาวกรีกอยู่คนหนึ่งชื่อ “คลอดิอุส ปโตเลมี” เขาได้แล่นเรือมาทางด้านซีกโลกตะวันออก เลาะชายฝั่งมาถึงปากแม่น้ำอิรวดี เข้าอ่าวเมาะตะมะ ลงมาถึงปากแม่น้ำทวาย แล้วก็มาถึง “แหลมจิง ซิลอน” ก่อนที่จะมุ่งหน้าไปสู่ช่องแคบมะละกา รู้ไหมจะสัมผัส จิง ซิลอน นี่คืออะไร
- สัมภาษณ์
 ไม่ทราบค่ะ
- สัมภาษณ์
 ภูเก็ต ก็ภูเก็ตไงละ (หัวเราะ) กล่าวกันว่า หากอีตาคลอดิอุส ปโตเลมี รู้ว่าจิง ซิลอน

หรือภูเก็ตินี้คือแผ่นดินที่เต็มไปด้วยแร่ธาตุอันมหาศาลแล้ว แกกงไม่เล่นเรือเลยไป
สู่ช่องแคบมะละกาเป็นแน่

สั่ม
ไก๋
ทำไมพี่ไก๋ถึงได้รู้อะไรต่อมิอะไรในภูเก็ตินักสะ สั่มแปลกใจจริง ๆ
เอ...ถามอย่างนี้แสดงว่าไม่รักกันจริงนี่นา ไม่รู้หรือว่าแกลังทำเป็นลืมว่าพี่เป็นครู
สอนวิชาภูมิศาสตร์อยู่

สั่ม
ไก๋
(หัวเราะ) ใช่...จริงสินะ สั่มลืมไป ขอโทษด้วยค่ะ เล่าเรื่องภูเก็ตต่อไปซิคะ
(ถอนใจ) เออ...ชักน้อยใจแล้วนะ...แล้วสั่มไม่ถามหรือจะว่าทำไมคำว่า จัง ซีลอน
ถึงได้กลายมาเรียกเป็นภูเก็ต

สั่ม
ไก๋
นั่นซิคะทำไม...สั่มอยากทราบเหมือนกัน
คืออย่างนั้นะสั่ม มีคำอยู่คำหนึ่งในภาษามลายู นั่นก็คือคำ “อูยังลีลัง” ซึ่งแปลว่า

แหลมลีลัง และลีลังนี้เองที่เป็นเจ้าถิ่นดั้งเดิมที่ครอบครองแผ่นดินนี้อยู่ ซึ่งเป็นภูเขา
และท้องทะเลอันกว้างใหญ่ไพศาล พวกเขาเป็นโพลินีเซียนสายหนึ่งที่ใช้ชีวิตอยู่ใน
ถิ่นแถบนี้มาตั้งแต่ดึกดำบรรพ์ และคำว่า “ลีลัง” ก็อาจเพี้ยนมาจากคำว่า “เซียมัง”
ซึ่งหมายถึงชนกลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่บนภูเขาสูง ป่าทึบ มีลักษณะคล้ายพวก “ซาไก”
ที่อาศัยอยู่ตามป่าสูง และบางทีเราก็มักเรียกชนกลุ่มนี้ว่า “โอริงบูกิต” หรือคนภูเขา
ชนเผ่าเดียวกันนั้นนอกจากจะอาศัยอยู่ตามภูเขาสูงแล้ว ก็ยังอาศัยอยู่ตามถิ่นทะเล
แถบต่าง ๆ ด้วย เราเรียกชนกลุ่มนี้ว่า “โอริงละโอด” หรือชาวน้ำ เจ้าถิ่นดั้งเดิม
เหล่านี้แม้ว่าต่อมาจะถูกครอบครอง ถูกขับไล่กระจัดกระจายไปจนเหลือเพียง
กลุ่มชนเล็ก ๆ ก็ตาม แต่ทว่าอิทธิพลของภาษานั้นก็ยังอยู่ เราจะเห็นว่าชื่อของเกาะ
ต่าง ๆ ที่อยู่รอบ ๆ ต่างก็มีชื่อเป็นภาษามลายูทั้งสิ้น... สั่มจะ นิ่งหลับหรือเปล่า
สั่ม
(หัวเราะ) ไม่หลับค่ะ...กำลังจะฟังถึงตอนที่ถึงคำว่า “ภูเก็ต” อยู่ค่ะ ทำไมถึง
เรียกเกาะนี้ว่าภูเก็ต

ไก๋
รู้ไหม คนที่เป็นครูน่าจะรู้สึกน้อยใจจริง ๆ ถ้าพูดอะไรแล้ว นักเรียนในห้องเรียน
หรือคนที่นั่งฟังอยู่ด้วยหลับ เพราะนั่นแสดงว่าการพูดหรือการสอนไม่ได้ผล

สั่ม
สั่มไม่ได้หลับจริง ๆ นะคะพี่ไก๋ สั่มฟังด้วยมองไปข้างหน้าด้วย ทะเลยามสลัว ๆ นี่
ก็สวยเหมือนกัน พี่ไก๋ดูซิคะ นั่นดาวประจำเมืองเริ่มทอแสงวิบวับแล้วละ... พี่ไก๋คะ
แล้วทำไมเราถึงเรียกแผ่นดินเกาะนี้ว่าภูเก็ตล่ะคะ

ไก๋
ก็อย่างที่พี่ได้พูดเมื่อสักครู่นี้แล้วว่า ท้องถิ่นแถบนี้มีอิทธิพลของภาษาชาวพื้นเมือง
หลงเหลืออยู่มาก ดังนั้นคงจะไม่แปลกที่คำว่า “อูยังลาแล กราลาแล” ซึ่งแปลว่า
“แหลมหญ้าคา” ซึ่งเป็นพืชชนิดหนึ่งที่มีอยู่มากบนเกาะนี้ ชาวไทยเราเมื่ออพยพ
ไปอยู่บนเกาะนั้นจึงเรียกเสียใหม่ว่า “ทุ่งคา” ส่วนฝรั่งก็เรียกเพี้ยนไปอีกชนิดหนึ่งว่า
“ตองกา” ดังนั้นจะแปลอะไรละสั่ม ที่ฝรั่งจะเรียก “อูยังลีลัง” เป็น “จัง ซีลอน”

ไม่ได้ จากสภาพของตัวเกาะแห่งนี้ซึ่งมีภูเขาสูงอยู่มาก เมื่อมองไปจากทะเลแล้ว ชาวเมืองเหล่านั้นที่แล่นเรือไปมาในน่านน้ำแถบนั้น จึงเรียกเกาะแห่งนี้ว่า “บูกิต” เป็นคำที่ใกล้เคียงมากกับคำว่า “ภูเก็ท” ซึ่งก็เป็นคำที่เพี้ยนมาจากคำ “บูกิต” นั่นเอง นั่นละ...คือที่มาของคำว่าภูเก็ต ซึ่งได้กลายมาเรียกเป็นชื่อของเกาะ ๆ นี้

สัม พังไฟไถ่แล้วน่าสนใจจริง ๆ ภูเก็ตนี้ยังมีอะไร ๆ ที่น่าสนใจน่าเที่ยวอีกมาก พรุ่งนี้เราไปเที่ยวเมืองถลางกันนะละ สัมอยากไปไหว้อนุสาวรีย์ท่านท้าวเทพกระษัตรี ท่านท้าวศรีสุนทรใกล้ ๆ

ไก่อ ตกลงจะ...พอกลับจากถลางแล้วเราค่อยเดินเที่ยวงานฉลอง ๒๐๐ ปีวีรสตรีเมืองถลางที่บริเวณสะพานหินกันนะจะ

—เพลง—

สัม ได้ไหว้อนุสาวรีย์ท่านสตรีผู้กล้าหาญทั้งสองท่านนี้แล้ว ทำให้รู้สึกสบายใจและภาคภูมิใจไม่น้อยทีเดียวนะกะพี่ไก่อ รูปปั้นท่านสวยและสง่างามเหลือเกิน

ไก่อ (หัวเราะ) ผู้หญิงละก็เป็นอย่างนี้ละน่า ต้องมองในแง่ความสวยงามของสิ่งต่าง ๆ รอบตัวก่อนอย่างอื่นเสมอละ

สัม อย่ามาหาความสำมะเนะ วิรกรรมของท่านทั้งสองสัมก็เรียนมาเหมือนกันนะกะ รู้ไหมคะว่าหากเมืองถลางสมัยนั้นไม่ได้ท่านทั้งสอง พม่าอาจจะได้ครอบครองแผ่นดินนี้แล้วก็ได้ จำได้ไหมคะที่ประวัติศาสตร์ได้บอกไว้ว่า ศึกถลางครั้งนั้นได้เกิดขึ้นหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชขึ้นครองราชสมบัติเพียง ๓ ปี เมื่อปี ๒๓๒๕ พอปี ๒๓๒๘.....

ไก่อ นับถึงปัจจุบันก็ ๒๐๐ ปีพอดีนะซีจะ

สัม ใช่กะ เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๒๘ พม่าได้ยกทัพมาตีหัวเมืองต่าง ๆ ทางด้านชายฝั่งทะเลตะวันตกของไทย ทั้งทางบกและทางเรือ มีไพร่พลรวมทั้งสิ้นถึงหนึ่งหมื่นคน ส่วนหนึ่งของทัพพม่าได้ยกเข้ามาล้อมเมืองถลางไว้ ซึ่งเวลานั้นพระยาถลางเพ็งถึงแก่อนิจกรรม ทางกรุงเทพฯ ก็ยังมีทัพได้แต่งตั้งผู้ใดเป็นพระยาถลางแทน ดังนั้นคุณหญิงจันกับคุณมุกน้องสาว จึงร่วมกับขุนนางกรมการเมืองหาวิธีป้องกันเมืองถลางไว้อย่างเต็มสติกำลัง โดยตั้งค่ายป้องกันไว้ ๒ ค่าย ที่หมู่บ้านค่ายแห่งหนึ่งกับอีกค่ายหนึ่งที่บนนางดัก แล้วในที่สุดพม่าก็ยกทัพมาถึง ตั้งค่ายใหญ่อยู่ที่ริมทะเลดู ๆ แล้วเราเสียเปรียบอยู่มากทีเดียวนะจะ

สัม คะ ไทยเราเสียเปรียบมากทีเดียว ทั้งที่ตั้งและกำลังพล ด้วยเหตุนี้ คุณหญิงจัน คุณมุก และกรมการเมืองจึงคิดอุบายต่าง ๆ นานาเพื่อลวงพม่า เป็นต้นว่าให้คุณหญิงเป็นร้อย ๆ คน แต่งตัวเป็นผู้ชายโพกผ้าหุกระต่าย แล้วเอาทางมะพร้าวมาตากแห้งถือต่างอาวุธ แล้วท่านผู้หญิงทั้งสองก็แต่งตัวอย่างแม่ทัพขึ้นคานหาม ตีฆ้องกลอง

ประโคน ยกขบวนจากที่พักมายังค่ายไทยทั้ง ๒ ค่าย แล้วขยายแนวออกเป็นหญิง
สลับกับชาย ทำที่จะยกทัพเข้าตีค่ายพม่า พอพม่าเห็นเข้าก็จัดขบวนจะออกมาต่อสู้
คุณหญิงจันจึงสั่งให้จุดปืนใหญ่พิรุณสังหารยิงตรงไปยังชุมพลพม่า กระสุนปืนใหญ่
ตัดเอากิ่งไม้ทองหลางน้ำ ขนาดประมาณ ๑ อ้อม ขาดกลางชุมพลพม่า แล้วไทย
ก็ตีกลองให้ร้องส่ำทับ พม่าเห็นเช่นนั้นก็ขวัญเสีย รีบถอยกลับเข้าค่ายทันที

ไก่อ เรียกว่าท่านทั้งสองนำเอากลอุบายทุกรูปแบบเท่าที่ปัญญาสตรีจะมีในขณะนั้น
หาทางถ่วงเวลา รอกองทัพจากเมืองหลวงมาช่วยใช้ใหม่จะ

สั้ม ค่ะ ท่านทั้งสองใช้กลอุบายอยู่อย่างนี้ตลอด ๓-๔ วัน และก็ได้ผล ปรากฏว่าทำให้
พมานึกขยาดและเกรงกลัวอยู่ไม่น้อยทีเดียว พม่าล้อมเมืองกลางอยู่ประมาณ
๑ เดือนก็ถูกฆ่าตายและล้มเจ็บป่วยลงเป็นจำนวนมาก พร้อมทั้งได้เกิดขัดสนเสบียง
อาหารขึ้นด้วย จึงทำให้ความปั่นป่วนในกองทัพตามมา ไทยเห็นเช่นนั้นก็ติดตาม
โจมตีพม่าจนแตกพ่ายไป และในที่สุดก็ลงเรือหนีไป เมื่อบ้านเมืองสงบราบคาบแล้ว
คณะกรรมการเมืองจึงให้ขุนนางถือใบบอกไปกราบทูลกรมพระราชวังบวร ซึ่ง
เสด็จยกทัพมาตีพม่าบางบกแตกพ่ายไป ส่วนอีกฉบับหนึ่งส่งไปถวายรัชกาลที่ ๑
เพื่อทรงทราบ พระองค์จึงโปรดให้มีท้องตรามายังเมืองกลาง และโปรดเกล้าโปรด
กระหม่อมให้นายทองพูน บุตรชายคนที่ ๓ ของจอมทองคำเป็นพระยากลาง ให้ตั้ง
คุณหญิงจันเป็นท้าวเทพกษัตรี และคุณมุกน้องสาวเป็นท้าวศรีสุนทร เป็นเกียรติ-
ประวัติของเมืองกลางสืบมาจนทุกวันนี้

ไก่อ โอ้โฮ...ทำไมถึงจำได้แม่นยำอย่างนี้ล่ะจะสั้ม

สั้ม ตอนที่เรียนหนังสืออยู่ หากครูให้เขียนเรียงความ ก็ปี๋ขึ้นสั้มก็เขียนแต่เรื่องนี้จะค่ะ
ไก่อ มิน่าล่ะ ถึงได้เล่าถูกต้องแม่นยำมาก

สั้ม อนุสาวรีย์แห่งนี้ชาวภูเก็ตและจังหวัดใกล้เคียงได้ร่วมแรงร่วมใจกันสร้างขึ้น โดย
ให้กรมศิลปากรปั้นและหล่อขึ้นมา เพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งวีรกรรมของท่านทั้งสอง
ได้นำขึ้นประดิษฐานบนฐาน เมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๑๐ ซึ่งเป็นวันที่ตรงกับพม่า
เข้าศึกแตกทัพหนีไป และชาวภูเก็ตถือว่าเป็นวันชัยชนะของเมืองกลาง พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จ มาทรงประกอบพิธีเปิดอนุสาวรีย์เมื่อวันที่ ๒๓
พฤษภาคม ๒๕๑๐

ไก่อ ระหว่างวันที่ ๑๓ ถึงวันที่ ๒๓ มีนาคมนี้ ทางจังหวัดภูเก็ตจึงจัดงาน ๒๐๐ ปีวีรสตรี
เมืองกลางขึ้น เพื่อเป็นการรำลึกถึงวีรกรรมของท่านท้าวเทพกษัตรีและท่านท้าว
ศรีสุนทร ในงานนี้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หรือ ททท. ร่วมกับจังหวัดภูเก็ต
จัดละครประวัติศาสตร์ประกอบแสงและเสียงเรื่อง “เลือดกลาง” ขึ้นที่บริเวณ
สนามกีฬาสุรกุลด้วย ค่ะ...วันนี้เราไปชมกันนะจ๊ะ

ส้ม
ไก่

คะ

นอกจากนี้ ททท. ก็ยังจัดให้มีการแสดงศิลปวัฒนธรรมระหว่างภาคขึ้นที่บริเวณ ศูนย์กีฬาสะพานหิน มีศิลปินและนักแสดงพื้นบ้านจากทุกภาคของประเทศไทยมาร่วมแสดงด้วยกว่า ๔๐๐ คน เหมือนตอนงานเทศกาลเที่ยวเมืองไทยที่สวนอัมพร อย่างนั้นแหละ กรมศิลปากรก็ร่วมด้วยนะจ๊ะ นำคณะนาฏศิลป์สัญจรของกรมมาร่วมแสดงศรีสุขนาฏกรรม มีทั้งการแสดงโขน ละครนอก ละครชาตรี ทั้งนี้ก็เพื่อร่วมกันฉลองงาน ๒๐๐ ปีวีรสตรีเมืองถลางกัน

ส้ม

ที่ภูเก็ตนี่ นอกจากเรื่องราวของวีรสตรีทั้งสองท่านที่ประทับใจ sacco มาก ๆ แล้ว แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ก็ประทับใจ sacco มาก โดยเฉพาะที่แหลมพรหมเทพประทับใจ sacco มากที่สุด

ไก่

พี่รู้แล้วละจ๊ะ ว่าทำไม sacco ถึงประทับใจแหลมพรหมเทพมาก...โอ้ย..พี่เจิบนะ

ส้ม

ก็อยากมายั่ว sacco นี่นา

ไก่

กลับกันเถอะจ๊ะ sacco พักเอาแรงกันสักหน่อยก่อน เย็น ๆ ค่อยไปดูงานกัน

ส้ม

ไปซีคะ

—เพลงจบรายการ—

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย

ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”

เรื่อง “เมืองเพชรมีตาล”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

วันพฤหัสบดีที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๒๘ เวลา ๑๙.๓๐–๑๙.๕๕ น.

ผู้จัดรายการและเขียนบท

วิทยากร

ผู้ร่วมรายการ

ฝ่ายเทคนิคของรายการ

พ.ต. หญิง คุณหญิงผะอบ ไปชะกะขณะ

โกวิท สุรัสวดี

ณกมล จันทรสม

ณดา จันทรสม

ณสุ จันทรสม

วิญญู ภัณฑิตานนท์

สมมติว่านักเรียนหญิงชาย ๓ คนนั่งคุยกันที่โต๊ะอาหาร

- ณกมล ปีนีร้อนจังนะ ยิ่งร้อนยิ่งทำงานไม่ค่อยเดินเลย ได้ลูกตาลน้ำเชื่อมค่อยชื่นใจหน่อย
- ณดา พุดยังกับคุณประยูร จรรยาวัธ เลย
- ณสุ เคยรู้จักมักคุ้นท่านมาตั้งแต่เมื่อไรถึงไปได้ยินว่าท่านพูดอย่างนี้
- ณกมล โอ้ เธอนี่ช่างแคบจริง ๆ ไม่หูกว้างตากว้างบ้างเลย ก็ได้ยินจากขบวนการแก้จน
อย่างไหนละ ฉันนะรู้จักมักคุ้นกับการ์ตูนของท่านทุกวัน
- ณสุ จริงซี ท่านเป็นนักเขียนการ์ตูนระดับโลกเทียวนี้ เอาละยอมรับว่าแคบละ พุดถึง
เรื่องลูกตาลเลยนึกถึงเรื่องตาลที่เราเคยเรียนมาว่าเป็นพืชเศรษฐกิจ
- ณดา แหมพุดภาษาสมัยใหม่จริงนะ ฟ่อนักวิชาการ
- ณสุ อ้าวก็เมื่อกี่โจน...ว่ามาแล้วนี่นา ว่าหูกไม่กว้างตาไม่กว้างก็ต้องแสดงภูมิหน่อย แล้ว
คุณประยูรท่านบอกอะไรอีกหรือเปล่าละจะ
- ณกมล บอกจะ แต่ไม่ละเอียด ยกตัวอย่างแต่เพียงที่เป็นอาหารเท่านั้น เพราะเป็นเรื่อง
แนะว่าไทยเรามีอะไรกินดีบ้างในหน้าร้อน
- ณดา เอ้า ฟ่อนักวิชาการล่ะ ว่ามาซิจะว่าพืชเศรษฐกิจตาลโดนดของเรามีอะไรบ้าง
- ณสุ โอ๊ย เยอะแยะจำไม่ไหว จะให้ตอบต้องเปิดพระตำรับ เป็นกลอนเสียด้วยนา แต่มัน
ยาวมากจำไม่ไหว
- ณกมล โถนึกว่าเก่ง ที่แท้ก็จำไม่ได้หมด พุดถึงเรื่องตาลโดนดฉันนี่ก็ได้แล้ว กลุ่มเราเลือก
เขียนบทความเรื่องนี้ดีไหม ที่คุณครูให้ทำรายงานเรื่องเกี่ยวกับพืชในภาคกลาง
ที่ใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง
- ณดา จริงซี ดีมากเลย เพราะต้นตาลนี้ใช้ทำประโยชน์ได้หลายอย่าง เมื่อเร็ว ๆ นี้ฉันไป
เที่ยวงานแสดงสินค้าพื้นเมือง เห็นที่เขียบบุรีทำด้วยไม้จากต้นตาลก็มี แต่แพงจัง
ก็ไม่ได้ใช้ฝีมือประณีตอะไร อันละ ๓๐ บาทนะ
- ณสุ นิยมไทยยังงี้ละเธอ ไทยทำไทยใช้ แพงหน่อยก็ยังดี เงินไม่ออกนอกประเทศ รัฐบาล
ยังสนับสนุนอยู่
- ณกมล แล้วคนไทยก็ชอบของแพง ของแพงถึงจะดี ของถูกแล้วไม่ดี ใช้ของแพงแล้วรสนิยม
สูง ของทำในเมืองไทยก็ต้องตั้งราคาสูงบ้างซิจะ
- ณดา ถ้าของแพงแล้วดีก็ไม่ว่า เราก็นิยมไหว พุดก็พูดเถอะ คนไทยเราเก่งนะทำอะไรก็ดี
แต่พอคนนิยมมากเข้า ความเบนเบี้ยยในคุณภาพก็เอนลง ๆ
- ณสุ เอาอีกแล้ว พุดภาษาวิชาการอีกแล้ว คุณครูภาษาไทยได้ยินโดนดแน่ ๆ เลย ท่าน
ให้ใช้ภาษาที่ทุกคนเข้าใจ
- ณดา ก็เราพูดในหมู่พวกเราเนี่ย ชักจะไปกันใหญ่แล้ว ออกนอกเรื่อง นี่เราไปหาคุณครู
โกวิทกันดีไหม ให้ท่านช่วยให้ความรู้กับเราในเรื่องตาลโดนด จะได้ได้ข้อมูลละเอียด

- โกวิท ก็คงใช่ ต่อมาทำด้วยอะไรก็เรียกตามนั้น น้ำตาลจากต้นตาล เรียกว่าน้ำตาลโตนด ถ้าทำจากมะพร้าว เรียกว่าน้ำตาลมะพร้าว ถ้าทำจากอ้อยแต่ทำเป็นเม็ดเหมือนทราย เรียกตามลักษณะว่าน้ำตาลทราย ทำเป็นรูปเหมือนกรวด เรียกว่าน้ำตาลกรวด
- ณดา ดิฉันไม่เคยเห็นน้ำตาลกรวดเลยเป็นอย่างไรคะ
- โกวิท น้ำตาลกรวดเดี๋ยวนี้ไม่มีขายตามท้องตลาด มีตามร้านขายยาไทย ยาจีน เพราะถือเป็นน้ำตาลสำหรับคนเจ็บ โบราณใช้เปียกกับแป้งเป็นอาหารคนเจ็บ
- ณกมล น้ำตาลโตนดนี้ดิฉันได้ยินบางคนเรียกว่าน้ำตาลเพชร ที่เพชรบุรีคงทำกันมากนะคะ น้ำตาลชนิดนี้คงเป็นที่มาของสีน้ำตาล หมายถึงสีเหมือนน้ำตาลโตนดนี่เอง
- โกวิท น้ำตาลเพชรนั้นเป็นน้ำตาลจากตาลโตนด สมัยก่อนใส่หม้อ ก็เรียกว่าน้ำตาลหม้อ มีชื่อเสียงมาก หม้อที่ใส่น้ำตาลก็มีรูปทรงพิเศษเป็นหม้อดิน ปากกว้าง คอดตรงกลาง รอบหม้อทำลวดลาย เรียกว่าหม้อตาล เรายังเหลือคำที่ว่า “หม้อตาล” นี่ก็คือหมวกทรงหม้อตาลอย่างไรละ
- ณสุ ผมรู้จักครับ หมวกที่ทหารตำรวจสวมใส่ไหมครับ
- โกวิท ใช่ เพราะทรงหมวกคล้ายหม้อตาล ถ้าจะอยากเป็นทหารหรือตำรวจนะซี
- ณสุ ก็อยากเป็นเหมือนกันนะครับ แต่คงยาก
- ณดา ดิฉันไม่เห็นมีน้ำตาลหม้อขายตามท้องตลาดเลยคะ
- โกวิท น้ำตาลหม้อนั้นหนักและแตกง่าย ถ้าขนส่งไปไกล ๆ ลำบาก เดี่ยวนี้จึงมีแต่ที่เขาคำเฉพาะเป็นของที่ระลึกจากเมืองเพชร เพื่อบุรุษของเก่าเท่านั้น ถ้าเป็นสินค้าซื้อขายก็เป็นน้ำตาลปึก ซึ่งเรียกตามลักษณะที่ประกบกันแน่นเป็นปึก ที่เป็นน้ำตาลงบกก็มี คือ ที่ทำเป็นแผ่นกลม ๆ แบบน้ำอ้อย เรียกว่าน้ำตาลงบก ถ้าเป็นน้ำอ้อยก็เรียกน้ำอ้อยงบก
- ณสุ น้ำตาลโตนดนี้เขาทำอย่างไรกันครับ
- โกวิท ตอนเข้ามิดจะต้องขึ้นพะอง คือบันไดไม้ไผ่ที่พาดต้นตาลไว้สำหรับปีนขึ้นไป พอถึงยอดจะปาดวงตาล น้ำหวานไหลลงมา เขาจะเอากะบอกที่คล้องแขนขึ้นไปรองน้ำหวาน แล้วนำลงมา เขาวางยังเข้ามิดน้ำตาลยิ่งหวานและได้น้ำมาก น้ำตาลที่ได้ตอนนี้เรียกว่า “น้ำตาลสด”
- ณดา เดี่ยวนี้ซื้อขายกันเป็นเครื่องดื่มตามร้านอาหาร ดิฉันเคยดื่ม หอมดีคะ ทางบางแสน พัทยาก็มีเยอะนะคะ
- โกวิท มีทุกแห่งที่มีต้นตาล แต่ที่เมืองเพชรนี้เขาไม่ซื้อขายกันตอนเป็นน้ำตาลสดมากนัก เขาเก็บไว้ทำน้ำตาลมากกว่า ขั้นตอนต่อไปก็เอาน้ำตาลสดมาตั้งไฟจนเดือด เรียกว่า “น้ำตาลลวก” เพราะน้ำตาลสดทิ้งไว้นานจนสายไม้ได้จะเปรี้ยว จึงตั้งไฟให้เดือดไว้ขั้นหนึ่งก่อน บางคนก็ชอบกินน้ำตาลลวกทำขนมผสมกับสิ่งอื่น บางคน

- ก็ดื่มเปล่า ๆ ตอนยังร้อนก็อร่อย บางคนก็นำออกขายผสมกับน้ำแข็ง อย่างที่บอก
เราว่าน้ำตาลสดนะ ที่จริงน้ำตาลลูก
ณกมล น้ำตาลลูกนี่คงไปทำน้ำตาลไซ้ไหมคะ ดิฉันเคยเห็นที่ปากน้ำเขาเคี้ยวน้ำตาลมะพร้าว
กระทะใหญ่มากเลยคะ
โกวิท ก็วิธีเดียวกันแหละ เขาเคี้ยวในกระทะที่ละหลาย ๆ กระทะ จึงต้องเอาน้ำตาลสด
ตั้งให้เดือดก่อน กระทะหนึ่งต้องใช้เวลานาน กินแรงมากด้วย ยิ่งขึ้นยิ่งหนัก พอ
ได้ที่เขาก็เอากะทะลง แล้วหยอดเป็นรูปตามต้องการ อีกคนหนึ่งก็ตั้งกระทะใหม่
เคี้ยวกระทะที่สอง ที่สามต่อไปจนหมด
ณดา ดิฉันเห็นเขาใส่ถุงขายเป็นก้อนกลม ๆ เป็นสายวน ๆ มียอดแหลมก็มีนะคะ
โกวิท นั่นอยู่กับการหยอดให้เป็นรูปอะไรก็ได้ แต่เมืองเพชรทำเป็นสินค้ามาก ๆ ไม่ค่อย
จะทำกัน เพราะเสียเวลามากและเปลืองที่ในการบรรจุ แล้วถ้าน้ำตาลขึ้นก็เสียรูป
หมด ที่หยอดรูปนั้นเขาทำเพื่อสวยงาม แล้วตั้งราคาสูงมากกว่า น้ำตาลลูกถ้า
เหลือไม่พอกระทะ ชาวบ้านเขาก็เอาไปทำอย่างอื่นได้อีก
ณสุ ทำอะไรล่ะครับ
โกวิท พวกแม่บ้านก็เอาไปหมักทำน้ำส้มไว้ดองอะไรต่าง ๆ พวกที่ชอบดื่มเหล้าก็เอาไป
ทำเหล้า โดยเอาเปลือกไม้ เช่น ตะเคียนหรือเคี่ยม แห่แล้วหมัก ก็จะมีแอลกอฮอล์
ถ้าหมักไว้ระยะไม่นานก็จะมีแอลกอฮอล์น้อยเรียกว่า น้ำตาลเมา ถ้าหมักไว้นาน
ก็จะมีแอลกอฮอล์สูงที่เรียกกันว่า กะแช่ ได้ยินคำว่าเหล้าเถื่อนไหมล่ะ นี่แหละ
แต่ข้อนี้ไม่ดีแน่ ผิดกฎหมาย
ณดา น้ำตาลโตนดนี้ใช้ทำขนมได้หลายอย่าง อย่างขนมหม้อแกงเมืองเพชรมีชื่อมากนะคะ
พวกขนมน้ำกะทิก็เยอะ ทำกับข้าวบางอย่างใส่น้ำตาลทรายก็ไม่อร่อย เช่น ไข่พะโล้
น้ำพริกจิ้ม น้ำพริกกะปิ นะคะ
โกวิท เธอเนี่ยจะทำกับข้าวเก่ง
ณดา เปล่าหรอกคะ ! ฟังคุณแม่มา แต่ดิฉันรับประทานเก่ง ขนมที่ไม่ได้ใช้น้ำตาลโตนด
แต่เอาส่วนต่าง ๆ ของตาลมาทำก็มีอีกนี่คะ
โกวิท มีชิจ๊ะ ก็เธอพูดถึงกันอยู่ตอนแรก ก็ลูกตาลอย่างไรล่ะ
ณกมล ดิฉันจะลองนึกลำดับดูนะคะ ลูกตาลอ่อน หน้านี้มีเยื่อกินเล่นเปล่า ๆ ก็อร่อย ผสม
น้ำเชื่อมใส่น้ำแข็งชื่นใจ หรือจะเชื่อมด้วยน้ำตาลทรายก็ได้ พอลูกตาลแก่ก็เอา
จาวตาลมาเชื่อมหรือเรียกว่าลูกตาลเชื่อม รับประทานกับข้าวเหนียวยิ่งอร่อยใหญ่
เปลือกก็ใช้ทำขนมตาลที่ณสุเขาชอบนัก
โกวิท เก่งมาก ยังมีอีกนะ ทำกับข้าวก็ได้ หัวตาลเขานำมาแกง เรียกว่าแกงต้มเปอะ
พวกเธอคงไม่เคยรับประทานหรอก ใส่ปลาร้านิดหน่อย โดยมากคนแก่ชอบ เป็น

ของเก่าแก่ เดียวนี้ไม่ค่อยได้พบเพราะเก็บไว้ใช้ประโยชน์อย่างอื่นได้มากกว่า นี่พวกเธอเคยเห็นพัดใบตาลไหมล่ะ

ณกมล

เคยเห็นค่ะ ชื่อก็บอกแล้วว่าทำจากใบตาลใช้ไหมคะ

โกวิท

สมัยก่อนใช้เตาฟืน เตาถ่าน เขาก็เอาใบมาทำพัดพัดไฟเมื่อหุงต้มให้ไฟแรง ตามบ้านนอกยังไม่มีไฟฟ้ามีพัดลม ก็ใช้พัดใบตาลนี่แหละ ต้นตาลเป็นไม้ตระกูลเดียวกับต้นลาน จึงมีประโยชน์บางอย่างคล้ายกัน เช่น สมัยโบราณเอาใบมาสลักตัวหนังสือ หรือเรียกว่าจารอักษร เดียวนี้เขาแปลงมาทำเป็นบัตร เดินขอบทอง พิมพ์เป็นบัตรแบบใบลานก็มี กลายเป็นของโก้กว่าพิมพ์ด้วยกระดาษ

ณดา

คุณครูคะ หนูไปดูหนังตะลุงที่เพชรบุรีครั้งหนึ่ง เห็นเขาเอาใบตาลมาทำโรงหนังตะลุง ทุกรูทั้งหลังคาทั้งฝาเลยคะ เว้นด้านหน้าซึ่งจอ ถ้าเป็นบ้านก็คงทำหลังคาทำฝา คงราคาถูกลงเยอะนะคะ

โกวิท

ใช่จ๊ะ คนที่มีฐานะยากจนเขาใช้ใบตาลทำฝา ทำหลังคาแทนไม้ โรงหนังตะลุงเขาจึงใช้ของพื้นบ้านไงจ๊ะ เธอไปดูมาเมื่อไร

ณดา

เมื่อหน้าร้อนปีที่แล้วค่ะ ตามคุณแม่ไปงานศพ เขามีหนังตะลุงให้ดู สนุกจังเลย เรื่องรามเกียรติ์ด้วย

โกวิท

ใบใช้ประโยชน์มาก ถ้าพูดตามภาษาสมัยใหม่ก็ว่านำมาทำสิ่งทอ สิ่งจักสาน ชาวบ้านสมัยก่อนทำเครื่องใช้ในบ้านเอง เขาก็ฉีกใบตาลเป็นเส้น ๆ ทอเสื่อไว้ปูนั่งปูนอน สานหมวกสานงอบกันแดด สานตะกร้าไว้ใส่ของ อะไรเหล่านี้ ไม่ต้องซื้อหาไม่ต้องใช้เงิน

ณกมล

เดี๋ยวนี้เลยเป็นสินค้าพื้นเมือง ซื้อขายกันได้เลยนะคะ ดิฉันเห็นเวลาเขาออกแสดงในงาน บางทีก็ไม่ว่าใบตาล นี่กว่าใบลานหรืออย่างอื่น เพราะย้อมสีสวย ๆ

โกวิท

ยังใช้ประโยชน์อื่นได้อีกนะจ๊ะ เขาใช้ใบแห้งที่เหลือไปทำปุ๋ยแล้วส่งโรงงานกระดาษแปลงเป็นกระดาษด้วย

ณสุ

เป็นพืชเศรษฐกิจแท้เลยนะครับ เป็นเงินเป็นทองทั้งนั้น

โกวิท

ส่วนอื่น ๆ ยังมีประโยชน์อีกมาก เดียวพักเหนื่อยดื่มน้ำหวานกันเสียก่อนเถอะ คุยกันมานานแล้ว

—เพลงคัน—

ณกมล

ฟังคุณครูเล่าแล้วน่าปลูกต้นตาลนะคะ คุณประโยชน์ของตาลมีหลายอย่าง ใบยังใช้ประโยชน์หลายอย่าง ลำต้นคงจะใช้ได้หลายอย่างนะคะ

โกวิท

ครูจะเล่าให้เธอฟังเท่าที่ชาวเพชรใช้ทำอะไรกันบ้าง อ้ายที่นักวิชาการทางการเกษตรเขาวิเคราะห์และนำไปใช้ยังมีอีกมาก พูดกันอีกนานกว่าจะจบ เอาเฉพาะที่เห็นในเมืองเพชรก่อนดีไหม

- ณสุ ดีครับ จะได้ทราบว่าคนไทยเราเมื่อก่อนมีความคิดอย่างไรบ้าง
- โกวิท ที่เห็นชัด ๆ ทั่วไปก็คือ เมื่อต้นแกโค่นลงมาลำต้นใช้พาดสำหรับข้ามท้องร่องสวน หรือที่ที่จะต้องเดินข้าม ถ้าเธอไปตามบ้านนอกเมืองออกไป พอเข้าบ้านก็จะเห็นแคร่นั่งเล่น เขาผ่าต้นตาลทำแคร่ นี่พูดถึงที่ไม่ได้ใช้ฝืนไม้ลายมืออะไร บางบ้านก็เอาไปทำเสา ทั้งเสาบ้านเสาสะพาน ตัวสะพานที่เราเดินข้ามก็ผ่าซีกเรียงเป็นพื้น แทนไม้อื่น ที่ใช้เป็นโครงสร้างเรือนแทนไม้เนื้อแข็งก็มี บางบ้านใช้ตาลปลูกทั้งหลัง โครงสร้างใช้ต้น หลังคาใช้ใบ ฝาใช้ใบ พื้นใช้ต้น เรียกว่า บ้านตาลก็คงได้กระมัง
- ณกมล เมื่อดิฉันไปกับคุณแม่ ได้เห็นแต่แคร่ที่เขารับแขก ยังนึกติดใจเลยล่ะว่าช่างคิด แล้วไม่เปลืองเงิน แต่จะทนหรือคะ
- โกวิท ก็ทนพอดู แต่จะทนเหมือนไม้เนื้อแข็งคงไม่ได้ แต่อย่าลืมนะจะว่าเป็นไม้หาได้ง่าย ในท้องถิ่น เป็นการทุนเงินไปมากนะ นอกจากแคร่ที่เธอเห็นนั้น ตามบ้านแบบชนบท เขายังทำม้านั่ง ทำแคร่นอน ทำตู้ก็มี
- ณกมล ดิฉันเคยเห็นที่ร้านอาหารคะ โต๊ะ เก้าอี้ เป็นไม้มีลวดลายสวย คงจะใช้ตามขวางของ ต้นตาล เห็นเสี้ยนตาลสวยแปลกดีคะ
- โกวิท เดียวนี้เขาประดิษฐ์เครื่องเรือนเครื่องใช้ต่าง ๆ จากต้นตาลเป็นสินค้าพื้นเมืองเยอะแยะเลย เธอไม่เคยไปเที่ยวงานแสดงสินค้าไทยบ้างหรือหรือจะ งานแสดงสินค้านานาชาติก็มี เขาทำชุดรับแขก ตู้ขนาดต่าง ๆ ของเล็กก็มีที่เขียบบุหรี่ แจกัน กระถางใส่ต้นไม้ กระโหลกขอ ลวดลายตาลส่งให้ของเหล่านั้นสวยงามน่าใช้ นอกจากนั้นเสี้ยนตาล ทำไม้กวาด แปรงถูพื้น เป็นต้น
- ณดา ต้นตาลนี้มีประโยชน์ทุกส่วนเลยนะคะ คนที่มีนา นำปลูกไว้มาก ๆ ไม่เปลืองที่ด้วย
- โกวิท เมื่อก่อนยังใช้ลำต้นขุดเป็นเรือได้ด้วย ครูได้ทราบว่าที่สุพรรณมีใช้มาก ผู้ที่อยู่ริมน้ำ ใช้เป็นเรือตกปลา เรือตกปลานี้มีลักษณะตามลำต้นตาล คือ ตอนโคนต้นกลมมน ทำเป็นหัวเรือ คนตกปลานั่งหัวเรือที่ขุดเจาะลงไป ท้ายเรือบาน เป็นที่ใส่ปลาที่ตกได้ พายไป ยกยอไป คงจะเป็นเรือที่ล่องยาก วิธีพายก็ต่างกับเรืออื่น คือ พายทางหัว ที่คนนั่ง พายซ้ายที่ ขวาที่ พอถึงที่หมายที่มีปลามากก็หยุด เรือนี้เรียกกันว่าเรืออีโพง เมื่อก่อนปลาที่แม่น้ำสุพรรณชุมมาก เรืออีโพงเดี๋ยวนี้หายไปหมดแล้ว
- ณสุ คงเป็นเพราะเรือสมัยใหม่มาแทนที่ใช้ไหมครับ
- โกวิท ครูคิดว่าเพราะปลาไม่มีให้ตกแล้วมากกว่า เทคโนโลยีเข้าที่ไหน ธรรมชาติก็ปรวนแปรไปเป็นธรรมดา
- ดนตรีกัน—
- ณกมล คุณครูคะ ในหนังสือเรียนกล่าวถึงต้นตาลตอนหนึ่งว่า ดอกต้นตาลก็ใช้เป็นยาได้ ดิฉันไม่เคยเห็นดอกต้นตาลเลย

- โกวิท อยู่สูง เราจึงมองไม่ค่อยเห็น ไหนเธอลองบอกมาซิว่าดอกทำยาอะไรบ้าง ที่เมืองเพชรนี่ครูยังไม่เคยได้รับคำบอกเล่า อาจจะมีหรือไม่มีก็ได้
- ณกมล เอ้าณัฐ ว่าตามตำรับเธอไปซิ
- ณัฐ ก้านช่อดอกบอกกันว่าเป็นยาเบื่อ ใช้ฆ่าเชื้อกำจัดให้สัตว์หนี
 พวกเขมรทำเป็นยาฆ่าหนอนดี ล้างท้องที่มีพยาธิจนเกลี้ยง
 ส่วนดอกผู้เขาก็ก็นำเป็นยาชะ บัสดาวะช่องถนัดไม่ขัดเขิน
 ชาวว่ายานี้ดีเหลือเกิน ไม่ควรเมิ่นเราจะต้องลองทำดู
- นี่ผมอ่านตามที่ ม.จ. จักรพันธุ์เพ็ญศิริ จักรพันธุ์ ทรงเขียนไว้นะครับ
- โกวิท ท่านก็ทรงแนะไว้แล้วนี่ว่า ที่เขากันว่าทำยาได้หลายอย่างควรลองดู เขมร ชาว
 ก็น่าดี เป็นยาเบื่อ ยาแก้พยาธิ แก้ขัดเบา บัสดาวะไม่ออก ข้อสำคัญต้องปรึกษา
 หมอให้ดีเสียก่อน เดี่ยวคุณจะกลายเป็นโทษ
- ณกมล พวกเราได้รับความรู้มากมาย จะได้นำไปเรียบเรียงทำรายงาน รบกวณเวลาของ
 คุณครูมานาน ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง
- โกวิท ครูยินดีเสมอที่จะทำประโยชน์ให้แก่ นักเรียนของเรา มีอะไรไม่ต้องเกรงใจ การ
 ชักถามในสิ่งที่ยังไม่รู้ให้รู้ หรือที่รู้แล้วให้รู้ละเอียดยิ่งขึ้นเป็นนิสัยของผู้ใฝ่ความเจริญ
- ณกมล ณดา ณัฐ ขอบพระคุณค่ะ ครับ

จบรายการ

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”

เรื่อง “เกษมศานต์ทั่วไทย”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันพฤหัสบดีที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๒๔ เวลา ๑๙.๓๐ น.

ผู้จัดรายการและเขียนบท

ผู้ร่วมรายการ

ผู้ขับร้องเพลงชุด “ฉัตรมงคลรำลึก”

วงดนตรีไทย (ซอสามสาย)

ฝ่ายเทคนิคของรายการ

ฐะปะนีย์ นาครทรรพ

จิตรลดา หัซชะวณิช

นิมิต สุทธิพิศพงษ์

สุรางค์ ดุริยพันธุ์

นฤพนธ์ ดุริยพันธุ์

คณะดุริยพันธุ์

วิญญูณ์ ปันทิตานนท์

—เพลง “ขวัญเมือง” ประจำรายการ—

จิตรลดา

อ่านกลอน “ฉัตรมงคลรำลึก”

จิตรลดา

สวัสดีค่ะ ท่านผู้ฟังที่เคารพ

วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๒๘ ที่ผ่านมานี้ เป็นวโรกาสมหามงคลดิถีวันฉัตรมงคล รัฐบาลได้จัดงานพิธีถวายอาเศียรวาทราชสดุดีขึ้น โดยกำหนดให้ทำพิธีดังกล่าว พร้อมกันทั่วประเทศ ทั้งนี้ ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ผู้ทรงไว้ซึ่งทศพิธราชธรรม และทรงปกครองประเทศให้มีความร่มเย็นเป็นสุขตลอดมา สมดังพระบรมราชปณิธานในพระปฐมบรมราชโองการที่ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

อนุสนธิจากวันมหามงคลดังกล่าว คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ขอเสนอเพลงไทยชุด “ฉัตรมงคลรำลึก” เพื่อน้อมเกล้าย ถวายเป็นราชสดุดี ดังที่ท่านจะได้ฟังจากวงดนตรีไทยคณะดุริยพันธุ์ ณ บัดนี้

เพลงไทยชุด “ฉัตรมงคลรำลึก”

สุรางค์ ดุริยพันธุ์ และ นฤพนธ์ ดุริยพันธุ์ ขับร้อง

๑) นางนาค

ศกสองพันสี่ร้อยเก้าสิบสาม
ห้าพฤษภาคมอุดมดี
เป็นวันฉัตรมงคลวิมลสมัย
ไต้มหาเศวตฉัตรชัชวาล

ณ วันศุกร์ฤกษ์งามอร่ามศรี
มีพระราชพิธีอันโอฬาร
พระปิ่นไทยครองประเทศเขตไพศาล
ก้องตระการคุ่มเกล้าชาวประชา

๒) มหาฤกษ์

นับได้สามสิบห้าปีเข้านี้แล้ว
พระภูมิพลอดุลยเดชปกเกล้า
ทรงทศพิธราชธรรมอันล้ำเลิศ
บรมราชินีนาถนฤมล

องค์พระทูลกระหม่อมแก้วศรีสง่า
บันดาลผาสุกรื่นชื่นใจชน
น้ำพระทัยประเสริฐเลิศกุศล
คู่พระทัยภูวดลดำรงรัฐ

๓) มหาชัย

ไท้ทรงครองใจไทยทั้งชาติ
ไทยทั่วถ้วนแดนดินถิ่นพินัส

ทรงรักษาราษฎร์ทำนุสุขสวัสดิ์
ได้สัมผัสพระเมตตาบารมี

ณ ยามที่บ้านเมืองต้องเคืองเข็ญ
ทรงเตือนไทยประจักษ์ค่าสามัคคี

ทรงบำเพ็ญประโยชน์สุขทุกวิถี
ทุกชีวีร่วมใจสู้ภัยพาล

๔)

ขอถวายพระพรสุนทรสวัสดิ์
ขอจงทรงพระเจริญยิ่งยืนนาน
ขอพระบารเมศปกเกศเกล้า
“เกษมศานต์ทั่วไทย” ไพสิฐพร

เป็นวันฉัตรมงคลดลสุขศานต์
ราษฎร์สักการบูชามั่นนิรันดร์
ทุกคำเข้าปวงประชาสโมส
พระภูธรครองโดยธรรมล้ำเลิศเอย

จบรายการ

—เพลง “ความเป็นไทย”—

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”
เรื่อง “ผลไม้เลิศรส”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันพฤหัสบดีที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๒๘ เวลา ๑๙.๓๐ น.

ผู้จัดรายการและเขียนบท
วิทยากร

ผู้ร่วมรายการ

ฝ่ายเทคนิคของรายการ

มาลี จันทรสข

ปัญญา นิตยสุวรรณ

จิตรลดา หัซชะวณิช

นิมิต สุทธิพิพิพงษ์

อุทรา คงสถิตย์

—เพลงประจำรายการดั่งขึ้น ๑๐ วินาที แล้วหรือเป็นแบ็คกราวด์—

ประกาศ

พื้นแผ่นดินอันกว้างใหญ่ไพศาลที่ตั้งอยู่กลางคาบสมุทรอินโดจีน อันได้ชื่อว่า “ประเทศไทย” นั้น น่าภาคภูมิใจยิ่งนัก เพราะเป็นแผ่นดินที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วย ทรัพยากรในดินสินในน้ำ และมีภูมิประเทศสวยงาม มีเขตเขาลำเนาไพร แม่น้ำลำธาร ห้วย บึง และหนองน้ำ มีหาดทรายและเกาะแก่ง มีทุ่งหญ้า ทุ่งนา ไม้ดอกและไม้ ยืนต้นนานาชนิด และที่โชคดีสำหรับคนไทยเราอย่างหนึ่งก็คือ เป็นแผ่นดินที่เรา สามารถหาผลไม้รับประทานได้ตลอดปีทุกฤดูกาล....

—เพลงดั่งขึ้น ๑๐ วินาที แล้วจางหายไป—

รัตนา

พื้นพคะ ขับรถบนเส้นทางสายนี้ระวังหน่อยนะคะ แหม..รายเมื่อสักครู่นี้เป็น อย่างไรบ้างก็ไม่ว่า รถมึงย้อยอยู่ข้างทาง ดูน่ากลัวจริง ๆ

นพดล

ในช่วงหน้าร้อนและหน้าฝนไม่อย่างนี้ บนเส้นทางสายตะวันออกที่มุ่งไปสู่ระยอง จันทบุรี และตราด รถคับคั่งมาก โดยเฉพาะวันหยุดเสาร์อาทิตย์ ต่างคนต่างก็ มาเที่ยว หาซื้อผลไม้กัน รัตน์ไม่ต้องกังวลหรอกจ้ะ พี่ขับระมัดระวังอยู่แล้ว ตั้งแต่ ซื้อรถมาสี่ห้าปี ไม่เคยพบอุบัติเหตุเลย

รัตนา

(หัวเราะ) กรุณาอย่าชมตัวเองเลยคะ รัตน์ขอให้พี่นพถือคติให้มันเท่านั้นเองว่า ความประมาทคือหนทางแห่งหายนะ

นพดล

รัตน์ดูรถกระบะคันนั้นสิ บรรทุกทุเรียนเต็มคันรถเลย อ้าว..คันนั้นบรรทุกเงาะ โอ..จังหวัดทางแถบตะวันออกนี้อุดมสมบูรณ์ไปด้วยผลไม้เสียจริง ๆ

รัตนา

คะ ในช่วงระหว่างกลางเดือนพฤษภาคมถึงปลายเดือนสิงหาคม นับเป็นช่วงฤดูกาล แห่งผลไม้ตะวันออกโดยแท้ เป็นเวลาที่ผลไม้พื้นเมืองประจำถิ่นแก่ สุก และชาวสวน เก็บมาจำหน่าย พร้อมกันนั้นแหละ แนวโน้มของการท่องเที่ยวมาสู่ภาคตะวันออก ก็สูงขึ้นด้วย น่ายินดีนะคะพี่นพ ที่ว่าทุกวันนี้เจ้าของท้องที่และชาวสวน ได้เห็น ความสำคัญของการเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น เพราะนักท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญนะคะ ที่จะช่วยเป็นตลาด หรือพุดง่าย ๆ ก็คือ ช่วยซื้อผลไม้ชาวสวนโดยตรงไม่ต้องผ่านมือ คนกลาง

นพดล

และสิ่งที่พี่เห็นด้วยนะรัตน์ คือการจัดวันเกษตร วันผลไม้ จัดตลาดนัด ซึ่งเป็นการ ช่วยชาวสวนผลไม้ได้เป็นอย่างดีทีเดียว ประการสำคัญก็คือ ช่วยให้ผู้ซื้อซื้อผลไม้ ได้ในราคาถูก เพราะชาวสวนไม่ต้องเสียค่าขนส่ง

รัตนา

รัตน์มาคิด ๆ ดูนะคะพี่นพ ว่าคนไทยเราโชคดีมากจริง ๆ ที่ได้เกิดมาบนผืนแผ่นดินไทย

นพดล

ทำไมละรัตน์

รัตนา

อ้าว พี่นพไม่ได้อ่านข่าวบ้างหรือคะว่า ที่นั่นที่โน่นจัดงานสัปดาห์ผลไม้ ลำพูนจัดงาน สัปดาห์ลำไย เชียงใหม่จัดงานวันลิ้นจี่ อุตรดิตถ์จัดงานวันลางสาด กำแพงเพชร

จัดงานวันกล้วยไข่ นนทบุรีจัดงานวันผลไม้ ปราจีนจัดงานวันเกษตร มองลงไปทางใต้ เราก็มีวันเงาะโรงเรียนที่สุราษฎร์ธานี ที่นราธิวาสก็มีงานวันลองกอง

นพดล รัตน์ถึงได้พูดว่าคนไทยเราโชคดีไงล่ะคะ เพราะมีผลไม้รับประทานตลอดทั้งปี
จริงสินะ พี่เห็นด้วย เออ.. เราจะจอตรกกันหน่อยดีไหม แวะหาอะไรรับประทานกันสักนิด พี่กล้วยรัตน์จะหิวนะ

รัตนา ยังไม่หิวหรอกค่ะ เมื่อสักครู่นี้ถ้าเราจะแวะก็ควรแวะที่ตลาดบางละมุงจะดีกว่า นี่ก็เลยมาตั้งไกลแล้ว รัตน์ว่าเรามุ่งไประยองเลยดีกว่า อีกไม่นานก็จะถึงแล้ว หรือว่าพี่นพหิว จะแวะข้าง ๆ ทางนี้ก็ได้นะคะ

นพดล ไม่หิวหรอกรัตน์ (หัวเราะ) ปอกเงาะให้พี่สักผลก็ได้นะ

รัตนา พี่นพทราบไหมคะว่าผลไม้แต่พื้นเมืองหรือผลไม้ประจำถิ่นภาคตะวันออกนั้น มีอะไรบ้าง

นพดล จะสอบถามรู้อบตัวหรือใจจะ อ้าวจะตอบก็ได้ มีเงาะ ทุเรียน มังคุด ลางสาด ระกำ และกัสมิ์ ถูกไหมล่ะ

รัตนา (หัวเราะ) ถูกค่ะ เอ้า นี่รางวัล เงาะเมืองจันทน์หนึ่งผล..พูดไปนะคะ รัตน์ว่าผลไม้ทุกชนิดที่พื้นพเยี่ยชื่อมาเมื่อสักครู่นี้ ล้วนมีรสชาติดีทั้งนั้นเลย ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศนิยมรับประทานกันมาก นักวิชาการเขาอธิบายถึงสาเหตุที่ผลไม้ภาคตะวันออกมีรสชาติอร่อยว่า เป็นเพราะสภาพทางภูมิศาสตร์ของภาคตะวันออกนั้นมีภูมิประเทศที่เป็นภูเขา มีป่าดิบชื้นและภูมิประเทศอยู่ในเขตร้อนชื้น มีความชื้นสัมพัทธ์ในอากาศประมาณ ๘๐ เปอร์เซ็นต์ ซึ่งทำให้ต้นไม้ผลไม้ที่เป็นทุเรียน เงาะ มังคุด ลางสาด และอื่น ๆ งอกงามดี มีรสชาติชวนให้น่ารับประทาน

นพดล แต่ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่พี่คิดว่ามีส่วนทำให้ผลไม้เหล่านี้เจริญงอกงามดีก็คือ การเอาใจใส่ดูแลรักษาต้นของมัน การผสมพันธุ์ และการหาสายพันธุ์ใหม่ที่มีคุณภาพดีด้วย

รัตนา ใช่ค่ะพี่นพ แต่ก็น่าดีใจนะค่ะที่ว่าชาวสวนแถบนี้มีความขยันขันแข็งจริง ๆ โดยเฉพาะเงาะซึ่งเป็นผลไม้ที่มีการปลูกกันมากที่สุด พวกชาวสวนก็ได้เอาใจใส่เป็นอย่างดี แม้ทุกวันนี้ราคาจะถูกมากก็ตาม เงาะพันธุ์พื้นเมืองเดิมนั้นเรียกว่า “เงาะพันธุ์สีชมพู” ซึ่งมีลักษณะในตอนสุกเป็นสีชมพูปนแดงเรื่อ ๆ เนื้อใส หวาน กรอบ ล่อนหลุดจากเมืงง่าย ส่วนเงาะอีกพันธุ์หนึ่งซึ่งมีชื่อมากและนิยมรับประทานกันทั่วไป คือ เงาะพันธุ์โรงเรียน ซึ่งเวลาผลแก่ สุกเต็มที่จะมีลักษณะสีแดงเข้ม ขนยาว สีเขียว เนื้อใสแห้ง หวานล่อนกรอบกว่าเงาะสีชมพู นับเป็นเงาะพันธุ์ใหม่ที่ชาวสวนท้องถิ่นนี้รับพันธุ์มาจากสุราษฎร์ธานี มาเสียบกิ่ง ต่อตาปลูกในสวนกัน

นพดล เอ๊ะ ทำไมรัตน์ถึงรู้เรื่องราวเหล่านี้ล่ะ

รัตนา พี่นพจายายรัชนีเพื่อนของรัตน์ไม่ได้หรือคะ เธออยู่ระยองนี่แหละ แต่ตอนนี้ได้ย้ายไปสอนที่ปราจีนบุรีแล้วไปแต่งงานที่นั่น คุณพ่อคุณแม่ของเธอทำสวนเงาะสวนทุเรียน เธอมักเล่าเรื่องสวนผลไม้ให้ฟังเสมอ

นพดล อ้อ..จำได้แล้วละ คนที่รูปร่างผอมสูง ผิวคล้ำ ผมยาวประป่าไซ้ไหม

รัตนา ค่ะ คนนั้นละค่ะ

—เพลงคั่นรายการ—

นพดล ดูรถบรรทุกคันนั้นรัตน์ เห็นไหม บรรทุกทุเรียนเสียเต็มคันรถเขียว คงจะส่งเข้าไปในกรุงเทพฯ

รัตนา แน่นอนละพี่นพ เพราะกรุงเทพฯ เป็นตลาดใหญ่ที่สุด บางทีก็ส่งไปขายตลาดต่างประเทศด้วยนะค่ะ

นพดล เรื่องส่งทุเรียนไปขายต่างประเทศนี่พี่ไม่ทราบจริง ๆ นะ นี่กว่าจะรับประทานกันก็แต่ในประเทศ

รัตนา โห่ พี่นพก็ คราวหลังกรุณาหาความรู้รอบตัวเสียบ้างซีคะ ข่าวสารทางเศรษฐกิจควรสนใจบ้าง อย่ามัวแต่ก้มหน้าก้มตาทำงานอยู่กับโต๊ะ เดี่ยวจะครีไปนะค่ะ

นพดล (หัวเราะ) พูดอย่างนี้ ไม่มากไปหรือจะคุณรัตนา

รัตนา ขอโทษค่ะพี่นพ (หัวเราะ) คืออย่างนี้นะค่ะ ตลาดทุเรียนในต่างประเทศนั้นก็มีการเล่ขาย สิงคโปร์ บรูไน ฮองกง ญี่ปุ่น และบางครั้งก็อเมริกา ทุเรียนทำรายได้เข้าประเทศในปีนี้ประมาณ ๕๐๐ ล้านบาทแล้วนะค่ะ ทุเรียนในเมืองไทยก็โลกรั่มละ ๒๐ บาท ในฮ่องกงหรือญี่ปุ่นก็โลกรั่มหนึ่งแพ่งกว่าประมาณ ๑๐ เท่าเชียวนะค่ะ

นพดล แทบไม่น่าเชื่อนะนี้ น่าดีใจจริง ๆ

รัตนา พี่นพเชื่อไหมคะว่า ปัจจุบันนี้สวนทุเรียนทางภาคตะวันออกปลูกกันนับร้อยสองร้อยสายพันธุ์ แล้วเขาก็พากันตั้งชื่อกันแทบจำไม่หวัดไม่ไหว แต่ที่รัตน์จำได้ก็มีชะนี หมอนทอง ก้านยาว เท้าน้องสะเค้ะ โดยธรรมชาติอันแท้จริงของทุเรียนนั้นมีหนามแข็ง เปลือกแข็ง เมื่อผลแก่ผิวนอกของมันจะมีสีเขียวปนเหลืองหรือเขียวขี้ม้า ตาที่โคนหนามห่างกัน มีก้านแข็งตรง มีร่องพูแยกห่างกันจนเห็นได้ชัด หากใช้มีดกรีดตามรอยร่องพู จะแกะทุเรียนนั้นได้ง่าย เนื้อในทุเรียนมีสีเหลืองอ่อนเหลืองแก่ตามลักษณะสายพันธุ์ เนื้อนิ่ม มีรสหวานมัน มีกลิ่นหอมค่ะ เรื่องรสและกลิ่นนี้ก็แล้วแต่ใครจะชอบหรือไม่ชอบอีกล่ะค่ะ คนที่ไม่ชอบก็บอกว่าเหม็น จริงไหมคะพี่นพ

นพดล จริงจ๊ะ เพื่อนพี่บางคนได้กลิ่นทุเรียนแล้วรีบเดินหนีทันที แต่จริง ๆ นะรัตน์ กลิ่นทุเรียนนี้แรงจริง ๆ รับประทานทุเรียนเสร็จแล้ว ล้างมือแล้ว กลิ่นก็ยังติดอยู่ที่มือเลย

รัตนา อ้อ เรื่องนี้ก็ไม่ยากหรอกค่ะพี่นพ รรัตน์ได้ความรู้มาจากยายรัชนีอีกนั่นละค่ะว่า เมื่อรับประทานทุเรียนเสร็จแล้ว หากไม่ต้องการให้มือมีกลิ่นติดอยู่ที่มือ ก็ให้ใช้

น้ำเทลงไปในพุทรียน แล้วเอามือแกว่งล้างในพุทรียน ยางในพุทรียนจะช่วยทำให้กลิ่นพุทรียนหายไปจากมือได้

นพดล

อ้อม คราวหลังพี่ลองทำดูบ้าง

รัตนา

พี่นพ ระวังรถสับล้อคันนี้นะคะ กำลังสวนทางมาเร็วเหลือเกิน

นพดล

พี่เห็นแล้วละ.. เออ รัตน์ประเดี๋ยวเราขับรถเข้าตัวตลาดเมืองระยองเลยนะ

รัตนา

เราแวะศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเสียก่อนดีกว่านะคะ แล้วค่อยเข้าตลาดกัน

นพดล

ตกลง..เดี๋ยวนี้ระยองเจริญขึ้นมากจริง ๆ อาคารร้านค้าผุดขึ้นมาเต็มเมืองไปหมด รถราก็มาก โดยเฉพาะรถทัศนาวจรมีมากเป็นพิเศษในวันหยุดเสาร์อาทิตย์ ประเดี๋ยว รัตน์คอยดูซิ แถวตลาดคงไม่มีที่จอดรถแน่

รัตนา

ก็คงเป็นอย่างที่พี่นพว่าละค่ะ เพราะปัจจุบันนี้ระยองนับเป็นเพชรน้ำเอกทางการท่องเที่ยวทางด้านฝั่งทะเลตะวันออกไปแล้วอย่างแท้จริง พี่นพจำบทกลอนในเรื่องพระอภัยมณีตอนหนีผีเสื้อสมุทรได้ไหมคะ ที่ว่า “เห็นหาดทรายพรายงามเป็นเงินรางทะเลกว้างขวางขวาล้วนปาดง ไม่เคยเห็นเป็นน้ำสนุกสนาน พระกุมารเพลินจิตพิศวง..” ค่ะ เป็นการบรรยายเมืองระยองส่วนหนึ่งได้อย่างชัดเจน บิดาของท่านสุนทรภู่ที่แต่งเรื่องพระอภัยมณีเป็นคนบ้านกร่ำ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

นพดล

หากเรามีเวลา พี่คิดว่าเราน่าจะเดินทางต่อไปยังบ้านกร่ำกันดีไหม ไปไหว้อนุสาวรีย์ท่านสุนทรภู่

รัตนา

ดีค่ะ..พี่นพเรากำลังเข้าเขตตัวเมืองระยองแล้วนะคะ ระวังหน่อย ไม่ต้องขับเร็วค่ะ เลี้ยวรถไปทางนั้นละค่ะ ประเดี๋ยวก็ถึงวัดลุ่มมหาชัยชุมพล และไหว้ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชกันก่อน วัดแห่งนี้แหละ เคยเป็นสถานที่ที่พระยาตากสินนำไพร่พลมาพักอยู่เมื่อครั้งมารวบรวมผู้คนทางหัวเมืองชายทะเลตะวันออกในปี ๒๓๐๙ ก่อนกรุงศรีอยุธยาแตก เล่ากันมาว่าเมื่อประมาณ ๔๐-๕๐ ปีที่แล้ว สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้มาเข้าฝันชาวระยองผู้หนึ่งให้สร้างศาลของพระองค์ขึ้นตรงใกล้กับต้นสะตือใหญ่ในวัดลุ่ม ซึ่งเคยเป็นที่ผูกช้างของพระองค์ ต่อมาจึงมีการสร้างศาลและรูปปั้นสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชขึ้นประดิษฐานไว้ในศาล ชาวเมืองระยองมีความเคารพนับถือพระรูปปั้นสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชกันมาก

นพดล

แหม พี่โชคดีจริง ๆ ที่ได้มัลกุเทศก์ขึ้นเยี่ยมติดตัวมาด้วย เอ้า...ลงจากรถกันเถอะ... ไหว้สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชกันแล้ว จะได้ไปตลาดซื้อเงาะ พุทรียน มังคุดกันเสียที

รัตนา

เอ้อ เพิ่งนึกขึ้นมาได้พี่นพ ประเดี๋ยวพี่นพช่วยซื้อมังคุดให้สัก ๕ กิโลด้วยนะคะ จะได้เอาไปแจกเพื่อน ๆ ที่ทำงาน ส่วนรัตน์จะเลือกหาซื้อพุทรียนกับเงาะ

นพดล
รัตนา

โธ่ พี่เลือกมังคุดไม่เป็นนะรัตน์
ไม่ยากหรอกค่ะพี่นพ การเลือกมังคุดนั้นพี่นพเลือกแต่ผลขนาดกลาง ๆ ไม่ใหญ่
ไม่เล็กเกินไปนะคะ ลูกที่สุกจะมีเปลือกแข็ง สีม่วงเข้มจนเกือบดำ เวลาเลือก กด
เปลือกจะรู้สึกนิ่มเล็กน้อย เลือกลูกอย่างที่ว่านี้ละคะ รับรองว่าจะได้มังคุดดีแน่
แล้วอีกอย่างหนึ่ง ถ้าพี่นพอยากรู้ว่ามังคุดนั้นมีกี่เม็ด ก็ให้หงายลูกมังคุดดูตรงส่วนที่
ตรงกันข้ามกับขั้วลูก จะเห็นเป็นแฉก ๆ เล็ก ๆ จำนวนแฉกที่เห็นจะเท่ากับจำนวน
เม็ดมังคุดแหละค่ะ พี่นพไฉไลลองทายเล่นกับเพื่อนซีคะ

นพดล
รัตนา

ครับผม เดี่ยวผมจะจัดการให้เรียบร้อยตามสั่งทีเดียว
คนมากจริง ๆ นะคะนี่ ดู ๆ แล้วส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวที่มาจากต่างจังหวัดทั้งนั้น
นะคะ รถบัสจอดเป็นแถวทีเดียว รัตน์ว่าการเดินทางท่องเที่ยวนี้เป็นเรื่องสำคัญมาก
นะคะ หากคนมาเที่ยวระยองกันมาก ๆ อย่างนี้ คงจะทำให้เศรษฐกิจเมืองระยอง
ดีขึ้นอย่างแน่นอน ร้านอาหาร ร้านขายสินค้าพื้นเมือง แผงขายผลไม้แน่นแทบทุกแห่ง
ทีเดียวนะคะ

นพดล
รัตนา

รัตน์ นี่ดอกไม้รูปเทียน เอ้า รับไปซิ
ขอบคุณค่ะ...รัตน์กราบรูปปั้นสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชแล้ว ขอให้ท่านช่วย
ปกป้องคุ้มครองเราทั้งสองคนให้เดินทางโดยปลอดภัยด้วยละคะ
พี่ก็เหมือนกันจะ

นพดล

—เพลงดังขึ้น ๑๐ วินาที แล้วจางหายไป—

จบรายการ

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย

ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”

เรื่อง “บทละครธนบุรี”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

วันพฤหัสบดีที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๒๘ เวลา ๑๙.๓๐ น. — ๒๐.๐๐ น.

ผู้จัดรายการและเขียนบท

วิทยากร

ผู้ร่วมรายการ

ฝ่ายเทคนิคของรายการ

ปัญญา นิตยสุวรรณ

ท่านผู้ทรงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา

ปัญญา นิตยสุวรรณ

นิมิต สุทธิชุติพงษ์

วิญญู บัณฑิตานนท์

—คนตรี—

- สมโรจน์** คุณปัญญาคะ ดิฉันนำหนังสือเรื่องรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี มาคืนค่ะ ขอบคุณมากที่ให้อ่าน
- ปัญญา** คุณนิมิตเห็นท่านผู้หญิงอ่านเรื่องรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ก็อยากจะอ่านบ้าง เลยมาขอยืมต่อครับ
- สมโรจน์** ดิฉันไม่ทราบว่าคุณนิมิตก็อยากอ่านเรื่องนี้เหมือนกัน เลยเก็บไว้เสียหลายวัน
- นิมิต** ผมไม่ได้รีบร้อนที่จะอ่านหรอกครับ ได้เมื่อไหร่ก็อ่านเมื่อนั้น ท่านผู้หญิงครับ ท่านผู้หญิงอ่านเรื่องรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีแล้วได้อะไรบ้างครับ
- สมโรจน์** ได้หลายอย่างค่ะ ได้ทั้งรสของบทกวีนิพนธ์ พระราชสำนวนโวหารของท่าน สังเกตพระราชจริยาวัตร อธิษาศัย พระอารมณ์ของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช จากเนื้อหาในบทพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ได้ค่าเก่า ๆ และแบบกลอนของท่านไม่ทรงทั้งแบบอยุธยา
- ปัญญา** แหม น่าสนใจครับ ผมเคยอ่านเรื่องนี้มานานแล้ว แต่ไม่ได้สังเกตดีถ้วน
- สมโรจน์** ที่เป็นอย่างนั้นคงจะเป็นเพราะว่าคุณปัญญาอ่านเพื่อจะนำบทพระราชนิพนธ์ของพระองค์ท่านไปจัดแสดงโฆษณาซี เลยไม่ได้พิจารณาถึงอะไร ๆ ที่จะเก็บได้จากบทพระราชนิพนธ์
- ปัญญา** จริงครับ ตอนที่ผมอ่านก็เพื่อจะนำตอนใดตอนหนึ่งไปแสดงโฆษณาเท่านั้น แต่ท่านผู้หญิงอ่านอย่างพิจารณาเคราะหฺ์ดีนี่ครับ
- นิมิต** ท่านผู้หญิงจะกรุณาเล่าให้ฟังได้ไหมครับว่า ท่านผู้หญิงได้สิ่งใดบ้าง เช่น พระราชจริยาวัตร และพระราชอธิษาศัยของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ในพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ของพระองค์ท่าน
- สมโรจน์** เท่าที่ดิฉันเคยอ่านวรรณคดีมาแล้ว รู้สึกว่าบทประพันธ์ของกวีใดก็ย่อมฉายให้เห็นอธิษาศัยและอารมณ์ของกวีนั้น ผู้ประพันธ์วรรณคดีเรื่องใดก็ตาม มักจะสร้างตัวละครในเรื่องนั้น ๆ ให้มีชีวิตจิตใจใกล้ชิดกับความจริง หรืออาจสร้างจากเรื่องจริงเป็นเค้าโดยได้รู้ได้เห็นมา หรือมีฉะนั้นในตอนที่กำลังถึงลักษณะนิสัยของบุคคลในเรื่องแต่ละราย ก็จะต้องสร้างอารมณ์รู้สึกของตัวเองให้ซึมซาบ เป็นประจักษ์ตนกำลังแสดงเป็นตัวละครแต่ละตัวในเรื่องนั้น ๆ
- นิมิต** ผมพอจะเข้าใจแล้วครับ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชก็คงจะทรงพระราชนิพนธ์ตามพระราชอธิษาศัยของพระองค์ท่าน พอพระทัยแทรกอะไร ๆ ลงไปในตัวละครเรื่องรามเกียรติ์ที่ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้น ท่านก็แทรกลงไป ที่นี้ก็มาถึงคำถามที่ผมเรียนถามท่านผู้หญิงว่า ท่านผู้หญิงสังเกตพระราชอธิษาศัยของสมเด็จพระเจ้า

สมโรจน์

ตากสินมหาราชในเรื่องรามเกียรติ์ที่ทรงพระราชนิพนธ์ได้อย่างไรบ้างครับ
ทรงสร้างลักษณะและนิสัยของตัวละครในเรื่องไว้ด้วยโวหารการประพันธ์ตาม
พระราชอัธยาศัยของพระองค์เป็นตอน ๆ บางตอนก็ทรงอดไม่ได้ที่จะแสดงถึง
พระนิสัยที่ทรงมุ่งมั่นปฏิบัติธรรม ทรงรอบรู้ธรรมในพระพุทธศาสนาสูงยิ่ง เช่น
ทรงพระราชนิพนธ์บททำมาลีวราช ก็มักจะทรงว่า “ประกอบกิจธรรมเป็นใหญ่”
บ้าง “พระทรงธรรมธราชเป็นใหญ่” บ้าง และ “พระทรงจตุศีลยักษา” อย่างนี้
เป็นต้น และบทของพระอิศวรนั่งสนทนารัศมีกับพระฤๅษี พระองค์ท่านก็ทรง
ไว้ว่า

“วันหนึ่งจึงเธอออกนั่ง

ยังบัลลังก์รัตนรังสี

สนทนาไฉยธรรมอันมี

กับพระนารอดฤๅษีมีญาณ”

ท่านเก่ง ละเอียดลออ มีคติความก็ต้องหาพยาน ตอนทศกัณฐ์ไปเชิญท้าวมาลีวราช
มาตัดสินคดีนางสีดา มีพระรามเป็นจำเลย ก่อนท้าวมาลีวราชจะลงมาจากสวรรค์
มาโลกมนุษย์ตัดสินความ ก็เรียกเทวดาทุกชั้นฟ้ามาเป็นพยาน แต่สมเด็จพระ
พระราชนิพนธ์ก็ทรงแทรกกลีบลึงให้ท้าวมาลีวราช เพื่อให้คนอ่านคนดูรู้ว่านางสีดา
นั้นสวยเสียจนขนาดท้าวมาลีวราชผู้เป็นพรหมยังอดหลงเสน่ห์ไม่ได้ นี่ก็แสดงถึง
พระชนม์ชีพจริงว่า สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชนั้น ในยามว่างก็ทรงสนทนา
ธรรมะกับพระราชาคณะ แม้แต่นักบวชในลัทธิอื่นพระองค์ก็ทรงสนทนารัศมีด้วย
เหตุนี้เองนะครับ ที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงพระราชนิพนธ์แทรกธรรมะ
ลงไปในเรื่องรามเกียรติ์อยู่หลายตอน นี่ยังไงครับ ผมเปิดอ่านพบพอดี ตอนนาง
มณฑิลาถว้พลบตศกัณฐ์โดยใช้หลักธรรมว่า

“พระจอมเกศเกล้าของเมื่อย

ปละอาสวะเสียอย่าหม่นไหม้

แม้จิตไม่นิทราลัย

หินมิตรภัยมีมา

อันซึ่งความทุกข์ความร้อน

ตัวนิวรจิตกิจจนา

อกุศลปนปลอมเข้ามา

พาอุทจจะให้เป็นไป

ประการหนึ่งแม้มีเหตุ

เวทนาพาลงหมกไหม้

ฝ่ายซึ่งการแพ้นะไซ้

สุดแต่ให้สร้างสมมา”

สมโรจน์

ยังมีอีกตอนหนึ่งนะคุณปัญญา เป็นตอนที่แสดงถึงพระปรีชาญาณที่ทรงซาบซึ้ง
ในผู้มีธรรมชั้นสูงของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

ปัญญา

ตอนไหนครับ

สมโรจน์

ตอนที่พระฤๅษีโคบุตรสอนทศกัณฐ์ คุณปัญญาลองเปิดดูซิคะ เอ้อ..ดูเหมือนดินัน
จะใช้กระดาดาค้นไว้ เพราะเคยเปิดอ่านหลายครั้ง

ปัญญา

พบแล้วครับ นี่ใช่ไหมครับท่านผู้หญิง

สมโรจน์

ปัญญา (อ่าน)

ใช่ค่ะ คุณปัญญาลองอ่านซีคะ

“พระมุนิจึงว่าเวรกรรม

อันจะแก้ไขไปให้ดี

จึงจะสิ้นมลทินหยาบหยาม

ล้างนอกอกุศลฤๅใจ

เป็นศีลสุทธิวุฒิ

คือบาทแห่งโคตรระฎญาณ

แล้วจึงทำขึ้นที่สอง

ก็เป็นศิลาทัพบระงับไป

มันทำท่านท้าวยักษ์

ต่อกิจพิธว่องไว

พยายามอนุโลมลามไหม้

เข้าไปในเขาวงกตญาณ

หิริโดยตะทังคประหาร

ประหารโทษเป็นที่หนึ่งไป

โดยเนกขัมคหลงแกล้งไข

อภัยพิลึกโอฬาร”

สมโรจน์

นอกจากพระองค์ท่านจะทรงพระราชนิพนธ์เกี่ยวกับธรรมะแล้ว บางตอนพระองค์ทรงเกิดความรู้สึกสนุกในพระอารมณ์ ก็ทรงหยอดอารมณ์สนุกไว้ในบทพระราชนิพนธ์ เช่น ตอนหนุมานเกี้ยวนางวานรินทร์ ดิฉันจำได้ค่ะ พระองค์ทรงไว้ว่า

“เจ้านี้ยศยิ่งยอดกัญญา

อย่าแคลงพิ้งจะให้แก่น้อง

นี่แนเมื่อพบอสุรา

หรือว่าเจ้ากลัวมันราวี

สาวสวรรค์ชั้นฟ้าไม่มีสอง

ขอต้องนิตหนึ่งนารี

ยังกรุณาบ้างหรือสาวศรี

จูบที่พี่จะแผลงฤทธิ์ธา”

นิมิต

สมโรจน์

อารมณ์สนุกที่ท่านผู้หญิงว่า คงจะเป็นกลอนที่ว่า จูบที่พี่จะแผลงฤทธิ์ธา ใช่ไหมครับ ก็ใช่ะซีคะ ท่านหยอดวาจาเจ้าชู้ของหนุมานให้เหมือนมนุษย์เจ้าชู้แหละ หนุมานจะแผลงฤทธิ์ให้นางวานรินทร์ดู ยังต้องขอร้องวัลจูบที่หนึ่งก่อนเพื่อเป็นกำลังใจ

นิมิต

ครับ แล้วมีตอนอื่นอีกไหมครับ ที่พระองค์ท่านทรงหยอดพระอารมณ์สนุกของพระองค์ท่านไว้

สมโรจน์

มีหลายตอนค่ะ เช่น ตอนทศกัณฐ์สนทนากับนางมณฑาถึงเรื่องที่จะเผา รูปเทวดาใจคะนี่ไงคะ

“ฝ่ายพี่จะปั้นรูปเทวดา

ครั้นถ้วนคำรบสามวันไซ้

ไม่ยากลำบากที่ปราบ

พี่ไม่ให้ม้วยแต่นางฟ้า

บูชาเสียให้มันม้วยไหม้

เทวัญจะบรรลัยด้วยฤทธิ์ธา

ราบริณมิพักไปเช่นฆ่า

จะพามาไว้ในธานี”

ปัญญา

จากคำกลอนที่ท่านผู้หญิงว่ามานี้ คุณนิมิตแลเห็นพระอารมณ์สนุกของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชที่ตรงไหนครับ

นิมิต

ตรงคำกลอนที่ว่า พี่ไม่ให้ม้วยแต่นางฟ้า จะพามาไว้ในธานี นะซีครับ แหม.... ทศกัณฐ์นี่ยอดจริง ๆ ที่พวกเทวดาละก็จะฆ่าให้ตายให้หมด เหลือไว้แต่นางฟ้า คงกวาดไปเป็นนางสนมละซี

ปัญญา

ก็อย่างนั้นนะซี อ้อ..ท่านผู้หญิงครับ เท่าที่ยกคำกลอนพระราชนิพนธ์สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี เรื่องรามเกียรติ์ขึ้นมาอย่างหลายตอนนี่ ผมก็แลเห็นพระราชอัธยาศัยและพระอารมณ์ของพระองค์เป็นอย่างดีแล้ว แต่ท่านผู้หญิงครับ ในยุคกรุงธนบุรีบ้านเมืองยังไม่สงบจากการทำสงคราม สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ในตอนไหนครับ

สมโรจน์

พระองค์ท่านทรงพระราชนิพนธ์เมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๓ ก็เป็นเวลาภายหลังจากที่เสด็จขึ้นเสวยราชสมบัติแล้วเป็นปีที่ ๓ นั้นแหละค่ะ ดูหน้าดัชนีคะ (พลิกหนังสือแล้วอ่านคำนำ)...ที่ท่านว่ายังทราบอยู่ ยังพอได้อยู่ ดิฉันเดาว่าน่าจะทรงหมายถึงที่แต่งไม่ดีก็มี ที่แต่งพออ่านได้ก็มี

ปัญญา

สมโรจน์

ท่านผู้หญิงพอจะทราบสาเหตุที่ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์บ้างไหมครับ เท่าที่เคยอ่านจากพระราชประวัติของพระองค์ท่าน ในสาส์นสมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ว่า การที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องรามเกียรติ์ก็เพราะว่า เมื่อปีฉลู พ.ศ. ๒๓๑๒ ได้เสด็จไปตีเมืองนครศรีธรรมราช ได้ตัวเจ้านครและพวกละครผู้หญิงมาเป็นจำนวนมาก การที่ได้ตัวพวกละครผู้หญิงมาจากเมืองนครศรีธรรมราชนี้เอง เป็นเหตุให้พระเจ้าตากสินมหาราชเกิดพระอุทสาเห ทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องรามเกียรติ์ขึ้น เพื่อให้พวกละครจากเมืองนครศรีธรรมราชแสดง ที่จริงตัวละครครั้งอยุธยาก็มีมาแล้ว อาจตั้งแต่สมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ แต่กรุงแตกก็หนีกระจัดกระจายลงได้ ขึ้นเหนือ ที่ถูกพม่ากวาดไปเป็นละคร “โยเดีย” ก็มีอยู่จนเดี๋ยวนี้ทั้งเชื้อสายไว้

นิมิต

สมโรจน์

บทละครกรุงธนบุรีเรื่องรามเกียรติ์มีกี่ตอนครับ

ถ้าจะแยกเป็นตอนใหญ่ ๆ ก็มี ๕ ตอน คือ ตอนหนุมานเข้าห้องนางวานรินทร์ ตอนท้าวบาลีวราชว่าความ ตอนทศกัณฐ์ตั้งพิธีเฝ้ารูปเทวดา ตอนพระลักษมณ์ถูกหอกกบิลพัสดุ์ และตอนปล่อยม้าอุปการ บทละครเรื่องนี้เขียนไว้ในสมุดไทยดำ ตัวหนังสือเป็นเส้นทอง มีจำนวน ๔ เล่มสมุดไทย

ปัญญา

ท่านผู้หญิงครับ ตามที่ท่านผู้หญิงว่าเรื่องรามเกียรติ์ธนบุรีมี ๕ ตอน อย่างที่ยกตัวอย่างนั้น ผมก็เคยอ่านมาแล้ว แต่บางท่านเล่าว่า บทพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชอาจจะมากกว่านี้ แต่หาด้านฉบับไม่ได้ เช่น ตอนถวายลิง เพราะพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ไว้ตอนหนึ่งในหนังสือพระราชวิจารณ์ มีใจความว่า พระราชนิพนธ์พระเจ้ากรุงธนบุรีมีความดุดัน กระโชกโฮกฮากหลายตอน ทรงพระราชนิพนธ์ตอนถวายลิง ปรากฏว่าทั้งผู้เล่นและนักร้องถูกเขียนตีกันมาก บทตอนนี้มีว่า “กลางวันก็ใช้ กลางคืนก็ใช้ นังยามตามไฟ ตีเกราะเคาะไม้ อยู่ไม่ได้จึงหนีมา”

สมโรจน์ พิศราห์ดูแล้วจะเห็นว่า พระราชนิพนธ์นี้ไม่ใช่กลอนบทละคร เพราะฉะนั้น พวกนักร้องคงจะต้องลำบาก เป็นเหตุให้ถูกเฉียนต้อย่างที่ว่า ที่จริงกลอนที่คุณปัญญาอ่านนั้นมีวรรคละ ๔ คำ เห็นจะร้องยาก นอกจากใช้ทำนอง ลำนำขับ เช่น บทกล่อมเด็ก ลักษณะกลอน ๔ คำ มีในบทกล่อม เช่น ข้าแต่ เขาแห่ ยายมา มาถึงศาลา เขาก็กว้างยายลง หรือ ข้าป้อย แม่นางป้อยเอ๋ย ใครใช้ใครสอย ไปซื้อหอยสำเพ็ง พวกเจ๊กมีมาก เขาก็ลากเข้าแก่ง ดูเป็นบทเยาะเย้ยหรือประชด ประชัน หรือบทปลอบ

ปัญญา เห็นจะเป็นความจริงครับ ในหนังสือชุมนุมตัวอย่างพระราชนิพนธ์คำกลอนของ หอพระสมุดวชิรญาณ ยังกล่าวถึงพระราชนิพนธ์พระเจ้ากรุงธนบุรีว่า เล่นละคร ยาก ทรงพระราชนิพนธ์มาอย่างไรก็ให้ร้องและร่าอย่างนั้น บางที่ต้นบทร้อง ไม่ได้ก็ทรงพระพิโรธ

สมโรจน์ แล้วเวลาที่คุณปัญญาแสดงโขน เคยนำบทพระราชนิพนธ์รามเกียรติ์สมเด็จพระเจ้า กรุงธนบุรีมาแสดงตอนไหนบ้างคะ

ปัญญา ตามปกติแล้วผมไม่ได้นำมาแสดงครับ เพราะบทพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ ทั้ง ๕ ตอนนี้มีเนื้อความเหมือนกับพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๒ ซึ่งนิยมนำมาแสดง โขนมากกว่า เนื่องจากเป็นบทที่ไพเราะสละสลวย แต่ผมก็เคยนำบทพระราชนิพนธ์ พระเจ้ากรุงธนบุรีมาแสดงในวาระที่เกี่ยวกับวันสำคัญ ๆ ของพระองค์ ผมก็นำ ตอนสั้น ๆ ที่แสดงได้ไม่ยากมาแสดง

สมโรจน์ จากการที่คุณปัญญานำบทละครเรื่องรามเกียรติ์พระเจ้ากรุงธนบุรีไปแสดงโขน คุณปัญญามีความคิดเห็นอย่างไรบ้างคะ

ปัญญา ความคิดเห็นของผมนะหรือครับ ผมเห็นว่าสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชคงจะ พระทัยร้อนและพระทัยเร็ว จะเห็นได้จากบทพระราชนิพนธ์ของพระองค์แทบ ทุกตอน ดำเนินเรื่องฉับไวมาก นี่ไงครับ อย่างตอนที่ผมเปิดถึงพอดี ผมจะอ่าน ให้ฟังนะครับ

“ฝ่ายจิตตูปทริบสังลา	ขึ้นปารนิมิตาสวรรค์
เข้าแจ้งพาลีเทวัญ	พลันไปให้หาบัดนี้
ฝ่ายพาลีเทพคลาไคล	ไปเฝ้าอิศวรรังสี
เข้ากรานพานพัชรรุลี	มีโสมนัสวันทา

จากบทที่ผมอ่านมานี้ ถ้านำมาแสดงเป็นโขนละครละก็ลำบาก เพราะตัวละครไม่สามารถจะออกแสดงได้ทันตามบท แต่ถ้าเป็นการแสดงทางโทรทัศน์ละก็อาจจะทำได้ครับ พงจิตตูปทริบออกจากฉากทเวสสภา ก็ตัดไปฉากวิมานของพาลี พงพาลี ออกจากฉากวิมาน ก็ตัดไปฉากทเวสสภาของพระอิศวรเลย

- สมโรจน์** บทของท่านเร็วทันใจ รวดเร็วตามพระนิสัณห์กรบ บางครั้งมัวอืดอาดก็เสียการ ถ้าแสดงกันอย่างนี้ ตัวจิตตุดกับพาลก็จะต้องรีบร้อนเพื่อให้ทันตามบทนะซีคะ การแสดงก็คงไม่มีศิลปะการร่ายรำอะไรเลย
- ปัญญา** นั้นนะซีคะ ด้วยเหตุนี้ในสมัยปัจจุบันจึงไม่ได้นำบทละครเรื่องรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีมาจัดแสดงไหนละคร
- สมโรจน์** แต่ในสมัยกรุงธนบุรีเคยแสดงละครเรื่องรามเกียรติ์ บทพระราชนิพนธ์สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีหลายครั้งนะคะ อย่างเช่น งานสมโภชพระพุทธรชินราช พระพุทธรชินสีห์ และงานสมโภชพระแก้วมรกตเมื่อตอนปลายรัชกาล ตลอดจนงานอื่น ๆ อีกหลายครั้ง
- นิมิต** อาจารย์ปัญญาครับ ที่อาจารย์ว่าบทพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ของพระเจ้ากรุงธนบุรีมีเนื้อเรื่องเหมือนกับบทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๒ จึงทำให้ไม่มีผู้นำบทพระราชนิพนธ์ของพระองค์ท่านมาแสดงไหนละคร ที่นี้ผมสงสัยว่าเรื่องรามเกียรติ์พระเจ้ากรุงธนบุรี กับบทพระราชนิพนธ์รามเกียรติ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เหมือนกันไหมครับ
- ปัญญา** มีผิดกันเป็นบางตอนครับ เช่น ตอนพระมงกุฎกับพระลพ ไอรสของพระรากับนางสีดาประลองศรถูกต้นรังใหญ่ เกิดเสียงกัมปนาทไปทั่วป่า บทพระราชนิพนธ์พระเจ้ากรุงธนบุรีว่า พระฤๅษีกับนางสีดาดกใจออกไปตามหา แต่ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ว่าสองกุมารกลับไปบรรณศาลา โดยที่พระฤๅษีกับนางสีดาไม่ได้ออกติดตาม
- สมโรจน์** เออ..คุณปัญญาคะ พูดถึงความแตกต่างระหว่างบทพระราชนิพนธ์พระเจ้ากรุงธนบุรี กับของรัชกาลที่ ๑ ดิฉันนึกได้ว่ามีข้อแตกต่างกันอีกหลายอย่างคะ เช่น บทพระราชนิพนธ์ตอนหนึ่งของพระเจ้ากรุงธนบุรีมีเพียง ๑๔๖ คำกลอน แต่พอเป็นบทพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๑ ทรงเพิ่มเติมขึ้นถึง ๔๐๐ คำกลอน เรียกว่ารัชกาลที่ ๑ ทรงพรรณนาเรื่องราวเพิ่มขึ้นไปอีกมาก
- ปัญญา** ข้อนี้ก็คงจะเป็นการแสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดนะครับท่านผู้หญิง ว่าสมเด็จพระเจ้านครสินมหาราชทรงมีพระทัยร้อนพระทัยเร็ว ทรงพระราชนิพนธ์ถึงตอนไหนก็ทรงอยากให้ได้ใจความและจบเร็ว ๆ เพราะคงทรงลำพังพระองค์ รัชกาลที่ ๑ ทรงมีเวลามากกว่า และน่าจะโปรดให้เจ้านายและกวีอื่นช่วยกันแต่งถวาย แล้วทรงตรวจแก้ไขด้วยพระองค์เอง และได้ทรงพระราชนิพนธ์เพิ่มเติมข้อความขึ้นอีกหลายร้อยคำกลอนอย่างที่ท่านผู้หญิงว่านั่นแหละครับ
- สมโรจน์** แต่อ่านดูแล้วราวกับทรงพระราชนิพนธ์เองทั้งหมด คำกลอนเสมอกันแทบทุกวรรค ข้อแตกต่างระหว่างบทละครรามเกียรติ์ของพระเจ้ากรุงธนบุรีกับรัชกาลที่ ๑ ยังมี

อะไรอีกบ้าง

ปัญญา

มีเรื่องชื่อนางมณฑาครั้น ในบทพระราชนิพนธ์พระเจ้ากรุงธนบุรีเรียกว่า มณฑาคิริ เป็นการเรียกเพี้ยนไปจากของเดิมที่ว่า มณฑาทิри ซึ่งแปลว่ามีท้องอันประดับแล้ว แต่ในบทรัชกาลที่ ๑ ทรงเรียกว่ามณฑา และรวมเกียรติสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ก็เรียกว่ามณฑาทุกฉบับ

นิมิต

ท่านผู้หญิงครับ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช นอกจากทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องรามเกียรติ์แล้ว ทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องอื่น ๆ อีกหรือเปล่าครับ

สมโรจน์

ก็เท่าที่แลเห็นปรากฏแก่ประชาชนนักอ่านก็ว่า ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์เพียงเรื่องเดียวค่ะ เพราะฉะนั้น ถ้ากล่าวถึงบทละครธนบุรีละก็ หมายถึงเรื่องรามเกียรติ์ แต่เห็นคนรุ่นใหม่อุตสาหะค้นคว้ามาลงในวารสารรายเดือนเมื่อเร็ว ๆ นี้ว่า มีตำราพระกรรมฐานของพระเจ้าตากสินมหาราช ได้จากวัดเก่าซึ่งพระสงฆ์ท่านเก็บไว้ แต่ดิฉันก็ไม่ทราบของท่านทรงพระราชนิพนธ์ไว้หรือใครจดถวาย

—เพลงความเป็นไทย—

จบรายการ

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอรายการ “อยู่อย่างไทย”
เรื่อง “ฝีมือช่างไทย”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๒๘ เวลา ๑๙.๓๐-๒๐.๐๐ น.

ผู้จัดรายการ

ผู้เขียนบทวิทยุ

วิทยากร

ผู้ร่วมรายการ

ฝ่ายเทคนิคของรายการ

ประพัฒน์ แสงวณิช

สุรินทร์ แปลงประสพโชค

นายสนั่น สมพันธ์ หัวหน้างานศิลปไทยและช่างสิบหมู่

กรมศิลปากร

สุธิตา ศรียอด

สมชาติ วาทะหงษ์

วิบูลย์ ปันทิตานนท์

—เพลงประจำรายการ ๓๐ วินาที แล้วเฟดคลอ—

ประกาศ
(ชาย)
(สุรินทร์)

คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี เสนอรายการอยู่อย่างไทยเรื่อง “ฝีมือช่างไทย” จัดทำรายการโดยประพัฒน์ แสงวณิช สุรินทร์ แปลงประสพโชค เขียนบทวิทยุ สนั่น สมพันธ์ หัวหน้างานศิลปไทยและช่างสิบหมู่ กองหัตถศิลป์ กรมศิลปากร เป็นวิทยากร สุธีรา ศรีรอด และสมชาติ วาทะหงษ์ เป็นผู้ร่วมรายการ โดยมี วิทยุสมบัติตานนท์ เป็นฝ่ายเทคนิคของรายการ ท่านที่สนใจบทวิทยุชุดนี้ขอเชิญติดต่อได้ที่ สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ ตึกบัญชาการชั้น ๒ ทำเนียบรัฐบาล กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐ โปรดติดตามฟัง “ฝีมือช่างไทย”

—เพลงดังขึ้น แล้วคลอสเฟดด้วยเพลงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี—

บรรยาย
(หญิง)
(สุธีรา)

ท่านผู้ฟังคงจะระลึกถึงความตื่นตาตื่นใจในงานพระราชพิธีสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี เมื่อปี ๒๕๒๕ ความงดงามของวัดพระศรีรัตนศาสดาราม หรือกระบวนเรือพระราชพิธีพยุหยาตราทางชลมารค ล้วนเป็นภาพที่ตราตรึงประทับใจผู้พบเห็น ไปนานแสนนาน นอกจากนั้น ในงานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗ เมื่อเดือนเมษายน ที่ผ่านมานี้ กระบวนแห่ในพระราชพิธีรวมไปถึงพระเมรุมาศ ล้วนวิจิตรตระการตา ความงดงามเหล่านี้ล้วนเกิดจากฝีมือของช่างไทยทั้งสิ้น ช่างฝีมือเหล่านี้สืบทอดฝีมือมาจากบรรพบุรุษไทยที่มีความประณีต และเปี่ยมไปด้วยศิลปกรรมชั้นสูง ช่างเหล่านี้รู้จักกันทั่วไปว่าช่างสิบหมู่ ซึ่งเป็นที่น่ายินดีที่ว่า แม้งานช่างไทยแต่โบราณจะรวมตัวกันเป็นหมู่ เพื่อร่วมกันปฏิบัติงานสร้างสรรค์ศิลปกรรมมาตั้งแต่ครั้งใด ไม่ปรากฏ แต่กระนั้นก็ตาม จากหลักฐานการก่อสร้างปราสาทราชวังต่าง ๆ ก็เชื่อว่าจะมีมาก่อนสมัยสุโขทัย และฝีมือช่างเหล่านี้ยังสามารถสืบทอดมาได้ถึงปัจจุบันนี้ โดยมีสถาบันที่รับผิดชอบ คือ กองหัตถศิลป์ กรมศิลปากร และยังคงมีผลงานด้านช่างไทยให้คนไทยได้ภาคภูมิใจโดยต่อเนื่อง

—เพลงเดี่ยวขลุ่ยหวานแล้วเฟดคลอ—

บรรยาย
(หญิง)

เพื่อให้ท่านผู้ฟังได้รู้จักช่างสิบหมู่ของไทยมากยิ่งขึ้น ลองฟังจากบทความซึ่ง สมชาติ วาทะหงษ์ จะนำเสนอต่อไปนะคะ

—เพลงดังขึ้น—

บรรยาย
(ชาย)
สมชาติ

ช่างสิบหมู่เป็นชื่อเรียกคณะช่างไทยคณะหนึ่ง ซึ่งในคณะมีงานช่างที่ปฏิบัติอยู่หลายอย่างด้วยกัน คำว่าสิบหมู่มิใช่หมายความว่า จะมีช่างอยู่เพียง ๑๐ อย่างเท่านั้น บางยุคบางสมัยอาจมีมากกว่าสิบก็มี และแต่ละหมู่นั้นก็มีช่างมีงานทำเพียงอย่างหนึ่งอย่างใดเพียงอย่างเดียว เพราะคำว่าหมู่ได้แสดงไว้อย่างชัดเจนแล้วว่า

ต้องมีหลาย ๆ ช่างอยู่ร่วมกัน ช่างทุก ๆ หมู่จะต้องทำงานร่วมกันและต้องประสานกับหมู่อื่น ๆ ด้วย

การรวมตัวของช่างไทยเพื่อร่วมกันทำงานนั้น เชื่อกันว่ามีมาก่อนสมัยสุโขทัย โดยช่างแต่ละคนจะมีความถนัดอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วมารวมตัวกันทำงานเป็นหมู่ เพื่อร่วมกันสร้างสรรค์ศิลปกรรมเพื่อสังคม ที่มีปรากฏเป็นหลักฐานนั้นอยู่ในสมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นหน่วยงานช่างหลวง จากหลักฐานการปกครองแบบจตุสดมภ์ คือ เวียง วัง คลัง นา ซึ่งมีราชการที่จะต้องใช้ช่างฝีมือประดิษฐ์งานอยู่เสมอ จึงจำเป็นต้องมีช่างไว้เพื่อกิจการนั้น ๆ อยู่หลายช่างจนครบ ดังปรากฏชื่อช่างในทำเนียบศักดินาพลเรือนและทหารในกฎหมายเก่าว่า มีช่างอยู่ถึงสิบหมื่นด้วยกัน คือ ช่างเขียน ช่างแกะ ช่างกลึง ช่างปั้น ช่างหล่อ ช่างไม้ ช่างปูน ช่างบุ ช่างรัก ช่างหุ่นและกระดาด

ทางด้านวิวัฒนาการของช่างสิบหมู่ นั้นว่าผ่านยุคเจริญและเสื่อมมาเป็นลำดับ บางครั้งก็เจริญรุ่งเรือง บางครั้งก็ถูกปล่อยปละละเลยจนเกือบจะหมดช่างฝีมือไป เพราะงานช่างฝีมือนั้นจะต้องใช้เวลาฝึกฝนหาความชำนาญนับสิบ ๆ ปี กว่าที่จะเก่งหรือเชี่ยวชาญก็มีอายุมากแล้ว และช่างบางคนก็ไม่ยอมถ่ายทอดความรู้ให้ใคร เมื่อสูญเสียชีวิตลง วิชาก็สูญไปด้วย ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้ทรงเห็นถึงความสำคัญของงานช่างเป็นอย่างมาก โปรดให้จัดตั้งกรมช่างขึ้น เพื่อรวบรวมช่างที่กระจัดกระจายอยู่ตามที่ต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน เพื่อสะดวกแก่ทางราชการในพระองค์ และมีการติดต่อประสานงานกันทุก ๆ งาน เรียกว่า “กรมช่างสิบหมู่” โดยมีพระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าประดิษฐวรการ ทรงเป็นเจ้ากรมบังคับบัญชา นอกจากนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังทรงมีพระบรมราโชบายจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดช่างขึ้นอีกด้วย แต่ได้เสด็จสวรรคตเสียก่อนจึงไม่ทันได้สร้าง

—เพลงไทยบรรเลง—

บรรยาย
(ชาย)
สมชาติ

ครั้นถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว กรมช่างสิบหมู่ได้ไปขึ้นอยู่ในสังกัดกรมศิลปากร และโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จัดตั้งโรงเรียนฝึกช่าง พร้อมทั้งพระราชทานนามว่า “โรงเรียนเพาะช่าง” ขึ้นอยู่กับกระทรวงธรรมการ เพื่อเป็นแหล่งเพาะช่างไทยให้ขยายตัวรับใช้ชาติให้มากขึ้น ต่อมาเมื่อมีการรวมหอพระสมุดวชิรญาณและหอพิพิธภัณฑสถานเข้าไว้ด้วยกัน ในรัชกาลที่ ๗ งานช่างสิบหมู่ได้แยกสังกัดกระทรวงวัง ตั้งเป็นกรมวังนอก ทำงานช่างสิบหมู่จนถึงเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อปี ๒๔๗๕

หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว กรมวังนอกถูกยุบ งานช่างจากกรมวังนอกจึง

กลับมาสังกัดกรมศิลปากรดังเดิม ะยะนี้มีช่างฝีมือดีและชำนาญงานมากมายทุกสาขา กรมศิลปากรได้รวบรวมช่างเหล่านี้ไว้ในกองเดียวกัน เรียกว่ากองประณีตศิลปกรรม หลังจากนั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงอีกหลายครั้ง ประกอบกับช่างที่มีฝีมือและชำนาญงานแก่ตัวและเสียชีวิตไปไม่มีการถ่ายทอดวิชาไว้ ตำแหน่งช่างที่ว่างลงก็นำไปบรรจุข้าราชการประเภทอื่นจนงานช่างทรุดโทรมลงเป็นอันมาก จนถึงปี ๒๔๙๕ ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีนโยบายให้ฟื้นฟูศิลปกรรมและวัฒนธรรมที่ดีงามของชาติ ได้มีการปรับปรุงงานช่างในกรมศิลปากร โดยตั้งกองหัตถศิลป์ขึ้นใหม่ หลังจากนั้นกองหัตถศิลป์ได้เปิดหลักสูตรสอนนักเรียนแผนกช่างสิบหมู่ขึ้น แต่ก็ต้องเลิกไป เพราะหาทั้งคนสอนและคนเรียนได้ยาก ต่อมาในปี ๒๕๐๒ กรมศิลปากรได้ออมาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และหลังจากนั้นได้มีการแบ่งส่วนราชการขึ้นใหม่ และงานช่างสิบหมู่เป็นแผนกหนึ่งใน ๔ แผนกของกองหัตถศิลป์ จนถึงปี ๒๕๑๘ กองหัตถศิลป์ได้มีการแบ่งส่วนราชการใหม่เป็น ๖ งาน ได้แก่ งานธุรการ งานจิตรกรรม งานศิลปประยุกต์ งานประติมากรรม งานโรงงาน และงานช่างสิบหมู่ ช่างสิบหมู่จึงมีฐานะเป็นงาน ๑ หนึ่งในกองหัตถศิลป์จนถึงทุกวันนี้

—เพลงไทยบรรเลง—

บรรยาย
(หญิง)
สุริยา

ท่านผู้ฟังคะ จากที่สมชาติ วาตะหงษ์ นำเรื่องช่างสิบหมู่มาเล่าสู่กันฟังนี้ ท่านคงจะมองเห็นได้อย่างชัดเจนว่า งานช่างสิบหมู่ของเราในปัจจุบันกำลังอยู่ในระยะที่ฟื้นตัวขึ้นมาใหม่ พร้อมกับมีการึกจมากมายที่ต้องดำเนินการ แต่ผลงานที่ปรากฏออกมา นั้นแทบไม่น่าเชื่อเลยว่า หน่วยงานที่มีฐานะเล็ก ๆ เพียงงาน ๑ หนึ่งนั้น จะสามารถสร้างสรรค์งานระดับชาติให้ปรากฏมากมายดังกล่าวข้างต้น น่าจะมองย้อนลึกลงไปทำงานช่างสิบหมู่ กองหัตถศิลป์ กันดูสักนิดดีไหมคะ ว่าในปัจจุบันได้ประสบปัญหาทางด้านใดบ้าง การสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะ รวมทั้งโครงการที่จะทำต่อไป เพราะสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เรามองถึงอนาคตของช่างสิบหมู่ของไทยได้ และนั่นก็หมายถึงว่าเรามีความหวังจะธำรงช่างสิบหมู่ไว้ได้มากน้อยเพียงใดด้วย ซึ่งสุรินทร์ แปลงประสพโชค จะได้สัมภาษณ์นายสนั่น สมพื้น หัวหน้างานศิลปไทยและช่างสิบหมู่ กองหัตถศิลป์ กรมศิลปากร ขอเชิญคะ

สุรินทร์

ขอเรียนถามท่านหัวหน้างานศิลปไทยและช่างสิบหมู่ในประเด็นแรกเกี่ยวกับปัญหาของงานช่างสิบหมู่ครับ ว่ารู้สึกในรูปหน่วยงานค่อนข้างเล็ก แต่มีการกิจกรรมรอบคอบงานช่างไทยอย่างกว้างขวาง ต้องประสบปัญหาการทำงานมากน้อยเพียงใด

สนั่น

ครับ เราต้องยอมรับความจริงในเรื่องนี้ว่างานช่างสิบหมู่กำลังประสบปัญหาหนักเนื่องจากงานในความรับผิดชอบมีมาก แต่อัตรากำลังและเจ้าหน้าที่มีจำกัด กล่าวคือ

มีช่างอยู่เพียง ๕๒ คน และช่างที่ค่อนข้างขาดมากเป็นพิเศษคือช่างมุก เพราะมีอยู่เพียง ๒ คน ด้วยเหตุนี้เอง จึงทำให้ช่างสิบหมู่จึงคงไว้แต่ชื่อ มีอาจดำเนินงานช่างสิบหมู่อย่างช่วงหลวตั้งแต่ก่อน ทำให้น่าเสียดายที่ไม่อาจเข้าไปจัดการปกปักรักษาศิลปกรรมของชาติไว้ได้ทั้งหมด เพราะไม่มีอัตรากำลังที่จะทำเช่นนั้นได้ ประกอบกับงานช่างของไทยเราเกิดขาดตอนเสียในสมัยหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองไม่นานนัก ถึงแม้จะเปิดหลักสูตรทำการสอนเมื่อปี ๒๔๙๖ ก็ไม่ค่อยได้ผล เพราะขาดทั้งคนสอนและคนเรียน จนต้องเลิกไปในที่สุด เป็นผลให้ในขณะนี้ช่างสิบหมู่ขาดช่างผู้มีฝีมือชำนาญ ตลอดจนสูญเสียหลักฐานทางวิชาการที่ควรจะได้ไปมากทีเดียว เพราะช่างไทยมักจะหวงวิชาและต่างลี้ภัยตายจากไป วิชาการต่าง ๆ ก็พลอยสูญหายไปด้วย

สุรินทร์

นั่นสิครับ น่าเป็นห่วงจริง ๆ เพราะฝีมือช่างไทยนั้นเต็มไปด้วยศิลปะชั้นสูง เป็นสิ่งมีค่ายิ่งที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งที่จะต้องสืบทอดไปยังรุ่นลูกหลาน เมื่อมีปัญหาการขาดช่างฝีมือเช่นนี้ กรมศิลปากรในฐานะเป็นศูนย์รวมแห่งศิลปะของชาติได้คิดทำอะไรลงไปบ้าง

สนั่น

ครับ กรมศิลปากรก็ได้เร่งให้มีการปรับปรุงแก้ไขฟื้นฟูช่างสิบหมู่อย่างรีบด่วน มิเช่นนั้นจะทำให้ศิลปะไทยอันเป็นลักษณะประจำชาติที่ดีเด่นทางวัฒนธรรมต้องสูญไปในที่สุด จึงมีนโยบายรีบด่วนในการขยายงานช่างสิบหมู่ เพื่อเพิ่มอัตรากำลังและขีดความสามารถของช่างให้สูงขึ้น ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ขณะนี้งานช่างสิบหมู่เป็นเพียงหน่วยงานย่อย จึงได้เตรียมพัฒนาและกำหนดหน้าที่เพื่อรับใช้สังคมและประเทศชาติให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐและความจำเป็นของทางราชการ โดยได้กำหนดนโยบายถือความต้องการของสังคมเป็นหลัก กรมศิลปากรได้ปรับปรุงโครงสร้างตามลักษณะงาน และยกฐานะงานช่างสิบหมู่ขึ้นเป็นฝ่าย และมีงานปฏิบัติเฉพาะเรื่องรวม ๑๑ งาน คือ งานธุรการฝ่ายช่างสิบหมู่ งานช่างเขียน งานช่างไม้-ประณีต งานช่างแกะสลัก งานช่างมุก งานช่างลายรดน้ำ งานช่างโลหะ งานช่างปั้น ช่างหล่อหุ่นและลาย งานช่างกระจกและช่างปิดทอง งานช่างประณีตศิลป์และช่างจิตรกรรม และงานช่างพุทธศิลปสถาปัตยกรรม ซึ่งขณะนี้ได้ปฏิบัติดำเนินการตามแผนนี้เรียบร้อยแล้ว.....

สุรินทร์

ครับ จากโครงสร้างครั้งหลังสุดนี้น่าจะเป็นก้าวหนึ่งของการพัฒนางานช่างสิบหมู่ของไทยต่อไป อย่างไรก็ตามที่ ถึงแม้กำลังคนจะจำกัด แต่อาจารย์ได้กล่าวว่า มีงานมาก ขอความกรุณาสรุปถึงผลงานที่ผ่านมาสักเล็กน้อยครับ

สนั่น

สำหรับผลงานที่ผ่านมาในระยะที่ไม่นานมานี้ ช่างสิบหมู่ได้ปฏิบัติเกี่ยวกับงานสำคัญ ๆ ของประเทศอยู่หลายเรื่องด้วยกัน เป็นต้นว่า ปฏิบัติงานซ่อมบูรณะงาน

ศิลปกรรมในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อครั้งสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี ช่างสิบหมู่เข้าไปมีส่วนรับผิดชอบถึง ๔๘ จุดด้วยกัน งานที่เด่นชัด ได้แก่ การซ่อมพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดารามทั้งหลัง ยกเว้นหลังคาและเพดาน การซ่อมพระอัฐมมหาเจดีย์ หรือที่ชาวบ้านเรียกว่าปราสาทพระอรหันต์ ๘ องค์ บริเวณหน้าวัด เป็นต้น และได้ดำเนินการสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ประจำรัชกาลกรุงรัตนโกสินทร์ ร. ๖, ร. ๗, ร. ๘ และ ร. ๙ ขึ้น ๑ ชุ้ม ที่บริเวณฐานไฟที่ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม งานซ่อมบุษบกทรง พระพุทธรูปหามณีนรัตนปฏิมากร นอกจากนี้ ช่างสิบหมู่ได้ปฏิบัติการซ่อมศิลปกรรมในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์อีก เช่น ลายเขียนเพดาน ซ่อมลายปั้นปูนประดับกระเบื้องหน้าบัน พระอุโบสถวัดมหรณพาราม งานซ่อมศิลปกรรมอุโบสถน้อย วิหารน้อยแก่งจันทน์ วัดอรุณราชวราราม เป็นต้น งานจำลองเรือสุพรรณหงส์ขนาด ๑ ต่อ ๑๐ ส่วน ซึ่งรัฐบาลได้มอบให้กับองค์การสหประชาชาติเมื่อปลายปีที่แล้ว งานซ่อมเรือพระราชพิธี ๑๕ ลำ และงานซ่อมสร้างงานศิลปกรรมที่เป็นประณีตศิลป์เกี่ยวกับส่วนประกอบพระเมรุมาศ และส่วนประกอบพระราชพิธีเมื่อครั้งงานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗ เป็นต้นว่า เวชยันต์ราชรถ พระยานมาศสามลำคานสำหรับอัญเชิญพระบรมศพ ราชรถน้อย พระเสลี่ยงกลีบบัวสำหรับอัญเชิญพระราชาคณะ พระวอสีวิกาภายจัน พระโกศไม้จันทน์ และอื่น ๆ รวม ๑๖ รายการ

สุรินทร์
สนั่น

สำหรับในขณะนี้ช่างสิบหมู่กำลังดำเนินการจัดทำงานศิลปอย่างใดอยู่หรือไม่ สำหรับงานที่ดำเนินการอยู่ในขณะนี้ได้แก่งานซ่อมพระที่นั่งปาฏิหาริย์ทัศไนย ซึ่งเป็นพระที่นั่งแกะสลักด้วยไม้สักทั้งหลัง สร้างในรัชสมัยรัชกาลที่ ๖ งานสร้างบุษบกทรงไทยที่พิพิธภัณฑสถานสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ของวิทยาลัยรำไพพรรณี จันทบุรี งานจำลองราชรถและเรือสุพรรณหงส์ ซึ่งรัฐบาลจะนำไปแสดงที่เมืองแวนคูเวอร์ ประเทศแคนาดา งานซ่อมพระมหาพิชัยราชรถ ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร และงานศิลปกรรมอื่น ๆ อีกมาก

สุรินทร์

สำหรับปัญหาการขาดช่างดังได้กล่าวมาข้างต้นนั้น ไม่ทราบว่าจะทางกรมศิลปากรได้พิจารณาที่จะแก้ไขต่อไปอย่างไร

สนั่น

ในเรื่องนี้กรมศิลปากรมีนโยบายที่จะดำเนินการเกี่ยวกับโครงการจัดศูนย์ฝึกอบรมช่างสิบหมู่ เพื่อปลูกฝังวิชาช่างไทยโบราณสาขาต่าง ๆ ให้คงอยู่ก่อนที่จะหมดตัวผู้ถ่ายทอด เพราะรัฐบาลได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการผดุงรักษาศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของชาติให้คงอยู่ ตามที่ปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นอกจากนั้น รัฐบาลกำลังส่งเสริมงานวิชาชีพ เพื่อช่วยเสริมรายได้ของราษฎร

จึงได้หันมาสนใจงานด้านช่างฝีมือและศิลปกรรมต่าง ๆ อย่างจริงจัง ส่วนในอนาคตนั้น จำเป็นที่จะต้องขยายที่ทำการและอัตรากำลังของงานช่างสิบหมู่ รวมทั้งเพิ่มขีดความสามารถและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้สูงกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน กรมศิลปากรตั้งความหวังไว้ว่า จะพยายามฟื้นฟูงานช่างสิบหมู่ ซึ่งเป็นช่างไทยโบราณให้กลับฟื้นคืนตัวรุ่งเรืองดังเดิม ซึ่งจะเป็นผลดีแก่ประเทศชาติ ศาสนา และสังคมสืบต่อไป

สุรินทร์

ขอบคุณมากครับ สวัสดิ์ครับ

—เพลงไทยบรรเลง—

บรรยาย

(หญิง)

(สุริยา)

ท่านผู้ฟังคะ จากเรื่องราวของช่างสิบหมู่ที่นำมาเสนอสู่กันฟังในวันนี้ ท่านคงจะมีความหวังกันนะคะว่าช่างไทยทางด้านนี้จะได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ ด้วยความร่วมมือของทุกฝ่าย งานช่างศิลปกรรมนั้นนับเป็นสิ่งสำคัญที่ยากจะหาค่าเปรียบเทียบได้ ในตอนท้ายรายการของเราในวันนี้ ขอฝากท่านด้วยบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ว่า

อันชาติใดไร้ช่างชำนาญศิลป์	เหมือนนารินทร์ไร้โฉมประโลมสง่า
ใครใครเห็นไม่เป็นที่จำเริญตา	เขาจะพากันแย้มให้อับอาย
ศิลปกรรมน่าใจให้สร้างโคก	ช่วยบรรเทาทุกข์โลกให้เหือดหาย
จำเริญตาพาใจให้สบาย	อีกร่างกายก็จะพลอยสุขสำราญ
แม้ผู้ใดไม่นิยมชมสิ่งงาม	เมื่อถึงยามเศร้าอรุณาสงสาร
เพราะขาดเครื่องระงับดับรำคาญ	โอสถใดจะสมานซึ่งดวงใจ
เพราะการช่างนี้สำคัญอันพิเศษ	ทุกประเทศนานาทั้งน้อยใหญ่
จึงยกย่องศิลปกรรมนั้นทั่วไป	ศรีวิไลวิลาสดีเป็นศรีเมือง
ใครดูถูกผู้ชำนาญในการช่าง	ความคิดขวางเฉไฉไม่เข้าเรื่อง
เหมือนคนปากคนไพรไม่รู้เรื่อง	จะพูดด้วยก็เปลืองซึ่งวาจา.....
สวัสดิ์ค่ะ	

—เพลงความเป็นไทย—

จบรายการ

